

สภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติในชุมชนเขายี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม

นางสาวลัดดาวัลย์ ตระกูลรัมย์

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคหะพัฒนาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LIVING CONDITIONS AND KINSHIP IN YEE SAN COMMUNITY,
SAMUTSONGKHRAM PROVINCE.

Miss Laddawan Tragoonram

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Housing Development Program in Housing

Department of Housing

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือข่ายในชุมชนเขา
ยี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม

โดย

นางสาวลัดดาวัลย์ ตระกูลรัมย์

สาขาวิชา

เคหการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กุณฑลทิพย์ พานิชภักดิ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

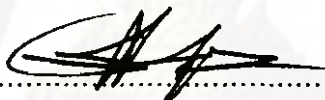
รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิมณา ธาดานิติ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....คนบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. บันตจิต จุลาลัย)

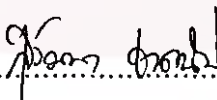
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ขวลิต นิตยะ)

.....
Buntit Julasit

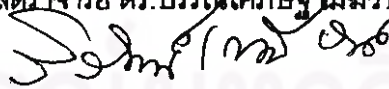
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กุณฑลทิพย์ พานิชภักดิ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิมณา ธาดานิติ)

.....
M. M. Chaiyaporn

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. บรรณ ไศภิชรุ์ เมฆวิชัย, ศาสตราจารย์) (นางสาวลัดดาวัลย์ ตระกูลรัมย์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ เตมียภักดิ์)

ลัดดาวัลย์ ตระกูลรัมย์ : สภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติในชุมชนเขายี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม. (LIVING CONDITIONS AND KINSHIP IN YEESAN COMMUNITY, SAMUTSONGKHRAM PROVINCE) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.กฤษณาทิพย์ พานิชภัคดี,อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: รศ.ดร.สุวิมลนา ธาดานิติ, 201 หน้า.

ชุมชนบ้านเขายี่สารเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีที่อยู่อาศัยที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมควรค่าแก่การอนุรักษ์อยู่มาก การสำรวจเบื้องต้น พบว่าความเป็นเครือญาติมีความสัมพันธ์กับสภาพที่อยู่อาศัยและลักษณะการตั้งบ้านเรือน และเมื่อทบทวนวรรณกรรมปรากฏยังไม่พบว่ามีการศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์นี้มาก่อน การศึกษานี้จึงได้ใช้วิธีการ สัมภาษณ์กลุ่มเครือญาติจำนวน๘ตระกูล วิเคราะห์และแบ่งขนาดความสัมพันธ์เครือญาติได้เป็น 4 กลุ่ม คัดเลือกตัวแทนแต่ละกลุ่มมาเป็นกรณีศึกษาด้านสภาพที่อยู่อาศัยและการตั้งบ้านเรือน 4 ตระกูล

ผลจากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มบ้าน โดยพบการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มบ้านจำนวน 3 กลุ่ม การตั้งบ้านเรือนแบบกระจายเพียง 1 กรณีเท่านั้น ตระกูลที่มีเครือญาติมากและมีความสัมพันธ์ในเครือญาติมากจะมีกลุ่มบ้านขนาดใหญ่ มีจำนวนบ้านในกลุ่มบ้านมากกว่าตระกูลที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติน้อยกว่า เนื่องจากตระกูลนี้มีที่ดินที่ตกทอดมาในบริเวณบ้านบรรพบุรุษ ทำให้มีพื้นที่เพียงพอในการสร้างบ้านอยู่รวมกลุ่มกันใกล้บ้านของพ่อแม่ การตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่มบ้านยังพบในตระกูลขนาดเล็กที่มีความสัมพันธ์น้อย 1 กรณี ซึ่งเกิดจากการครอบครองโฉนดที่ดินร่วมกันในเครือญาติแสดงว่าความเป็นเครือญาติส่งผลต่อการครอบครองที่ดินร่วมกันนำไปสู่การคงอยู่ของการรวมกลุ่มบ้าน

ผลการศึกษาสภาพที่อยู่อาศัยในกรณีศึกษาทั้ง 4 กรณี พบบ้านที่มีสภาพดีทั้งหมด 62%บ้านสภาพปานกลาง 14%และบ้านสภาพทรุดโทรม 24% บ้านสภาพดีและบ้านสภาพปานกลางส่วนใหญ่ พบในตระกูลที่มีระดับความสัมพันธ์ในตระกูลมาก สมาชิกมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นและมีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษและบ้านที่บรรพบุรุษสร้างไว้เป็นมรดก และในตระกูลนี้ยังมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี มีการเกื้อกูลกันในด้านปัจจัยต่างๆ สมาชิกในตระกูลส่วนมากไม่ต้องการย้ายออกนอกชุมชน ส่งผลให้มีการปรับปรุงดูแลรักษาบ้านให้มีสภาพดีอย่างสม่ำเสมอ สำหรับที่อยู่อาศัยที่มีสภาพทรุดโทรมพบในตระกูลที่มีความสัมพันธ์น้อย เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกชุมชน ทำให้ไม่ได้อยู่อาศัยประจำในชุมชน และส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก ทำให้บ้านขาดการดูแลรักษาสม่ำเสมอ

ดังนั้นการอนุรักษ์ชุมชนที่อยู่อาศัย ต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจครัวเรือน และระบบเครือญาติให้มาก เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญต่อการคงอยู่ของกลุ่มบ้านและการมีสภาพบ้านเรือนที่ดีมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ภาควิชา.....	เคหกรรม.....	ลายมือชื่อนิสิต.....	ลัดดาวัลย์ ตระกูลรัมย์
สาขาวิชา.....	เคหกรรม.....	ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....	กฤษณาทิพย์
ปีการศึกษา.....	2552.....	ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....	สุวิมลนา ธาดานิติ

5174161025 : MAJOR HOUSING

KEYWORDS : LIVING CONDITIONS / KINSHIP

LADDAWAN TRAGOONRAM : LIVING CONDITIONS AND KINSHIP IN
YEESAN COMMUNITY, SAMUTSONGKHRAM PROVINCE. THESIS ADVISOR
: ASST. PROF. KULDOLDIBYA PANICHAPAKDI, Ph.D., THESIS CO-ADVISOR
: ASSOC. PROF. SUWATTANA TADANITI, Ph.D., 201 pp.

Khao Yee San is a unique community with its houses full of cultural value worth preserving. A preliminary survey indicates a relationship between kinship, living conditions, and settlement. In addition, a review of the literature reveals that there have been previous studies on this relationship. Therefore, the data collection was conducted with eight families, further divided into four groups. Then, a family representing each of the four groups was interviewed regarding its settlement and living conditions.

The results reveal that the majority of the settlement had been made in a cluster with three families living in groups and only one living mostly in separate areas. The larger families with stronger kinship had a larger number of houses in the same area than those with weaker kinship. This was due to the size of the land the former group had inherited from their ancestors, resulting in an adequate area for the construction of several houses for the family members to live with elder members. As for the one group in which the family members lived mostly separately, group settlement was nevertheless also found because they co-owned the title deed. This indicates that kinship could lead to co-ownership of a title deed and thus living together in a group.

The analysis of the living conditions of the four families shows 62%, 14%, and 24% of the houses were in good, moderate, and poor condition, respectively. Most houses in good and moderate condition belonged to the families with strong kinship ties as well as pride in their predecessors and the houses that they inherited. Furthermore, the families in these groups had economic well-being and mutual support in various ways. They also did not want to move out of their community. As a result, they kept their houses in good shape. In contrast, the houses of the one family having a weaker degree of kinship were in a poor condition. This was because of their occupations outside the community and thus non-permanent residence there as well as their financial disadvantages. Consequently, they paid less attention to preserving their houses.

Therefore, preservation efforts should take into account social, economic, and kinship factors since all these are important in maintaining the condition and cultural identity of houses.

Department : ..... Housing .....

Field of Study : ..... Housing .....

Academic Year : ..... 2009 .....

Student's Signature *Laddawan Tragoonram*

Advisor's Signature *K. Pinitchapakdi*

Co-Advisor's Signature *Suwattana Tadaniti*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ก็เพราะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.กฤษณทัต ทัพย พานิชภักดิ์ ที่คอยเอาใจใส่ ดูแล แนะนำ ให้ความรู้ทั้งทางวิชาการและการดำเนินชีวิต ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.สุวัฒนา ธาดานิติที่คอยให้ข้อเสนอแนะและให้กำลังใจอย่างดียิ่งตลอดมา และคณาในภาควิชาเคหการทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาในแขนงนี้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

ขอขอบพระคุณครอบครัวของผู้เขียนเองที่เป็นผู้มอบต้นทุนในชีวิตทุกอย่าง ทั้ง ชีวิต การศึกษา ความรักและเป็นกำลังใจที่สำคัญในการฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ

ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ขอขอบพระคุณชาวชุมชนเขายี่สารทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ และให้ความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลเป็นอย่างดีสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ขอขอบคุณผศ.สิริอาภา รัชตะ หิรัญ ที่คอยให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นและให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเขายี่สารในทุกแง่มุม

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของการศึกษา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	7
1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร.....	8
1.3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	9
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 ทฤษฎีด้านสังคมวิทยา ที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบโครงสร้างครอบครัว.....	11
2.2 ทฤษฎีทางด้านประชากรศาสตร์.....	19
2.3 แนวคิดด้านการตั้งถิ่นฐาน.....	20
2.4 ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างวงจรชีวิตกับพื้นที่อยู่อาศัย.....	24
2.5 ทฤษฎีวิถีจักรของอสังหาริมทรัพย์.....	25
2.6 แนวคิดของพฤติกรรมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อที่อยู่อาศัย.....	26
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	33
3.1 การเลือกชุมชนในการศึกษา.....	33
3.2 ขั้นตอนการกำหนดปัญหาจากการสำรวจเบื้องต้น.....	37

3.3 การสำรวจโดยการสัมภาษณ์เบื้องต้นเพื่อกำหนดประชากรในการศึกษา.....	40
3.4 การสำรวจชุมชนชั้นละเอียด.....	40
โครงการประชุมประชาชนเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น.....	40
<u>ช่วงที่ 1</u> การลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อสร้างผังเครือญาติ.....	41
<u>ช่วงที่ 2</u> การคัดเลือกกลุ่มประชากรเพื่อเป็นกรณีศึกษา.....	43
<u>ช่วงที่ 3</u> การจัดระดับความสัมพันธ์เชิงเครือญาติของทั้ง 4 เครือญาติ.....	44
<u>ช่วงที่ 4</u> การทดลองเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัย.....	45
<u>ช่วงที่ 5</u> เก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง.....	46
โครงการประชุมประชาชนเพื่อนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้น.....	46
3.5 วิธีดำเนินการวิจัยและเครื่องมือในการวิจัย.....	48
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
3.7 สรุปผลที่ได้จากการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	53
บทที่ 4 ข้อมูลสภาพชุมชนเขายี่สาร.....	54
4.1 ข้อมูลตำบลยี่สาร.....	54
4.1.1 การปกครองของตำบลยี่สาร.....	54
4.1.2 ลักษณะโดยทั่วไปของตำบลยี่สาร.....	55
4.2 ข้อมูลสภาพชุมชนเขายี่สารในปัจจุบัน.....	57
บทที่ 5 ความเป็นเครือญาติ.....	62
5.1 การคัดเลือกกลุ่มประชากรเพื่อเป็นกรณีศึกษา.....	62
5.2 ระดับความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ.....	75
5.2.1 ลักษณะครอบครัว.....	76
5.2.2 ลักษณะของประชากร.....	77
5.2.3 การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน.....	80
5.3 สรุประดับความสัมพันธ์ของกรณีศึกษา.....	83
บทที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติ.....	84
6.1 ตระกูล A.....	84
6.1.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย A.....	85
6.1.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน A.....	86
6.1.3 สรุปสภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน A.....	95
6.2 ตระกูล B.....	99

6.2.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย B.....	99
6.2.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน B.....	102
6.2.3 สรุปสภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน B.....	110
6.3 ตระกูล C.....	113
6.3.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย C.....	113
6.3.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน C.....	116
6.3.3 สรุปสภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน C.....	123
6.4 ตระกูล D.....	126
6.4.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย D.....	126
6.4.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน D.....	129
6.4.3 สรุปสภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน D.....	136
6.5 แสดงตัวอย่างกรณีศึกษาสภาพที่อยู่อาศัย.....	139
6.5.1 ตัวอย่างสภาพบ้าน A.....	139
6.5.2 ตัวอย่างสภาพบ้าน B.....	145
6.5.3 ตัวอย่างสภาพบ้าน C.....	151
6.5.4 ตัวอย่างสภาพบ้าน D.....	155
6.6 สรุปสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติ.....	139
6.6.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยทั้ง 4 เครือญาติ.....	161
6.6.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้านทั้ง 4 เครือญาติ.....	165
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	170
สรุปผลการศึกษา.....	170
ข้อเสนอแนะจากการศึกษา.....	176
รายการอ้างอิง.....	178
ภาคผนวก.....	179
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	200

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนตำบลยี่สาร.....	35
ตารางที่ 3.2 แสดงระยะเลาในการดำเนินการวิจัย.....	52
ตารางที่ 4.1 แสดงสัดส่วนของที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ประเภท.....	56
ตารางที่ 4.2 แสดงอายุอาคารที่อยู่อาศัยในชุมชนเขายี่สาร.....	59
ตารางที่ 4.3 แสดงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในชุมชนเขายี่สาร.....	60
ตารางที่ 5.1 แสดงการสรุปจำนวนบ้านทั้งหมดของทั้ง 8 ตระกูล.....	73
ตารางที่ 5.2 แสดงการจัดกลุ่มประชากรเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา.....	74
ตารางที่ 5.3 แสดงจำนวนประชากรต่อหลังคาเรือน.....	76
ตารางที่ 5.4 แสดงการให้คะแนนระดับความสัมพันธ์เชิงเครือญาติของกรณีศึกษา.....	83
ตารางที่ 6.1 การจำแนกประเภทบ้าน A.....	86
ตารางที่ 6.2 แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของ A ตามลำดับชั้นในผังเครือญาติ.....	97
ตารางที่ 6.3 การจำแนกประเภทบ้าน B.....	102
ตารางที่ 6.4 แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของ B ตามลำดับชั้นในผังเครือญาติ.....	112
ตารางที่ 6.5 การจำแนกประเภทบ้าน C.....	116
ตารางที่ 6.6 แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของ C ตามลำดับชั้นในผังเครือญาติ.....	125
ตารางที่ 6.7 การจำแนกประเภทบ้าน D.....	129
ตารางที่ 6.8 แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของ D ตามลำดับชั้นในผังเครือญาติ.....	138
ตารางที่ 6.9 สรุปรูปแบบการตั้งบ้านเรือนและจำนวนบ้านทั้งหมดของทั้ง 4 ตระกูล.....	164
ตารางที่ 6.10 สรุปการจำแนกบ้านแต่ละประเภทของทั้ง 4 เครือญาติ.....	165
ตารางที่ 6.11 แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของทั้ง 4 ตระกูลตามลำดับชั้นในผังเครือญาติ.....	168
ตารางที่ 6.12 สรุปสภาพบ้านของทั้ง 4 ตระกูลตามลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ.....	169

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 3.1 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัย.....	51
แผนภูมิที่ 4.1 แสดงสัดส่วนของที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ประเภท.....	56
แผนภูมิที่ 4.2 แสดงสัดส่วนอายุของอาคารแต่ละประเภท.....	60
แผนภูมิที่ 4.3 แสดงสัดส่วนวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างในชุมชนเขายี่สาร.....	61
แผนภูมิที่ 5.1 แสดงผังเครือญาติตระกูลพยนต์ี่ยม.....	64
แผนภูมิที่ 5.2 แสดงผังเครือญาติตระกูลอ่อนอุระ.....	65
แผนภูมิที่ 5.3 แสดงผังเครือญาติตระกูลบังแสง.....	66
แผนภูมิที่ 5.4 แสดงผังเครือญาติตระกูลสารสิทธิ์.....	67
แผนภูมิที่ 5.5 แสดงผังเครือญาติตระกูลรอดศิริ.....	68
แผนภูมิที่ 5.6 แสดงผังเครือญาติตระกูลชลภูมิ.....	69
แผนภูมิที่ 5.7 แสดงผังเครือญาติตระกูลขันธุ์สกุล.....	70
แผนภูมิที่ 5.8 แสดงผังเครือญาติตระกูลดรณศรี.....	71
แผนภูมิที่ 5.9 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างจำนวนสมาชิกทั้งหมดและสมาชิกที่ยังอยู่.....	72
แผนภูมิที่ 5.10 แสดงจำนวนสมาชิกในบ้านปัจจุบันต่อจำนวนสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งหมด....	72
แผนภูมิที่ 5.11 แสดงสัดส่วนคนที่อยู่ในบ้านต่อคนที่ย้ายออกของทั้ง 4 เครือญาติ.....	77
แผนภูมิที่ 5.12 แสดงโครงสร้างประชากรตระกูลพยนต์ี่ยม.....	77
แผนภูมิที่ 5.13 แสดงโครงสร้างประชากรตระกูลอ่อนอุระ.....	78
แผนภูมิที่ 5.14 แสดงโครงสร้างประชากรตระกูลรอดศิริ.....	78
แผนภูมิที่ 5.15 แสดงโครงสร้างประชากรตระกูลชลภูมิ.....	79
แผนภูมิที่ 6.1 ผังเครือญาติแสดงจำนวนบ้านของ A.....	87
แผนภูมิที่ 6.2 แสดงผังเครือญาติ A ระยะที่ 1.....	88
แผนภูมิที่ 6.3 แสดงผังเครือญาติ A ระยะที่ 2.....	90
แผนภูมิที่ 6.4 แสดงผังเครือญาติ A ระยะที่ 3.....	92
แผนภูมิที่ 6.5 แสดงผังเครือญาติ A ระยะที่ 4.....	94
แผนภูมิที่ 6.6 ผังเครือญาติแสดงจำนวนบ้านของ B.....	103
แผนภูมิที่ 6.7 แสดงผังเครือญาติ B ระยะที่ 1.....	104

แผนภูมิที่ 6.8	แสดงผังเครือญาติ B ระยะที่2.....	105
แผนภูมิที่ 6.9	แสดงผังเครือญาติ Bระยะที่3.....	107
แผนภูมิที่ 6.10	แสดงผังเครือญาติ Bระยะที่4.....	109
แผนภูมิที่ 6.11	ผังเครือญาติแสดงจำนวนบ้านของ C.....	117
แผนภูมิที่ 6.12	แสดงผังเครือญาติ Cระยะที่1.....	118
แผนภูมิที่ 6.13	แสดงผังเครือญาติ C ระยะที่2.....	120
แผนภูมิที่ 6.14	แสดงผังเครือญาติ Cระยะที่3.....	122
แผนภูมิที่ 6.15	แสดงผังเครือญาติ Cระยะที่4.....	124
แผนภูมิที่ 6.16	ผังเครือญาติแสดงจำนวนบ้านของ D.....	130
แผนภูมิที่ 6.17	แสดงผังเครือญาติ Dระยะที่1.....	131
แผนภูมิที่ 6.18	แสดงผังเครือญาติ D ระยะที่2.....	133
แผนภูมิที่ 6.19	แสดงผังเครือญาติ Dระยะที่3.....	135
แผนภูมิที่ 6.20	แสดงผังเครือญาติ Dระยะที่4.....	137
แผนภูมิที่ 7.1	: แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ส่งผลต่อลักษณะทางกายภาพ.....	171

สารบัญภาพ

	หน้า
รูปที่ 1.1	แสดงตำแหน่งที่ตั้ง จังหวัดสมุทรสงคราม..... 1
รูปที่ 1.2	แสดงแสดงสภาพวัดเขายี่สาร..... 2
รูปที่ 1.3	แสดงหลักฐานทางโบราณคดีที่พบบริเวณวัดเขายี่สาร..... 3
รูปที่ 1.4	แสดงการประกอบอาชีพในชุมชนเขายี่สาร..... 4
รูปที่ 1.5	แสดงสภาพที่อยู่อาศัยชุมชนบ้านเขายี่สารปัจจุบัน..... 5
รูปที่ 1.6	แสดงบ้านและกลุ่มบ้านตระกูลพยงค์..... 6
รูปที่ 1.7	แสดงที่ตั้งชุมชนเขายี่สาร..... 8
รูปที่ 2.1	แผนภูมิแสดงครอบครัวเดี่ยว..... 14
รูปที่ 2.2	แผนภูมิแสดงครอบครัวขยายระบบญาติสายเดี่ยวนับญาติทางฝ่ายพ่อ..... 14
รูปที่ 2.3	แผนภูมิแสดงครอบครัวขยายระบบญาติสายเดี่ยวนับญาติทางฝ่ายแม่..... 14
รูปที่ 2.4	แผนภูมิแสดงครอบครัวขยายระบบญาติสายคู่..... 15
รูปที่ 2.5	แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม..... 21
รูปที่ 2.6	แสดงการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย..... 22
รูปที่ 2.7	แสดงการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม..... 23
รูปที่ 3.1	แสดงขอบเขตอำเภออัมพวา..... 34
รูปที่ 3.2	แสดงขอบเขตตำบลยี่สาร..... 36
รูปที่ 3.3	แสดงการสำรวจทางบก โดยการเดินเท้า และยานพาหนะ..... 37
รูปที่ 3.4	แสดงการสำรวจทางน้ำ โดยเรือ..... 38
รูปที่ 3.5	แสดงลักษณะกลุ่มบ้านในชุมชนเขายี่สาร..... 38
รูปที่ 3.6	แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา..... 39
รูปที่ 3.7	แสดงการประชุมประชาชนเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น..... 41
รูปที่ 3.8	แสดงการลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อสร้างผังเครือญาติ..... 42
รูปที่ 3.9	แสดงการประชุมประชาชนเพื่อนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้น..... 47
รูปที่ 4.1	แสดงตำแหน่งที่ตั้ง ชุมชนเขายี่สาร..... 54
รูปที่ 4.2	แผนที่แสดงภาพทั่วไปของชุมชนเขายี่สาร..... 55
รูปที่ 4.3	แสดงสภาพชุมชนเขายี่สารในอดีต..... 56

รูปที่ 4.4	แผนที่แสดงการจำแนกประเภทที่อยู่อาศัยในชุมชนเขายี่สาร.....	58
รูปที่ 5.1	แสดงตำแหน่งบ้านทั้งหมดของทั้ง 8 ตระกูล.....	73
รูปที่ 6.1	แสดงกลุ่มบ้านของ A.....	85
รูปที่ 6.2	แสดงผังภาพแสดงบ้าน A ระยะที่1.....	88
รูปที่ 6.3	แผนที่แสดงสภาพบ้าน A ระยะที่1.....	89
รูปที่ 6.4	ผังภาพแสดงบ้าน A ระยะที่2.....	90
รูปที่ 6.5	แผนที่แสดงสภาพบ้าน A ระยะที่2.....	91
รูปที่ 6.6	ผังภาพแสดงบ้าน A ระยะที่3.....	92
รูปที่ 6.7	แผนที่แสดงสภาพบ้าน A ระยะที่3.....	93
รูปที่ 6.8	ผังภาพแสดงบ้าน A ระยะที่4.....	95
รูปที่ 6.9	แผนที่แสดงสภาพบ้าน A ระยะที่4.....	96
รูปที่ 6.10	แสดงอายุบ้าน A ตามผังเครือญาติ.....	97
รูปที่ 6.11	แสดงสภาพที่อยู่อาศัยกับการขยายของบ้าน.....	98
รูปที่ 6.12	แสดงกลุ่มบ้านของ B.....	101
รูปที่ 6.13	แผนที่แสดงสภาพบ้าน B ระยะที่1.....	104
รูปที่ 6.14	ผังภาพแสดงบ้าน B ระยะที่2.....	105
รูปที่ 6.15	แผนที่แสดงสภาพบ้าน B ระยะที่2.....	106
รูปที่ 6.16	ผังภาพแสดงบ้าน B ระยะที่3.....	107
รูปที่ 6.17	แผนที่แสดงสภาพบ้าน B ระยะที่3.....	108
รูปที่ 6.18	ผังภาพแสดงบ้าน B ระยะที่4.....	110
รูปที่ 6.19	แผนที่แสดงสภาพบ้าน B ระยะที่4.....	111
รูปที่ 6.20	แสดงอายุบ้านของตระกูลอ่อนอุระตามผังเครือญาติ.....	112
รูปที่ 6.21	แสดงสภาพที่อยู่อาศัยกับการขยายของบ้าน B.....	113
รูปที่ 6.22	แสดงกลุ่มบ้าน C.....	115
รูปที่ 6.23	ผังภาพแสดงบ้าน C ระยะที่1.....	118
รูปที่ 6.24	แผนที่แสดงสภาพบ้าน C ระยะที่1.....	119
รูปที่ 6.25	ผังภาพแสดงบ้าน C ระยะที่2.....	120
รูปที่ 6.26	แผนที่แสดงสภาพบ้าน C ระยะที่2.....	121
รูปที่ 6.27	ผังภาพแสดงบ้าน C ระยะที่3.....	122

รูปที่ 6.28	แผนที่แสดงสภาพบ้าน C ระยะที่3.....	123
รูปที่ 6.29	แสดงอายุบ้าน C ตามผังเครือญาติ.....	125
รูปที่ 6.30	แสดงสภาพที่อยู่อาศัยกับการขยายของบ้าน C.....	126
รูปที่ 6.31	แสดงกลุ่มบ้าน D.....	128
รูปที่ 6.32	ผังภาพแสดงบ้าน D ระยะที่1.....	131
รูปที่ 6.33	แผนที่แสดงสภาพบ้าน D ระยะที่1.....	132
รูปที่ 6.34	ผังภาพแสดงบ้าน D ระยะที่2.....	133
รูปที่ 6.35	แผนที่แสดงสภาพบ้าน D ระยะที่2.....	135
รูปที่ 6.36	ผังภาพแสดงบ้าน D ระยะที่3.....	135
รูปที่ 6.37	แผนที่แสดงสภาพบ้าน D ระยะที่3.....	136
รูปที่ 6.38	แสดงอายุบ้านของ D ตามผังเครือญาติ.....	138
รูปที่ 6.39	แสดงสภาพที่อยู่อาศัยกับการขยายของบ้าน D.....	139
รูปที่ 6.40	แสดงแปลนบ้านสภาพดีตระกูล A.....	141
รูปที่ 6.41	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล A.....	142
รูปที่ 6.42	แสดงแปลนบ้านสภาพดี 2 ตระกูล A.....	143
รูปที่ 6.43	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพดี 2 ตระกูล A.....	144
รูปที่ 6.44	แสดงแปลนบ้านสภาพปานกลางตระกูล A.....	145
รูปที่ 6.45	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพปานกลางตระกูล A.....	146
รูปที่ 6.46	แสดงแปลนบ้านสภาพดีตระกูล B.....	147
รูปที่ 6.47	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล B.....	148
รูปที่ 6.48	แสดงแปลนบ้านสภาพปานกลางตระกูล B.....	149
รูปที่ 6.49	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพปานกลางตระกูล B.....	150
รูปที่ 6.50	แสดงแปลนบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล B.....	151
รูปที่ 6.51	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล B.....	152
รูปที่ 6.52	แสดงแปลนบ้านสภาพดีตระกูล C.....	153
รูปที่ 6.53	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล C.....	155
รูปที่ 6.54	แสดงแปลนบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล C.....	155
รูปที่ 6.55	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล C.....	156
รูปที่ 6.56	แสดงแปลนบ้านสภาพดีตระกูล D.....	157

รูปที่ 6.57	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล D.....	158
รูปที่ 6.58	แสดงแปลนบ้านสภาพปานกลางตระกูล D.....	159
รูปที่ 6.59	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพปานกลางตระกูล D.....	160
รูปที่ 6.60	แสดงแปลนบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล D.....	161
รูปที่ 6.61	แสดงตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล D.....	162
รูปที่ 6.62	แสดงกลุ่มบ้านของทั้ง4เครือญาติ.....	163
รูปที่ 6.63	แสดงสภาพบ้านทั้ง4เครือญาติ.....	167
รูปที่ 7.1	แสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มบ้านกับความเป็นเครือญาติ.....	171
รูปที่ 7.2	แสดงความสัมพันธ์ของสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติ.....	173
รูปที่ 7.3	แสดงปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของเอกลักษณ์ชุมชน.....	176

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ที่อยู่อาศัยนับเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต ทุกคนจำเป็นต้องมีที่อยู่อาศัยเพื่อเกื้อกูลการดำรงชีพ คุณภาพของการพัฒนาที่อยู่อาศัยและสภาพการอยู่อาศัยนั้น เป็นเครื่องชี้วัดความเจริญของประเทศทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนของทุกระดับรายได้ ทั้งในเมืองใหญ่และชุมชนท้องถิ่นโดยเฉพาะชุมชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีสัดส่วนประชากรอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากของประเทศ ทางคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับการเคหะแห่งชาติได้เล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว จึงมีโครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยระดับเมืองและระดับชุมชน

เป้าหมายคือกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างกลุ่มที่ 2 และได้มีการคัดเลือกจังหวัดสมุทรสงครามเป็นพื้นที่ศึกษา

จังหวัดสมุทรสงคราม มีพื้นที่ 416 ตารางกิโลเมตร มี 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที มีแม่น้ำแม่กลองเป็นเสมือนเส้นชีวิตของชาวจังหวัดสมุทรสงคราม

รูปที่ 1.1: แสดงตำแหน่งที่ตั้ง จังหวัดสมุทรสงคราม

เนื่องจากพื้นที่เมืองสมุทรสงครามส่วนใหญ่อยู่ 2 ฟากแม่น้ำแม่กลองอันอุดมสมบูรณ์ จึงเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชนานาชนิด ประกอบกับชาวเมือง มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ เมืองสมุทรสงครามจึงกลายเป็นแหล่งผลิตพืชผลการเกษตรขนาดใหญ่ ในภาคกลางของประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่คู่กับจังหวัดสมุทรสงคราม มาช้านาน นั่นคือ การใช้วิถีชีวิตริมน้ำ ทั้งการสัญจรไปมาทางน้ำ การค้าขาย รวมทั้งการทำเกษตร เนื่องจากที่จังหวัดสมุทรสงครามมีเอกลักษณ์ในด้านวิถีชีวิตการอยู่อาศัยดั้งเดิมที่น่าสนใจรวมทั้งมีผลผลิตทางการเกษตรมากมาย ทำให้เกิดการพัฒนามาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังคำขวัญของจังหวัดที่ว่า “เมืองหอยหลอด ยอดลิ้นจี่ มีอุทยาน ร.2 แม่กลองไหลผ่าน นมัสการหลวงพ่อบ้านแหลม” จากยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดสมุทรสงคราม (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารราชการจังหวัดสมุทรสงคราม, 2552) ซึ่งมีแผนการพัฒนาให้จังหวัดเป็นศูนย์กลางการพักผ่อนและท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางลำคลอง ส่งผลให้เกิดการพัฒนา ด้านต่างๆ พบว่าหลายพื้นที่ในจังหวัดสมุทรสงครามมีการพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภออัมพวา ซึ่งเป็นที่ตั้งของตลาดน้ำอัมพวาที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน

ตำบลยี่สาร(องค์การบริหารส่วนตำบลเขายี่สาร, 2551)เป็นที่ตั้งของชุมชนเขายี่สาร ตำบลยี่สารมีจำนวนหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน พื้นที่ 60.90 ตร.กม เป็นพื้นที่เดียวที่มีสภาพภูมิประเทศแตกต่างจากบริเวณอื่นในอำเภออัมพวา เนื่องจากเป็นพื้นที่เชื่อมต่อสู่ชายทะเลปากแม่น้ำแม่กลอง พื้นที่โดยรอบหมู่บ้านเป็นป่าชายเลนมีพรรณไม้ น้ำกร่อยขึ้นหนาแน่น เมื่อเดินทางเข้าสู่ชุมชนยี่สาร สิ่งที่เห็นเป็นเอกลักษณ์คือ เขายี่สารและวัดเขายี่สาร เขายี่สารเป็นเสมือนใจกลางของบ้านยี่สาร บริเวณเชิงเขาเป็นที่ตั้งของวัดเขายี่สาร มีลักษณะทางศิลปกรรมที่งดงามเป็นสิ่งที่เล่าสืบ นับเป็นศูนย์รวมทั้งทางกายภาพและจิตใจของผู้คนตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตามประวัติของวัดกล่าวว่าสร้างในสมัยสมเด็จพระเจ้าเสือ ราว พ.ศ. 2246

รูปที่ 1.2 : แสดงสภาพวัดเขายี่สาร

ในเรื่องประวัติศาสตร์ของชุมชนพบว่าในการศึกษาโบราณคดีและศิลปกรรมกายของชุมชนบ่งชี้อย่างชัดเจนว่า มีการอยู่อาศัยมาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 ซึ่งเป็นระยะเวลาราว 800 ปี ร่วมสมัยกับการเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการของกรุงศรีอยุธยา มีการตั้งหลักแหล่งอย่างถาวรมาเป็นเวลานานมาเป็นเวลาหลายร้อยปี ปัจจุบันได้มีการรวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีรวมถึงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชนไว้อย่างครบถ้วนในพิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร

รูปที่ 1.3 : แสดงหลักฐานทางโบราณคดีที่พบบริเวณวัดเขายี่สาร

การประกอบอาชีพในชุมชน ชุมชนเขายี่สารมีพื้นที่เชื่อมต่อกับทะเลและมีลักษณะภูมิประเทศที่ล้อมรอบด้วยป่าชายเลนซึ่งเป็นภูมิประเทศที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นในอำเภออัมพวา ทำให้อาชีพหลักของคนในเขายี่สารมีความแตกต่างอย่างชัดเจน อาชีพของคนในชุมชนเขายี่สาร คือ การทำประมง ปลูกไม้โกงกาง เผาถ่าน ต่างจากพื้นที่อื่นในอัมพวาที่ส่วนมากประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของอำเภออัมพวามาช้านาน โดยเฉพาะอาชีพเผาถ่านไม้โกงกางและการปลูกป่าโกงกาง เป็นอาชีพที่ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สามารถทำรายได้เป็นจำนวนมากให้กับคนในชุมชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพแสดงอาชีพการทำประมง

ภาพแสดงอาชีพปลูกป่าโกงกางและอาชีพเผาถ่าน

รูปที่ 1.4 : แสดงการประกอบอาชีพในชุมชนเขายี่สาร

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของชุมชนเขายี่สาร คือ ลักษณะบ้านเรือนของคนในชุมชน การตั้งบ้านเรือนในชุมชนมีการตั้งอยู่บริเวณโดยรอบเขาอย่างหนาแน่น นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ฝั่งตรงข้ามคลองขุดยี่สาร เรียกกันว่า บ้านคลองบ้านนอก หมู่ 2 ชาวบ้านกลุ่มนี้จะพายเรือข้ามฟากบ้าง ข้ามสะพานบ้าน มายังฝั่งวัดเขายี่สารเสมอ เนื่องจากศูนย์กลางของชุมชนคือ วัด ตลาด ร้านค้า อนามัย และสิ่งอำนวยความสะดวกจะเป็นต่างๆ อยู่ฝั่งนี้ทั้งสิ้น บ้านเรือนของคนยี่สารในปัจจุบันจะกระจุกตัวกันอย่างหนาแน่นบริเวณรอบเขายี่สารฝั่งเหนือ ในอดีตบ้านส่วนมากเป็นบ้านเรือนไทยฝาไม้ประกะนหลังใหญ่ เรือนบางหลังหากมองผ่านเข้าไปตามร่มไม้ชายคาในบ้านจะพบเห็นช่องหน้าต่างที่มีการสลักลวดลายสวยงามซ่อนอยู่ ส่วน

บ้านเรือนที่อยู่ห่างจากกลุ่มบ้านฝั่งเหนือจะปลูกได้ใหญ่โตตามพื้นที่ซึ่งมักอยู่ริมน้ำบริเวณอื่นๆรอบเขายี่สาร พื้นที่ส่วนหนึ่งใช้เป็นโรงถ่านหรืออาจใช้เป็นบ่อกึ่งบ่อปลา กลุ่มบ้านเหล่านี้จะมีขนาดพื้นที่ของบ้านกว้างขวางกว่าบ้านที่อยู่ทางฝั่งเหนือ เรือนในชุมชนบ้างก็ซ่อมแซมกันเป็นอย่างดี บ้างก็ปล่อยรุพังไปตามเวลา

รูปที่ 1.5 : แสดงสภาพที่อยู่อาศัยชุมชนบ้านเขายี่สารปัจจุบัน

นอกจากลักษณะเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมที่สะท้อนมาในรูปแบบบ้านเรือนดั้งเดิมแล้ว จากการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้นพบว่า ชุมชนยังไม่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกมากนัก เมื่อเทียบกับชุมชนอื่นในอำเภออัมพวา เนื่องจากเป็นท้องถิ่นที่ค่อนข้างโดดเดี่ยว เริ่มมีการติดต่อกับเมืองไม่นานมากนัก ส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตดั้งเดิมไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก คนในชุมชนยังคงความสัมพันธ์เป็นลักษณะเครือญาติ โดยเฉพาะชุมชนบ้านเขายี่สาร หมู่ 1 และชุมชนคลองบ้านนอก หมู่ 2 ยังคงมีตระกูลเก่าแก่ที่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนมาก มีการแต่งงานระหว่างกลุ่มตระกูลทำให้มีความเป็นเครือญาติกันทั้งชุมชน และยังมีรูปแบบการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่มบ้านที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน จนเกิดเป็นกลุ่มของเครือญาติที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมปรากฏให้เห็นอยู่ในชุมชน

(ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, 2545:36) ตระกูลเก่าแก่ทางฝั่งเขายี่สาร ได้แก่ พยงค์ยี่ม เวชกิจ ชลภูมิ อ่อนอุระพยัคฆะ บังแสง เบ็งสงวน ชันส์กุล มณีนาค ชุมณี สารสิทธิ์ และ ทางฝั่งคลองบ้านนอก ได้แก่ ดรุณศรี, แก้วอยู่, เกตุนิล, ปานอุรัง, เรืองอร่าม, คชพันธุ์, มณีแสง และ ในกลุ่มบ้านยังพบบ้านหลังแรกของตระกูลซึ่งมีอายุมากกว่าร้อยปีซึ่งเป็นบ้านเรือนไทยหลังใหญ่ ปรากฏอยู่ในเกือบทุกตระกูล และเมื่อมีการขยายครอบครัว ก็เกิดเป็นบ้านของลูกหลานอยู่บริเวณ บ้านของพ่อแม่ จนเกิดเป็นกลุ่มบ้าน

รูปที่ 1.6 : แสดงบ้านและกลุ่มบ้านตระกูลพยงค์ยี่ม

จากการสำรวจพบว่าเรือนไทยหลังใหญ่ที่สร้างสำหรับให้สมาชิกจำนวนมากอาศัยอยู่กลับ มีสมาชิกลดน้อยลงทำให้บ้านขาดการดูแลและซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง และมีสภาพทรุดโทรมลงเรื่อยๆ ยกตัวอย่าง เช่น บ้านหลังแรกของตระกูลซึ่งเป็นเรือนไทยหลังใหญ่ไม่มีผู้อาศัยอยู่อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เจ้าของบ้านไม่ได้ดูแลและปรับปรุงที่อยู่อาศัยมากนักทำให้บ้านเริ่มมีสภาพทรุดโทรมลง และบางหลังถูกปล่อยทิ้งร้าง ขาดการดูแลโดยสิ้นเชิง บ้านถูกปล่อยให้ทรุดโทรมลงเรื่อยๆ บางหลังมีสมาชิกอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้นทั้งๆที่แต่เดิมเคยมีสมาชิกอาศัยอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมการเป็นครอบครัวขยายเริ่มลดน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (อภิญา ตันทวีวงศ์, 2543) พบว่า ความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในชุมชนและในระดับครอบครัวที่มีขนาดเล็กลง วัฒนธรรมในเรื่องการเป็นครอบครัวขยายลดน้อยลงเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ความต้องการแรงงานที่เป็นเครือญาติในการประกอบอาชีพ

ดั้งเดิมของครอบครัวลดลง และประเด็นปัญหานี้ไม่ได้เกิดแค่เฉพาะกลุ่มแต่สามารถพบเห็นได้ในบ้านดั้งเดิมของตระกูลต่างๆทั่วไปในชุมชน และบ้านส่วนมากก็จะเป็นบ้านที่อยู่ในตระกูลเก่าแก่ของชุมชน

กล่าวโดยสรุป ชุมชนเขายี่สารนอกจากจะเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีลักษณะภูมิประเทศที่โดดเด่นและมีการประกอบอาชีพที่น่าสนใจแตกต่างจากพื้นที่อื่นในอำเภออัมพวาแล้ว ลักษณะเด่นอีกประการคือเป็นชุมชนที่มีลักษณะบ้านเรือนที่เป็นสถาปัตยกรรมที่งดงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ มีความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เป็นลักษณะเครือญาติมีรูปแบบของการตั้งบ้านเรือนในลักษณะที่เป็นกลุ่มเครือญาติปรากฏเห็นอยู่ทั่วชุมชน และเป็นที่น่าสนใจที่เห็นว่าบ้านเก่าแก่ที่อยู่ในกลุ่มเครือญาติบางหลังมีสภาพที่ทรุดโทรมและมีสมาชิกอยู่จำนวนน้อยลง บางหลังกลายเป็นบ้านร้างไม่มีผู้อยู่อาศัย แต่บางหลังก็มีการดูแลให้อยู่ในสภาพดี และพบว่ายังมีสมาชิกอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นเครือญาติและสภาพที่อยู่อาศัยว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร

ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้โดยมองไปในภาพที่กว้างขึ้นจากการสำรวจในระดับครอบครัวเป็นเครือญาติ คือ ความเป็นเครือญาติเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ที่อยู่อาศัยมีสภาพดี โดยที่ตระกูลที่มีสมาชิกอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตามีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น สภาพที่อยู่อาศัยโดยรวมจะมีสภาพดี ส่วนตระกูลที่มีจำนวนสมาชิกลดน้อยลงมีระดับความสัมพันธ์น้อยสภาพบ้านโดยรวมก็จะมีสภาพที่ทรุดโทรม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

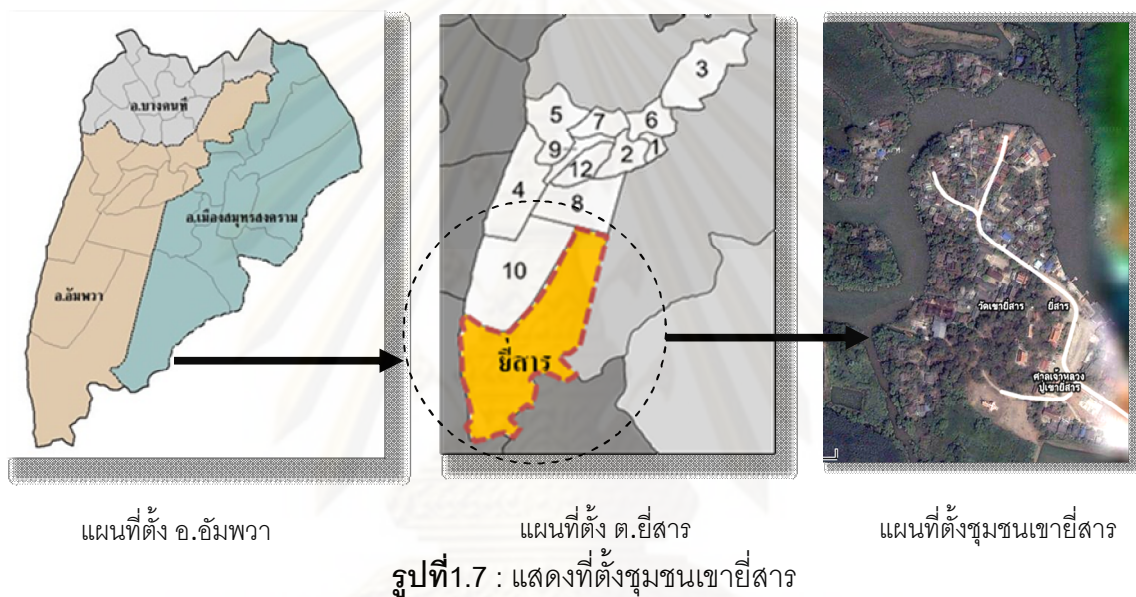
1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการความเป็นเครือญาติของชุมชนเขายี่สาร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพและสภาพที่อยู่อาศัยของเครือญาติแบบต่างๆในชุมชนเขายี่สาร
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพและสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติ

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติและถือว่าเป็นคนยี่สารดั้งเดิมคือ ชาวบ้านหมู่ 1 บ้านเขายี่สาร และหมู่ 2 บ้านคลองบ้านนอก ในการศึกษาวิจัยสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติในชุมชนเขายี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม จึงได้เลือกศึกษาชุมชนหมู่ 1 บ้านเขายี่สารเนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนเก่าแก่มาแต่เดิม และยังมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างเหนียวแน่น

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษานี้ได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนน้อยที่สุด กลุ่มประชากรจึงต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลการเป็นเครือญาติและที่อยู่อาศัยได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพราะฉะนั้นกลุ่มประชากรที่ได้เลือกทำการศึกษาคือ ตระกูลดั้งเดิมในชุมชนเขายี่สาร

หมู่ที่ 1 บ้านเขายี่สารประกอบด้วยครัวเรือนจำนวน 213 ครัวเรือน จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนซึ่งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับตระกูลต่างๆและความเป็นมาของชุมชน ได้แก่ ผศ.สิริอาภา รัชตะหิรัญ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ในแต่ละตระกูล และตำแหน่งที่ตั้งของแต่ละตระกูล พบว่ามีตระกูลเก่าแก่ทั้งหมด 13 ตระกูลได้แก่ พยงค์ยิ้ม, เวชกิจ, ชลภูมิ, อ่อนอุระ, พยัคชะ, บังแสง, เบ็งสงวน, ชันธสกุล, มณีนาค, สารสิทธิ์, รอดศิริ, กอนก่าเนิด, ดรณศรี ตระกูลดั้งเดิมในชุมชนประกอบด้วย พยงค์ยิ้ม, เวชกิจ, ชลภูมิ, อ่อนอุระ, พยัคชะ, บังแสง, เบ็ง

สงวน ,ชั้นสกุล ,มณีนาค ,สารสิทธิ์,รอดศิริ และได้มีการคัดเลือกตระกูลเพื่อเป็นกรณีศึกษาตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ (รายละเอียดดูในบทที่ 5 ความเป็นเครือญาติ)

1.3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เน้นในเรื่องสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติในชุมชนเขายี่สาร ดังนั้นเนื้อหาในการศึกษาจึงแบ่งเป็น 3 ประเด็นดังนี้

3.1 การศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการความเป็นเครือญาติภายในชุมชน ได้แก่ โครงสร้างครอบครัว รูปแบบครอบครัว การขยายครอบครัว

3.2 การศึกษาสภาพที่อยู่อาศัยของตระกูลดั้งเดิมที่คัดเลือก ในส่วนของลักษณะทางกายภาพและคุณภาพที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

3.3 การวิเคราะห์ความเป็นเครือญาติและสภาพการอยู่อาศัยพร้อมทั้งแนวโน้มในอนาคต รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มบ้าน หมายถึง การเกาะกลุ่มของบ้าน ซึ่งเกิดจากการขยายครอบครัวจากบ้านหลังแรกที่เป็นบ้านของต้นตระกูล และเมื่อได้มีการขยายครอบครัวจึงมีการสร้างบ้านอยู่รอบๆบ้านของพ่อแม่ เกิดเป็นกลุ่มของบ้านในบริเวณนั้น

ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกๆ อาศัยอยู่ด้วยกัน

ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วย ครอบครัวเดี่ยว ร่วมกับเครือญาติอื่นๆ อาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลูกพี่ลูกน้อง ลูกเขย ลูกสะใภ้ เป็นต้น

ความเป็นเครือญาติ หมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสายเลือด หรือการแต่งงาน

สภาพที่อยู่อาศัย หมายถึง ลักษณะทางกายภาพและคุณภาพของที่อยู่อาศัย

เรือนไทย หมายถึง สิ่งปลูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พัก หรือที่อยู่อาศัยของคนไทย เป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย มีหลายลักษณะและมีเอกลักษณ์เฉพาะ ขึ้นอยู่กับท้องถิ่น ที่ตั้ง และสภาพแวดล้อม โดยทั่วไปเป็นเรือนยกพื้นสูง ประกอบด้วยห้องนอน ห้องครัว ระเบียงหรือชาน เป็นต้น

เรือนพื้นถิ่น หมายถึง รูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่น พบได้เป็นส่วนใหญ่ในพื้นที่และเน้นเฉพาะ เป็นที่พักอาศัยซึ่งมีลักษณะแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของวัฒนธรรมสภาพแวดล้อม และดินฟ้าอากาศ ที่ต่างกัน ซึ่งจะพบวัสดุที่หลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน

เรือนประยุกต์ หมายถึง เรือนที่มีการปลูกสร้างด้วยรูปแบบที่คล้ายคลึงหรือสร้างล้อเลียนเรือนไทยแบบต่างๆด้วยวัสดุสมัยใหม่หรือวัสดุผสมผสานกับวัสดุดั้งเดิม หรือเป็นการนำอาคารเก่าที่มีรูปแบบดั้งเดิมนำมาประยุกต์ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การนำมาซ่อมแซมใหม่ นำมาหรือสร้างใหม่ทั้งในพื้นที่เดิมหรือพื้นที่ใหม่ ผสมผสานกับวัสดุที่หลากหลาย เป็นต้น

เรือนสมัยใหม่ หมายถึง หมายถึง อาคารหมายถึงสิ่งปลูกสร้างอย่างถาวร มีลักษณะเป็นเสาหรือกำแพงรองรับหลังคา มีพื้นที่ใช้สอย วัสดุโดยมากประกอบด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กหรือวัสดุสมัยใหม่ มีรายละเอียดการตกแต่งอาคารไม่ซับซ้อน มีรูปแบบและพื้นที่ใช้สอยคล้ายกับอาคารชาวตะวันตก

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยในเชิงอนุรักษ์ในชุมชนเขายี่สาร
2. เป็นข้อมูลด้านวิชาการสำหรับการขยายผลการศึกษาและการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาชุมชนดั้งเดิม ในมิติด้านครอบครัวที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของเอกลักษณ์ของที่อยู่อาศัยในชุมชนดั้งเดิม

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติในชุมชนเขาเยี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการศึกษานในเชิงสังคมและทางกายภาพซึ่งต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ใช้วัตถุประสงค์ของการศึกษามาเป็นตัวกำหนดเพื่อหาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เครือญาติและสังคม ตลอดจนตัวแปรต่างๆที่ส่งผลต่อสภาพที่อยู่อาศัย

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้แบ่งแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น3ประเด็น ดังนี้

1. ด้านสังคม

- ทฤษฎีด้านสังคมวิทยา ที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบโครงสร้างครอบครัว
- ทฤษฎีทางด้านประชากรศาสตร์

2. ด้านกายภาพ

- แนวคิดด้านการตั้งถิ่นฐาน
- ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างวงจชีวิตกับพื้นที่อยู่อาศัย
- ทฤษฎีวิถีจักรของอสังหาริมทรัพย์
- แนวคิดของพฤติกรรมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อที่อยู่อาศัย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีด้านสังคมวิทยา ที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบโครงสร้างครอบครัว

(ประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ,2539:5)โครงสร้างสังคม (social structure) เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของสังคม ในทางสังคมวิทยาถือว่าโครงสร้างสังคมเป็นข่ายใยที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกัน ข่ายใยดังกล่าวทำหน้าที่ผูกพันสมาชิกของสังคมมนุษย์ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีระเบียบอย่างเป็นปกติสุข ข่ายใยที่ซับซ้อนเหล่านั้น

ได้แก่ เชื้อชาติ ศาสนา ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ภาษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย ความเป็นเพื่อน รสนิยมร่วมกัน และเครือญาติ ในบรรดาข่ายใยทั้งหลายเหล่านี้ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติถือเป็นข่ายใยที่เป็นพื้นฐานที่สุด ที่และแพร่หลายที่สุดในสังคมมนุษย์ ครอบครัวหนึ่งๆจะมีความผูกพันกันด้วยความเป็นญาติที่แตกต่างกันแล้วแต่สภาพสังคมนั้นๆ ปัจจุบันแม้ว่าบทบาทของเครือญาติในบางสังคมจะลดความสัมพันธ์ลงไปบ้างก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีสังคมมนุษย์สังคมไหนที่ปราศจากอิทธิพลหรือการผูกพันของเครือญาติ (kinship less) เลย เพราะเครือญาติยังมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม

2.1.1 โครงสร้างครอบครัวไทย

(บุญลือ วันทยานนท์, 2522:78) ครอบครัวและเครือญาติ มีความสำคัญยิ่ง และทั้งสองยังมีความสัมพันธ์กับที่อยู่อาศัยและการอยู่อาศัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนั้นแต่ละครอบครัวยังมีรูปแบบครอบครัวที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับโครงสร้างครอบครัวจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัวนั้นๆ

โครงสร้างครอบครัวไทย ประกอบด้วยหลัก 7 ประการ ประกอบด้วย

- 1) พ่อ แม่ ปู่ ย่า
- 2) ผัว เมีย
- 3) ลูก
- 4) ญาติ พี่น้อง
- 5) เพื่อนบ้าน
- 6) อาชีพ
- 7) ศีลธรรม

โครงสร้างครอบครัวทั้ง 7 ประการนี้ เป็นส่วนประกอบให้เกิดความเป็นครอบครัวของไทยขึ้น

2.1.2 ความเป็นเครือญาติ(kinship)

(บุญลือ วันทยานนท์, 2522:2) ของมนุษย์มีที่มาจากองค์ประกอบ 2 ทางคือ

- 1) ความเป็นญาติที่เกิดจากองค์ประกอบทางด้านชีวะ(biological factor)

คือ เกิดขึ้นจากการสืบสายเลือด หรือการถ่ายทอดพันธุกรรมอันเป็นผลจากการผสมพันธุ์ของมนุษย์ อาจเรียกญาติเหล่านี้ว่า "ญาติร่วมสายโลหิต" และมักจะขยายตัวทางตั้ง(vertical line) เป็นการนับ

ญาติโดยตรง เช่น ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน เหลน (เป็นผลการพวงจากการแต่งงาน เป็นสำคัญ)

2) ความเป็นญาติที่เกิดมาจากองค์ประกอบทางสังคม(social factor) เกิดขึ้นจากการที่สังคมเป็นคนที่กำหนดให้เป็นญาติกันโดยไม่ต้องมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดต่อกันเลย เช่น ญาติที่ได้จากการแต่งงาน หมายถึงการแต่งงานก่อให้เกิดความเป็นญาติขึ้นระหว่างญาติฝ่ายสามีและญาติฝ่ายภรรยา อาจเรียกญาติแบบนี้ว่า”ญาติสมทบ” ญาติประเภทนี้มักจะขยายตัวในแนวนอน(horizontal line)

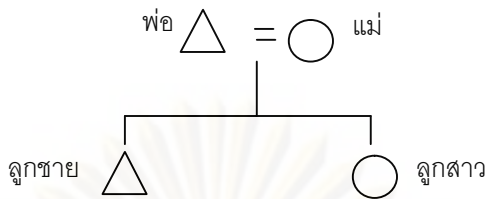
ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะญาติที่เกิดจากองค์ประกอบทางด้านชีวิต คือญาติร่วมสายโลหิตและภรรยาหรือสามีที่ได้แต่งงานกันเท่านั้น ส่วนญาติฝ่ายสามีหรือภรรยาที่เรียกว่าญาติสมทบนั้นไม่ได้นำมาศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากเป็นญาติที่มีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างห่างกันและบางส่วนไม่ได้อาศัยในชุมชน

2.1.3 รูปแบบของครอบครัว

(งามพิศ สัตย์สงวน,2538:167-172)นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมและสังคมได้แบ่งแยกครอบครัวออกเป็น 4แบบด้วยกันดังนี้

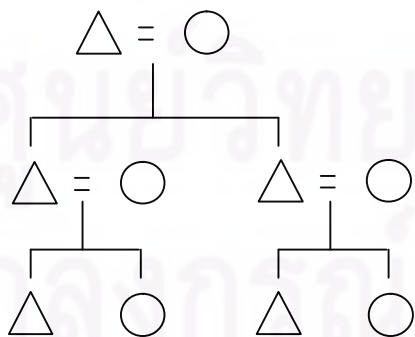
1) ครอบครัวเนื้อแท้หรือครอบครัวพื้นฐาน (nuclear or elementary family)หรืออาจเรียกว่า ครอบครัวเดี่ยว (ในที่นี้ใช้ครอบครัวเดี่ยว) ซึ่งประกอบด้วยคู่สมรสและบุตร ในบางสังคมอาจให้ญาติบางคนอาศัยอยู่ด้วยกันได้ เช่น สังคมไทย บางครอบครัวอาจต้องเลี้ยงบิดา มารดา ของฝ่ายสามีหรือภรรยาหรือพี่น้องที่ยังโสดยังอาศัยอยู่ แล้วแต่ความจำเป็น ยังคงถือเป็นครอบครัวเดี่ยวอยู่เพราะมีลักษณะสำคัญคือ อำนาจของหัวหน้าครอบครัวยังมีอยู่สมบูรณ์ญาติที่มาอาศัยถือเป็นเพียงผู้อาศัย ครอบครัวแบบนี้มักมีอายุไม่นาน เพราะว่าพอลูกๆเติบโตและแต่งงานตั้งครอบครัวของตนเองแยกออกไปหมด ครอบครัวแบบนี้ถือเป็นมาตรฐานของครอบครัวแบบอื่นๆ

ในแผนภูมิข้างล่างจะแสดงถึงครอบครัวเดี่ยว ประกอบไปด้วย สามี 1 ภรรยา1 และ ลูก 2 คน เป็นลูกชาย 1คน และลูกสาว 1 คน ซึ่งครอบครัวเดี่ยวจะประกอบไปด้วย คู่สมรส 1 คู่ โดยผู้ชายแทนด้วยรูปสามเหลี่ยม และผู้หญิงแทนด้วยรูปวงกลม

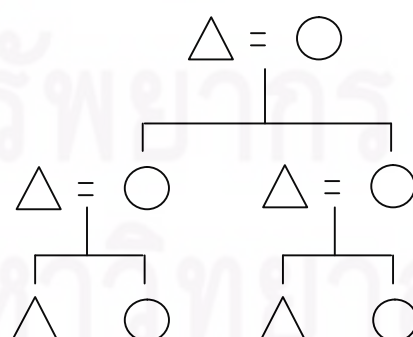

รูปที่2.1 แผนภูมิแสดงครอบครัวเดี่ยว

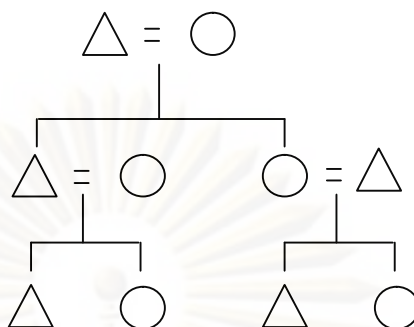
2) ครอบครัวขยาย หรือครอบครัวร่วม (extended of joint family) ในเล่มนี้ใช้ครอบครัวขยาย ครอบครัวขยายประกอบด้วย ครอบครัวเดี่ยวตั้งแต่สองครอบครัวขึ้นไปด้วยกัน มีขนาดใหญ่กว่าครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยายจะประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นญาติอย่างน้อย 3 ชั่วคนขึ้นไป คือรุ่นพ่อแม่ของคู่สมรส รุ่นเจ้าบ่าวเจ้าสาวและรุ่นลูกๆของเจ้าบ่าว เจ้าสาว ครอบครัวดังกล่าวมักอยู่ในสังคมที่มีการจัดระบบญาติสายเดี่ยว (unilinear kinship) มีลักษณะสำคัญที่ทำให้ต่างจากครอบครัวเดี่ยวคือ อำนาจการตัดสินใจไม่ได้อยู่ที่พ่อแม่ (คู่สามี ภรรยา) แต่อยู่ที่ญาติผู้ใหญ่และมีความอาวุโสสูงสุดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ขึ้นอยู่กับครอบครัวนั้นว่านับญาติฝ่ายใด) ถ้าอยู่ในระบบเครือญาติที่นับฝ่ายพ่อ(สามี) เป็นใหญ่(patrilinear) ดังนั้นผู้มีอำนาจได้แก่ ทวด ปู่ หรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามี ถ้าอยู่ในระบบเครือญาติที่นับญาติฝ่ายแม่(ภรรยา) เป็นใหญ่ (matrilinear) ถ้าไม่ใช่ญาติหญิงที่อาวุโสทางฝ่ายภรรยา ก็อาจเป็นพี่ชายหรือน้องชายของญาติ ฝ่ายหญิงที่อาวุโสทางฝ่ายภรรยาคนใดคนหนึ่ง แล้วแต่ธรรมเนียมของสังคม อาจแบ่งครอบครัวขยายออกเป็น3 แบบคือครอบครัวขยายของญาติฝ่ายสามี ครอบครัวขยายของญาติฝ่ายภรรยา และครอบครัวของพี่ชายหรือน้องชายแม่ของฝ่ายสามี ซึ่งสามารถเขียนแผนภูมิได้ดังนี้

รูปที่2.2 แผนภูมิแสดงครอบครัวขยาย ระบบญาติสายเดี่ยวนับญาติทางฝ่ายพ่อ

รูปที่2.3 แผนภูมิแสดงครอบครัวขยาย ระบบญาติสายเดี่ยวนับญาติทางฝ่ายแม่

รูปที่2.4 แผนภูมิแสดงครอบครัวขยายระบบญาติสายคู่

3) ครอบครัวซ้อน(composite or compound family)

ครอบครัวซ้อนบางครั้งเรียกว่า”ครอบครัวแบบมากผัวมากเมีย” หรือครอบครัวพหุสามีหรือครอบครัวพหุภรรยา ครอบครัวแบบนี้เกิดในสังคมที่อนุญาตให้ชายหรือหญิงมีสามีหรือภรรยา มากกว่า1คนได้ในขณะเดียวกัน มักพบในแถบเอเชีย รวมถึงสังคมไทย เช่น ฝ่ายชายสามารถมีภรรยาได้หลายคนและนำภรรยาเหล่านั้นเข้ามาอยู่อาศัยในครอบครัวเดียวกัน จึงถือเป็นครอบครัวซ้อน มักพบในสังคมชั้นสูง เพราะมีความสามารถในการจ่าย ส่วนฝ่ายหญิงที่มีสามีหลายคนมักไม่ค่อยแพร่หลาย ครอบครัวซ้อนมีความต่างจากครอบครัวขยายคือ มักพบฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีเพียงคนเดียวมีการล่มสลายง่าย กล่าวคือเมื่อหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต คู่ครองที่เหลือและลูกๆมักจะแยกย้ายออกไปอยู่ตามลำพังมากกว่าอยู่ร่วมกัน ซึ่งจากการสำรวจเรื่องญาติในชุมชนเขาอีสารพบครอบครัวซ้อนอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก และส่วนมากเมื่อสามีเสียชีวิตก็จะมีภรรยาของฝ่ายหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งออกจากครอบครัวนั้น และครอบครัวแบบซ้อนจะพบมากในประชากรรุ่นแรกๆ ของชุมชน

4) ครอบครัวสาระ(essential family)เป็นครอบครัวที่ขาดพ่อในฐานะที่เป็นหัวหน้าครอบครัว จากความยากจน พ่อต้องออกไปทำงานไกลบ้าน แม่เป็นหัวหน้าครอบครัว ในหนึ่งครอบครัวอาจมีเด็กที่ไม่ใช่ลูกของตนอาศัยอยู่ด้วย โดยทั่วไปสามีมักไม่เชื่อสัจต่ภรรยา อาจกลายเป็นพ่อเด็กซึ่งเกิดจากหญิงอื่น เมื่อตนมีความพร้อมและมีบ้านจึงค่อยรับเด็กเหล่านั้น อาจรวมเด็กที่เป็นคนอื่นโดยไม่รังเกียจเข้ามาอยู่ในครอบครัวของตน มักไม่พบในครอบครัวไทย จะพบในหมู่โยคีที่ยากจน

2.1.4 รูปแบบของความเป็นญาติ (types of kinship)

(สนธิ สัมครการ, 2539:4-8) นักมานุษยวิทยาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ

1) การจักระบบญาติสายเดี่ยว (monilinear kinship) สังคมที่มีการจัดญาติแบบนี้มีวัฒนธรรม กำหนดว่า ญาติสายใดสายหนึ่งเท่านั้นที่มีความสำคัญ มีสิทธิและหน้าที่ และที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะญาติ ส่วนอีกสายหนึ่งจะถูกมองข้ามไป ไม่ให้ความสำคัญและไม่มีสิทธิและหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกันแบบญาติ ตามปกติญาติมีสองสายคือ สายพ่อ(สามี) และสายแม่(ภรรยา) ด้วยเหตุนี้ ญาติสายเดี่ยวจึงแบ่งย่อยได้อีก 2 แบบดังนี้

ก. แบบบิดาโลหิต (Patrilinear) คือ ครอบครัวขยายรับญาติฝ่ายพ่อ การที่วัฒนธรรมกำหนดให้ญาติฝ่ายชาย(สามีหรือพ่อ) มีความสำคัญ และสิทธิหน้าที่ ที่พึงปฏิบัติต่อกันฉันญาติ โดยเฉพาะสิทธิและหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินของครอบครัว ส่วนสมาชิกที่เป็นหญิง(รวมถึงญาติฝ่ายหญิง) จะมีฐานะทางสังคมที่ต่ำต้อยมาก และมักไม่ได้รับการนับถือว่าเป็นญาติ

ข. แบบมารดาโลหิต (Matrilinear) คือ ครอบครัวขยายรับญาติฝ่ายแม่ ในสังคมที่นับญาติสายเดี่ยวฝ่ายพ่อ การควบคุมดังกล่าวอยู่ในมือของพ่อของเด็กๆ แต่ในสังคมที่คนเป็นสมาชิกในกลุ่มเครือญาติฝ่ายแม่ ผู้ชายที่เคยปกป้องเลี้ยงดูและควบคุมเด็กๆ คือ พี่ชายหรือน้องชายของผู้หญิงไม่ใช่สามี

ระบบนี้จะไปด้วยกันกับที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานแบบที่คู่บ่าวสาวไปอยู่กับพ่อแม่ของภรรยา ผู้ชายจะอยู่ท่ามกลางคนแปลกหน้า ขณะที่ภรรยาแวดล้อมไปด้วยญาติ บทบาทของพี่ชายหรือน้องชายของผู้หญิงสำคัญเป็นพิเศษ เพราะเป็นผู้มีอำนาจได้รับการเคารพยกย่องจากลูกๆของพี่สาวหรือน้องสาวมากกว่าจากลูกๆของตัวเอง ลูกๆของพี่สาวหรือน้องสาวจะเป็นทายาทรับมรดกและตำแหน่งต่างๆของเขา ไม่ใช่ลูกชาย

2) การจักระบบญาติสายคู่ หรือการสืบเชื้อสายแบบสองฝ่ายเท่าๆกัน (bilateral descent) การที่สังคมมีธรรมเนียมกำหนดให้ญาติทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ว่าจะ เป็นฝ่ายหญิง หรือฝ่ายชาย ไม่ว่าจะ เป็นสามี หรือฝ่ายภรรยา ต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน และเป็นความผูกพันที่บุคคลมีอยู่กับญาติพี่น้องทุกฝ่ายเท่าเทียมกัน

ในการศึกษาเรื่องรูปแบบของความเป็นครอบครัวและรูปแบบของความเป็นเครือญาติเป็นประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจพื้นฐานให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจในระบบโครงสร้างครอบครัวมากขึ้น สามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและเครือญาติ และเป็นประโยชน์สำหรับการทำผังเครือญาติของชุมชนเขายี่สาร

2.1.5 วัฏจักรของครอบครัว

วัฏจักรชีวิตครอบครัวไทยสามารถแบ่งออกได้แบ่งได้ดังนี้(อุมาพร ตรังคสมบัติ 2542; กาญจนา ลุศนันท์, 2540:17-21)

ระยะที่ 1 เริ่มตั้งแต่บุคคลโตเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวเตรียมพร้อมที่จะออกมา ก่อตั้งครอบครัวของตนเอง ในครอบครัวไทยชายไทยเป็นผู้นำครอบครัวและเป็นผู้ก่อสร้างครอบครัวโดยมีการขอฝ่ายหญิงเพื่อการครองเรือนร่วมกัน

ระยะที่ 2 สมรสและสร้างครอบครัวใหม่ เป็นระยะที่คู่สมรสเรียนรู้และทำความเข้าใจกันและกันและเป็นระยะที่เริ่มต้นสร้างฐานะทางเศรษฐกิจปัญหาที่มักเกิดขึ้นในระยะนี้ คือ การเตรียมตัวและสร้างฐานะครอบครัวทางเศรษฐกิจครอบครัวใหม่ในสังคมไทยปัจจุบันนิยมแยกเป็นครอบครัวเดียวกันมากขึ้น

ระยะที่ 3 ครอบครัวเริ่มมีสมาชิกใหม่ (บุตร) ระยะนี้เป็นระยะที่ครอบครัวมีสมาชิกใหม่ ปัญหาที่มักเกิดขึ้นคือ ความรู้และวิธีการดูแลบุตรตั้งแต่ในครรภ์กระทั่งคลอด ระยะนี้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเริ่มดีขึ้นคู่สมรสอาจมีปัญหาด้านการแบ่งภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร วิธีการและแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและบทบาทระหว่างคู่สมรสโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน หญิงไทยในฐานะภรรยายังคงต้องทำหน้าที่แม่บ้านโดยสมบูรณ์และยังมีภาระเพิ่มขึ้นที่ต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัว รวมถึงภาระการดูแลเอาใจใส่บุตร ในขณะที่ฝ่ายชายที่สมรสแล้วมักทำงานและละเลยความรับผิดชอบในหน้าที่ของครอบครัว เช่น การเลี้ยงดูบุตรที่ยังเล็ก

ระยะที่ 4 ระยะที่บุตรเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ระยะนี้อิทธิพลจากการทำหน้าที่และบทบาทในฐานะบิดา-มารดาตั้งแต่บุตรเกิดรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก (ทั้งคู่สมรสและบุตร) วิธีการสั่งสอนและอบรมเลี้ยงดูบุตร การสื่อสาร วิธีการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัวตลอดทั้งการมีคุณภาพชีวิตครอบครัว จะประมวลส่งผลให้เห็นชัดในระยะนี้ปัญหาที่มักเกิดขึ้นในระยะนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นระยะที่เป็นทั้งหัวเลี้ยวหัวต่อ และอาจเกิดเป็นวิกฤตในวัฏจักรชีวิต

ครอบครัว ที่บิดามารดาต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษ เนื่องจากในภาวะสังคมปัจจุบันที่บิดามารดา มักไม่เวลาเอาใจใส่อบรมดูแลบุตร

ระยะที่ 5 ระยะนี้บุตรเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวและอาจแยกไปเริ่มต้นครอบครัวของตนเอง แต่ในปัจจุบันคตินิยมเรื่องการศึกษาต่อในสังคมไทยอาจทำให้การตั้งครอบครัวใหม่ล่าช้าไป และอาจส่งผลด้านบุคลิกภาพด้านอื่นได้เช่นการมีค่านิยมอยู่ร่วมกันก่อนแต่งงาน

ระยะที่ 6 ระยะสู่ช่วงปลายของชีวิต เป็นระยะที่คู่สมรสเข้าสู่เกษียณอายุ รวมถึงการสูญเสียบุคคลใกล้ชิดปัญหาที่มักเกิดขึ้นในระยะนี้คือ ความเสื่อมถอยของร่างกายและสติปัญญา รวมทั้งความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจด้วย แต่หากได้มีความเตรียมพร้อมที่ดี เช่นมีการดูแลสุขภาพ มีทัศนคติมองโลกในแง่ดี ไม่มีความเครียดสะสมมากนัก มีการออมรายได้หรือการจัดการเงินที่ดีรวมไปถึงการเตรียมกิจกรรมหลังเกษียณอายุ ก็จะเป็นสิ่งที่ดีก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้ และประโยชน์สุขแก่ตนเองอีกด้วย

การศึกษาวุฒิจักรครอบครัวเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เราเข้าใจชีวิตครอบครัว และสามารถอธิบายพฤติกรรมครอบครัว และคาดการณ์ได้ว่า ชีวิตอนาคตของครอบครัวจะเป็นเช่นไร เพื่อให้เราสามารถวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานการณ์ที่จะเกิดต่าง ๆ ขึ้นในอนาคตกับครอบครัวได้

2.1.6 รูปแบบของการตั้งครัวเรือนใหม่ (สนิท สัมครการ, 2539:4-8)

ประกอบด้วย 4 รูปแบบด้วยกันคือ

1) neolocal หมายถึง ที่อยู่อาศัยที่ไกลไปจากญาติของเจ้าบ่าวเจ้าสาว หรือสถานที่ที่ไม่ได้ถูกกำหนดโดยคสามสัมพันธ์ทางเครือญาติของทั้ง 2 ฝ่าย เป็นการตั้งครัวเรือนที่เป็นอิสระไปจากพ่อแม่ของคู่สมรส กฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นอุดมคติในสังคมอุตสาหกรรม ที่สมาชิกของสังคมต้องเคลื่อนย้ายบ่อยๆเพื่อหางานทำ

2) virilocal หมายถึง การที่คู่สมรสไปอยู่ชุมชนของญาติฝ่ายสามี

3) uxrilocal หมายถึง การที่มีคู่บ่าวสาวไปอยู่ในชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัยที่เป็นของญาติของฝ่ายภรรยา

4) commonlocal หมายถึง คู่บ่าวสาวไปอยู่ในชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัยทั้งฝ่ายญาติของฝ่ายภรรยาและฝ่ายสามี คือญาติทั้งสองฝ่ายอยู่ในชุมชนเดียวกัน

2.2 ทฤษฎีประชากรศาสตร์

การศึกษาครั้งนี้ได้นำทฤษฎีประชากรศาสตร์มาใช้ในการแบ่งช่วงเวลา (ปี) ในการวิเคราะห์โครงสร้างครอบครัว โดยแบ่งเป็นช่วงการแสดงผลการเปลี่ยนแปลงทุกๆ 5 ปี จึงขอกกล่าวถึงความสำคัญของทฤษฎีประชากรศาสตร์ดังนี้

ทฤษฎีประชากรศาสตร์ ว่าด้วยเรื่อง ภาวะประชากร (Population situation) ซึ่งมีคุณลักษณะเกี่ยวกับประชากรที่สำคัญ สมควรที่จะกล่าวถึง ได้แก่ โครงสร้างเพศและอายุ

De Chiara, Joseph and Koppelman Lee (อ้างถึงใน พัทยา ตั้งไตรวัฒน์, 2545:15-16) ได้กล่าวว่าบทบาทและสถานภาพของบุคคลในสังคมจะถูกกำหนดโดยอายุและเพศ เป็นเบื้องต้น ยกตัวอย่างง่ายๆจาก ผู้หญิงเป็นแม่ ผู้ชายเป็นพ่อ คนรุ่นลูกหลาน รุ่นพ่อแม่ หรือรุ่นปู่ย่าตายาย เป็นไปตามอายุของคนทั้งสิ้น เราเรียกส่วนประกอบพื้นฐานนี้ว่าเป็น “โครงสร้างอายุและเพศ” (Age-sex structure) หรือ “โครงสร้างประชากร” นักประชากรศาสตร์จะดูว่า โครงสร้างอายุและเพศของประชากรเป็นอย่างไร และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

โครงสร้างอายุและเพศเป็นลักษณะพื้นฐานที่มีความสำคัญมาก เราถือว่าอายุและเพศเป็น “ตัวแปรทางประชากรศาสตร์” (Demographic variables) ที่ต้องใช้ประกอบการวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ตลอดเวลา อายุและเพศของประชากรกำหนดบทบาทและสถานภาพของคนในครอบครัวและสังคม อายุของบุคคลจะผันแปรด้วยการเพิ่มขึ้นไปตามกาลเวลา ทุกสังคมจะใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดบทบาทสถานภาพของคนในครอบครัวและสังคม อายุเกี่ยวข้องกับความสามารถทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์โดยตรง อายุของประชากรเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงประชากร ทั้งการเกิด การตาย และการย้ายถิ่น ประชากรในวัยมีบุตรเป็นเสมือนแหล่งผลิตประชากรให้เพิ่มขึ้นอีกอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกัน ประชากรจะตายจากไปในทุกกลุ่มอายุ และจะตายไปมากเมื่อมีอายุสูงขึ้น จนในที่สุดตายจากไปในทั้งหมดเมื่อสิ้นอายุขัยของตน การเคลื่อนย้ายที่อยู่ของประชากรขึ้นอยู่กับอายุด้วย คนในวัยหนุ่มสาวจะย้ายถิ่นมากกว่าคนในวัยเด็ก และวัยชรา เมื่อนำอายุและเพศของประชากรมาประกอบกัน จะกลายเป็น “โครงสร้างประชากร” ที่เป็นพื้นฐานให้กับการวิเคราะห์ทางประชากรศาสตร์ โครงสร้างประชากรนี้มีความสัมพันธ์อย่างมากกับปรากฏการณ์ทางประชากรและสังคม ดังนั้นข้อมูลประชากรที่จะเป็นประโยชน์จึงต้องจำแนกออกตามอายุและเพศเสมอ

ในการสำรวจที่ ต้องมีการถามเกี่ยวกับอายุ โดยทั่วไปมีแนวโน้มที่ผู้ให้ข้อมูลจะบอกอายุด้วยเลขที่ลงท้ายด้วย “0” หรือ “5” ในการวิเคราะห์ทางประชากรศาสตร์ จะจัดข้อมูลเป็นรายปี หรือจัดเป็นกลุ่มอายุ

“อายุรายปี” เป็นการเรียงอายุเต็มปีแต่ละปีต่อเนื่องกันไป เริ่มตั้งแต่อายุ 0, 1, 2, 3, 4,..... เรื่อยไป อย่างไรก็ตามการนำเสนอประชากรจำแนกตามอายุรายปีทั้งหมดทุกอายุ จะเป็น ตารางยาวมาก อายุของประชากรมีมากกว่า 100 ปี ตารางดังกล่าวจะเต็มไปด้วยตัวเลขจนดูลานตา ดังนั้นการจัดอายุเป็นหมวดหมู่หรือเป็นกลุ่มจะทำให้ดูง่ายกว่า และอาจจะเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ที่ควบคู่กับตัวแปรอื่นๆ มากกว่า

“กลุ่มอายุ” ที่นิยมใช้ในการแสดงโครงสร้างอายุของประชากร “กลุ่มอายุ 5 ปี” ตารางประชากรทั่วไป จะแบ่งกลุ่มอายุเป็นมาตรฐานดังนี้ 0 -4, 5 - 9, 10 - 14, 15 - 19, 20 - 24, 25 - 29, 30 - 34, 35 -39, 40 - 44, 45 - 49, 50 - 54, 55 - 59, 60 - 64, 65 - 69, 70 - 74, 75 - 79, 80+ กลุ่มอายุ 5 ปี ตามแบบที่แสดงไว้ข้างบนนั้น จะให้ข้อมูลละเอียดและเพียงพอในการวิเคราะห์

2.3 แนวคิดด้านการตั้งถิ่นฐาน

2.3.1 ความหมายของการตั้งถิ่นฐาน

(ดุซงกี ทายตะคุ, 2542: 28) ได้กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐาน หมายถึง การอยู่เป็นหลักแหล่งอันถาวรของกลุ่มสังคมมนุษย์ซึ่งเป็นผลรวมของวัฒนธรรมหนึ่งๆ เมื่อใช้เกณฑ์ทางด้านจำนวนและความหนาแน่นของประชากร (ตัวเลขจะแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศ) กิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ (การเกษตร อุตสาหกรรม การค้า บริการ) พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร มาพิจารณาในการจำแนกการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ จะสามารถจำแนกได้ว่า การตั้งถิ่นฐานที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการค้า อุตสาหกรรม มีจำนวนและความหนาแน่นประชากรในขอบเขตพื้นที่ปลูกสร้างที่เกาะกลุ่มกันหนาแน่น ถิ่นฐานนี้สามารถเรียกได้ว่า ชุมชนเมือง และการตั้งถิ่นฐานที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีความหนาแน่นประชากรเบาบางซึ่งอยู่กระจายตัวในพื้นที่กว้างขวาง ถิ่นฐานนี้สามารถเรียกได้ว่า ชนบท

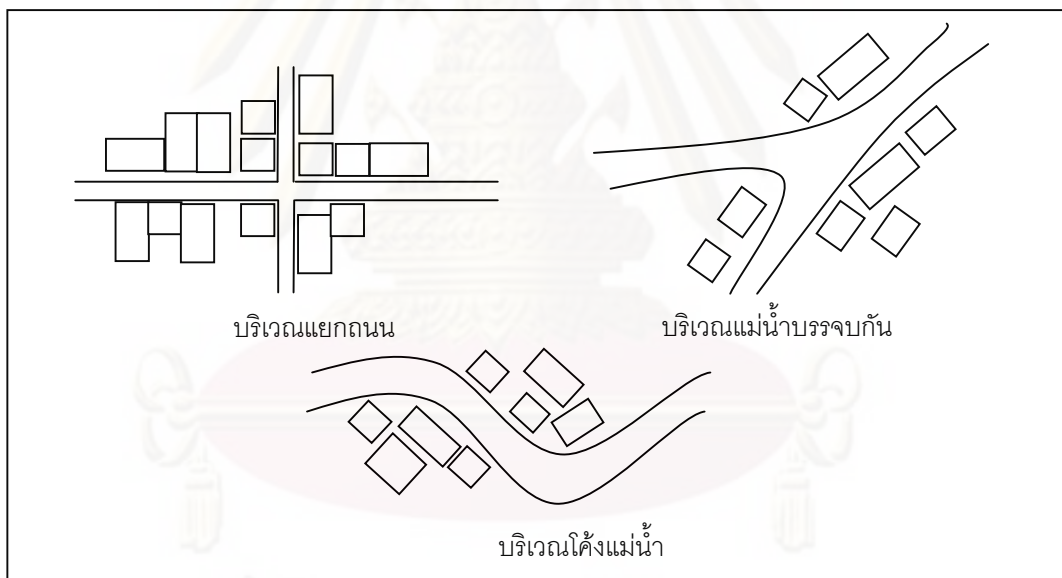
(ซซันนี่ วายลี, 2528: 36) ได้กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐาน หมายถึงการที่มนุษย์จัดการสร้างสรรคสิ่งต่างๆ บนโลก เช่น บ้านเรือน ไร่ นา ถนนหนทาง โรงงาน วัด โรงเรียน สำนักงาน หรือแม้แต่สวนสาธารณะเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากิน

2.3.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2536: 40-42) ได้อธิบาย

รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1) การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม (Clustered Settlement) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุก โดยการตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางธรรมชาติหรือปัจจัยทางกายภาพค่อนข้างสูง เช่น ที่ราบลุ่ม แม่น้ำ หุบเขา บริเวณคูกน้ำ และบริเวณที่น้ำมาบรรจบกัน เป็นต้น ในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานอาจเริ่มจากครอบครัวเดียวโดดๆ หรือ 2-5

หลังคาเรือนขึ้นไป และมีการขยายตัวของกาตั้งถิ่นฐานภายหลังเนื่องจากจำนวนคนมากขึ้น กลุ่มบ้านขนาดเล็กขยายใหญ่ขึ้นเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการสร้างหมู่บ้าน โดยหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่มักก่อตั้งเป็นเวลานานมีประชากรอยู่หลายชั่วอายุคน การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มนี้จะเป็นการตั้งถิ่นฐานในชนบทที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยพื้นที่เกษตรจะอยู่บริเวณรอบหมู่บ้าน ส่วนการเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ หมู วัว จะเลี้ยงในบริเวณบ้านหรือใกล้ๆ บ้าน บางครั้งเรียกรวมกันว่า หมู่บ้านเกษตรกรรม การตั้งถิ่นฐานแบบนี้เป็นการตั้งถิ่นฐานแรกเริ่มที่สามารถพบได้ทั่วไปในทุกภูมิภาคทั่วโลก ผลจากการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มนี้ ถ้าพิจารณาในเชิงเศรษฐกิจแล้วจะก่อให้เกิดผลเสียทางเศรษฐกิจเพราะพื้นที่การเกษตรอยู่ห่างไกลจากบ้านเรือนของเกษตรกร ทำให้ไม่สะดวกและเสียเวลาในการเดินทางไปกลับระหว่างพื้นที่เกษตรกับที่อยู่อาศัย พื้นที่การเกษตรอาจไม่ได้รับการดูแลดีเท่าที่ควร แต่มีผลดีทางสังคมและจิตใจ คือ การได้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและอบอุ่น

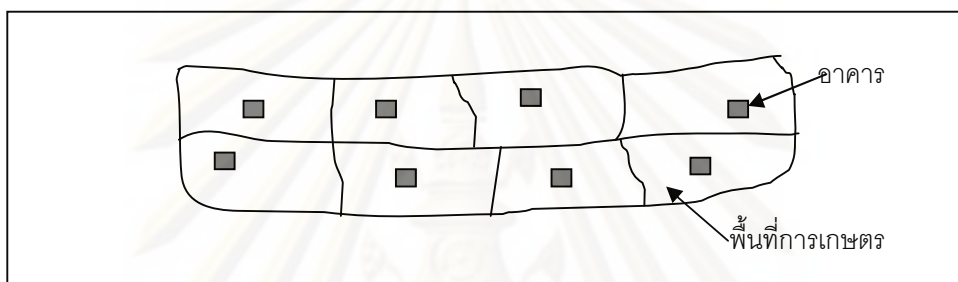

ภาพที่ 2.5 : รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม

2) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Dispersed หรือ Scattered Settlement)

การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย เป็นการตั้งถิ่นฐานที่บ้านเรือน ทุ่งฉาง คอกสัตว์ โรงเก็บเครื่องมือต่างๆ ของเกษตรกรตั้งอยู่ในพื้นที่การเกษตรของตนเอง หรืออาจเรียกว่าการกระจายในลักษณะโดดเดี่ยว (Isolated Settlement) ความห่างของบ้านเรือนขึ้นอยู่กับขนาดที่ดินแต่ละครอบครัว การตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะมีศูนย์กลางร่วมกัน เช่น วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ตลาด ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายนี้จะพบในชนบทของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ตอนเหนือของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร

อาณาจักร เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย เป็นต้น สำหรับประเทศไทย การตั้งถิ่นฐานประเภทนี้จะปรากฏในบริเวณที่เกษตรกรประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำไร่ เช่น ไร่อ้อย ไร่สับปะรด ไร่มันสำปะหลัง รวมทั้งพวกที่ทำสวนผลไม้ โดยกระจายอยู่ไม่ไกลนักในพื้นที่สวนของแต่ละครอบครัว แนวเขตของสวนจะมีคูคั่นกัน การตั้งถิ่นฐานรูปแบบนี้ทำให้ไม่เสียเวลาในการเดินทางไปกลับระหว่างพื้นที่เกษตรกับบ้าน ดังนั้นจึงมีเวลาดูแลผลผลิตได้อย่างเต็มที่ บางบริเวณอาจจะใช้วิธีการทำฟาร์มสวนผสม (Mixed Farming) คือใช้ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์

รูปที่ 2.6 : การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย

3) การตั้งถิ่นฐานแบบสุ่ม (Random Settlement) การตั้งถิ่นฐานแบบสุ่มเป็นการตั้งถิ่นฐานที่มีลักษณะเป็นกลุ่มและกระจายแบบโดดเดี่ยวสลับกัน โดยการตั้งถิ่นฐานครั้งแรกจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อมีคนมากขึ้นก็มีการขยายพื้นที่เกษตร ขยายการตั้งถิ่นฐาน และในขณะเดียวกันมีบางบ้านต้องการความเป็นอิสระ กับต้องการที่จะไปสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่ของตนเองเพื่อจะได้ดูแลไร่เนาได้เต็มที่ จึงมีการตั้งถิ่นฐานกระจายออกไปจากหมู่บ้าน

4) การตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม (Linear Settlement) การตั้งถิ่นฐานประเภทนี้จะปรากฏในบริเวณที่ราบเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ค่อยพบในบริเวณที่สูง ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะเป็นแนวยาวตามเส้นทางคมนาคมที่สะดวก โดยอาจจะตั้งอยู่เป็นกลุ่มติดต่อกันในเขตที่เป็นชุมชนการค้า หรือทางแยกของเส้นทางคมนาคม ส่วนบริเวณที่อยู่ไกลออกไปอาจมีการตั้งบ้านเรือนห่างกัน สำหรับพื้นที่เกษตรจะอยู่บริเวณด้านหลังของที่อยู่อาศัย เส้นทางคมนาคมที่ส่งเสริมให้มีการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ถนน ตามแนวรางของหุบเขาแคบๆ และบริเวณแนวของน้ำพุ เป็นต้น

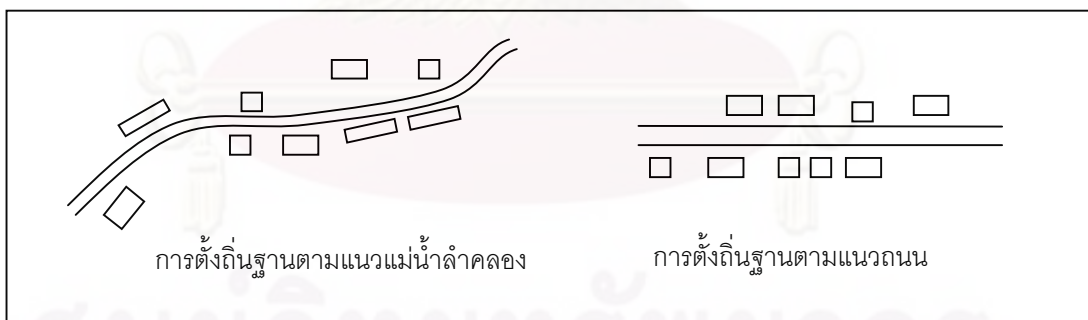
4.1) แม่น้ำ การตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งแม่น้ำส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณที่เป็นคันดินธรรมชาติที่น้ำท่วมไม่ถึง หรือบริเวณที่ราบชั้นบันได ส่วนมากเป็นการตั้งถิ่นฐานระยะแรกของโลก เมืองหลวงหรือเมืองต่างๆ มักจะอยู่ริมฝั่งแม่น้ำทั้งสิ้น เพราะแม่น้ำมีปัจจัยหลาย

อย่างที่ดึงดูดให้เกิดการตั้งถิ่นฐาน แนวคิดของแฟร์ซิด ที่ว่า แม่น้ำมีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์เพราะเป็นแหล่งน้ำจืดอันสำคัญที่ส่งเสริมให้มีอาหาร การคมนาคม สัตนาการ เมืองต่างๆมักอยู่ใกล้แม่น้ำโดยใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางการคมนาคมติดต่อกับบริเวณอื่นๆได้สะดวกและยังช่วยในการเผยแพร่วัฒนธรรมต่างๆสู่บริเวณรอบนอกอีกด้วย ความหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำจะมีความแตกต่างกัน โดยบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำตอนล่างซึ่งเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง ที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำจะเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นมากกว่าแม่น้ำตอนบน

4.2) ลำคลอง เป็นเส้นทางการคมนาคมทางน้ำอีกประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ โดยขุดเพื่อเชื่อมระหว่างน้ำกับแม่น้ำ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นแนวตรงและอยู่ในบริเวณที่ราบเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำจืด การคมนาคมขนส่ง การเกษตร การอุปโภคบริโภค ดังนั้นจึงเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนหรือเมืองต่างๆ

4.3) ถนน เส้นทางการคมนาคมทางบกไม่ว่าจะเป็นรถยนต์หรือรถไฟ เป็นเส้นทางที่เกิดขึ้นระยะหลังที่ดึงดูดให้มีการอพยพจากพื้นที่บริเวณภายใน ที่เป็นแหล่งเกษตรกรรมให้ออกมาตั้งถิ่นฐานบริเวณสองฝั่งถนน ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นเส้นทางการคมนาคมที่สะดวกและรวดเร็วกว่าทางน้ำ จากการที่ถนนเป็นปัจจัยดึงดูดให้มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นขึ้นเรื่อยๆ ดังจะเห็นว่าบางบริเวณกลายเป็นชุมชนใหญ่หรือกลายเป็นเมืองหลังจากมีการพัฒนาเส้นทางการคมนาคม นอกจากนี้ยังปรากฏว่าราคาที่ดินใกล้ถนนจะสูงขึ้นอีกด้วย

รูปที่ 2.7 : การตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางการคมนาคม

รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ในชุมชนเขาเยี่สารผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษา การตั้งถิ่นฐานเป็น 2 แบบ คือการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มและแบบกระจาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น และในการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานนี้เพื่อมาใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือญาติและลักษณะทางกายภาพ ของกลุ่มบ้าน

2.4 ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างวงจรชีวิตกับพื้นที่อยู่อาศัย

แนวคิด วงจรชีวิตของครอบครัวที่มีสมาชิก 5 คน หรือ แนวคิด life cycle of a five-person family นี้ เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับวงจรชีวิตของครอบครัวกับการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ของที่อยู่อาศัยของสถาบัน Pratt Institute school of architecture สามารถสรุปได้ 9 ช่วงของการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ช่วงที่ 1 คู่สามีภรรยาที่เพิ่งแต่งงานเริ่มต้นชีวิตครอบครัว ต้องการพื้นที่ใช้สอยชั้น พื้นฐาน 5 ประเภท ประกอบด้วย พื้นที่ทำอาหาร พื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่สำหรับนั่งเล่นพักผ่อน พื้นที่สวม-อาบน้ำ-ซักล้าง และพื้นที่สำหรับนอน ทั้งห้าส่วนดังกล่าวอาจอยู่ด้วยกันภายในห้องหนึ่ง ซึ่งถือเป็นปีแรกของการเริ่มต้นชีวิตหลังแต่งงาน

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่มีบุตรคนแรก มีความต้องการพื้นที่เพิ่มขึ้น และที่จำเป็นที่สุดคือเพิ่มพื้นที่สำหรับนอน

ช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่มีบุตรคนที่สอง มีความต้องการพื้นที่เพิ่มขึ้นในหลายส่วนรวมถึงพื้นที่เก็บของ

ช่วงที่ 4 เป็นช่วงที่มีบุตรคนที่สาม ต้องการพื้นที่สำหรับการนอนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นยังต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น และแยกพื้นที่อาบน้ำกับซักล้างออกจากกัน

ช่วงที่ 5 เป็นช่วงที่ครอบครัวขยายตัวมากที่สุด ด้วยสมาชิกเติบโตขึ้นและอาศัยอยู่ครบดังนั้นพื้นที่ที่จำเป็นมากและต้องการขยายเพิ่มขึ้นคือ พื้นที่สำหรับนั่งเล่นพักผ่อน

ช่วงที่ 6 เป็นช่วงเวลาที่มีบุตรคนแรกต้องออกไปสร้างครอบครัวใหม่(แต่งงาน) ครอบครัวจึงเหลือสมาชิกเพียงสี่คน เมื่อปริมาณลดลง ความต้องการพื้นที่ใช้สอยในบ้านก็ลดลง โดยเฉพาะพื้นที่นอนสำหรับบุตรคนแรกจะหายไป

ช่วงที่ 7 เป็นช่วงที่มีบุตรคนที่สองต้องออกไปสร้างครอบครัวใหม่(แต่งงาน) ครอบครัวเหลือสมาชิกสามคน ความต้องการพื้นที่ใช้สอยในบ้านจะลดลงอีก โดยเฉพาะพื้นที่นอนสำหรับบุตรคนที่สอง

ช่วงที่ 8 บุตรคนที่สามออกไปสร้างครอบครัวใหม่(แต่งงาน)เช่นกัน ทำให้ครอบครัวกลับเข้าสู่ระยะเริ่มต้น ซึ่งประกอบด้วยคู่สามีภรรยาเพียงสองคนอีกครั้ง ความต้องการพื้นที่ใช้สอยที่มีอยู่ในบ้านลดลงมาก พื้นที่ที่ยังคงอยู่คือส่วนเก็บของ เนื่องจากมีสิ่งของสะสมเพิ่มขึ้น

ช่วงที่ 9 เป็นช่วงที่คนใดคนหนึ่งของคู่สามีภรรยาเสียชีวิตลง คงเหลือสมาชิกเพียงคนเดียว ถือเป็นช่วงสุดท้ายของครอบครัว และมีความต้องการใช้พื้นที่น้อยลงกว่าปีแรกของการเริ่มต้นชีวิตหลังแต่งงาน

การศึกษาในส่วนนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจความต้องการของการใช้พื้นที่ของแต่ละครอบครัว ทำให้ทราบสาเหตุของการใช้พื้นที่ไม่คุ้มค่าหรือความไม่สมดุลของประชากรกับพื้นที่บ้านว่ามีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่อย่างไร ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าสมาชิกของเครือญาติที่อยู่ในบ้านแต่ละหลังในปัจจุบันว่าอยู่ในช่วงใดของวงจรชีวิต และมีการใช้พื้นที่อยู่อาศัยอย่างไร

2.5 ทฤษฎีวิวัจรรย์ของอสังหาริมทรัพย์

ทฤษฎีวิวัจรรย์ของอสังหาริมทรัพย์ ได้กล่าวถึงวงจรที่เป็นไปของที่อยู่อาศัยโดยสรุปได้ว่า สิ่งก่อสร้างหรือที่อยู่อาศัย เปรียบเสมือนกับสิ่งมีชีวิตต้องมีลักษณะเหมือนกันของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้เช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณา อสังหาริมทรัพย์หรือที่อยู่อาศัย ในลักษณะของวงจรชีวิตของสิ่งก่อสร้างชนิดหนึ่ง ซึ่งจะต้องมีอายุของวันที่เสื่อมสลายก็เห็นจะเป็น “วิวัจรรย์ชีวิต” ซึ่งจะต้องอยู่ในสภาพเดียวกับชีวิตอื่นๆ อาจแยกวิวัจรรย์นี้เป็น 8 วงจร คือ

ระยะการเกิด ในที่อยู่อาศัยจะต้องมีชีวิตการก่อสร้างลงทุนว่าจะก่อสร้างเพื่อกิจกรรมใด ขนาดแค่ไหน ใช้งบเท่าไร จะขายหรือไม่ ราคาเท่าไร เมื่อไหร่จะคืนทุน มีกำไรหรือไม่ อาจเรียกระยะนี้ว่า ระยะก่อนการก่อสร้าง หรือ Pre Construction Period

ระยะก่อสร้าง เมื่อได้วิเคราะห์ มีการจัดการด้านเงินลงทุน และตกลงในโครงการแล้วก็จะอยู่ในระยะการก่อสร้าง มีการวางแผนก่อสร้าง และการใช้เงินให้สอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ระยะต่อเติม เปลี่ยนแปลง ในระยะนี้ปรากฏว่าเกือบจะไม่มีโครงการหรือที่อยู่อาศัยใดไม่มีการต่อเติม หรือเปลี่ยนแปลงเลย บางโครงการจะมีการต่อเติมระหว่างการก่อสร้าง บางโครงการหลังการก่อสร้าง ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยเมื่อเข้ามาอยู่แล้ว หรือมีครอบครัวที่ใหญ่ขึ้น มีลูกมากขึ้นก็มีความต้องการห้องนอนเพิ่มเติม หรือมีการดัดแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละเวลาเสมอ

ระยะรักษาสภาพ ในระหว่างที่อยู่อาศัยถูกใช้งานนั้นจะเก่าทรุดโทรมลง ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ โครงสร้าง สี สัน จะเสื่อมถอยลงทุกขณะ จึงต้องมีการรักษาสภาพ

ระยะซ่อมแซม ระยะซ่อมแซมจะขึ้นอยู่กับอายุการใช้งานของวัสดุชนิดต่างๆ ที่มีอายุยาวไม่เท่ากัน ในระหว่างนี้เมื่อเกิดการเสื่อมสลายก็ต้องมีการซ่อมแซม

เสื่อมสภาพ เป็นช่วงปลายของอายุการใช้งาน จะทำการซ่อมอย่างไรก็คงจะไม่มีสภาพเหมือนเดิม การบำรุงรักษาเป็นเพียงการประคองระยะเวลาเท่านั้น

เสียหาย ในระยะนี้การจะบำรุงรักษาให้คงสภาพให้ประทับเหมือนเดิมคงจะไม่สามารถประทับไว้ได้อีกต่อไป เป็นสภาพที่เกือบใช้งานไม่ได้อีกต่อไป

หมดสภาพ ในระยะนี้ที่อยู่อาศัยจะหมดสภาพไป และเมื่ออาคารหมดอายุแล้ว ก็
จะเริ่มขึ้นใหม่ในระยะแรกเกิด เป็นปรากฏการณ์ครบวงจรชีวิต หรือวัฏจักรของสังหาริมทรัพย์

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

(วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2541: 22-24) ลักษณะทางพฤติกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม
ทางกายภาพ เป็นการวิเคราะห์ตามสิ่งที่มีมนุษย์มีความสัมพันธ์ด้วย คือ คุณสมบัติเชิงพฤติกรรม
ของสภาพแวดล้อมกายภาพที่มีคุณสมบัติต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับมนุษย์ในเรื่องต่างๆ
กัน สามารถแยกความสัมพันธ์ได้เป็น 7 ประเภท ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ทางสภาวะแวดล้อม มีคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น ความสว่าง
ระดับเสียง อุณหภูมิ ความชื้น ความบริสุทธิ์ของอากาศ เป็นต้น คุณสมบัติเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของ
สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับสภาวะ มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาวะของสภาพแวดล้อมด้วย
สรีรวิทยาไปจนถึงด้านจิตวิทยา โดยที่สภาพทางชีวภาพของมนุษย์มีความจำกัดในความสัมพันธ์
กับระดับหรือสภาวะต่างๆ ย่อมมีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจมนุษย์

2) ความสัมพันธ์ทางการรู้สึก สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีคุณสมบัติที่มี
ความสำคัญกับอวัยวะและระบบประสาทสัมผัสต่างๆ ของสภาพแวดล้อม ผ่านทางตา หู จมูก และ
ผิวหนังตามลำดับ สิ่งที่มีมนุษย์รับรู้เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการรู้สึก
(Sensation) เช่น รูปร่างและสีสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในสภาพแวดล้อม เสียงพูดคุย เป็นต้น

3) ความสัมพันธ์ทางมิติ มนุษย์สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพในด้ายขนาด
ระยะห่างของสิ่งต่างๆ รวมทั้งระยะห่างจากบุคคลอื่น อันเป็นคุณสมบัติของสภาพแวดล้อมด้ายมิติ
ซึ่งเกี่ยวข้องกับกายวิภาคหรือโครงร่างสัดส่วนของมนุษย์ ทางสรีรวิทยา ทางจิตวิทยา ตลอดจน
ทางด้านระบบนิเวศของมนุษย์ เช่น ความสูงของโต๊ะ เก้าอี้ ต้องมีความสัมพันธ์กับสัดส่วนมนุษย์ใน
การทำงานและก่อให้เกิดความสบาย ระยะห่างของบ้านตนเองกับเพื่อนบ้าน อาณาเขตครอบครอง
(Territoriality) และที่เว้นว่างส่วนบุคคล (Personal Space) เป็นต้น

4) ความสัมพันธ์ทางทิศทาง ทิศทางของสิ่งต่างๆ เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของ
สภาพแวดล้อมที่กำหนดตำแหน่งของบุคคลที่สัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ทำให้ทราบว่าต้องเดินทางหรือ
เคลื่อนไหวไปในทิศทางใด สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับทิศทางจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่
เกี่ยวกับการเคลื่อนที่ ตลอดจนพฤติกรรมการเลือกที่ตั้งและการหันทิศทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตาม

ระบบความเชื่อถือ นอกจากทิศตามแกนเหนือ ใต้ ตะวันออกและตะวันตก ที่สามารถกำหนดตำแหน่งได้แล้ว ยังอาจอาศัยคุณสมบัติทางกายภาพที่เด่นชัดในการกำหนดตำแหน่งได้ เช่น ยอดเขา อาคารสูง หลังคาโบสถ์ เป็นต้น

5) ความสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ สภาพแวดล้อมกายภาพต้องสื่อความหมายต่างๆ ผ่านทางสัญลักษณ์โดยตรงที่เป็นภาษา เช่น ป้ายบนร้านอาหาร ห้องผู้จัดการ หรือเป็นการใช้สัญลักษณ์แทนสภาพแวดล้อมกายภาพ เช่น เราทราบว่าสิ่งแวดลอมหนึ่งเป็นห้องนอนหรือโรงแรม จากองค์ประกอบทางกายภาพที่เรารับรู้จากสิ่งที่ปรากฏอยู่ สภาพแวดล้อมทางสัญลักษณ์เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นต่อการคาดคะเนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมนั้นๆ ทำให้บุคคลปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง สัญลักษณ์สื่อความหมายทางสังคม ทำให้รู้สถานการณ์ทางสังคม นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ยังรวมไปถึงความสัมพันธ์ด้านสุนทรียภาพด้วยซึ่งมีผลกระทบต่อความรู้สึก

6) ความสัมพันธ์ทางการกระทำระหว่างกันทางสังคม สภาพแวดล้อมทางกายภาพยังมีคุณสมบัติในการส่งเสริมให้มนุษย์มีความสัมพันธ์หรือกระทำระหว่างกันมากหรือน้อย สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำระหว่างกันเกิดจากความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องมีความสัมพันธ์กันทางสังคม มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในแง่ที่ว่า สภาพแวดล้อมส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำระหว่างกัน เช่น หากรั้วที่กั้นอยู่ระหว่างบ้านสูงเพื่อนบ้านไม่อาจมีการกระทำระหว่างกันได้สะดวก เป็นต้น

7) ความสัมพันธ์ทางการผสมผสานรวมกันทางวัฒนธรรม คุณสมบัติอีกประการหนึ่งของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ การก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม เป็นคุณสมบัติร่วมสภาพแวดล้อมที่สะท้อนมาจากระบบคุณค่าของวัฒนธรรมโดยมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งระหว่างระบบกายภาพกับระบบวัฒนธรรมย่อมส่งเสริมผสมผสานรวมกัน มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพที่ส่งเสริมการรวมกันมากหรือน้อย สังเกตได้ว่าชุมชนในชนบทห่างไกลหรือชุมชนในสังคมปิด ซึ่งระบบวัฒนธรรมท้องถิ่นยังสำคัญอยู่ สภาพแวดล้อมกายภาพมีคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างระบบวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง ในทางตรงกันข้ามสภาพแวดล้อมกายภาพในระบบสังคมเปิดนั้น ระบบคุณค่าที่ยึดถือต่างกันมาก ขาดความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งระหว่างระบบวัฒนธรรมกับระบบกายภาพ สภาพแวดล้อมขาดความเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกัน และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสภาพแวดล้อมขาดจุดร่วม ไม่เกิดความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวในระบบสังคม

อิทธิพลที่มีผลต่อพฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคล บุคคลต่างๆ กันใน สภาพแวดล้อมหรือสภาพการณ์ต่างๆ กัน และมีความสัมพันธ์ในการกระทำต่อกัน มีพฤติกรรมที่ เว้นว่างส่วนบุคคลแตกต่างกันด้วย ความแปรปรวนในพฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคลเกิดจากตัว แปรหลัก 3 ประการ

1) อิทธิพลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และผู้รูล้ำ ได้แก่ ความสนิทสนม บุคลิกภาพส่วนบุคคล สภาพสังคมและวัฒนธรรม

2) สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกี่ยวข้อง รูปร่างของสภาพแวดล้อมกายภาพมี ผลทำให้บุคคลมีโอกาสอยู่ใกล้หรือห่างกัน ทำให้เกิดความใกล้ชิดมากหรือน้อย ซึ่งย่อมมีผลต่อ พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคลได้

3) ลักษณะของกิจกรรมและการกระทำต่อกัน มีผลให้ขนาดของที่เว้นว่างส่วนบุคคลมีขนาดต่างกันด้วย

ในส่วนนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของบุคคล สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุและ ปัจจัยที่สามารถทำให้บุคคลมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นหรือน้อยลงจากเดิม

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษางานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบเครือข่ายที่ส่งผลต่อ ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สำหรับการศึกษา

2.6.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ของที่อยู่อาศัยกับการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว : กรณีศึกษาหมู่บ้านอาคารสงเคราะห์ทุ่งมหาเมฆ (พทยา ตั้งไทรวัฒน์, 2545)

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยกประเด็นของข้อค้นพบมา 2 ประเด็น ที่สามารถนำมาใช้ใน วิเคราะห์ร่วมกับการศึกษาดังนี้

2.6.1.1 ข้อค้นพบว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่กับ รูปแบบครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวระบบญาติสายเดี่ยวแบบปีตาโลหิต ครอบครัวขยายระบบญาติสายเดี่ยวแบบมาตุโลหิต และครอบครัวระบบญาติสายคู่

1) ครอบครัวเดี่ยว

มีแนวโน้มชัดเจนของการรวมห้องนอนบางส่วนเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะห้องนอนของลูกภายหลังจากลูกๆ แยกย้ายออกไปตั้งครอบครัวใหม่ โดยรวมห้องนอนลูกเข้ากับห้องนอนของพ่อแม่เพื่อความสะดวกสบาย และไม่มีการปล่อยให้ไร้ประโยชน์ อย่างไรก็ตามยังคงเหลือห้องนอนว่างเปล่าไว้จำนวนหนึ่ง ภายหลังจากครอบครัวขยายโตขึ้นอย่างเต็มที่และลูกๆ เติบโตแยกย้ายไปมีครอบครัว

2) ครอบครัวขยายระบบญาติสายเดี่ยว

ทั้ง 2 แบบ มีการเปลี่ยนแปลงคล้ายกันคือ มีการถ่ายโอนพื้นที่ให้กับสมาชิกครอบครัวฝ่ายที่แต่งงานเข้าสู่ครอบครัว โดยรวมห้องนอนว่างของคู่ที่แต่งงานออกให้กับบุตรที่ยังคงอาศัยอยู่ ส่งผลให้ห้องนอนมีจำนวนน้อยลง แต่พื้นที่ห้องนอนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าการแบ่งความเป็นพื้นที่ส่วนตัวของแต่ละคู่แต่งงานออกจากส่วนใช้สอยร่วมกัน โดยแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ 1. การแยกบ้าน (โดยซื้อที่ดินข้างเคียง) 2. การแยกบริเวณ(ชั้นบนและชั้นล่าง) 3. การแยกห้อง

โดยการศึกษาครั้งนี้พบว่า ระบบครอบครัวขยายแบบญาติสายเดี่ยวแบบปีตาโลหิต จะมีการแยกบริเวณให้คู่แต่งงานลูกชายอาศัยอยู่ชั้นล่าง ส่วนครอบครัวระบบญาติสายเดี่ยวแบบมาตุโลหิตจะแยกเพียงห้องนอนและห้องน้ำซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัวให้คู่แต่งงานซึ่งเป็นลูกสาว และยังคงให้ใกล้ชิดกับห้องของพ่อแม่

3) ครอบครัวขยายระบบญาติสายคู่

มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ โดยแยกห้องนอนออกจากกันโดยสิ้นเชิงในคู่แต่งงาน เพื่อให้เพียงพอต่อจำนวนสมาชิกซึ่งแต่งงานเข้าสู่ครอบครัว ถึงแม้ว่าความสะดวกสบายจะลดน้อยลง หรืออาจต้องแยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่เนื่องจากมีพื้นที่ไม่เพียงพอพื้นที่ใช้สอยถูกขยายออกเต็มพื้นที่ พื้นที่เก็บของมีความสำคัญและจำเป็นก่อนเวลาที่มักพบ

2.6.1.2 ข้อค้นพบว่าด้วยความสัมพันธ์ของรูปแบบครอบครัวกับรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางกายภาพของที่อยู่อาศัย

จากการเลือกกรณีศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งรูปแบบครอบครัวและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของบ้านเพื่อทำการศึกษาค้นคว้า มีข้อนำสังเกตว่า พบการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในรูป การซื้อที่ดินแปลงข้างเคียงรวมเป็นที่ดินแปลงเดียวกัน ซึ่งมีทั้งหมด 4 หลัง ทุกหลังมีรูปแบบระบบญาติสายเดี่ยว จำนวนเท่ากัน เมื่อเลือกทำการศึกษารูปแบบละ 1 ครอบครัวพบว่าทั้งสองครอบครัวที่ทำการศึกษาคือครอบครัวขยายแนวตั้ง และบ้านทั้งสองหลังมีการต่อเติมเชื่อมบ้านให้กลายเป็นบ้านหลังเดียวกันตลอดในชั้นล่าง ส่วนชั้นบนของตัวบ้านยังสามารถสังเกตเห็นว่าเดิมเป็นบ้านสองหลังแยกกัน

เมื่อนำกรณีศึกษาที่มีรูปแบบทางกายภาพคล้ายกัน คือบ้านที่มีการปลูกสร้างบ้านอีกหลังในพื้นที่แปลงเดียวกัน พบความแตกต่าง กล่าวคือ บ้านที่ปลูกสร้างแยกจากกันในพื้นที่เดียวกันนั้นเคยเป็นครอบครัวขยายเช่นกัน แต่เป็นครอบครัวขยายในแนวนอน คือมีความเกี่ยวข้องเป็นญาติกันแบบพี่น้องของสองคู่แต่งงาน จึงแยกบ้านกันอย่างสิ้นเชิง บ้านทั้งสองจะติดต่อกันได้ จำเป็นต้องออกนอกบ้านของตนจึงจะติดต่อกันบ้านอีกหลังได้

สรุปได้ว่าครอบครัวขยายในแนวตั้งแม้ว่ามีขนาดที่ดินและจำนวนบ้านเพิ่มขึ้น แต่บ้านยังคงรวมอยู่ด้วยกันเป็นศูนย์กลางเดียวกัน ซึ่งตรงข้ามกับครอบครัวขยายในแนวนอน แม้ที่ดินจะมีจำนวนและขนาดที่จำกัด แต่บ้านถูกแยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิง สามารถอธิบายได้ว่าครอบครัวขยายในแนวตั้งมีความสนิทสนมที่เหนียวแน่น ประกอบกับความสัมพันธ์ทางสายโลหิตที่ใกล้ชิดทำให้มีความรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกันมากกว่าครอบครัวขยายในแนวนอน ส่งผลถึงรูปแบบที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นตามมา

2.6.2 รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร (นพดล ลูติพงษ์พานิช, 2545)

ชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มีรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีอิทธิพลมาจากความเชื่อเรื่องการสืบทอดผีบรรพบุรุษและความเชื่อเรื่องทิศที่เป็นมงคลที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัย ทำให้รูปแบบการอยู่อาศัยมีอัตลักษณ์ที่น่าสนใจ จากการวิจัยนี้ผู้ศึกษาได้ยกประเด็นหนึ่งในข้อค้นพบจากการศึกษา คือ รูปแบบการอยู่อาศัย

ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่มีรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีการขยายตัวเกิดเป็นกลุ่มบ้านจนกระทั่งเป็นชุมชน เป็นรากฐานของชุมชน โดยมีปัจจัยจากระบบเครือญาติ โดยพบว่าจากการขยายตัวของกลุ่มบ้าน 6 ตระกูลที่นำมาศึกษามีจำนวน 30 คน ที่ขยายครอบครัวโดยปลูกเรือนหลังใหม่อยู่ในชุมชนบางกระดี่ และมีรูปแบบการอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่มบ้านเป็นกลุ่มบ้านของเครือญาติของแต่ละตระกูล ในขณะที่มีจำนวนการแยกครอบครัวออกไปนอกชุมชนบางกระดี่จำนวน 19 คน

กลุ่มเครือญาติแต่ละกลุ่มจะมีบ้านเรือนอยู่ใกล้ๆกัน หรือละแวกเดียวกัน เกิดเป็นกลุ่มบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องทางสายเลือด และมีการนับถือผีบรรพบุรุษในตระกูลเดียวกัน เมื่อมีการขยายครอบครัวทำให้เกิดกลุ่มบ้าน จนกระทั่งขยายไปเป็นชุมชนขนาดใหญ่ สอดคล้องกับแนวคิด Michale Chrisholm (อ้างถึงโดย กนกพร วิวัฒนาการ, 2543) ที่กล่าวถึงการเกิดหมู่บ้านและชุมชนว่า ในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานอาจเริ่มจากบ้านจำนวน 2-5 หลังคาเรือน ในระยะหลังจำนวนคนมากขึ้น กลุ่มบ้านขยายใหญ่ขึ้นเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่

ในชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบางกระดี่ เป็นหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมระบบเครือญาติมาก ชาวบ้านแต่ละคนจะเกี่ยวข้องกับบุคคลอีกคนหนึ่งในกลุ่มเครือญาติบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ ทางสายเลือดก็คือการนับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันและการแต่งงาน

ครอบครัวที่แยกออกมาก็มีรูปแบบครอบครัวคือ เป็นครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย ซึ่งมีทั้ง 2 ลักษณะ ครอบครัวขยายข้างฝ่ายชายและครอบครัวขยายข้างฝ่ายหญิง ประชากรที่แยกครอบครัวไปนอกชุมชนส่วนหนึ่งก็เพราะ เมื่อประชากรในหมู่บ้านมากขึ้นที่ดินในบริเวณบ้านเดิมของพ่อแม่มีจำกัด สมาชิกของกลุ่มเครือญาติจำเป็นต้องกระจายกันไปพักอาศัยในบริเวณอื่นต่อไป ทำให้เกิดการแยกออกไปนอกชุมชนบางกระดี่

2.6.3 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมในกรุงรัตนโกสินทร์ : กรณีศึกษาชุมชนตรอกตึกศิลป์-ตรอกตึกดิน (พรหมพวรรณ พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2547)

ผลการศึกษาพบว่า ที่อยู่อาศัยในชุมชนแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบตามลักษณะของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงที่อยู่อาศัย บ้านรูปแบบที่ 1 คือบ้านที่ยังคงสภาพเดิม ไม่มีการปรับปรุงดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี รูปแบบที่ 2 คือ บ้านที่คงลักษณะเดิมบางส่วน มีการปรับปรุงดูแลตามสภาพ รูปแบบที่ 3 คือ บ้านที่คงลักษณะเดิมทางสถาปัตยกรรมไว้อย่างดี และได้รับการปรับปรุง

ดูแลให้อยู่ในสภาพดี รูปแบบที่ 4 คือ บ้านที่รื้อบ้านเดิมทิ้งแล้วสร้างใหม่ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านที่สำคัญที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงให้เป็นบ้านเช่า

ส่วนปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทั้ง 4 รูปแบบคือ

- 1) รายได้ทั้งของเจ้าของบ้านและของผู้เช่า พบว่าบ้านที่เจ้าของบ้านหรือผู้เช่ามีรายได้ดี จะมีการปรับปรุงบ้านให้อยู่ในสภาพดี
- 2) การถือกรรมสิทธิ์ครอบครอง พบว่าบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเองและบ้านที่ได้รับมรดกจากบรรพบุรุษจะมีการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดีและคงลักษณะเดิมทางสถาปัตยกรรมไว้อย่างดีมากกว่าบ้านที่ซื้อต่อมาและบ้านเช่า
- 3) ระยะเวลาการอยู่อาศัย พบว่าบ้านที่ยังอาศัยอยู่นานจะเกิดความผูกพันกับบ้าน และก่อให้เกิดการปรับปรุงบ้านให้อยู่ในสภาพที่ดีได้

สรุปได้ว่าปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตีดิน คือ ปัจจัยหลัก ได้แก่ รายได้, กรรมสิทธิ์, การครอบครองปัจจุบัน

ปัจจัยเสริม ได้แก่ ระยะเวลาการอยู่อาศัย, รูปแบบการเช่า, ผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง, จำนวนครั้งที่ทำ, ระดับของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง

ผลการศึกษานี้นำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่อยู่อาศัยในชุมชนดั้งเดิมควรให้ความสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย โดยเฉพาะกลุ่มที่สืบทอดที่อยู่อาศัยในทางมรดกและกลุ่มผู้อยู่อาศัยที่อยู่มานานและมีความผูกพันกับชุมชนรวมถึงการสร้างแรงจูงใจสนับสนุนด้านเงินแก่ผู้ที่ต้องการปรับปรุงบ้านแต่มีรายได้ไม่เพียงพอกับการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่อยู่อาศัยในชุมชนดั้งเดิม

การวิจัยในเรื่องนี้เป็นประโยชน์ในการนำแนวคิดและตัวแปรต่างๆมาพิจารณาร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชนเขายี่สาร ซึ่งมีลักษณะที่อยู่อาศัยที่คล้ายกันในเรื่องสภาพอาคารรูปแบบต่างๆ ที่มีทั้งสภาพดี ปานกลางและทรุดโทรม

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการนวัตกรรมเคหะชุมชน เป็นการวิจัยที่ศึกษาสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติในชุมชนเขายี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีเนื้อหาโดยรวมในการศึกษาวิวัฒนาการความเป็นเครือญาติในชุมชนเขายี่สารตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ส่งผลต่อลักษณะทางกายภาพและสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดของการวิจัยดังต่อไปนี้

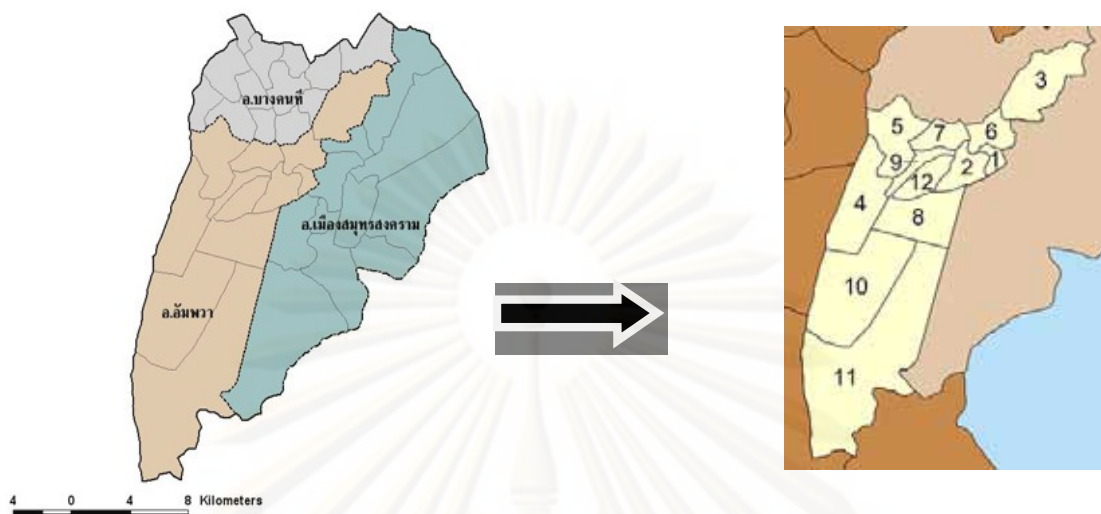
3.1 การเลือกชุมชนในการศึกษา

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเป็นผู้ช่วยในวิจัยของโครงการเคหะชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้มีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นทั้งโดยการศึกษาเอกสารและการลงสำรวจพื้นที่โดยตรง ระหว่างเดือนมีนาคม ถึง เดือนพฤษภาคมทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสมุทรสงครามเบื้องต้นดังนี้

จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดของประเทศไทย ประกอบด้วย 3 อำเภอคือ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภออัมพวาและอำเภอบางคนที จากการลงพื้นที่สำรวจทั้ง 3 อำเภอ พบว่าอำเภออัมพวาเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด เนื่องจากอัมพวามีความโดดเด่นในด้านภูมิทัศน์ของเมืองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สวยงามทั้งทางสถาปัตยกรรม อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง โบราณสถานและวิถีชีวิตริมน้ำ มีการคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก โดยมีการค้าพืชสวนและผลิตสินค้าเกษตรกรรมมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่อำเภออัมพวาเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย

จากการพัฒนาเชิงท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ในอำเภออัมพวาทำให้รูปแบบในการดำเนินชีวิตในบางพื้นที่เปลี่ยนไปเป็นการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อการท่องเที่ยว ส่งผลให้การตั้งถิ่นฐานเอกลักษณ์ทางวิถีชีวิต และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาดังกล่าวส่งผลกระทบอย่างมากกับชุมชนหลายแห่งในอำเภออัมพวา

รูปที่ 3.1: แสดงขอบเขตอำเภออัมพวา

พื้นที่อำเภออัมพวานั้นมีเขตการปกครองทั้งสิ้น จำนวน 11 ตำบล 1 เทศบาล 97 หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่นั้นเป็นพื้นที่ชายคลองและสวนผลไม้ แต่พบว่ามีพื้นที่หนึ่งในอำเภออัมพวานั้นซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างออกไปนั่นคือ ตำบลยี่สาร ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมต่อสู่ชายทะเลปากแม่น้ำแม่กลอง นอกจากจะเป็นบริเวณเดียวของเขตอำเภออัมพวาที่สัมผัสใกล้ชิดกับทะเล ตำบลยี่สารยังเป็นที่ตั้งของ เขายี่สาร ซึ่งเป็นภูเขาลูกเดียวที่ปรากฏในเขต สามสมุทร คือ จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสมุทรปราการ ภูเขาดังกล่าวเป็นภูเขาลูกโดดขนาดย่อมห่างจากปากอ่าวบางตะบูนประมาณ 4 กิโลเมตร จากการศึกษาข้อมูลเชิงสถิติพบว่าตำบลยี่สารเป็นตำบลที่มีขนาดของพื้นที่ใหญ่ที่สุดในอำเภออัมพวาแต่กลับเป็นพื้นที่ที่มีประชากรและความหนาแน่นของครัวเรือนน้อยที่สุดในอำเภออัมพวา จากความหลากหลายของสภาพภูมิประเทศ และความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆในอำเภออัมพวา ทำให้ตำบลยี่สารมีความน่าสนใจในเชิงเป็นพื้นที่ศึกษา

วันที่ 14 มิถุนายน 2552 ได้มีการติดต่อขอข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเขายี่สารจาก อบต. ยี่สาร ซึ่งได้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับที่ตั้ง เนื้อที่ ภูมิประเทศ การแบ่งอาณาเขตประชากร และการประกอบอาชีพในชุมชน

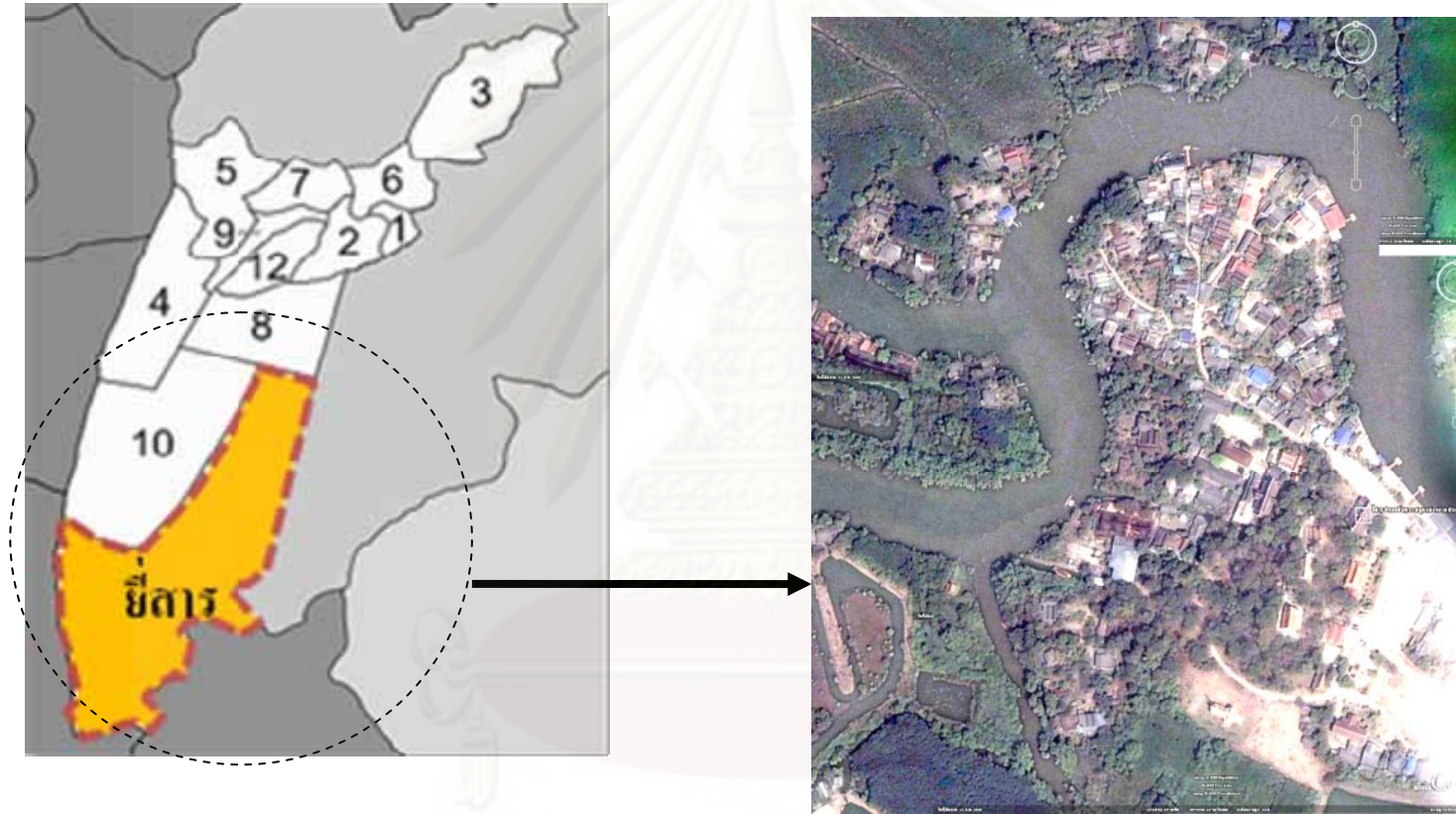
ตำบลยี่สารมีจำนวนหมู่บ้าน 5หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 5หมู่บ้านดังนี้

ตารางที่ 3.1 : แสดงจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนตำบลยี่สาร

หมู่ที่	จำนวนประชากร		รวม		ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง		รวม
	ชาย	หญิง	คน	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	
1	425	441	866	213	339	369	708
2	212	226	438	130	177	187	364
3	300	291	591	188	236	228	464
4	258	269	527	128	194	208	402
5	413	395	808	250	314	288	602
5	1,608	1,622	3,230	909	1,260	1,280	2,540

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลยี่สาร

วันที่ 15 มิถุนายน 2552 ได้สัมภาษณ์คนในชุมชนเกี่ยวกับประวัติของเขายี่สาร พบว่าชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมของตำบลยี่สารนั้นคือบริเวณโดยรอบเขายี่สารซึ่งเป็นพื้นที่หมู่ 1 และหมู่ 2 ที่เรียกว่า บ้านคลองบ้านนอก โดยเฉพาะหมู่ 1 มีลักษณะการเป็นเครือข่ายภายในชุมชนค่อนข้างเหนียวแน่นและมีการปลูกบ้านเป็นกลุ่มเครือญาติจำนวนมาก และเป็นต้นกำเนิดของชุมชนเขายี่สารซึ่งมีบรรพบุรุษร่วมกันคือเป็นคนจีนแผ่นดินใหญ่ บ้านเรือนของคนยี่สารในปัจจุบันจะกระจุกตัวกันอย่างหนาแน่นบริเวณรอบเขายี่สารฝั่งเหนือ ในอดีตนั้นส่วนมากจะเป็นบ้านเรือนไทยฝาไม้ประกนและเรือนพื้นดิน ส่วนหมู่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 ถือว่าเป็นคนที่ไม่สนิทกันเป็นคนที่เพิ่งเข้ามาอาศัยตั้งถิ่นฐานในการเลือกพื้นที่ชุมชนในการศึกษาครั้งนี้จึงเลือกหมู่ 1 เป็นพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้

แผนที่ตั้ง ต.ยี่สาร

แผนที่ตั้งชุมชนเขายี่สาร

รูปที่ 3.2 : แสดงขอบเขตตำบลยี่สาร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2 ขั้นตอนการกำหนดปัญหาจากการสำรวจเบื้องต้น

1) การศึกษาข้อมูลในพื้นที่ (ช่วงเดือน มีนาคม ถึง เดือนพฤษภาคม) เป็นการลงพื้นที่กับคณะวิจัยคณะชุมชนในการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสมุทรปราการรวมถึงชุมชนเขายี่สาร อำเภอัมพวา ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนเขายี่สารระหว่างเดือนมิถุนายน ถึง กรกฎาคม 2552 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมของชุมชน โดยได้รับข้อมูลเบื้องต้นจากแหล่งข้อมูลดังนี้

1.1) การบอกเล่าโดยผู้รู้ คืออาจารย์สิริอาภา นีร์ญรัชตะ จากคณะศึกษาศาสตร์ ซึ่งเป็นทั้งคนยี่สารและเป็นนักวิชาการ โดยมีการให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ทราบว่าชุมชนเขายี่สารเป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยเริ่มจากการเล่าโดยการอธิบายจากสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อพูดคุยกับคนในชุมชนและเข้าชมบ้านเรือนในชุมชน

1.2) การลงสำรวจพื้นที่

- วันที่ 14 มิถุนายน 2552 ได้มีการติดต่อขอข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเขายี่สารจาก อบต. ยี่สาร ซึ่งได้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับที่ตั้ง เนื้อที่ ภูมิประเทศ การแบ่งอาณาเขต ประชากร และการประกอบอาชีพในชุมชนการลงสำรวจพื้นที่โดยผู้วิจัย

- วันที่ 15 มิถุนายน 2552 การสังเกตลักษณะทางกายภาพของชุมชน ได้ทำการเดินสำรวจและสัมภาษณ์ชาวบ้านเพื่อทำความเข้าใจสภาพชุมชนโดยรวม ทั้งในเรื่องสภาพสังคม การประกอบอาชีพ การปลูกสร้างบ้านเรือน

- เดือนกรกฎาคมผู้วิจัยได้มีการลงพื้นที่เพื่อหาประเด็นในการศึกษาและปัญหาในการทำวิจัย ซึ่งในการสำรวจได้ใช้วิธีการสำรวจแบ่งเป็น 2 เส้นทางคือ

- 1) การสำรวจทางบก โดยการเดินเท้า และยานพาหนะ
- 2) การสำรวจทางน้ำ โดยเรือ

รูปที่ 3.3 : แสดงการสำรวจทางบก โดยการเดินเท้า และยานพาหนะ

รูปที่ 3.4 : แสดงการสำรวจทางน้ำ โดยเรือ

2) **สรุปประเด็นที่สนใจ** จากการลงสำรวจพื้นที่ชุมชนทั้งจากการสังเกตและการสัมภาษณ์คนในชุมชน ทำให้พบความน่าสนใจในประเด็นของความเป็นเครือข่ายในชุมชน คนในชุมชนยังคงความสัมพันธ์เป็นลักษณะเครือข่าย มีตระกูลเก่าแก่ที่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนมาก และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่าบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันส่วนมากเป็นเครือญาติเดียวกัน ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานว่าชุมชนเขายี่สารมีการตั้งบ้านเรือนเป็นลักษณะกลุ่มบ้าน

รูปที่ 3.5 แสดงลักษณะกลุ่มบ้านในชุมชนเขายี่สาร

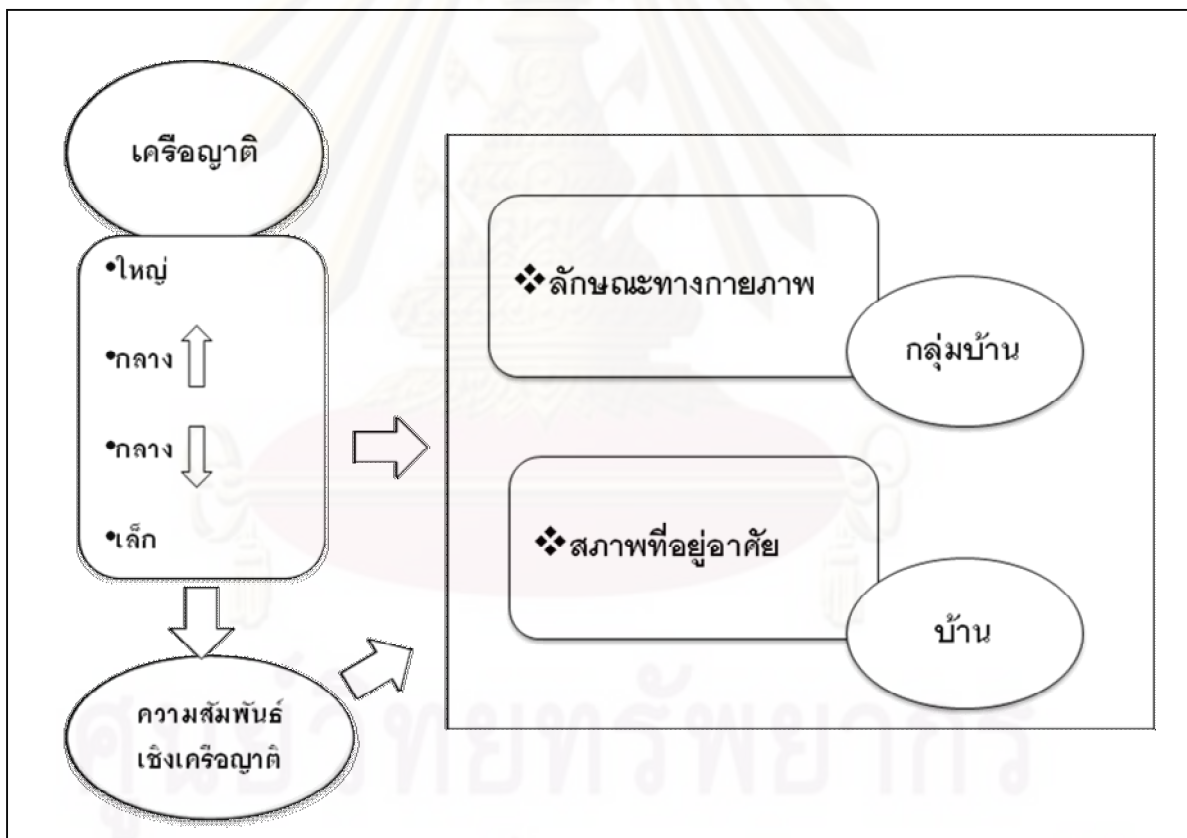
3) **การเลือกกรณีศึกษาเบื้องต้นเพื่อศึกษาถึงปัญหา** ผู้วิจัยได้ลองเลือกกรณีศึกษาเบื้องต้น ซึ่งเป็นตระกูลดั้งเดิมของชุมชนโดยการสัมภาษณ์ตระกูลพยนต์ิพย์และขอสำรวจภายในบ้าน จากการสำรวจพบว่าบ้านหลังแรกของตระกูลที่เคยมีสมาชิกอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ปัจจุบันได้ถูกปล่อยทิ้งร้างและมีสภาพทรุดโทรม ส่วนบ้านที่มีสมาชิกอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาก็มีสภาพดีและมีการดูแลอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สนใจประเด็นที่ว่าหากมองในภาพที่กว้างขึ้น

จากความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ของคนในตระกูล ภาพรวมของสภาพบ้าน
 ในตระกูลที่มีระดับความสัมพันธ์ต่างกัน บ้านจะมีสภาพเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

4) การตั้งสมมติฐาน ความเป็นเครือญาติเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ที่อยู่อาศัยมี
 สภาพดี โดยที่ตระกูลที่มีสมาชิกอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตามีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น
 สภาพที่อยู่อาศัยโดยรวมจะมีสภาพดี ส่วนตระกูลที่มีจำนวนสมาชิกลดน้อยลงมีระดับ
 ความสัมพันธ์น้อยสภาพบ้านโดยรวมก็จะมีสภาพที่ทรุดโทรม

5) กรอบแนวคิดในการศึกษา

รูปที่ 3.6: แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา

3.3 การสำรวจโดยการสัมภาษณ์เบื้องต้นเพื่อกำหนดประชากรในการศึกษา

การศึกษานี้ได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนน้อยที่สุด กลุ่มประชากรจึงต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลการเป็นเครือญาติและที่อยู่อาศัยได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพราะฉะนั้นกลุ่มประชากรที่ได้เลือกทำการศึกษาคือ ตระกูลดั้งเดิมในชุมชนเขายี่สาร

หมู่ที่ 1 บ้านเขายี่สารประกอบด้วยครัวเรือนจำนวน 213 ครัวเรือน

จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนซึ่งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับตระกูลต่างๆและความเป็นมาของชุมชน ได้แก่ อาจารย์ สิริอาภา รัชตะหิรัญ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ในแต่ละตระกูล และตำแหน่งที่ตั้งของแต่ละตระกูล พบว่ามีตระกูลเก่าแก่ทั้งหมด 13 ตระกูล ได้แก่ พยนต์ยัม, เวชกิจ, ชลภูมิ, อ่อนอุระ, พยัคฆะ, บังแสง, เบ็งสงวน, ชันส์สกุล, มณีนาค, สวารสิทธิ์, รอดศิริ, ก้อนกำเนิด, ดรณศรี ตระกูลดั้งเดิมในชุมชนประกอบด้วย พยนต์ยัม, เวชกิจ, ชลภูมิ, อ่อนอุระ, พยัคฆะ, บังแสง, เบ็งสงวน, ชันส์สกุล, มณีนาค, สวารสิทธิ์, รอดศิริ

ในการตรวจสอบความผิดพลาดของข้อมูลจึงได้มีการสัมภาษณ์คนในชุมชน ได้แก่ คุณสุทิน ปานพริ้ง และคุณทองปฐจ ดรณศรี เพิ่มเติมพบว่าได้ข้อมูลตระกูลเก่าแก่ 13 ตระกูลเช่นกัน

3.4 การสำรวจชุมชนชั้นละเอียด

โครงการประชุมประชาชนเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นในการศึกษาชุมชนเขายี่สาร ณ พิพิธภัณฑสถานเขายี่สาร ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม วันพุธ ที่ 12 สิงหาคม 2552 เวลา 13.00 -16.00 น. จากขั้นตอนการสำรวจชุมชน ผู้วิจัยได้มีการสำรวจเบื้องต้นก่อนหน้าแล้วในการเก็บข้อมูลชุมชนช่วงแรก และเมื่อได้มีการสำรวจเบื้องต้นแล้วจึงทำให้สามารถกำหนดขอบเขต ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา รวมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลส่วนนี้ใช้ในแนะนำตัวกับคนในชุมชน เพื่อขอเข้ามาศึกษาในพื้นที่และประเมินความรู้สึกของชาวชุมชนต่อการทำการศึกษารั้งนี้ แม้จะมีจำนวนชาวชุมชนมาร่วมกิจกรรมไม่มากแต่ก็ทำให้ทราบว่าชาวชุมชนมีความกระตือรือร้นพอสมควรในเรื่องที่อยู่อาศัย จาก การแสดงความคิดเห็นของชาวชุมชนในเรื่องการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยและปัญหาในการอนุรักษ์

รูปที่ 3.7: แสดงการประชุมประชาชนเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น ณ พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร

ช่วงที่ 1 การลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อสร้างผังเครือญาติ เดือนกันยายน ถึง เดือน

ตุลาคม ลงพื้นที่สัมภาษณ์โครงสร้างเครือญาติของทั้ง 13 ตระกูล ในเรื่อง เพศ อายุ อาชีพ การย้าย การแต่งงาน เพื่อนำมาสร้างผังเครือญาติ ในการทำผังเครือญาตินั้นต้องการศึกษาเครือญาติในช่วงระยะเวลา 4 ช่วงอายุ ดังนั้นในการเก็บข้อมูลจึงต้องเลือกตระกูลที่ให้ข้อมูลได้ครบถ้วนทุกช่วงอายุ ในการสัมภาษณ์เครือญาติในแต่ละตระกูลใช้เวลาสืบเครือญาติประมาณ 2 เดือน บางเครือญาติต้องมีการสัมภาษณ์หลายครอบครัวเนื่องจากต้องมีการลำดับเครือญาติ 4 ช่วงอายุ ทำให้บางครอบครัวเริ่มห่างกัน และไม่สามารถจำข้อมูลได้ทั้งหมด ในส่วนนี้เป็นการสัมภาษณ์คนในตระกูลว่ามีใครบ้างซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลที่ใช้เวลานานและผู้ให้ข้อมูลไม่เข้าใจเท่าที่ควรว่าจะนำไปทำอะไรต่อ ทำให้การสัมภาษณ์ค่อนข้างลำบาก ในการสัมภาษณ์ได้มีการตรวจสอบในและลำดับชั้นของเครือญาติให้ตรงกันในทุกตระกูลจากการสัมภาษณ์ เปรียบเทียบว่าผู้ที่อยู่ในลำดับชั้นที่ 1 ของแต่ละตระกูลอยู่ในช่วงอายุเดียวกันหรือไม่ จากการสัมภาษณ์มีตระกูลที่สามารถอนุเคราะห์ข้อมูลได้อย่างครบถ้วนทั้งหมด 8 ตระกูลได้แก่

1) ตระกูลพยนต์ยิ้ม ผู้ให้สัมภาษณ์ อาจารย์สิริอาภา รัชตะหิรัญ, คุณทองปรง ดรุณศรีและคุณอดุลย์ สงวนจิตต์ มีสมาชิกทั้งหมด 152 คน

2) ตระกูลอ่อนอุระ ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณสารองอ่อนอุระ, คุณณรงค์เวช อ่อนอุระ, คุณจำลอง อ่อนอุระ(ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2), คุณสมศักดิ์ อ่อนอุระและคุณรุจี อ่อนอุระ มีสมาชิกทั้งหมด

115 คน

- 3) ตระกูลบังแสง ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณเขียน บังแสง มีสมาชิกทั้งหมด 105 คน
- 4) ตระกูลสารสิทธิ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณทองปรุง พยนต์ยิ้มและคุณสนอง สารสิทธิ์ มีสมาชิกทั้งหมด 97 คน
- 5) ตระกูลรอดศิริ ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณสามารถ แสงนาค, คุณพัชรา แสงนาค, คุณละเอียด รอดศิริ มีสมาชิกทั้งหมด 87 คน
- 6) ตระกูลชลภูมิ ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณสุทิน ปานพริ้ง มีสมาชิกทั้งหมด 78 คน
- 7) ตระกูลจันทร์สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณเจริญ และคุณประกอบ มีสมาชิกทั้งหมด 77 คน
- 8) ตระกูลดรุดศรี ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณทองปรุง ดรุดศรีและคุณชะอ้อน ดรุดศรี มีสมาชิกทั้งหมด 44 คน (รายละเอียดดูใน บทที่5 ความเป็นเครือญาติ)

รูปที่ 3.8 : แสดงการลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อสร้างผังเครือญาติ

ช่วงที่2 การคัดเลือกกลุ่มประชากรเพื่อเป็นกรณีศึกษา เมื่อได้ผังเครือญาติของทั้ง 8 ตระกูลแล้วจึงนำมาจัดกลุ่มตามขนาดของเครือญาติ แบ่งเป็น ขนาดใหญ่ไปจนถึงเล็ก เป็นลำดับที่

1 2 3 4 เพื่อคัดเลือกตัวแทนของแต่ละกลุ่มเพื่อนำมาศึกษาอย่างละเอียดในเรื่องสภาพที่อยู่อาศัย กับการเป็นเครือญาติต่อไป โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการจัดกลุ่มดังนี้

1) **จำนวนสมาชิกในเครือญาติ** เป็นการแสดงจำนวนสมาชิกทั้งหมดใน โครงสร้างเครือญาติซึ่งรวมผู้ที่เสียชีวิตด้วย เพื่อให้ทราบขนาดของเครือญาติที่แท้จริง

2) **จำนวนสมาชิกในบ้านปัจจุบันต่อจำนวนสมาชิกรวมทั้งหมดที่ยังมีชีวิต อยู่** เป็นการแสดงสัดส่วนของประชากรที่อยู่จริงของแต่ละตระกูลต่อประชากรที่ย้ายออกไป

3) **จำนวนบ้านในตระกูลทั้งหมด** ในส่วนนี้ข้อมูลที่ต้องการ คือ จำนวนบ้านของ แต่ละตระกูล พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในเรื่องของกลุ่มบ้านไปด้วย ตั้งแต่เรื่องตำแหน่งของบ้านไปจนถึง ลำดับการเกิดบ้านก่อนหลังของแต่ละตระกูล ซึ่งก่อนทำแผนที่ต้องมีการใช้เครื่องมือ คือ ผังเครือ ญาติที่เสร็จสมบูรณ์เพื่อนำมาสอบถามจำนวนบ้านตามผังเครือญาติและทำให้ทราบว่าสมาชิกคน ใดอยู่บ้านหลังใดบ้าง และเมื่อทราบจำนวนบ้านในผังเครือญาติแล้วจึงสอบถามตำแหน่งของ บ้านเป็นขั้นตอนต่อไป เพราะฉะนั้นในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ทั้งหมด คือ ผังเครือญาติที่ เสร็จสมบูรณ์ กับแผนที่ของชุมชนเขาชีสรวเพื่อระบุตำแหน่งบ้าน สำหรับการเก็บข้อมูลในส่วนนี้ใช้ ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลค่อนข้างเร็วเพียง 1 วันเท่านั้น เนื่องจากสามารถสอบถามตัวแทนของ เครือญาตินั้นๆ ได้เลย ไม่จำเป็นต้องเก็บข้อมูลหลายหลังและคนที่อยู่คนละตระกูลบางส่วนที่ สัมภาษณ์ก็สามารถให้ข้อมูลของอีกตระกูลได้ เนื่องจากเป็นคนในชุมชนเดียวกันมีความคุ้นเคยกัน เป็นอย่างดี และการที่ผู้วิจัยได้นำผังเครือญาติที่เสร็จสมบูรณ์มาให้คนในตระกูลดูพบว่าผู้ที่ให้ ข้อมูลมีความสนใจในสิ่งที่กำลังศึกษามากขึ้นและเริ่มเข้าใจว่าเราทำอะไร เนื่องจากในช่วงแรกที่มา เป็นการสัมภาษณ์คนในตระกูลว่ามีใครบ้างซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลที่ใช้เวลานานและผู้ให้ข้อมูลไม่ เข้าใจเท่าที่ควรว่าจะนำไปทำอะไรต่อทำให้การสัมภาษณ์ค่อนข้างลำบาก

4) **การอนุเคราะห์ข้อมูลจากเครือญาติในแต่ละตระกูล** เครือญาติที่ให้ความ ร่วมมือ และสามารถอนุเคราะห์ข้อมูลได้อย่างครบถ้วนมากที่สุด

เกณฑ์ในการจัดกลุ่มข้อที่ 1-3 เป็นการคัดเลือกโดยวิเคราะห์ในเชิงปริมาณได้ให้น้ำหนัก คะแนนจากมากไปน้อยเป็น 8 7 6 5 4 3 2 1 ตามลำดับ ในการจำแนกขนาดของเครือญาติ ส่วน เกณฑ์ในการจัดกลุ่มข้อที่ 4 เป็นการพิจารณาจากการที่ผู้วิจัยได้ไปลงพื้นที่สัมภาษณ์ในช่วงการทำ ผังเครือญาติและประเมินความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ไปด้วย เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลใน ส่วนของสภาพที่อยู่อาศัยในภายหลัง

สามารถจัดกลุ่มตระกูลตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ 6 กลุ่ม ตระกูลที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ ตระกูลพยนต์ยิ้ม รองลงมาคือตระกูลอ่อนอุระ กลุ่มที่มีขนาดเป็นลำดับสามคือ ตระกูลสารสิทธิ์ บัง

แสงและรอดศิริ กลุ่มที่สี่ คือตระกูลชลภูมิ กลุ่มที่5 คือตระกูลขันธุ์สกุล และสุดท้ายคือตระกูลตรุณศรี ในการทำการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดจำนวนตระกูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 4 ตระกูล ดังนั้นจึงต้องมีการเลือกตระกูลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มกลุ่มละ 1 ตระกูล ซึ่งตระกูลที่เลือกคือตระกูลที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลได้มากที่สุด ได้แก่ ตระกูลอ่อนอุระ ตระกูลพยนต์ย์ม ตระกูลรอดศิริ และตระกูลชลภูมิ (รายละเอียดดูใน บทที่5 ความเป็นเครือญาติ)

ช่วงที่3 การจัดระดับความสัมพันธ์เชิงเครือญาติของทั้ง 4 เครือญาติ ในส่วนนี้เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีการใช้เครื่องมือในการสัมภาษณ์คือ แบบสอบถามปลายเปิด เนื่องจากข้อมูลที่ต้องการเป็นข้อมูลเชิงลึก ดังนั้นในการสัมภาษณ์จึงต้องมีการสอดแทรกคำถามที่เกี่ยวข้องกันเข้าไว้ด้วย ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือญาติเป็นการสัมภาษณ์ที่ส่งผลต่อความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ค่อนข้างมาก ดังนั้นในการเก็บข้อมูลเพื่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด จึงต้องมีการเก็บข้อมูลเครือญาติละ 3 หลังขึ้นไป และต้องเป็นผู้ที่เป็นที่ยอมรับในหมู่เครือญาติพอสมควร โดยได้ตั้งเกณฑ์ในการศึกษาระดับความสัมพันธ์ดังนี้

1) ลักษณะครอบครัว แบ่งเป็น - จำนวนสมาชิกต่อครัวเรือน ซึ่งหากยังมีการคงอยู่ของวัฒนธรรมแบบครอบครัวขยาย ประชากรในครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่สองรุ่นอยู่ร่วมกันภายในบ้านหลังเดียวกัน บ่งบอกถึงสมาชิกยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน – สัดส่วนคนที่อยู่ในบ้านต่อคนที่ย้ายออก หากสมาชิกย้ายออกนอกชุมชนน้อยกว่าแสดงถึงแนวโน้มความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ดี

2) ลักษณะประชากร ในทางประชากรศาสตร์ได้แบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ตามช่วงอายุ คือ- วัยเด็ก แรกเกิด - 18 ปี ประชากรวัยเด็กเป็นสัดส่วนที่สูง ก็แสดงว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากในการเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่ประชากรวัยเด็กที่ยังไม่สามารถทำงานได้ - วัยทำงาน 18 – 59 ปี วัยทำงานเป็นสัดส่วนที่สูง ย่อมก่อให้เกิดผลผลิตจากการใช้แรงงานของตนได้เป็นจำนวนมาก และเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจ - วัยสูงอายุ อายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดภาระหน้าที่ของสังคมในการที่จะต้องดูแลรักษาสุขภาพ แต่ผู้สูงอายุก็มีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคม เพราะจะเป็นที่พึ่งทางใจของบุตรหลาน และเป็นที่เคารพนับถือของบุคคล ในวงศาคนญาติ

3) การมีปฏิสัมพันธ์กันในเครือข่าย

- การพบปะพูดคุย
- การดูแลกันยามเจ็บป่วย
- การแบ่งปัน
- การให้ยืมเงิน
- การประกอบอาชีพร่วมกันในหมู่เครือข่าย
- ปัญหาในหมู่เครือข่าย

จากตารางที่ 5.4 พบว่าคะแนนระดับความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายมากที่สุดคือ ตระกูลพยนต์ยิ้ม 42 คะแนน รองลงมาคือตระกูลอ่อนอุระ 39.5 คะแนน ตระกูลชลภูมิ 33 คะแนน และตระกูลรอดศิริ 23.5 คะแนน ตามลำดับ

ช่วงที่4 การทดลองเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัย แบ่งเป็นแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบบสำรวจจะเป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้สังเกตและสำรวจเอง ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพของที่อยู่อาศัย ลักษณะของบ้าน องค์ประกอบทางกายภาพของบ้าน ส่วนแบบสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการอยู่อาศัย การใช้พื้นที่ในที่อยู่อาศัย และข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกในบ้าน ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์จำนวน 10 กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 20 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เริ่มแรกผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลจากบ้านที่เคยมาสัมภาษณ์ในเรื่องเครือข่าย ทำให้เก็บข้อมูลได้ง่ายขึ้นเนื่องจากเริ่มเกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ และทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นขั้นตอนในการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องมีความเข้าใจในการเข้ามาศึกษามากขึ้นและสามารถนำไปบอกเล่าให้แก่สมาชิกกลุ่มอื่นในเครือข่ายเกี่ยวกับการศึกษาในครั้งนี้ได้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำงานได้ง่ายขึ้นมาก สำหรับในการทดลองแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบข้อผิดพลาดในการลำดับเรื่องในการถาม ทำให้คำถามมีความวกไปวนมาพอสมควร ทำให้สัมภาษณ์ได้ลำบาก แต่สำหรับภาษาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการมาก ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจในเรื่องที่สัมภาษณ์พอสมควร ดังนั้นในการทำแบบสัมภาษณ์ครั้งต่อไปสิ่งที่ต้องแก้ไข คือ การเรียบเรียงเนื้อหาในการสัมภาษณ์ให้มีความต่อเนื่องและจัดกลุ่มประเด็นในการสัมภาษณ์ให้เป็นสัดส่วนมากขึ้น

ช่วงที่ 5 เก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อปรับแบบสัมภาษณ์และรับทราบถึงปัญหาของการสำรวจข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลในช่วงสุดท้ายอย่างจริงจัง เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาให้มากที่สุด ในการสัมภาษณ์หลังจากปรับแบบสอบถามและได้มีการเก็บข้อมูลบ้างแล้ว ทำให้ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเร็วขึ้น และจากการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุพบว่ามีความภาคภูมิใจในอดีตของบรรพบุรุษเป็นอย่างมาก ได้มีการยกถ้วยชามและแจกันโบราณออกมาให้ดูและเล่าถึงประวัติความเป็นมา ซึ่งเป็นส่วนช่วยให้ผู้วิจัยทราบถึงประวัติบ้านและประวัติของสมาชิกในบ้านเป็นอย่างมาก และถือเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับเจ้าของบ้านเพื่อมาเก็บข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วนในภายหลัง กลุ่มตัวอย่างที่สามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกได้มีดังนี้

- 1) บ้านตามผังเครือญาติทั้งหมด 25 หลัง สัมภาษณ์ได้ทั้งหมด 23 หลัง
- 2) บ้านตามผังเครือญาติทั้งหมด 14 หลัง สัมภาษณ์ได้ทั้งหมด 11 หลัง
- 3) บ้านตามผังเครือญาติทั้งหมด 8 หลัง สัมภาษณ์ได้ทั้งหมด 8 หลัง
- 4) บ้านตามผังเครือญาติทั้งหมด 6 หลัง สัมภาษณ์ได้ทั้งหมด 5 หลัง

บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจเชิงลึกทั้งหมด 47 หลัง จากบ้านทั้งหมด 53 หลัง จากการสำรวจพบบ้านสภาพดี 61.22% บ้านสภาพปานกลาง 14.29% บ้านสภาพทรุดโทรม 24.49% (รายละเอียดดูใน บทที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติ)

โครงการประชุมประชาชนเพื่อนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นในการศึกษาชุมชนเขายี่สาร ณ พิพิธภัณฑ์เขายี่สาร ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม วันอาทิตย์ ที่ 20 ธันวาคม 2552 เวลา 9.30 น.-12.00 น.

หลังจากการประชุมประชาชนครั้งที่ 1 ที่ได้มีการทำความเข้าใจเบื้องต้นในการศึกษากับคนในชุมชนแล้ว ผู้ศึกษาจึงได้ทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเมื่อได้มีการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดแล้ว เพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลความคืบหน้าจากการศึกษาและให้ชาวชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นสำหรับผลการศึกษา ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัย ผลของการจัดประชุมในครั้งนี้ได้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นจากหรือนัดหมายที่ไม่ชัดเจนของผู้วิจัย ทำให้มีผู้เข้าร่วมไม่มากนักและผู้เข้าร่วมส่วนมากไม่ใช่คนในชุมชน

จึงไม่ได้รับการตรวจสอบและข้อเสนอแนะจากผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนเท่าที่ควร ในการประชุมครั้งนี้เป็นโอกาสดีที่ได้มีผู้เข้าร่วมประชุมที่มาจากชุมชนคลองแดน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้ได้มีการเสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการศึกษาชุมชนดั้งเดิมซึ่งมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน

รูปที่3.9: แสดงการประชุมประชาชนเพื่อนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้น ณ พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.5 วิธีดำเนินการวิจัยและเครื่องมือในการวิจัย

1) กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1.1 เพื่อศึกษาวิวัฒนาการความเป็นเครือข่ายของชุมชนเขายี่สาร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 1.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพที่อยู่อาศัยในด้านคุณภาพที่อยู่อาศัย การคงอยู่ของเอกลักษณ์เดิมและการอยู่อาศัยกับความเป็นเครือข่ายของชุมชนเขายี่สาร 3.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคตและปัญหาในการอนุรักษ์ชุมชนเขายี่สาร

2) การสำรวจและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

1.1) ข้อมูลปฐมภูมิ การสำรวจและสัมภาษณ์คนในชุมชนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ด้านกายภาพ

- สภาพทั่วไปของพื้นที่
- ภาพรวมของที่อยู่อาศัย
- สาธารณูปโภค สาธารณูปการ

ด้านสังคม

- ภาพรวมของครอบครัวปัจจุบัน
- การเป็นเครือข่ายในชุมชน

1.2) ข้อมูลทุติยภูมิ

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เอกสารวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา

- แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน
- แนวคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- แนวความคิดเกี่ยวกับครอบครัว
- วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เอกสารวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่

ศึกษา

3) การตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

4) การลงพื้นที่สำรวจอย่างละเอียดโดยแยกตามวัตถุประสงค์

4.1) เพื่อศึกษาวิวัฒนาการความเป็นเครือข่ายของชุมชนเขายี่สาร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วิธีการศึกษา การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การทำแผนภูมิทางเครือข่าย

กลุ่มประชากรและการสุ่ม

- การสืบค้นตระกูลดั้งเดิมและตำแหน่งของกลุ่มเครือข่าย
- การคัดเลือกกลุ่มประชากรเพื่อเป็นกรณีศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด
- การคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างประเภทละ 1 ตระกูล
- การคัดเลือกตระกูลดั้งเดิมโดยการแยกประเภทตามระดับความสัมพันธ์

ทางเครือข่ายเป็น 4 ระดับจากมากไปน้อย เป็น A B C และ D

ข้อมูลที่จัดเก็บ : ความเป็นเครือข่าย

- ประวัติของตระกูล ข้อมูลส่วนบุคคล(อาชีพ อายุ สถานภาพ)
- โครงสร้างครอบครัว การขยายครอบครัว

สัญลักษณ์แสดงเครือข่ายในการทำแผนภูมิเครือข่าย

สัญลักษณ์

สัญลักษณ์แทน เพศชาย

“ เพศชายที่เสียชีวิตแล้ว

“ เพศหญิง

“ เพศหญิงที่เสียชีวิตแล้ว

“ การแต่งงาน

“ ความสัมพันธ์ทางสายเลือด

“ ผู้ให้ข้อมูล

“ ย้ายออก

4.2) เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพและสภาพที่อยู่อาศัยของเครือข่ายแบบ

ต่างๆในชุมชนเขายี่สาร

วิธีการศึกษา การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การใช้แบบสำรวจโดยการสังเกตภาพ

ถ่ายภาพและการสังเกต

กลุ่มประชากร ได้แก่ ที่อยู่อาศัย และสมาชิกในตระกูลที่ได้คัดเลือก4 ตระกูล

ข้อมูลที่จัดเก็บ : ข้อมูลทางกายภาพ

คุณภาพของที่อยู่อาศัย

- สภาพพื้นที่ใช้สอยภายใน
- สภาพองค์ประกอบภายนอก
- สาธารณูปโภค สาธารณูปการ
- การใช้พื้นที่ในที่พักอาศัย

ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย

- ที่ตั้งของเรือนตามลำดับก่อนหลัง
- ความสัมพันธ์ของบ้านกับองค์ประกอบอื่นๆ

4.3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพและสภาพที่อยู่

อาศัยกับความเป็นเครือญาติ ได้แก่ การดำรงอยู่ของที่อยู่อาศัยที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

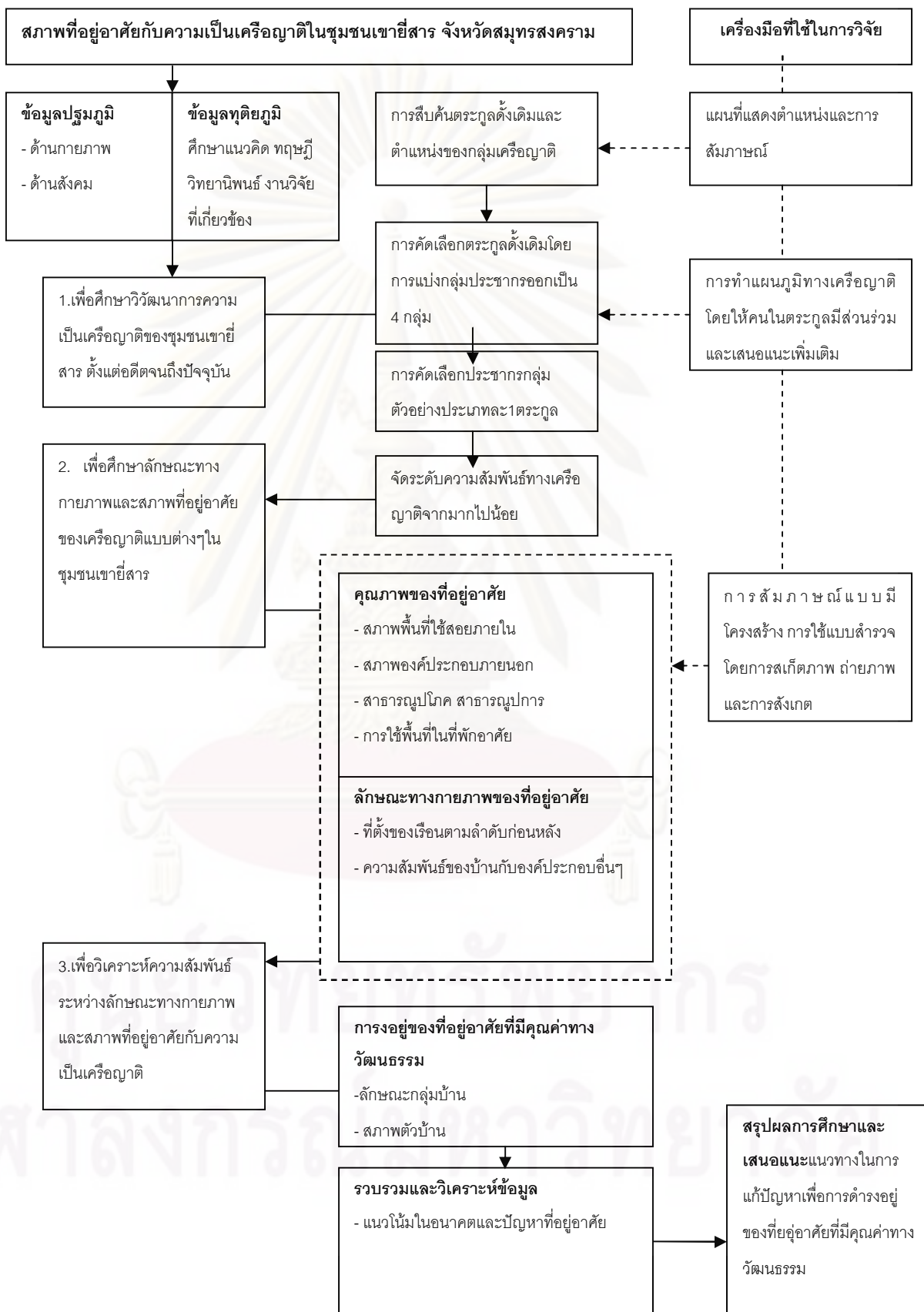
- กลุ่มบ้าน
- คุณภาพตัวบ้าน

5) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

- แนวโน้มในอนาคตและปัญหาที่อยู่อาศัย

6) สรุปผลการศึกษาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อการดำรงอยู่ของที่อยู่อาศัยที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

แผนภูมิที่ 3.1: แสดงแผนการดำเนินงานวิจัย

แผนการดำเนินการวิจัย	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	
1. ขั้นตอนการกำหนดปัญหาจากการสำรวจเบื้องต้น การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในชุมชนโดยการสำรวจพื้นที่ การศึกษา เอกสารและวรรณกรรม การสรุปปัญหา และตั้งสมมติฐาน การกำหนดกรอบ แนวความคิดและกำหนดวัตถุประสงค์	←			→												
2. การสำรวจโดยการสัมภาษณ์เบื้องต้นเพื่อกำหนดประชากรในการศึกษา การสืบค้นตระกูลดั้งเดิมและตำแหน่งของกลุ่มเครือญาติ						↔										
3. การสำรวจชุมชนขั้นละเอียด ช่วงที่ 1 การลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อสร้างผังเครือญาติ ช่วงที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มประชากรเพื่อเป็นกรณีศึกษา 4 กรณี ช่วงที่ 3 การจัดระดับความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ _____ ช่วง ที่ 4 เก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพที่อยู่อาศัย							←	→								
4. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและเสนอแนะ												←	→			↔
5.																

ตารางที่ 3.2 : แสดงระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและให้แนวคิดทฤษฎีที่ได้ทำการศึกษาในบทที่2 มาทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ตามขั้นตอนดังนี้

1) หลังจากเก็บข้อมูลจำนวนสมาชิกและข้อมูลทั่วไปของสมาชิกในแต่ละเครือข่ายได้แล้ว ต่อจากนั้นนำข้อมูลมาสร้างผังเครือข่าย และทำการแบ่งกลุ่มของเครือข่ายตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยการให้ระดับคะแนนตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ เพื่อการจัดกลุ่มตามขนาดของกลุ่มเครือข่ายเป็น 4 ขนาด คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางค่อนข้างใหญ่ ขนาดกลางค่อนข้างเล็ก และขนาดเล็ก ตามลำดับ จากนั้นคัดเลือกตัวแทนของแต่ละกลุ่มมาวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ทางเครือข่าย

2) การวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ทางเครือข่าย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากตัวแทนของแต่ละเครือข่าย และจากการเก็บข้อมูลโดยการสำรวจและการสังเกตโดยผู้วิจัยเอง มาวิเคราะห์โดยการให้คะแนนความสัมพันธ์ตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้จากมากไปน้อย และนำเครือข่ายทั้ง 4 ระดับความสัมพันธ์

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเครือข่ายและสภาพที่อยู่อาศัยของทั้ง 4 เครือข่าย โดยการนำข้อมูลทางด้านกายภาพที่เกี่ยวกับกลุ่มบ้านและบ้านมาวิเคราะห์ ในด้านสภาพที่อยู่อาศัยซึ่งจำแนกเป็น สภาพที่อยู่อาศัยดี ปานกลางและทรุดโทรม มาวิเคราะห์ร่วมกับความสัมพันธ์ทางเครือข่ายของแต่ละตระกูล ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพราะเหตุใด และตรงตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้หรือไม่

3.7 สรุปผลที่ได้จากการศึกษาและข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ผลการศึกษาเรื่องสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือข่ายในชุมชนเขายี่สารแล้ว จึงได้ทำการสรุปผลการศึกษาในครั้งนี้ ตามผลของการวิเคราะห์และกรอบแนวคิดของการศึกษา ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีในบทที่2 พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อแก้ปัญหาเพื่อการดำรงอยู่ของที่ยู่อาศัยที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมซึ่งจะอธิบายในบทที่7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ข้อมูลสภาพชุมชนเขายี่สาร

4.1 ข้อมูลตำบลยี่สาร

4.1.1 การปกครองของตำบลยี่สาร

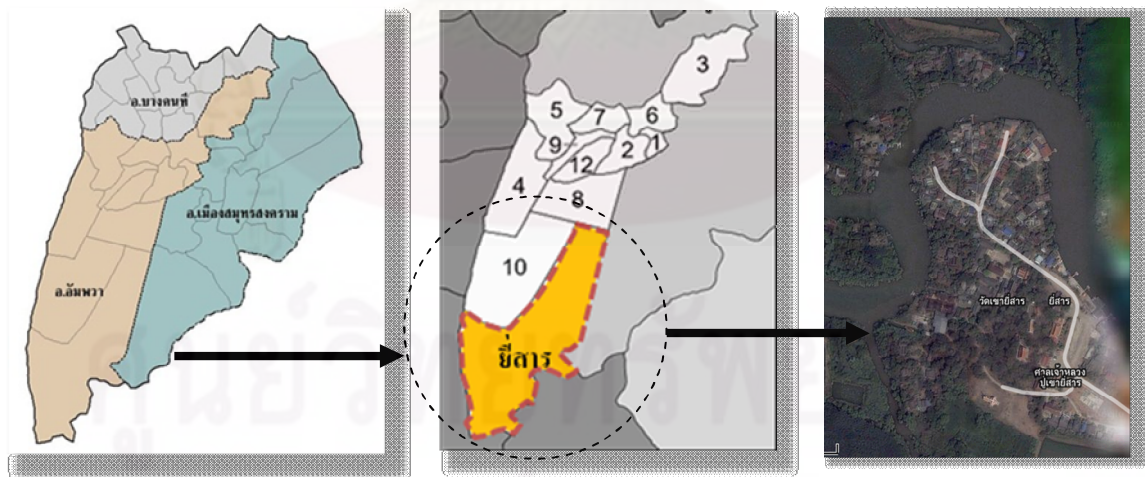
(องค์การบริหารส่วนตำบลเขายี่สาร,2551)ตำบลยี่สาร เป็นที่ตั้งของชุมชนเขายี่สาร เป็นชุมชนที่มีภูเขาลูกเดียวที่ปรากฏในเขตสามสมุทร คือ จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสมุทรปราการ ภูเขาดังกล่าวเป็นภูเขาลูกโดดขนาดย่อมห่างจากปากอ่าวบางตะบูนประมาณ 4 กิโลเมตร มีอาณาเขตปกครองดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลบางเค็ม อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และ ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลแพรกหนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

นตตั้ง อ.อัมพวา

แผนที่ตั้ง ต.ยี่สาร

แผนที่ตั้งชุมชนเขายี่สาร

รูปที่ 4.1 : แสดงที่ตั้งชุมชนเขายี่สาร

ตำบลยี่สารมีจำนวนหมู่บ้าน 5 หมู่บ้านพื้นที่ 60.90 ตร.กม เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านเขายี่สาร 213 ครัวเรือน หมู่ที่ 2 บ้าน

คลองบ้านนอก130 ครัวเรือน หมู่ที่3บ้านต้นลำแพน188 ครัวเรือน หมู่ที่ 4บ้านดอนจั่น128 ครัวเรือน
หมู่ที่5บ้านคลองขุดเล็ก 250 ครัวเรือน

รูปที่4.2 : แผนที่แสดงสภาพทั่วไปของชุมชนเขายี่สาร

4.1.2 ลักษณะทั่วไปของตำบลยี่สาร

(ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, 2545:25) บริเวณเขายี่สารเป็นเสมือนใจกลางของชุมชนในบริเวณนั้น บนเขาและบริเวณเชิงเขาเป็นที่ตั้งของวัดเขายี่สาร รอบเขาเป็นบริเวณที่ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนหนาแน่น นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ฝั่งตรงข้ามคลองยี่สาร เรียกกันว่า บ้านคลองบ้านนอก (หมู่2) ชาวบ้านกลุ่มนี้จะข้ามฟากมายังฝั่งวัดเขายี่สาร เนื่องจากเป็นศูนย์กลางของชุมชน คือมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่างๆ เช่น วัด ตลาด ร้านค้า สถานีอนามัย เป็นต้น ตำบลยี่สารล้อมรอบด้วยลำน้ำซึ่งเป็นน้ำเค็มเนื่องด้วยสภาพพื้นที่โดยรอบที่เป็นป่าชายเลน แม้มีการพัฒนาด้านระบบประปาแต่ก็ใช้ไม่ได้ผลเนื่องจากการขุดเจาะบ่อบาดาลพบแต่น้ำกร่อย ดังนั้นจึงมีการใช้น้ำฝนสำหรับดื่มซึ่งต้องรองน้ำฝนไว้ใช้ตลอดปี และอาศัยการลมน้ำหรือบรรทุกน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีทางเรือเป็นน้ำใช้ในการอุปโภค จึงมักพบโอ่งหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า โพล่ หรือตุ่มโพล่ วางบริเวณใต้ถุนบ้านเป็นจำนวนมาก โดยจำนวนและขนาดตุ่มในแต่ละบ้านสามารถใช้เป็นเครื่องแสดงฐานะทางการเงินของชาวบ้านในชุมชนได้อีกด้วย

การตั้งบ้านเรือนของชุมชนในอดีต

การสัญจรทางน้ำในอดีต

การนำเรือไปลมน้ำ

และปัจจุบันโดยเรือ

โอ่งเก็บน้ำใช้ภายในบ้าน

สภาพบ้านเรือนในอดีต

สภาพบ้านเรือนในอดีต

รูปที่ 4.3 : แสดงสภาพชุมชนเขายี่สารในอดีต

4.2 ข้อมูลสภาพชุมชนเขายี่สารในปัจจุบัน

1) การจำแนกประเภทที่อยู่อาศัยในชุมชน

ประเภทของที่อยู่อาศัยในชุมชนเขายี่สารสามารถจำแนกได้ 4 ประเภทดังนี้

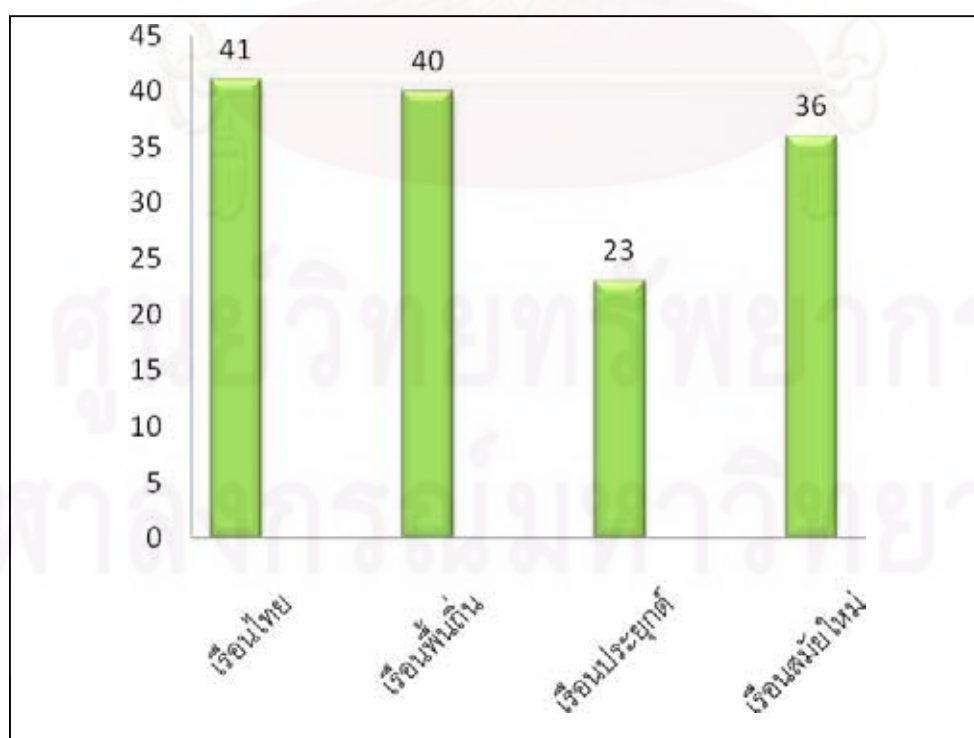
1. เรือนไทย
2. เรือนพื้นถิ่น
3. เรือนประยุกต์
4. เรือนสมัยใหม่

ตารางที่ 4.1 : แสดงสัดส่วนของที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ประเภท

ประเภทบ้าน	จำนวนบ้าน
1.เรือนไทย	41
2.เรือนพื้นถิ่น	40
3.เรือนประยุกต์แบบดั้งเดิม	23
4.เรือนสมัยใหม่	36
รวม	140

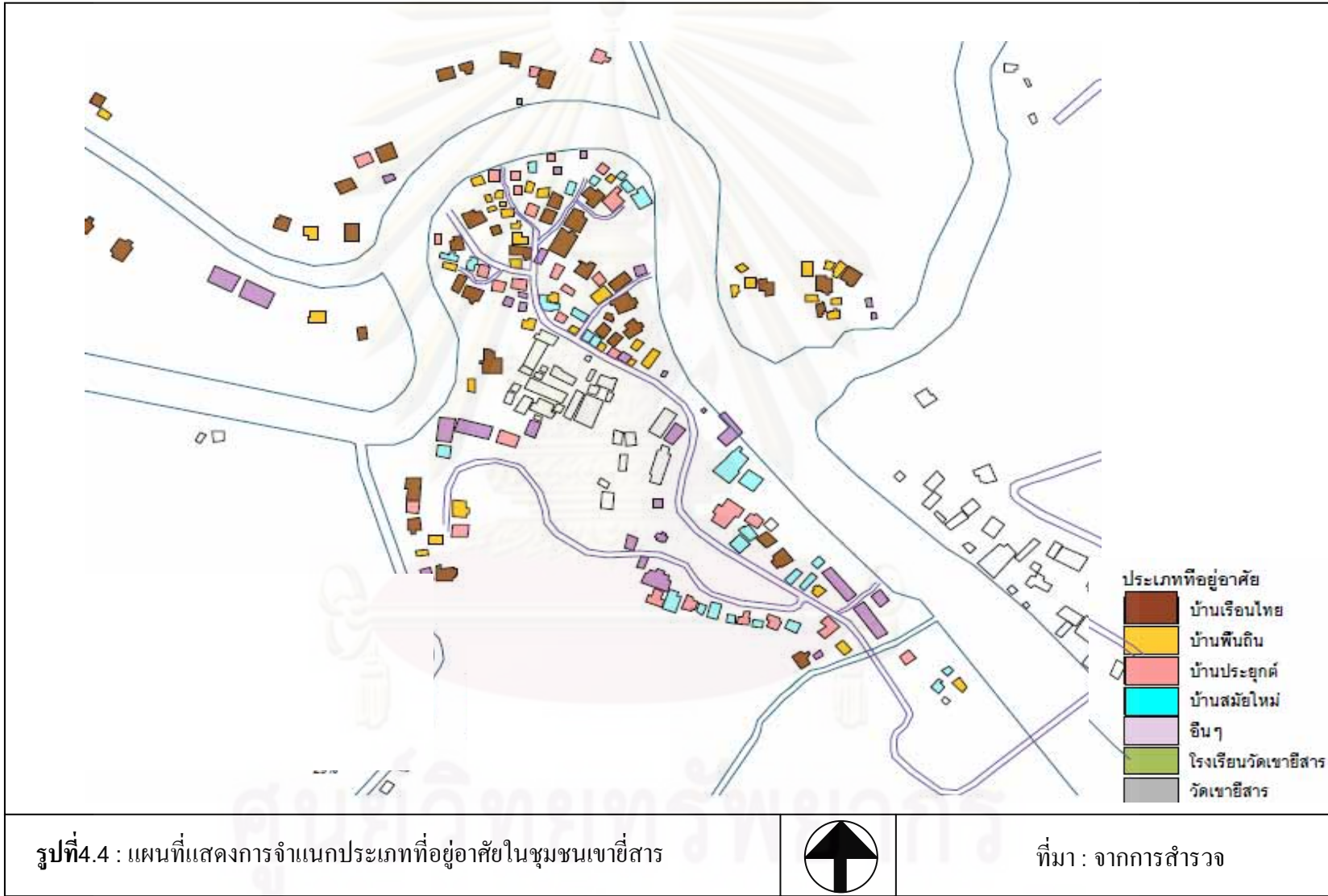
ที่มา : จากการสำรวจ (2552)

แผนภูมิที่ 4.1 : แสดงสัดส่วนของที่อยู่อาศัยทั้ง 4 ประเภท

ที่มา : จากการสำรวจ (2552)

2)อายุของเรือนที่อยู่อาศัย

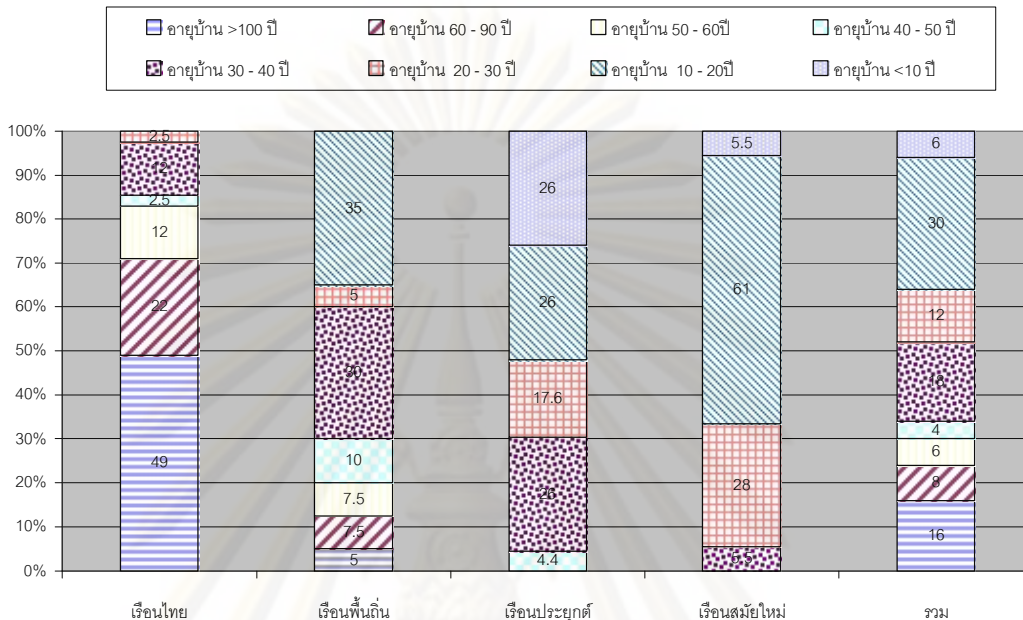
จากการสำรวจพบว่าในชุมชนเขายี่สารทั้งหมด 140 หลัง กลุ่มของที่อยู่อาศัยที่มีมากที่สุด แยกตามอายุคือ อายุบ้าน 10 - 20 ปี มีอยู่จำนวน 42 หลังหรือคิดเป็นร้อยละ 30 ของที่อยู่อาศัยทั้งหมด รองลงมาคือ ที่อยู่อาศัยที่มีอายุ 30 - 40 ปี มีอยู่จำนวน 25 หลัง หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของที่อยู่อาศัยทั้งหมด ส่วนกลุ่มที่อยู่อาศัยที่มีอายุเกิน 100 ปี ก็ยังถือว่ามีจำนวนมากเป็นอันดับ 3 ในชุมชนคือมีจำนวน 22 หลังหรือคิดเป็นร้อยละ 16 ของที่อยู่อาศัยทั้งหมดในชุมชน

ตารางที่ 4.2 แสดงอายุอาคารที่อยู่อาศัยในชุมชนเขายี่สาร

อายุบ้าน	เรือนไทย		เรือนพื้นดิน		เรือนประยุกต์		เรือนสมัยใหม่		รวมทั้งหมด	
	หลัง	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ
อายุบ้าน >100 ปี	20	49	2	5	-	-	-	-	22	16
อายุบ้าน 60 - 90 ปี	9	22	3	7.5	-	-	-	-	12	8
อายุบ้าน 50 - 60ปี	5	12	3	7.5	-	-	-	-	8	6
อายุบ้าน 40 - 50 ปี	1	2.5	4	10	1	4.4	-	-	6	4
อายุบ้าน 30 - 40 ปี	5	12	12	30	6	26	2	5.5	25	18
อายุบ้าน 20 - 30 ปี	1	2.5	2	5	4	17.6	10	28	17	12
อายุบ้าน 10 - 20ปี	-	-	14	35	6	26	22	61	42	30
อายุบ้าน <10 ปี	-	-	-	-	6	26	2	5.5	8	6
จำนวนบ้านทั้งหมด	41	100%	40	100%	23	100%	36	100%	140	100%

เมื่อพิจารณาอายุของที่อยู่อาศัยแยกตามประเภทของที่อยู่อาศัย พบว่า ประเภทเรือนไทย ภาคกลาง กลุ่มที่พบมากที่สุดคือมีอายุ เกิน 100 ปี มีอยู่จำนวน 20 หลังหรือคิดเป็นร้อยละ 49 ของที่อยู่อาศัยประเภทเรือนไทยภาคกลางทั้งหมด ประเภทเรือนพื้นดิน ช่วงอายุอาคารที่พบมากที่สุดคือ ช่วงอายุ 10-20 ปี มีอยู่จำนวน 14 หลัง หรือคิดเป็นร้อยละ 35 รองลงมาคือช่วงอายุ 30 - 40 ปีมีอยู่จำนวน 12 หลังหรือคิดเป็นร้อยละ 30 ของที่อยู่อาศัยประเภทเรือนพื้นดินทั้งหมดในชุมชน ประเภทเรือนประยุกต์โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงระหว่างอายุ 10-40 ปี และเรือนสมัยใหม่

ช่วงอายุ 10 – 20 ปีจะมีจำนวนมากที่สุด คือ 22 หลังหรือคิดเป็นร้อยละ 61 ของที่อยู่อาศัยประเภท เรือนสมัยใหม่ทั้งหมด

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงสัดส่วนอายุของอาคารแต่ละประเภท

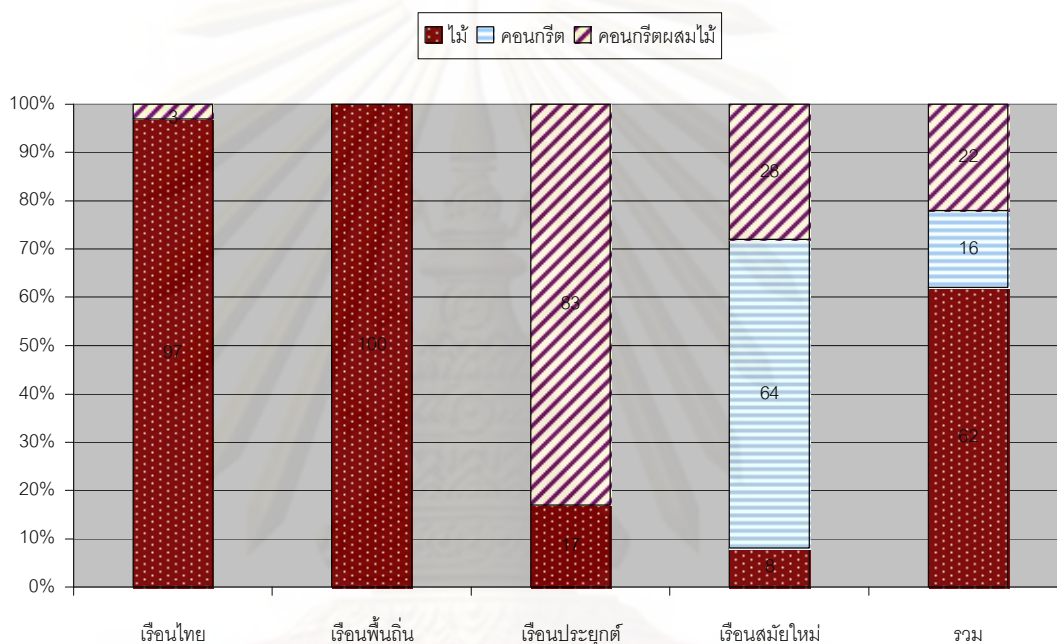
3) วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง

วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง ที่อยู่อาศัยภายในชุมชนพบว่า ไม่ใช่เป็นวัสดุหลักที่ใช้ในการก่อสร้าง คือมีจำนวน 87 หลัง หรือคิดเป็นร้อยละ 62 ของที่อยู่อาศัยทั้งหมดในชุมชน รองลงมาคือ คอนกรีตผสมไม้ มีจำนวน 30 หลัง หรือคิดเป็นร้อยละ 22 ของที่อยู่อาศัยทั้งหมดในชุมชน น้อยที่สุดคือ คอนกรีต มีจำนวน 23 หลังหรือคิดเป็นร้อยละ 16 ของที่อยู่อาศัยทั้งหมดในชุมชน

ตารางที่ 4.3 แสดงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในชุมชนเขายี่สาร

ข้อมูล วัสดุก่อสร้าง	เรือนไทย ภาคกลาง		เรือนพื้นถิ่น		เรือนประยุกต์		เรือนสมัยใหม่		รวมทั้งหมด	
	หลัง	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ
ไม้	40	97	40	100	4	17	3	8	87	62
คอนกรีต	-	-	-	-	-	-	23	64	23	16
คอนกรีตผสมไม้	1	3	-	-	19	83	10	28	30	22
จำนวนบ้านทั้งหมด	41	100%	40	100%	23	100%	36	100%	140	100%

เมื่อแยกพิจารณาตามประเภทของที่อยู่อาศัย เรือนไทยภาคกลาง วัสดุที่ใช้มากที่สุด คือ ไม้ จำนวน 40 หลังหรือคิดเป็นร้อยละ 97 ของที่อยู่อาศัยประเภทเรือนไทย เรือนพื้นถิ่นทั้งหมด 40 หลังใช้วัสดุประเภทไม้ทั้งหมด เรือนประยุกต์วัสดุที่ใช้มากที่สุดคือ คอนกรีตผสมไม้ จำนวน 19 หลังหรือคิดเป็นร้อยละ 83 ของที่อยู่อาศัยประเภทเรือนประยุกต์ เรือนสมัยใหม่ วัสดุที่ใช้มากที่สุดคือ คอนกรีต มีจำนวน 23 หลัง หรือคิดเป็นร้อยละ 64 ของที่อยู่อาศัยประเภทเรือนสมัยใหม่

แผนภูมิที่ 4.3 แสดงสัดส่วนวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างในชุมชนเขาอีสาร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ความเป็นเครือข่าย

5.1 การคัดเลือกกลุ่มประชากรเพื่อเป็นกรณีศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือข่ายในชุมชนเขายี่สาร ดังนั้นจึงต้องมีการจัดทำผังเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเข้าใจในโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย อันเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นรากฐานของครอบครัวและชุมชน โดยมีการคัดเลือกกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาจากตระกูลเก่าแก่ในชุมชน โดยการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนซึ่งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับตระกูลต่างๆและความเป็นมาของชุมชน ได้แก่ ผศ.สิริอาภา รัชตะหิรัญ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ในแต่ละตระกูล และตำแหน่งที่ตั้งของแต่ละตระกูล พบว่ามีตระกูลเก่าแก่ทั้งหมด 13 ตระกูลได้แก่ พยณต์ยิม, เวชกิจ, ชลภูมิ, อ่อนอุระ, พยัคฆะ, บังแสง, เบ็งสงวน, ชันธุ์สกุล, มณีนาถ, สารสิทธิ์, รอดศิริ, กอนก่าเนิด, ตรุณศรี

จากการสัมภาษณ์พบว่า มีข้อจำกัดในเรื่องการให้ข้อมูลพอสมควรในเรื่องของการไม่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วนและเพียงพอ ในกรณีที่บางตระกูลเป็นผู้อยู่อาศัยรุ่นหลัง และการไม่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกบางส่วนในแต่ละตระกูล ดังนั้นจึงสามารถทำผังเครือข่ายตระกูลเก่าแก่ทั้งหมด 8 ตระกูลดังนี้

- 1) ตระกูลพยณต์ยิม จำนวนสมาชิกทั้งหมด 152 คน
- 2) ตระกูลอ่อนอุระ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 115 คน
- 3) ตระกูลบังแสง จำนวนสมาชิกทั้งหมด 105 คน
- 4) ตระกูลสารสิทธิ์ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 97 คน
- 5) ตระกูลรอดศิริ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 87 คน
- 6) ตระกูลชลภูมิ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 78 คน
- 7) ตระกูลชันธุ์สกุล จำนวนสมาชิกทั้งหมด 77 คน
- 8) ตระกูลตรุณศรี จำนวนสมาชิกทั้งหมด 44 คน

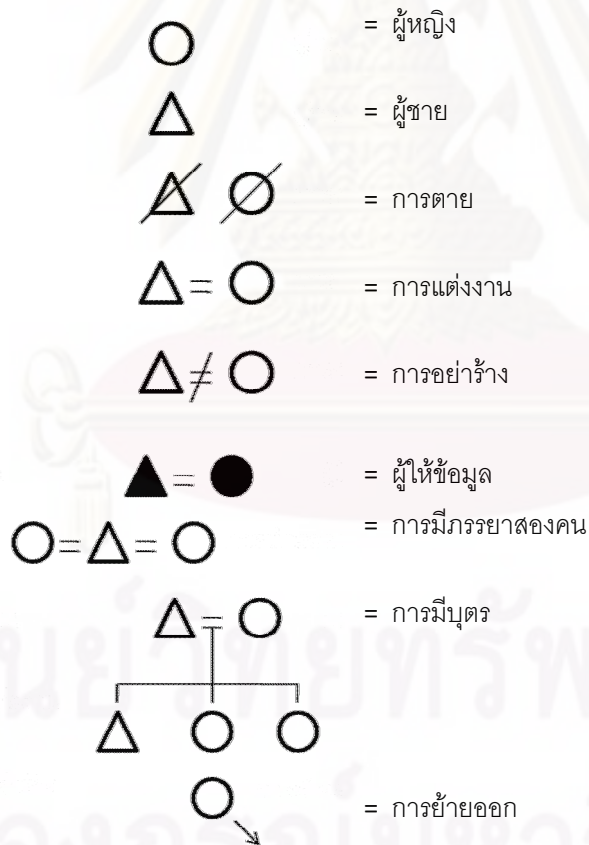
เมื่อได้ผังเครือข่ายของทั้ง 8 ตระกูลแล้วจึงนำมาจัดกลุ่มตามขนาดของเครือข่าย แบ่งเป็น ขนาดใหญ่ไปจนถึงเล็ก เป็นลำดับที่ 1 2 3 4 เพื่อคัดเลือกตัวแทนของแต่ละกลุ่มเพื่อนำมาศึกษาอย่างละเอียดในเรื่องสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือข่ายต่อไป โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการจัดกลุ่มดังนี้

- จำนวนสมาชิกในเครือญาติ เป็นการแสดงจำนวนสมาชิกทั้งหมดในโครงสร้างเครือญาติซึ่งรวมผู้ที่เสียชีวิตด้วย เพื่อให้ทราบขนาดของเครือญาติที่แท้จริง
- จำนวนสมาชิกในบ้านปัจจุบันต่อจำนวนสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งหมด เป็นการแสดงสัดส่วนของประชากรที่อยู่จริงของแต่ละตระกูลต่อประชากรที่ย้ายออกไป
- จำนวนบ้านในตระกูลทั้งหมด
- การอนุเคราะห์ข้อมูลจากเครือญาติในแต่ละตระกูล เครือญาติที่ให้ความร่วมมือ และสามารถการอนุเคราะห์ข้อมูลได้อย่างครบถ้วนมากที่สุด

1) จำนวนสมาชิกในเครือญาติ

1.1) ผังโครงสร้างเครือญาติในแต่ละตระกูล

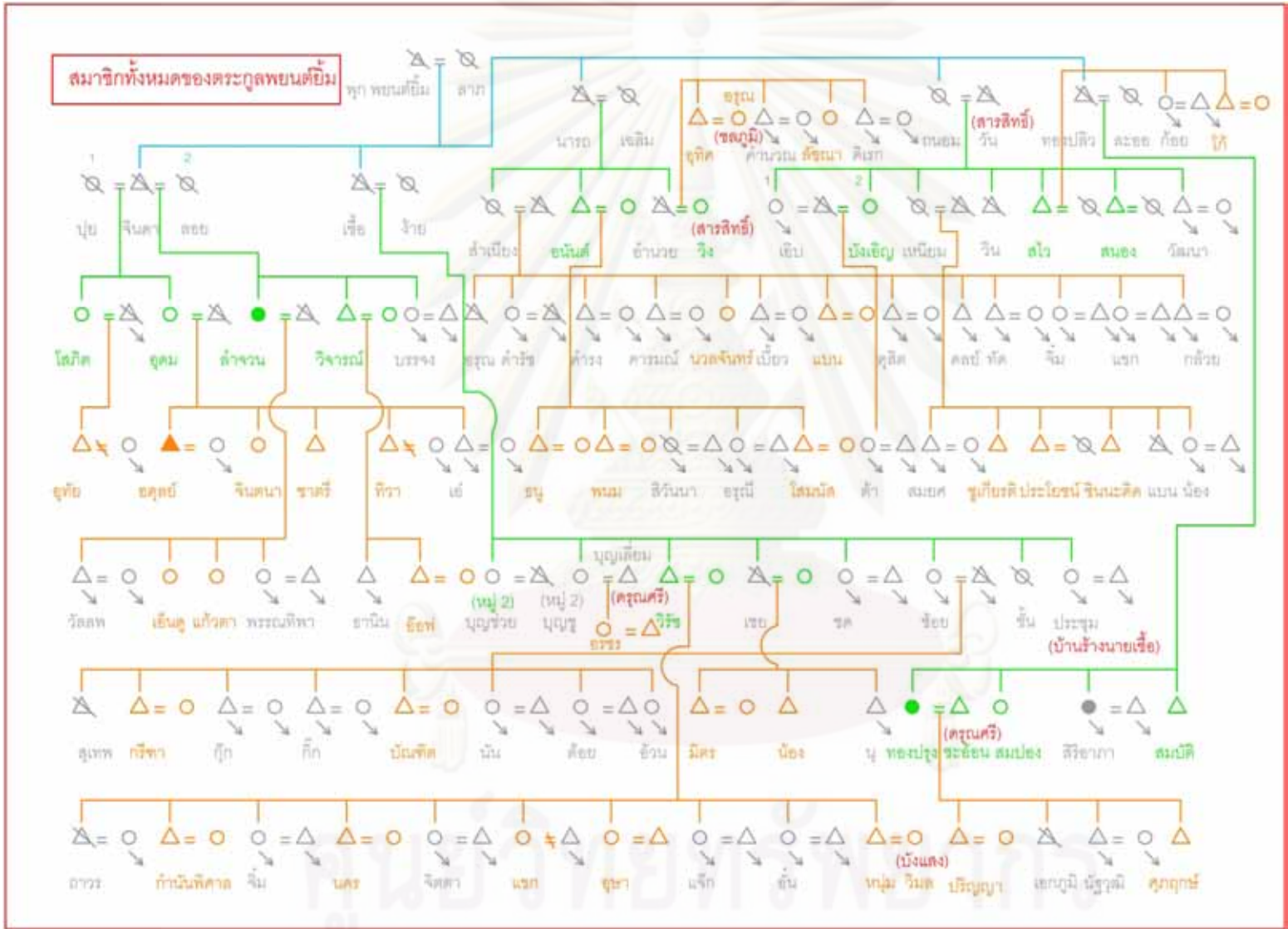
สัญลักษณ์ที่ในผังเครือญาติ

ในการจัดทำผังเครือญาติได้มีการสำรวจเครือญาติ

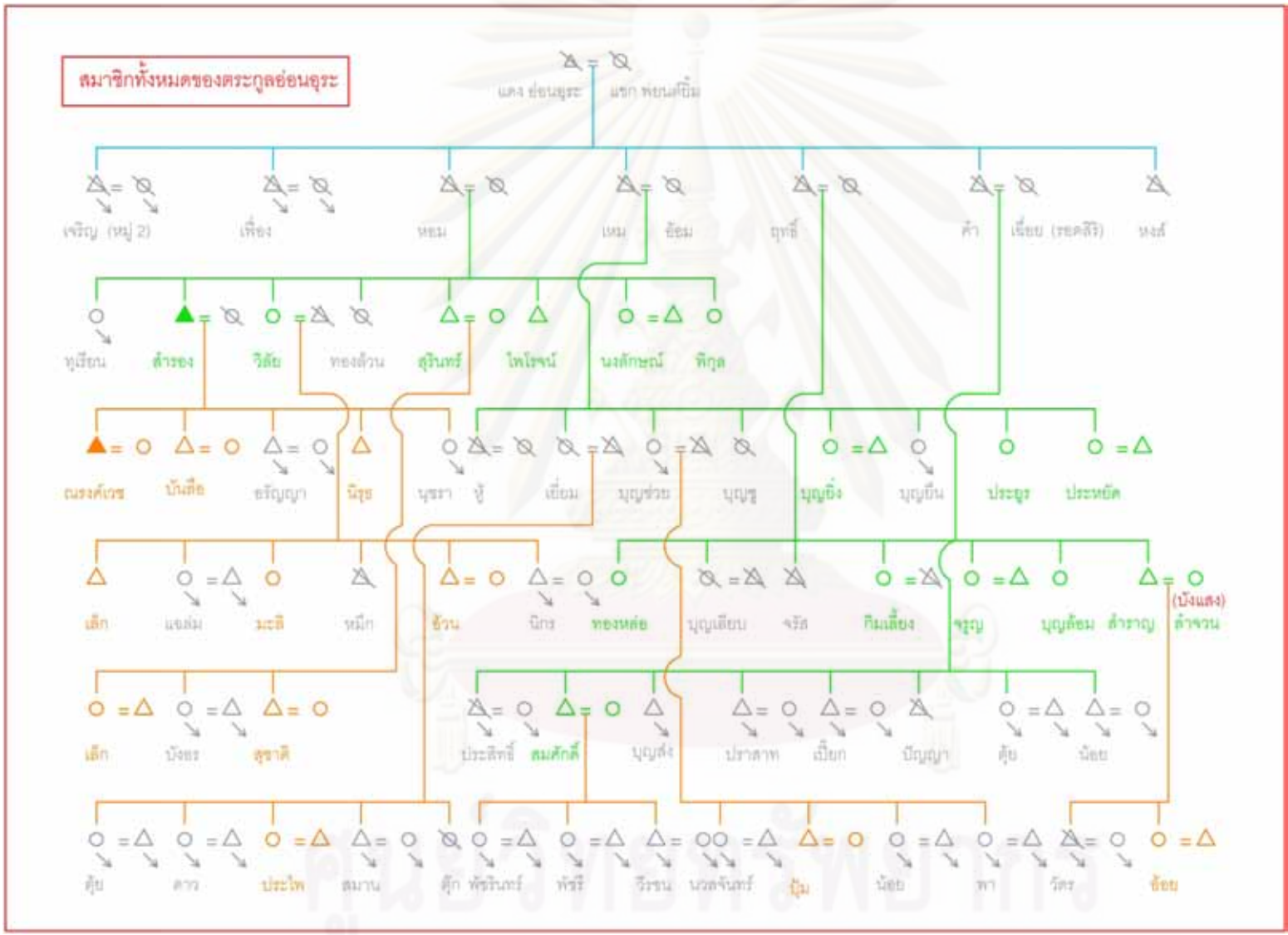
ทั้งหมดแบ่งเป็น 4 รุ่น โดยเริ่มตั้งแต่ระยะที่ 1 ซึ่งเป็นรุ่นที่เป็นเจ้าของบ้านหลังแรกของตระกูล โดยผังเครือญาติจะแสดงข้อมูลในเรื่องโครงสร้างประชากร ความสัมพันธ์ของคนในตระกูล การย้ายถิ่น

แผนภูมิที่ 5.1 : แสดงผังเครือญาติตระกูลพยนต์ย์

โครงสร้างเครือญาติ	
สมาชิกทั้งหมด	152 คน
ผู้หญิง	91 คน
ผู้ชาย	61คน
เสียชีวิต	37 คน
ย้ายออก	50 คน
อยู่จริงทั้งหมด	65 คน
หญิง	33 คน
ชาย	32 คน
รุ่นที่1	0 คน
รุ่นที่2	0 คน
รุ่นที่3	18 คน
รุ่นที่4	47 คน

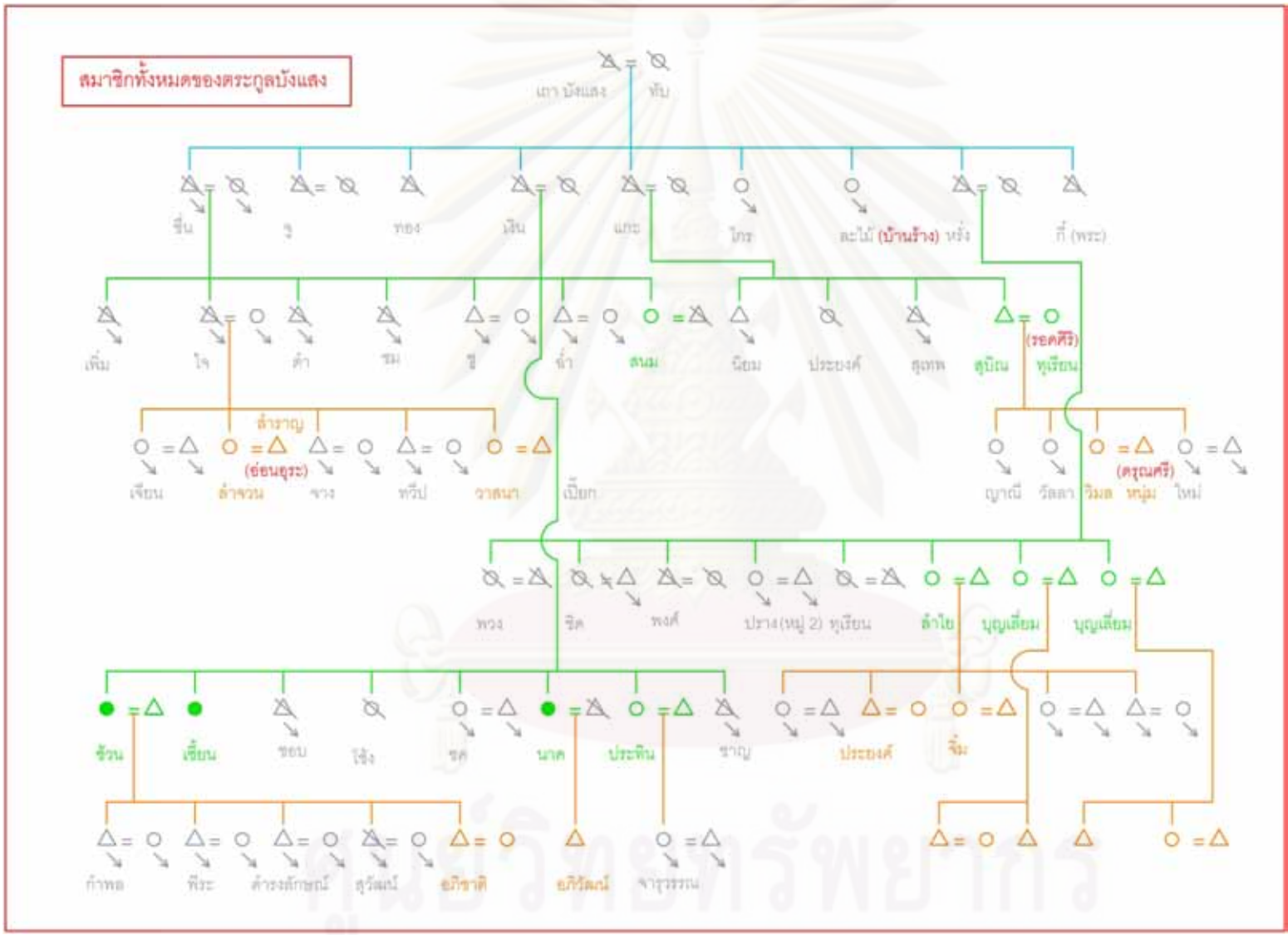
แผนภูมิที่ 5.2 : แสดงผังเครือญาติตระกูลอ่อนอุระ

โครงสร้างเครือญาติ	
สมาชิกทั้งหมด	115 คน
ผู้หญิง	27 คน
ผู้ชาย	56 คน
เสียชีวิต	31 คน
ย้ายออก	43 คน
อยู่จริงทั้งหมด	41 คน
หญิง	22 คน
ชาย	19 คน
รุ่นที่1	0 คน
รุ่นที่2	0 คน
รุ่นที่3	22 คน
รุ่นที่4	19 คน

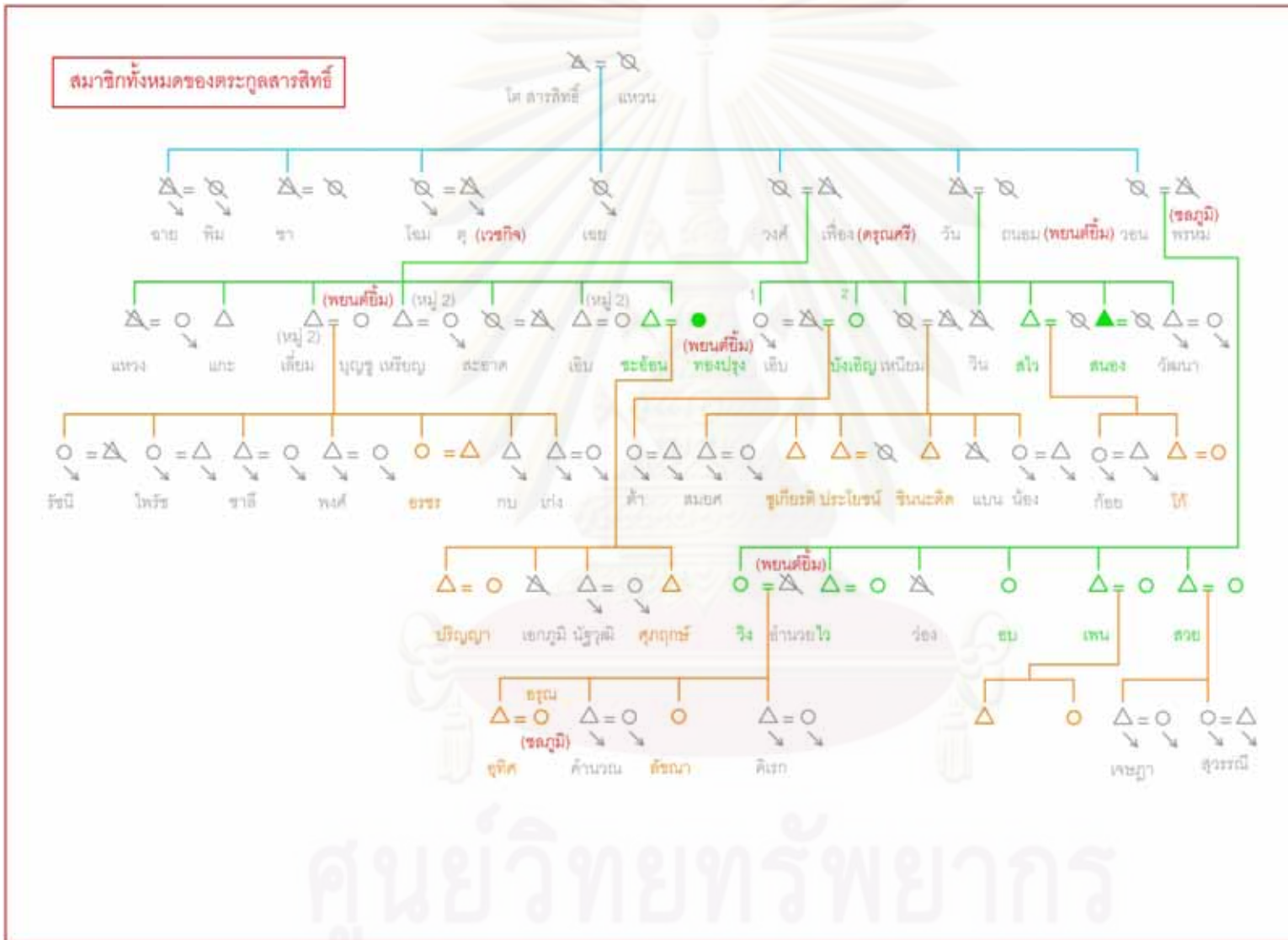
แผนภูมิที่ 5.3 : แสดงผังเครือญาติตระกูลบังแสง

โครงสร้างเครือญาติ

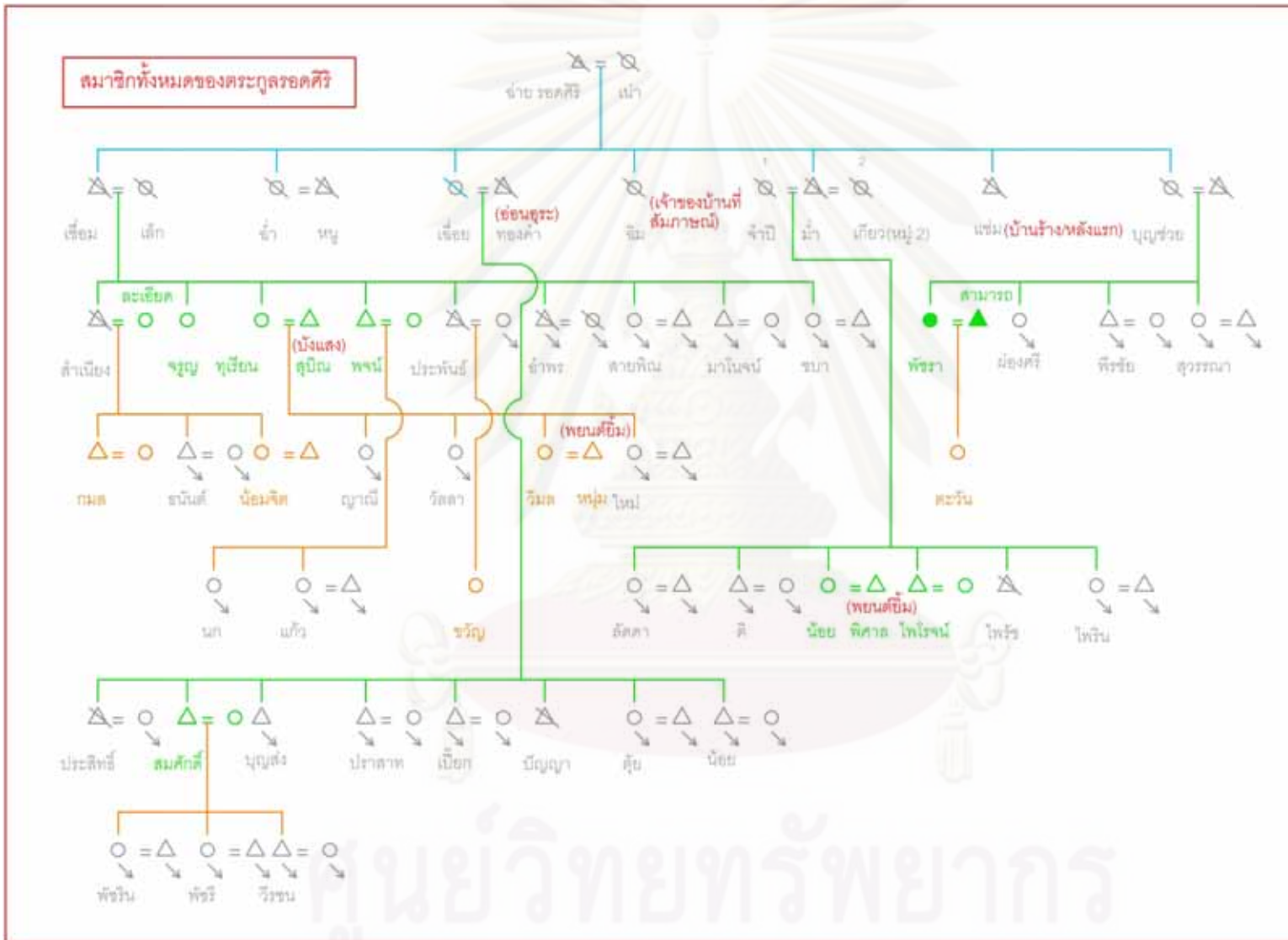
สมาชิกทั้งหมด	105 คน
ผู้หญิง	50 คน
ผู้ชาย	55 คน
เสียชีวิต	33 คน
ย้ายออก	39 คน
อยู่จริงทั้งหมด	33 คน
หญิง	16 คน
ชาย	17 คน
รุ่นที่1	0 คน
รุ่นที่2	0 คน
รุ่นที่3	15 คน
รุ่นที่4	8 คน

แผนภูมิที่ 5.4 : แสดงผังเครือญาติตระกูลสารสิทธิ์

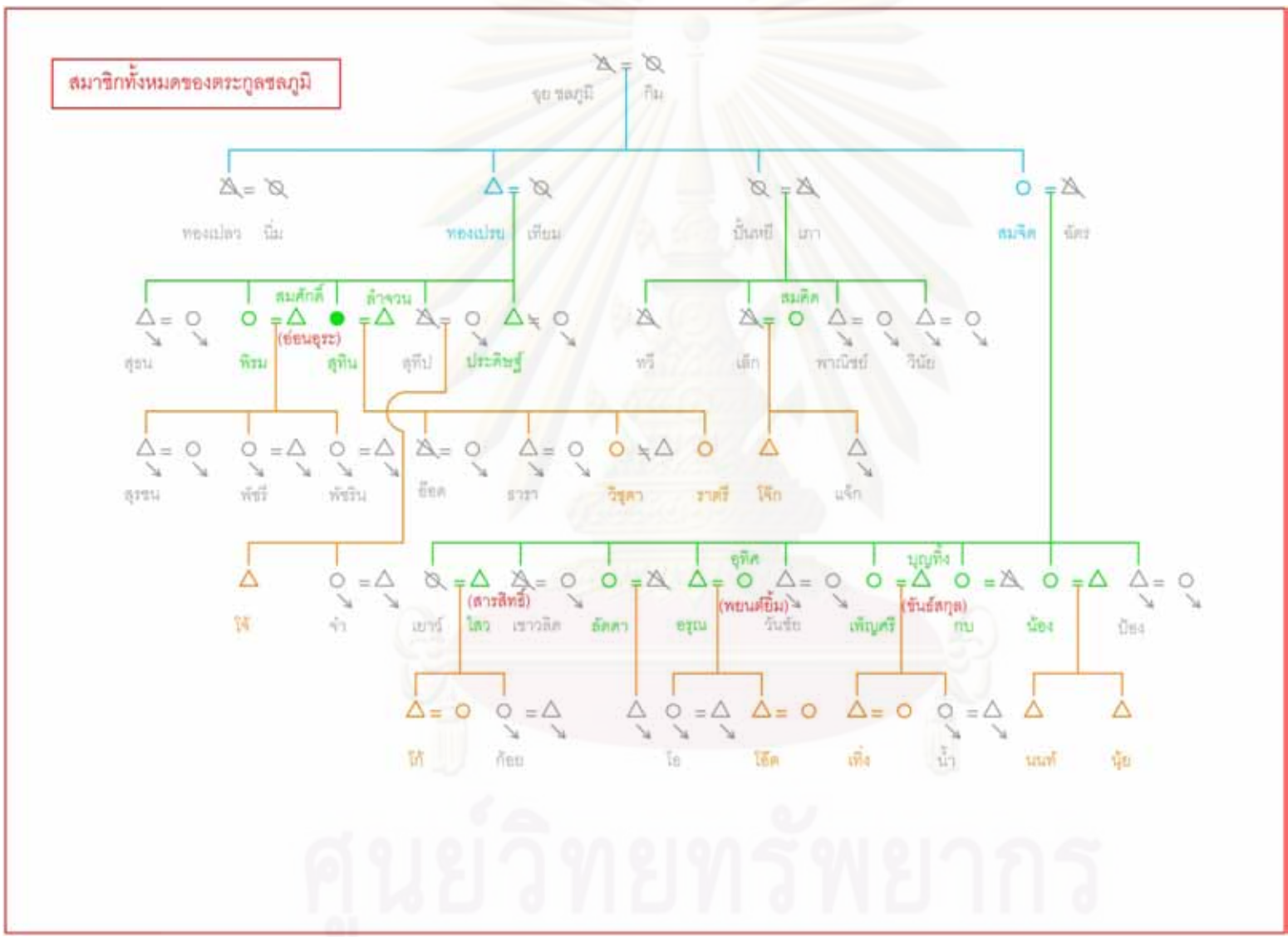
โครงสร้างเครือญาติ	
สมาชิกทั้งหมด	97 คน
ผู้หญิง	46 คน
ผู้ชาย	51 คน
เสียชีวิต	29 คน
ย้ายออก	39 คน
อยู่จริงทั้งหมด	29 คน
หญิง	15 คน
ชาย	14 คน
รุ่นที่1	0 คน
รุ่นที่2	0 คน
รุ่นที่3	13 คน
รุ่นที่4	16 คน

แผนภูมิที่ 5.5 : แสดงผังเครือญาติตระกูลรอดศิริ

โครงสร้างเครือญาติ	
สมาชิกทั้งหมด	87 คน
ผู้หญิง	46 คน
ผู้ชาย	41 คน
เสียชีวิต	22 คน
ย้ายออก	43 คน
อยู่จริงทั้งหมด	22 คน
หญิง	13 คน
ชาย	9 คน
รุ่นที่1	0 คน
รุ่นที่2	0 คน
รุ่นที่3	14 คน
รุ่นที่4	8 คน

แผนภูมิที่ 5.6 : แสดงผังเครือญาติตระกูลชลภูมิ

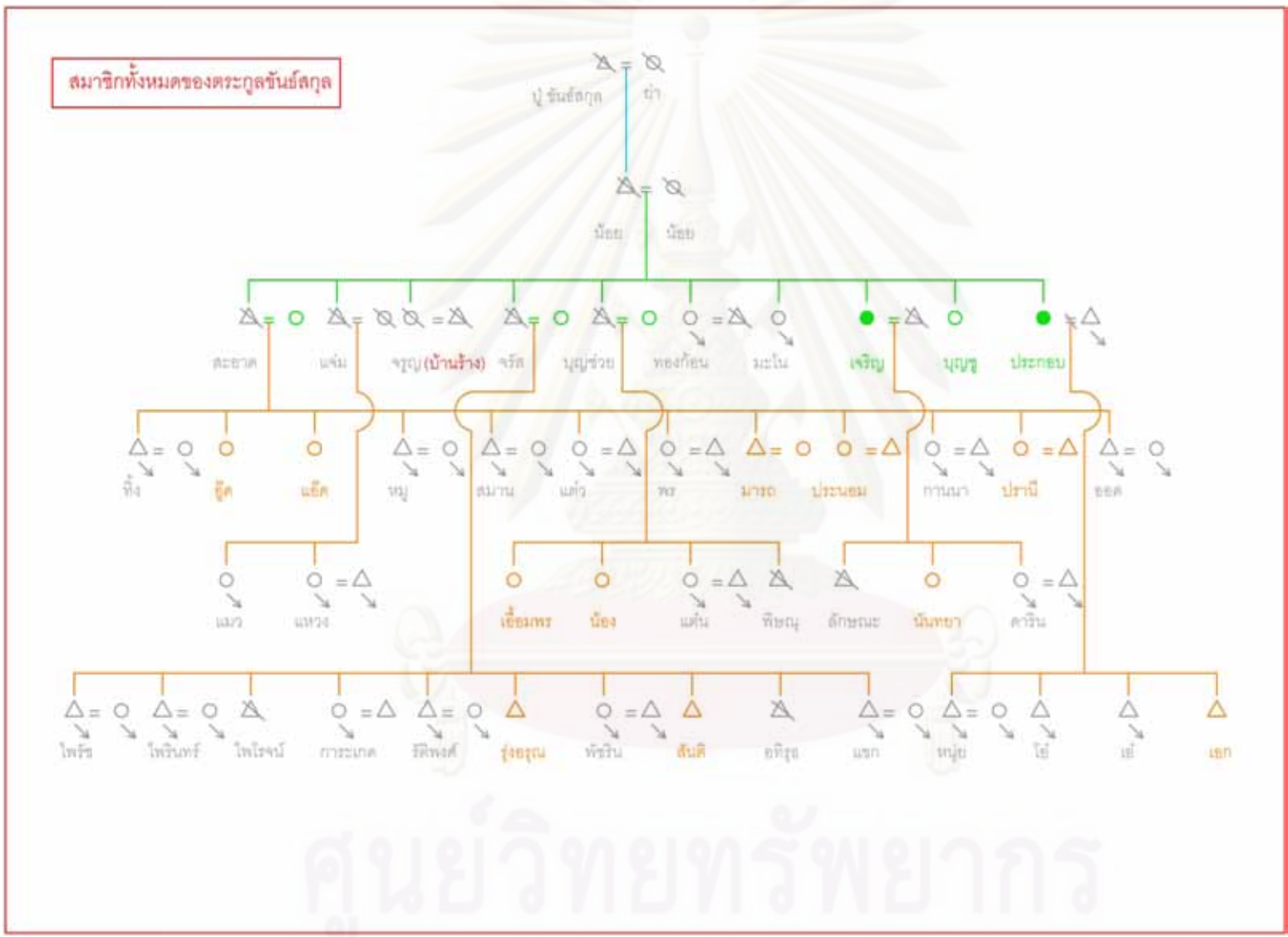

โครงสร้างเครือญาติ

สมาชิกทั้งหมด	78 คน
ผู้หญิง	36 คน
ผู้ชาย	42 คน
เสียชีวิต	16 คน
ย้ายออก	33 คน
อยู่จริงทั้งหมด	29 คน
หญิง	14 คน
ชาย	15 คน
รุ่นที่1	0 คน
รุ่นที่2	2 คน
รุ่นที่3	15 คน
รุ่นที่4	12 คน

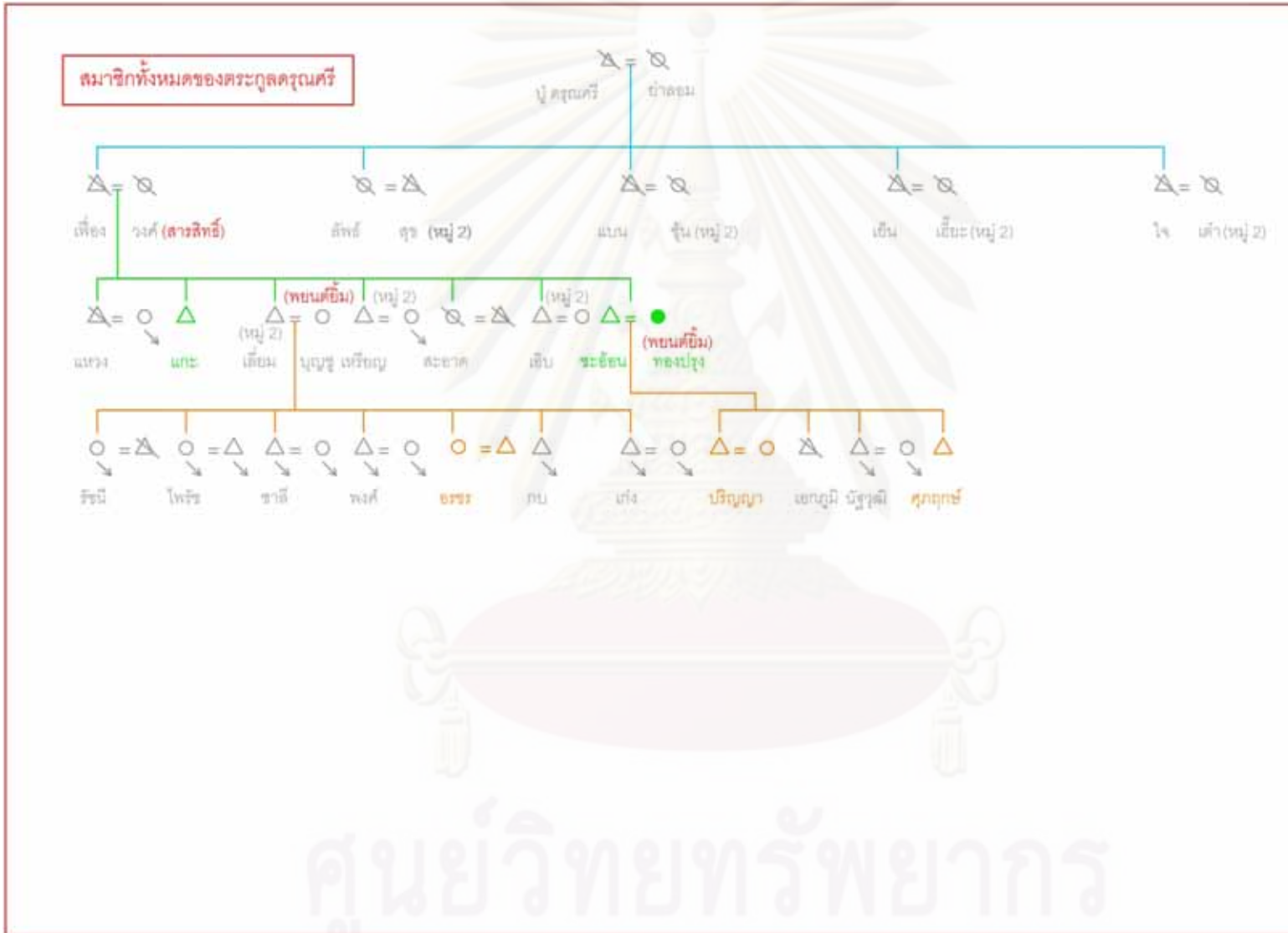
แผนภูมิที่ 5.7 : แสดงผังเครือญาติตระกูลชั้นชั้นสกุล

โครงสร้างเครือญาติ

สมาชิกทั้งหมด	77 คน
ผู้หญิง	38 คน
ผู้ชาย	39 คน
เสียชีวิต	17 คน
ย้ายออก	40 คน
อยู่จริงทั้งหมด	20 คน
หญิง	13 คน
ชาย	7 คน
รุ่นที่1	0 คน
รุ่นที่2	0 คน
รุ่นที่3	6 คน
รุ่นที่4	14 คน

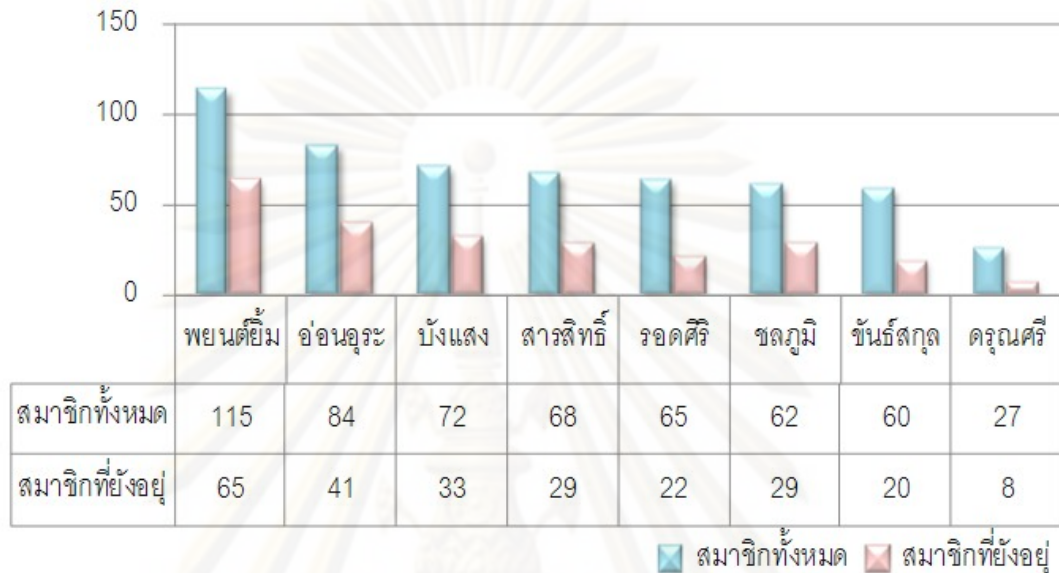
แผนภูมิที่ 5.8 : แสดงผังเครือญาติตระกูลครุฑศรี

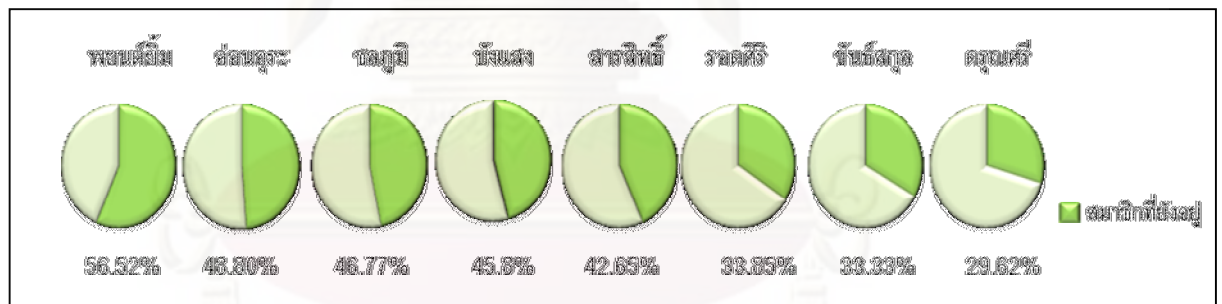
โครงสร้างเครือญาติ	
สมาชิกทั้งหมด	44 คน
ผู้หญิง	20 คน
ผู้ชาย	24 คน
เสียชีวิต	17 คน
ย้ายออก	19 คน
อยู่จริงทั้งหมด	8 คน
หญิง	5 คน
ชาย	3 คน
รุ่นที่1	0 คน
รุ่นที่2	0 คน
รุ่นที่3	3 คน
รุ่นที่4	5 คน

2) จำนวนสมาชิกในบ้านปัจจุบันต่อจำนวนสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งหมด

แผนภูมิที่ 5.9 : แสดงการเปรียบเทียบระหว่างจำนวนสมาชิกทั้งหมดและจำนวนสมาชิกที่ยังอยู่ในบ้าน

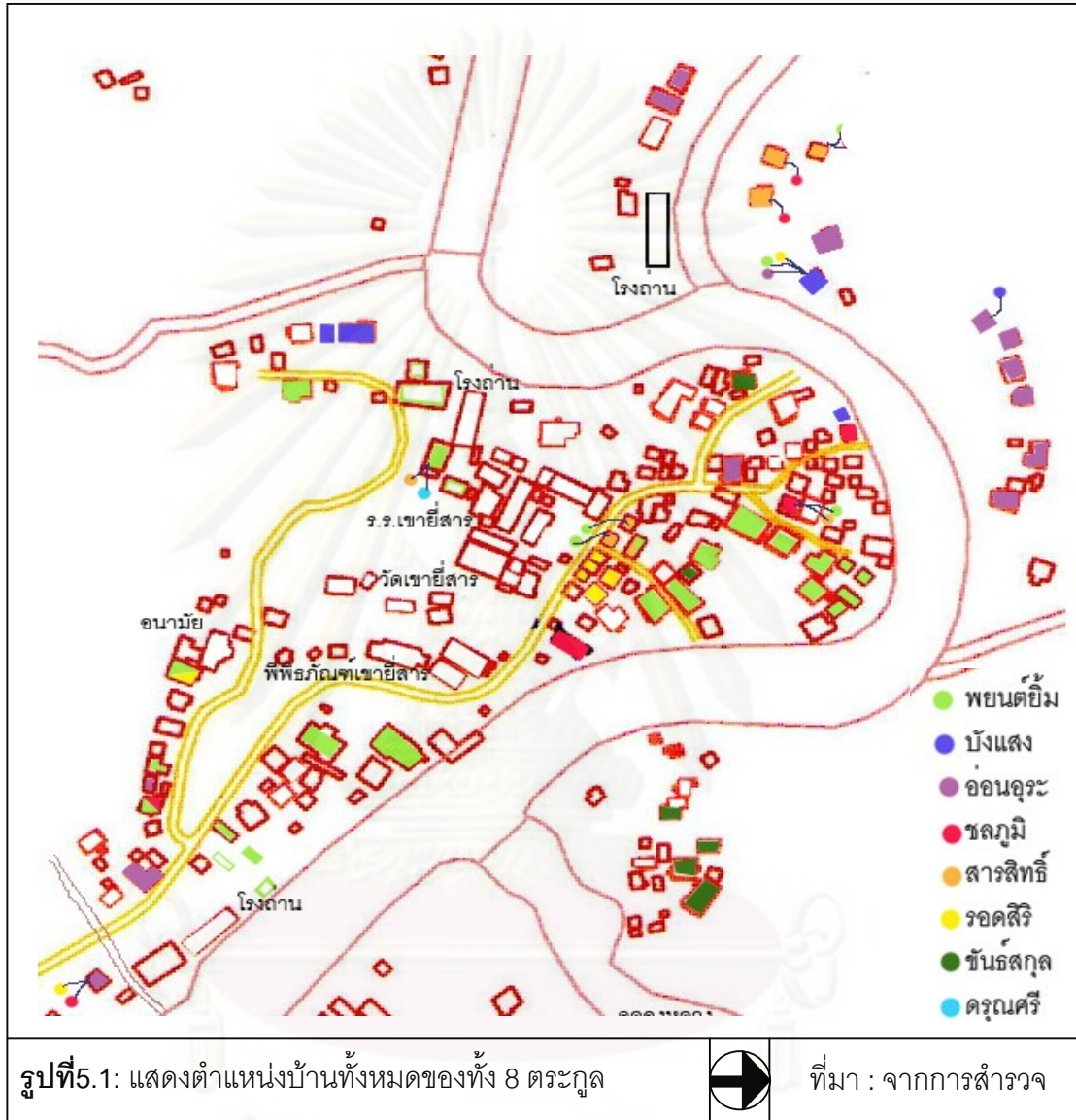

แผนภูมิที่ 5.10 : แสดงจำนวนสมาชิกในบ้านปัจจุบันต่อจำนวนสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งหมด

จากกราฟ สามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ พยณต์ยืม อ่อนอุระ ชลภูมิ บังแสง สารสิทธิ์ รอดศิริ ชันธ์สกุล ดรุณศรี ตระกูลที่มีสัดส่วนจำนวนสมาชิกอยู่ในบ้านปัจจุบันมากที่สุดคือ ตระกูลพยณต์ยืม มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 56.52 ของสมาชิกที่มีชีวิตอยู่ทั้งหมดในตระกูล และเป็นตระกูลเดียวที่มีสัดส่วนของการอยู่จริงในบ้าน มากกว่าการย้ายออก รองลงมาเป็นตระกูลอ่อนอุระ ร้อยละ 48.8 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

3)จำนวนบ้านทั้งหมดในตระกูล

ตารางที่ 5.1 : แสดงการสรุปจำนวนบ้านทั้งหมดของทั้ง 8 ตระกูล

ตระกูล	พยงค์ยิม	อ่อนอุระ	บังแสง	รอดศิริ	สารสิทธิ์	ชันท์สกุล	ชลภูมิ	ดรณศิริ
จำนวนบ้าน(หลัง)	25	14	5	8	7	7	6	2

ที่มา : จากการสำรวจ(2552)

จากตารางพบว่าตระกูลที่มีจำนวนบ้านมากที่สุดได้แก่ ตระกูลพยงค์ยิม รองลงมาได้แก่ ตระกูลอ่อนอุระ สารสิทธิ์ บังแสง รอดศิริ ชันท์สกุล ชลภูมิ และตระกูลที่มีจำนวนบ้านน้อยที่สุดคือ ดรณศิริเนื่องจากบ้านส่วนมากของดรณศิริ อยู่ในหมู่สองเป็นส่วนใหญ่

การตั้งบ้านเรือนในชุมชนเป็นการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่ม ซึ่งเริ่มแรกเมื่อมีการขยายครอบครัว จะมีการปลูกสร้างบ้านอยู่บริเวณเดียวกับบ้านของพ่อแม่ ต่อมาเมื่อพื้นที่เริ่มคับแคบ จึงเริ่มมีการกระจายไปอยู่ตำแหน่งอื่นในชุมชน จากการสำรวจพบว่าบ้านหลังแรกของตระกูลส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มบ้าน

ตารางที่ 5.2 : แสดงการจัดกลุ่มประชากรเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

เกณฑ์ในการจัดกลุ่ม	พยนต์ ยิ้ม	อ่อน อุระ	บังแสง	สาร สิทธิ์	รอดศิริ	ชลภูมิ	ชั้น สกุล	ดร ศรี
จำนวนสมาชิกในเครือญาติ	8	7	6	5	4	3	2	1
จำนวนสมาชิกในบ้านปัจจุบัน/จำนวนสมาชิกรวม	8	7	5	4	3	6	2	1
จำนวนบ้านทั้งหมด	8	7	2	4.5	6	3	4.5	1
รวม	24	21	13	13.5	13	12	9.5	3

จากตารางสามารถจัดกลุ่มตระกูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกันตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ 6 กลุ่ม ตระกูลที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือตระกูลพยนต์ยิ้ม รองลงมาคือตระกูลอ่อนอุระ กลุ่มที่มีขนาดเป็นลำดับสามคือ ตระกูลสารสิทธิ์ บังแสงและรอดศิริ กลุ่มที่สี่ คือตระกูลชลภูมิ กลุ่มที่5 คือตระกูลชั้นสกุล และสุดท้ายคือตระกูลดรศรี ในการทำการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดจำนวนตระกูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 4 ตระกูล ดังนั้นจึงต้องมีการเลือกตระกูลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มกลุ่มละ1ตระกูล ซึ่งตระกูลที่เลือกคือตระกูลที่ได้ข้อมูลได้ครบถ้วน และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลได้มากที่สุด ได้แก่ ตระกูลอ่อนอุระ ตระกูลพยนต์ยิ้ม ตระกูลรอดศิริ และตระกูลชลภูมิ

5.2 ระดับความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ

ในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์เชิงเครือญาติในชุมชนเขายี่สาร ได้มีการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 4 ตระกูลได้แก่ ตระกูลพยนต์ย์มี จำนวนสมาชิกทั้งหมด 152 คน

ตระกูลอ่อนอุระ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 115 คน

ตระกูลรอดศิริ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 87 คน

ตระกูลชลภูมิ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 78 คน

โดยได้ตั้งเกณฑ์ในการศึกษาระดับความสัมพันธ์ดังนี้

5.2.1 ลักษณะครอบครัว

- ขนาดครอบครัว
- สัดส่วนคนที่อยู่ในบ้านต่อคนที่ย้ายออก

5.2.2 ลักษณะประชากร

ในทางประชากรศาสตร์ได้แบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆตามช่วงอายุ คือ

- วัยเด็ก แรกเกิด - 18 ปี ประชากรวัยเด็กเป็นสัดส่วนที่สูง ก็แสดงว่า จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากในการเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่ประชากรวัยเด็กที่ยังไม่สามารถทำงานได้

- วัยทำงาน 18 – 59 ปี วัยทำงานเป็นสัดส่วนที่สูง ย่อมก่อให้เกิดผลผลิตจากการใช้แรงงานของตนได้เป็นจำนวนมาก และเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจ

- วัยสูงอายุ อายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดภาระหน้าที่ของสังคมในการที่จะต้องดูแลรักษาสุขภาพ แต่ผู้สูงอายุก็มีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคม เพราะจะเป็นที่พึ่งทางใจของบุตรหลาน และเป็นທີ່เคารพนับถือของบุคคล ในวงศาเครือญาติ

5.2.3 การมีปฏิสัมพันธ์กันในเครือญาติ

- การพบปะพูดคุย
- การดูแลกันยามเจ็บป่วย
- การแบ่งปัน
- การให้ยืมเงิน
- การประกอบอาชีพร่วมกันในหมู่เครือญาติ
- ปัญหาในหมู่เครือญาติ

5.2.1 ลักษณะครอบครัว

1) ขนาดครัวเรือน

ตารางที่ 5.3 : แสดงจำนวนประชากรต่อหลังคาเรือน

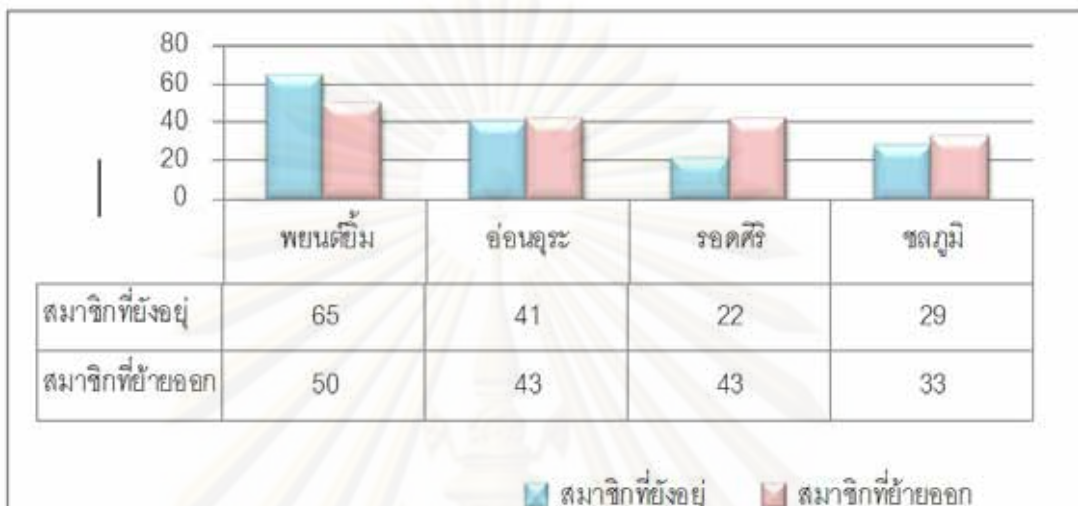
ตระกูล	พยนต์ิยม		อ่อนอุระ		รอดศิริ		ชลภูมิ	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
สมาชิกในบ้าน								
1-3	10	47.6	7	70	6	85.7	2	40
4-6	10	47.6	2	20	1	14.3	1	20
7-9	1	4.8	1	10	0	0	2	40
จำนวน(หลังคาเรือน)	21	100	10	100	7	100	5	100
เฉลี่ยคน/หลังคาเรือน	3.62		3.30		2.71		5.20	

ที่มา : จากการสำรวจ(2552)

จากตารางพบว่าสมาชิกเฉลี่ยต่อหลังคาเรือนมากที่สุดคือตระกูลชลภูมิจำนวน 5.2 คนต่อหลังคาเรือนและจากการสำรวจประชากรในบ้านของตระกูลชลภูมิพบว่าบ้านส่วนมากยังมีสมาชิกอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาและประกอบด้วยสมาชิกมากกว่า 1 ครัวเรือนใน 1 หลังคาเรือน รองลงมาคือ พยนต์ิยมและอ่อนอุระตามลำดับ ส่วนขนาดครัวเรือนที่เล็กที่สุดคือรอดศิริ เฉลี่ย 2.70 คนต่อครัวเรือนซึ่งจากการสำรวจจำนวนประชากรในแต่ละครัวเรือนพบว่าบ้านในตระกูลรอดศิริส่วนมากสมาชิกที่อาศัยอยู่เป็นผู้สูงอายุ ลูกหลานไม่ได้อาศัยอยู่ด้วย ทำให้ขนาดครอบครัวเล็กกว่าสมัยก่อนมาก

2) สัดส่วนคนที่อยู่ในบ้านต่อคนที่ย้ายออก

แผนภูมิที่ 5.11 : แสดงสัดส่วนคนที่อยู่ในบ้านต่อคนที่ย้ายออกของทั้ง 4 เครือญาติ

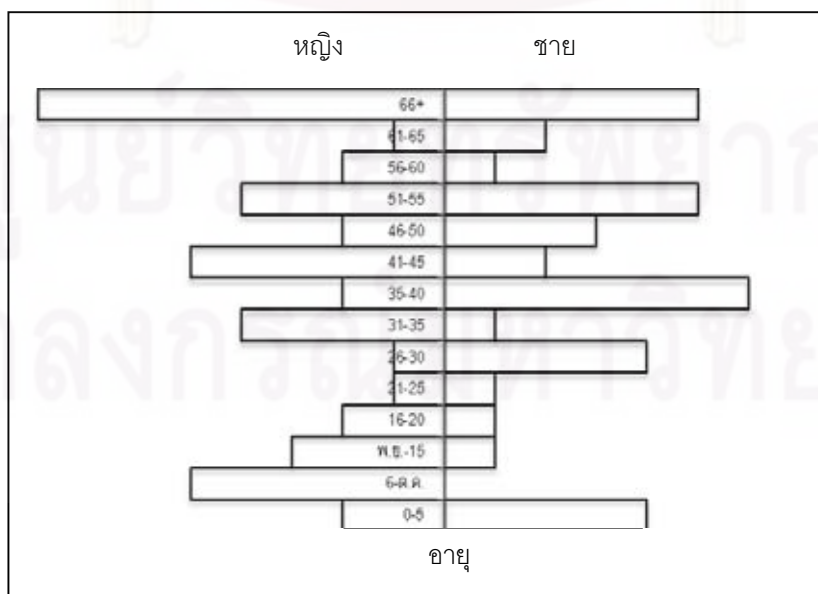

สัดส่วนคนที่ยังอยู่ในบ้านต่อสัดส่วนคนที่ย้ายออกพบว่าตระกูลพายนตยิมเป็นตระกูลเดียวที่มีคนที่ยังอยู่ในบ้านมากกว่าคนที่อยู่นอกชุมชน ส่วนอ่อนอุระเป็นลำดับที่สองมีสัดส่วนทั้งสองอย่างใกล้เคียงกัน ส่วนชลภูมิและรอดศิริมีสัดส่วนคนที่ย้ายออกมากกว่าเป็นเท่าตัว

5.2.2 ลักษณะของประชากร

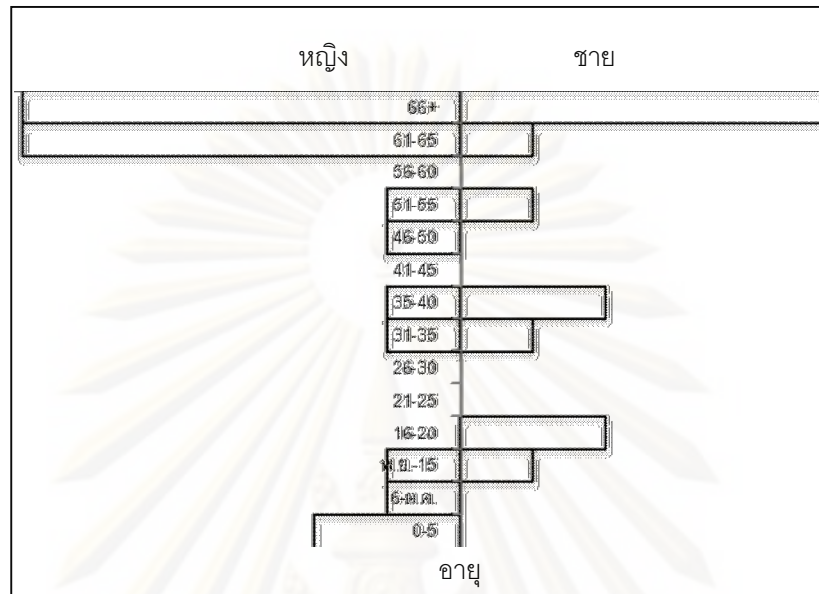
แผนภูมิแสดงโครงสร้างอายุของประชากรของทั้ง 4 เครือญาติ

แผนภูมิที่ 5.12 : แสดงโครงสร้างประชากรตระกูลพายนตยิม

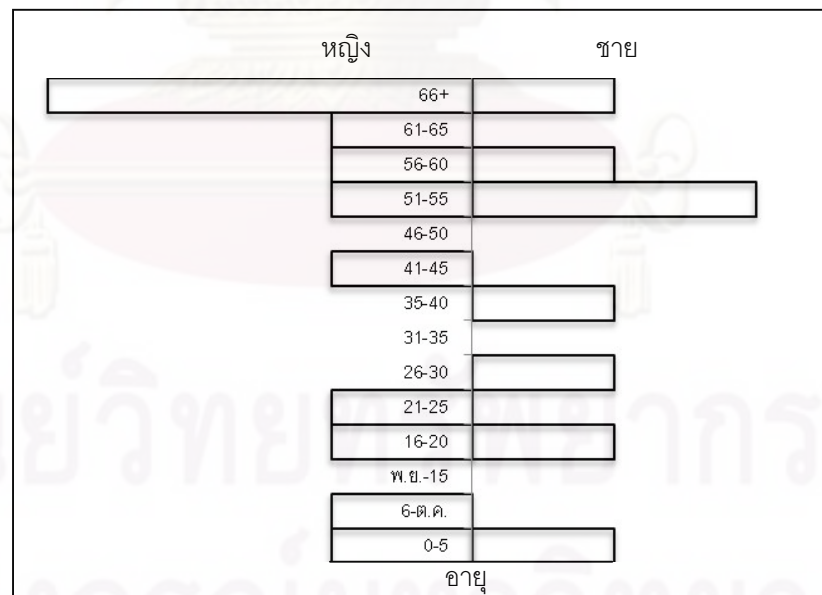

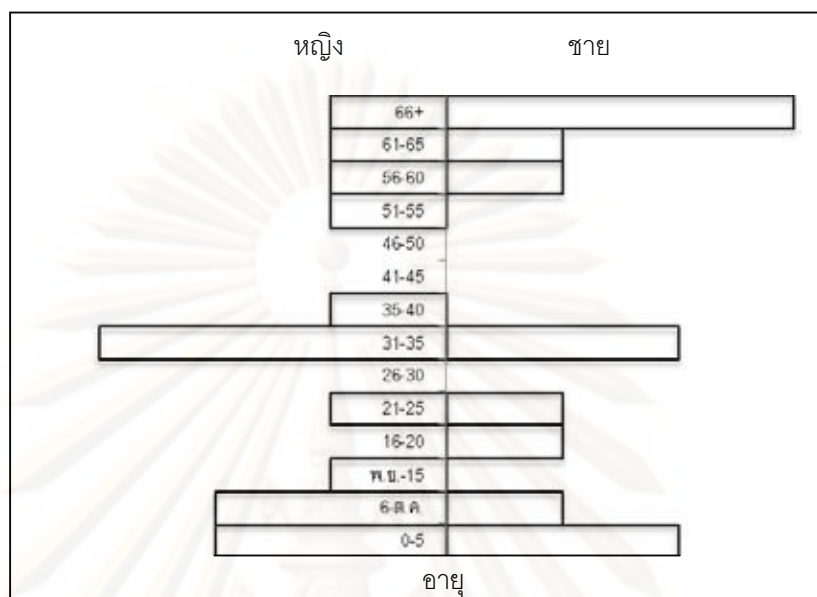
แผนภูมิที่ 5.13 : แสดงโครงสร้างประชากรตระกูลอ่อนนุระ

แผนภูมิที่ 5.14 : แสดงโครงสร้างประชากรตระกูลรอดศิริ

แผนภูมิที่ 5.15: แสดงโครงสร้างประชากรตระกูลชลภูมิ

(กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์, 2550) หากมีสัดส่วนของผู้สูงอายุและเด็กมากจะทำให้ผู้สูงอายุที่เคยมีบทบาทในการถ่ายทอดคุณธรรมและวัฒนธรรมให้แก่ลูกหลาน และเป็นวัยที่ควรจะได้รับดูแล เอาใจใส่จากลูกหลาน จะถูกปรับเปลี่ยนบทบาทและรับภาระมากขึ้นในการทำหน้าที่แทนพ่อแม่และแม่เด็กโดยจะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูเด็กทั้งในทางกายภาพและจิตใจ(ดูรายละเอียดในบทที่2)

จากแผนภูมิโครงสร้างประชากร ตระกูลที่มีความสมดุลของคนทุกวัยคือตระกูลพยนต์יים รองลงมาคือตระกูลรอดศิริ ชลภูมิ และอ่อนนุระตามลำดับ ความหลายหลายของคนทุกวัยทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในครอบครัวมากกว่าครอบครัวที่มีเพียงวัยใดวัยหนึ่งเท่านั้น ยกตัวอย่างตระกูลพยนต์ייםและอ่อนนุระซึ่งมีโครงสร้างประชากรความแตกต่างมาก

1) ตระกูลพยนต์יים มีความสมดุลในทุกวัย ทำให้ผู้สูงอายุมีเวลาดูแลบุตรหลานได้อย่างเต็มที่และวัยทำงานสามารถหารายได้เข้าครอบครัวพร้อมทั้งดูแลผู้สูงอายุและเด็กได้นอกเวลาการทำงาน ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวมาก

2) ตระกูลอ่อนนุระ มีสมาชิกวัยทำงานและวัยเด็กน้อยทำให้ไม่มีภาระในการเลี้ยงดูเด็กทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันได้รับความดูแลใส่ใจจากผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก แต่ในเรื่องความต้องการการดูแลจากลูกหลานของผู้สูงอายุไม่เพียงพอ ส่วนเรื่องความเหงาหรือความโดดเดี่ยวอาจมีไม่มากนักเนื่องจากมีคนในวัยเดียวกันมาก

5.2.3 การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

5.2.3.1 การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในตระกูลพยนต์ี้ม ผู้ให้สัมภาษณ์ นายไพรัช พยนต์ี้ม, นางละเมียด พยนต์ี้ม, นายวิจารณ์ พยนต์ี้ม

1) **การพบประพุดคุย** มีการพบปะสนทนากันบ้าง ส่วนมากจะเป็นการ ทักทายเวลาพบหน้ามากกว่าไม่ได้จับกลุ่มคุยกันอย่างจริงจัง

2) **การดูแลกันยามเจ็บป่วย** สม่่าเสมอเนื่องจากรู้ข่าวสารกันค่อนข้าง เร็ว ใครป่วยก็รู้หมดมีการไปเยี่ยมเยียนกันเสมอ สมัยก่อนไปอยู่เฝ้ากันเป็นวันก็มีแต่เดี๋ยวนี้อาบน้ำไปเยี่ยม เยียนเท่านั้น

3) **การแบ่งปัน** มีบ้างในช่วงที่ทำอาหารมากๆ แต่ก็ไม่บ่อยนัก

4) **การให้ยืมเงิน** มีบ้างแต่ก็จะเป็นการให้ยืมในกลุ่มพี่น้องพ่อแม่ เดียวกัน เช่น กลุ่มนายเชื้อ พยนต์ี้ม ,กลุ่มของก้านจินดา พยนต์ี้ม ก็จะมีเฉพาะกลุ่มที่สนิทกัน จริงๆ

5) **การประกอบอาชีพร่วมกันในหมู่เครือญาติ** ไม่มีต่างคนต่าง ประกอบอาชีพของตัวเอง แต่ก่อนมีการทำป่าโกงกางและเผาถ่านร่วมกันในตระกูลแต่เดี๋ยวนี้อาชีพ เผาถ่านเป็นธุรกิจส่วนตัวมาก

6) **ปัญหาในหมู่เครือญาติ** ไม่มีปัญหาที่ใหญ่โต มีเพียงแต่ปัญหา เล็กๆน้อยๆ เท่านั้น

5.2.3.2 การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในตระกูลอ่อนอุระ ผู้ให้สัมภาษณ์ นายสำราญ อ่อนอุระ, นายสำรอง อ่อนอุระ, นายสมศักดิ์ อ่อนอุระและนางมณฑา อ่อนอุระ

1) **มีการพบประพุดคุยกันอย่างสม่่าเสมอ** คนที่อยู่ฝั่งคลองตรงข้ามกัน ก็มีการพายเรือข้ามฟากมา ส่วนมากกลุ่มสนทนาจะอยู่ที่บ้านนายสำรอง อ่อนอุระ ซึ่งอยู่ด้านใน ของชุมชนกลุ่มประมาณ 4-5 คน หากอยู่ในกลุ่มบ้านเดียวกันก็จะมี การพุดคุยกันมากยิ่งขึ้น ส่วน บ้านที่ไกลออกไปเช่นบ้านของนายสมศักดิ์ อ่อนอุระ เดิมเคยอยู่ในกลุ่มบ้านอ่อนอุระ เมื่อย้าย ออกมาอาศัยอยู่ห่างออกไปก็จะมี การพบปะกันน้อยลง

2) **การดูแลกันยามเจ็บป่วย** หากมีใครเจ็บป่วยก็จะมีกันไปเยี่ยมกัน อย่างสม่ำเสมอ การรับรู้ข่าวสารระหว่างเครือญาติค่อนข้างเร็ว หากมีคนป่วยที่ไปนอนโรงพยาบาล ถ้าเป็นตอนเย็นหลังเลิกงาน ก็จะเหมารถไปเยี่ยมร่วมกัน

3) **การแบ่งปัน** มีการแบ่งปันกันอย่างสม่ำเสมอ บ้านที่อยู่กลุ่มบ้านเดียวกันถ้าวันไหนทำอาหารมากหรืออาหารที่ไม่ได้ทำบ่อยๆ เช่น ทำขนม ก็จะนำมาแบ่งกัน หากวันไหนจับสัตว์น้ำได้มากก็จะนำมาแบ่งญาติพี่น้องบ้าง แต่หากเป็นบ้านที่อยู่ห่างกันสิ่งของที่แบ่งปันกันก็จะเป็นพวกของแห้งตามเทศกาลต่างๆ หรือเป็นของที่ลูกหลานนำมาฝาก

4) **การให้ยืมเงิน** มีบ้าง ส่วนมากจะเป็นเงินจำนวนเล็กน้อย เวลาที่เงินขาดมือ หรือเวลาฉุกเฉิน เช่น ยืมไปเป็นค่ารักษาพยาบาล

5) **การประกอบอาชีพร่วมกันในหมู่เครือญาติ** มีบ้าง เมื่อก่อนสมัยรุ่นปู่ย่าได้มีการทำโรงเผาถ่านและทำป่าโกงกางซึ่งจะเป็นอาชีพที่ญาติพี่น้องทำร่วมกัน แต่ปัจจุบันโรงถ่านได้ตัดทอดไปยังลูกหลานและเขยสะใภ้ ซึ่งต่างคนต่างทำและจ้างแรงงานมาทำเนื่องจากลูกหลานถูกส่งไปเรียนและไม่ได้ประกอบอาชีพดั้งเดิมแล้ว ปัจจุบันมีอาชีพที่ทำร่วมกัน คือ อาชีพรับจ้างทำป่า หากผู้ว่าจ้างต้องการคนงาน ก็จะเกณฑ์ญาติพี่น้องมาทำร่วมกัน

6) **ปัญหาในหมู่เครือญาติ** มีเพียงปัญหาเล็กน้อยเท่านั้น ไม่เป็นปัญหาใหญ่ และผู้ที่ทุกคนให้ความเคารพเกรงใจคือนายสำรอง อ่อนอุระ อายุ 79 ปี เป็นผู้ที่สามารถให้คำปรึกษาได้

5.2.3.3 การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในตระกูลรอดศิริ ผู้ให้สัมภาษณ์ นายสามารถ แสงนาค, นางรำเพย รอดศิริและนายพจน์ รอดศิริ

1) **การพบประพุดคุย** มีการคุยกันบ้าง แต่ไม่ได้มีการมานั่งคุยเป็นกลุ่ม เพียงแต่ทักทาย เนื่องจากต่างคนต่างต้องทำงาน

2) **การดูแลกันยามเจ็บป่วย** มีการดูแลกันยามเจ็บป่วยสม่ำเสมอ หากมีปัญหาขัดแย้งกันบ้างก็ต้องไปเยี่ยมเยียนกัน

3) **การแบ่งปัน** มีการแบ่งปันในส่วนของการทำอาหารบ้าง ในช่วงเทศกาลลูกหลานมาเยี่ยมมีของฝากมาก็เอามาแบ่งกันในหมู่เครือญาติ ทำอาหารแบ่งกันบ้างแต่ไม่บ่อยนัก สมัยก่อนมีการทำอาหารมาแบ่งกันเสมอในหมู่เครือญาติแต่ในปัจจุบันเริ่มน้อยลง

4) **การให้ยืมเงิน** มีการยืมเงินกันบ้าง เป็นเงินจำนวนไม่มากเป็นหลัก ร้อย สำหรับใช้จ่ายในครัวเรือนช่วงที่มีความต้องการเร่งด่วน หรือใช้เป็นค่ารักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย

5) **การประกอบอาชีพร่วมกันในหมู่เครือญาติ** ไม่มีอาชีพที่ทำร่วมกันในเครือญาติ เช่นในเรื่องการทำปากก็ทำแปลงใครแปลงมันต่างคนต่างจ้างแรงงานมาทำ

6) **ปัญหาในหมู่เครือญาติ** มีบ้างเล็กน้อย เป็นปัญหาไม่ใหญ่มาก เมื่อก่อนมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการแบ่งที่ดินไม่เท่ากันซึ่งคนที่มีปัญหาก็กเสียชีวิตไปหมดแล้วคนที่อยู่ปัจจุบันก็ไม่ได้มีปัญหาอะไรกันและจากการสอบถามถึงบุคคลที่ทุกคนให้ความเกรงใจและเคารพ พบว่าปัจจุบันไม่มีแต่อดีตก็นายเชื้อม รอดศิริ พ่อของจรรยา รอดศิริซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว

5.2.3.4 การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในตระกูลชลภูมิ ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวสุทิน ปานพริ้ง, นางพรรณิพา ชะเนติยัง, นางลัดดา ก่อนกำเนิดและนางอรุณศรี พยนต์ยิ้ม

1) **การพบปะพูดคุย** ตระกูลชลภูมิจะมีความสัมพันธ์กันเฉพาะกลุ่มที่เป็นพี่น้องท้องเดียวกันเท่านั้น ส่วนพี่น้องคนละพ่อแม่ก็จะห่างกันพอสมควร มีบ้านสามหลังที่มีความสนิทสนมและพบปะพูดคุยกันเสมอ และสถานที่ที่พบปะพูดคุยกันส่วนมากจะเป็นที่ร้านเบญจวรรณ

2) **การดูแลกันยามเจ็บป่วย** สม่่าเสมอในกลุ่มที่เป็นพ่อแม่เดียวกัน มีการไปดูแลกันยามเจ็บป่วย แต่หากเป็นกลุ่มที่ห่างกันก็จะไม่ค่อยรับรู้ข่าวสารกันเท่าที่ควร

3) **การแบ่งปัน** ถ้าเป็นบ้านที่ห่างกันแล้วก็จะไม่มีการแบ่งปันกัน แต่ถ้าเป็นญาติสนิทพ่อแม่เดียวกันก็มีการแบ่งปันกันเสมอ ส่วนมากจะเป็นอาหารแห้งมากกว่าการทำกับข้าวหรือขนมแบ่งกัน

4) **การให้ยืมเงิน** บ้านที่เป็นญาติสนิทกันมีการยืมเงินกันบ้าง เช่นการยืมเงินไปต่อเติมบ้านจำนวนเป็นหลักแสน โดยการเอาที่ผู้ให้ยืมเอาที่ไปจำนองกับคนนอก ส่วนคนที่ห่างกันไม่มีการยืมกันต่างคนต่างช่วยเหลือตัวเอง

5) **การประกอบอาชีพร่วมกันในหมู่เครือญาติ** ไม่มีงานที่ร่วมกันทำเพียงมีแต่การขายของภายในพื้นที่เดียวกัน อีกคนขายน้ำ อีกคนขายข้าว แต่ไม่ได้นำเงินมาแบ่งกัน

6) ปัญหาในหมู่เครือญาติ ไม่มีปัญหาที่ขัดแย้งกัน หากมีปัญหาล้วนตัว
ก็ต่างคนต่างแก้ไขและผู้ที่ทุกคนในตระกูลให้ความเคารพนับถือคือนายทองเปรย ชลภูมิ อายุ 95 ปี

ตารางที่ 5.4 : แสดงการให้คะแนนระดับความสัมพันธ์เชิงเครือญาติของกรณีศึกษาทั้ง4เครือญาติ

เกณฑ์ในการให้คะแนนความสัมพันธ์	น้ำหนัก	พยนต์เยี่ยม	อ่อนอุระ	รอดศิริ	ชลภูมิ
1. ลักษณะครอบครัว					
- ขนาดครอบครัว	1	3	2	1	4
- สัดส่วนคนที่อยู่ต่อคนที่ย้ายออก	3	4(3)	3(3)	1(3)	2(3)
2. ลักษณะประชากร	2	4(2)	1(2)	3(2)	2(2)
3. การมีปฏิสัมพันธ์กันในเครือญาติ					
- การพบปะพูดคุย	1	3	4	1.5	1.5
- การดูแลกันยามเจ็บป่วย	2	2(2)	4(2)	2(2)	2(2)
- การแบ่งปัน	1	2	4	2	2
- การให้ยืมเงิน	2	4(2)	2(2)	1(2)	3(2)
- การประกอบอาชีพร่วมกันในหมู่เครือญาติ	1	1.5	4	1.5	3
- ปัญหาในหมู่เครือญาติ	1	2.5	2.5	2.5	2.5
คะแนนรวม		42	39.5	23.5	33

ที่มา : จากการสำรวจ(2552)

5.3 สรุประดับความสัมพันธ์ของกรณีศึกษา

จากตารางพบว่าคะแนนระดับความสัมพันธ์เชิงเครือญาติมากที่สุดคือ ตระกูลพยนต์เยี่ยม 42 คะแนน รองลงมาคือตระกูลอ่อนอุระ 39.5 คะแนน ตระกูลชลภูมิ 33 คะแนน และตระกูลรอดศิริ 23.5 คะแนน ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือข่าย

การศึกษาเรื่อง สภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือข่ายในชุมชนเขายี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ศึกษาจากกลุ่มประชากรที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 4 ครัวเรือนตามระดับความสัมพันธ์ ได้แก่ ครัวเรือนที่ยึด ครัวเรือนอ่อนแอ ครัวเรือนชุกชุมและครัวเรือนโดดเดี่ยว ผู้วิจัยได้จัดระดับความสัมพันธ์แทนชื่อครัวเรือนเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์จากระดับความสัมพันธ์มากไปน้อยดังนี้

A = ความสัมพันธ์มากที่สุด

B = ความสัมพันธ์กลางค่อนข้างมาก

C = ความสัมพันธ์กลางค่อนข้างน้อย

D = ความสัมพันธ์น้อยที่สุด

ในการศึกษาแบ่งเป็นประเด็นสำคัญ คือ

1. ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย

1.1 ลักษณะการตั้งบ้านเรือน

1.2 การจัดประเภทของเรือน 4 ประเภท

1) เรือนไทย

2) เรือนพื้นถิ่น

3) เรือนประยุกต์

4) เรือนสมัยใหม่

2. สภาพที่อยู่อาศัยกับการขยายของบ้านในตระกูล เพื่อความสะดวกในการจัดหมวดหมู่สภาพของอาคาร สามารถแบ่งอาคารออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.1 สภาพดี (Good Condition) หมายถึง อาคารที่มีการบำรุงรักษาเป็นอย่างดี อาคารมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านรูปแบบภายนอกและโครงสร้าง

1.2 สภาพปานกลาง (Moderate Condition) หมายถึง อาคารที่มีรูปแบบภายนอกอาจไม่สมบูรณ์นัก แต่ยังมีโครงสร้างดี ไม่มีผุพัง หรือขาดการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง

1.3 สภาพทรุดโทรม (Poor Condition) หมายถึง อาคารที่ทั้งรูปแบบภายนอกและโครงสร้างทรุดโทรม ไม่สมบูรณ์ ขาดการดูแลรักษา

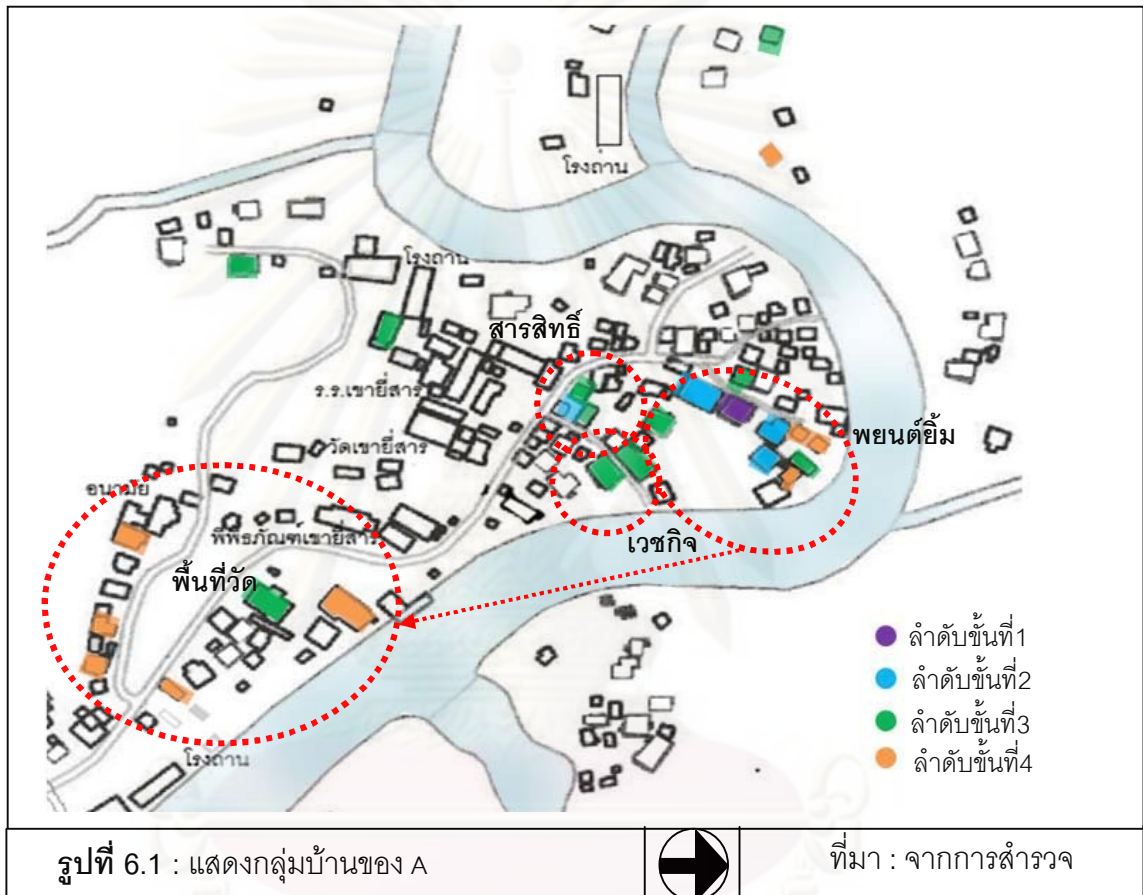
3. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติของทั้ง 4 ตระกูล

6.1 ตระกูล A

6.1.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย A

1) ลักษณะของกลุ่มบ้าน A

บ้านตามผังเครือญาติทั้งหมด 25 หลัง สํารวจได้ทั้งหมด 23 หลัง

รูปที่ 6.1 : แสดงกลุ่มบ้านของ A

ที่มา : จากการสำรวจ

A มีการตั้งบ้านเรือนที่มีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านอยู่ด้านในของชุมชนถัดจากวัดเขายี่สาร เริ่มแรกเป็นกลุ่มบ้านจำนวน 4 – 5 หลัง ต่อมาได้มีการแต่งงานข้ามตระกูลคือ ตระกูลสารสิทธิ์ เวชกิจ ชลภูมิ คุณนะ ดรุณศรี และมีการขยายครอบครัวจำนวนมาก จึงมีการขยายกลุ่มบ้านออกมาบริเวณโดยรอบพื้นที่ด้านใน ซึ่งในปัจจุบันเป็นกลุ่มบ้านขนาดใหญ่ จำนวน 15 หลัง และเมื่อประมาณ 40 ปีที่แล้วพื้นที่ด้านในเริ่มคับแคบและมีการตัดถนนเข้ามาในชุมชน จึงเริ่มมีการขยายออกมาสร้างบ้านบริเวณพื้นที่ของวัดเขายี่สาร ได้มีการเช่าที่วัดในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย เริ่มแรกเป็นบ้านประมาณ 1-2 หลังเท่านั้น ต่อมาจึงได้มีการสร้างที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันจำนวนมาก เกิดเป็นกลุ่มบ้านกลุ่มใหม่่นอกกลุ่มบ้านเดิมของบรรพบุรุษ

2) การจำแนกประเภทบ้าน A

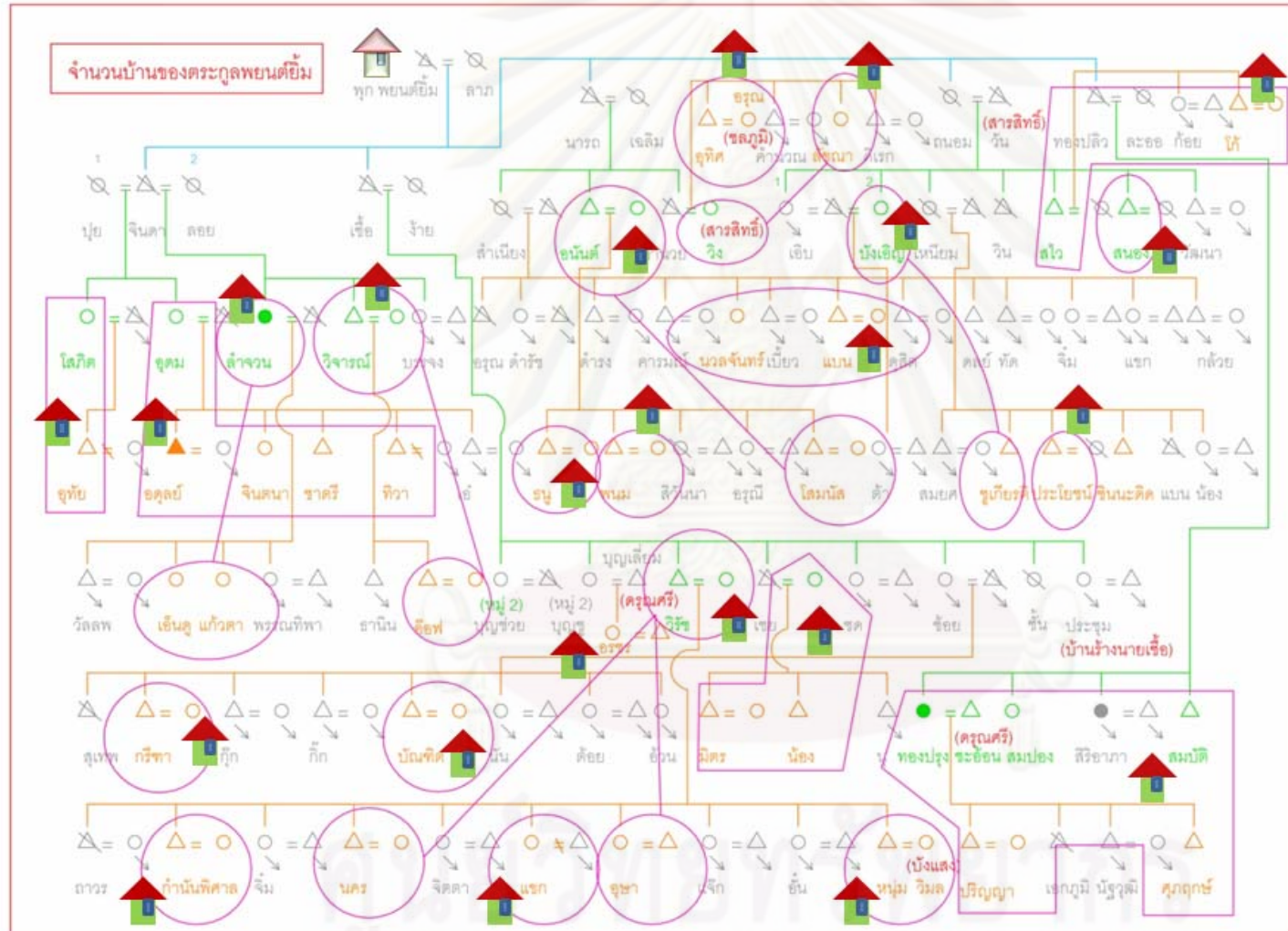
ตารางที่ 6.1 : การจำแนกประเภทบ้าน A

ประเภทบ้าน	ภาพบ้าน	จำนวน (หลัง)
เรือนไทย		8
เรือนพื้นดิน		2
เรือนประยุกต์		3
เรือนสมัยใหม่		12

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

จากการสำรวจพบว่า A เป็นตระกูลที่มีบ้านเรือนไทยมากที่สุด จำนวน 8 หลัง เนื่องจากเป็นตระกูลเก่าแก่และถือเป็นตระกูลที่ใหญ่ที่สุดในชุมชนเขายี่สาร ทำให้มีบ้านที่เป็นเครือญาติในตระกูลค่อนข้างมาก เรือนไทยของ A เดิมมีเป็นจำนวนมากแต่ในปัจจุบันบ้านหลังเก่าเริ่มถูกทดแทนด้วยบ้านใหม่บนพื้นที่ดินเดิม ซึ่งมีทั้งที่แบบเป็นเรือนไทยเช่นเดิม หรือเป็นเรือนไทยประยุกต์โดยชั้นบนเป็นเรือนไทย แต่ชั้นล่างได้มีการก่ออิฐเต็มพื้นที่ จากการสำรวจพบเรือนไทยประยุกต์ที่สร้างขึ้นภายหลังมีจำนวน 2 หลัง และพบเรือนไทยประยุกต์ที่ค่อนข้างเก่าแก่และมีการก่อสร้างเป็นเรือนประยุกต์มาตั้งแต่เริ่มแรกจำนวน 1 หลัง ในปัจจุบันเรือนหลังนี้ได้ถูกปล่อยให้ร้าง ไม่มีผู้อยู่อาศัย ส่วนเรือนพื้นดินพบเพียง 2 หลังเท่านั้น ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบ้านประเภทอื่นๆ และลักษณะที่พบมากที่สุดคือบ้านสมัยใหม่จำนวน 12 หลัง แสดงให้เห็นว่าลูกหลานของ A ยังมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ในชุมชนค่อนข้างมาก

แผนภูมิที่ 6.1 :ผังเครือญาติแสดงจำนวนบ้านของ A

- บ้านทั้งหมด 25 หลัง
- บ้านที่มีผู้อาศัย 23 หลัง
- บ้านร้าง 2 หลัง

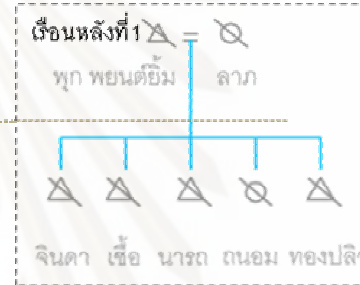
6.1.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน A

1) สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน A ระยะที่ 1

ลำดับขั้นที่ 1

ลำดับขั้นที่ 2

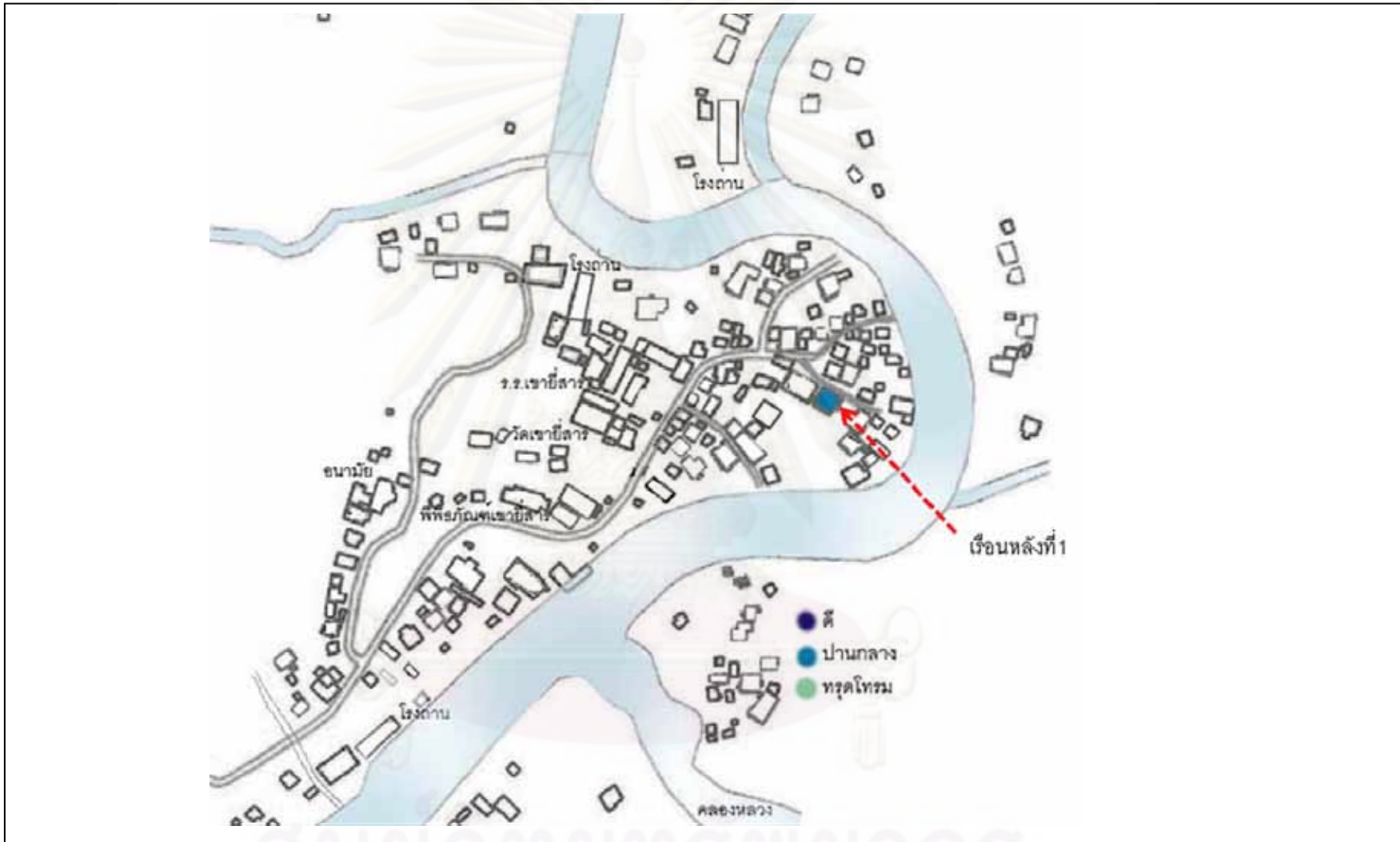

แผนภูมิที่ 6.2 : แสดงผังเครือญาติ Aระยะที่ 1

รูปที่ 6.2: ภาพถ่ายแสดงบ้าน Aระยะที่ 1

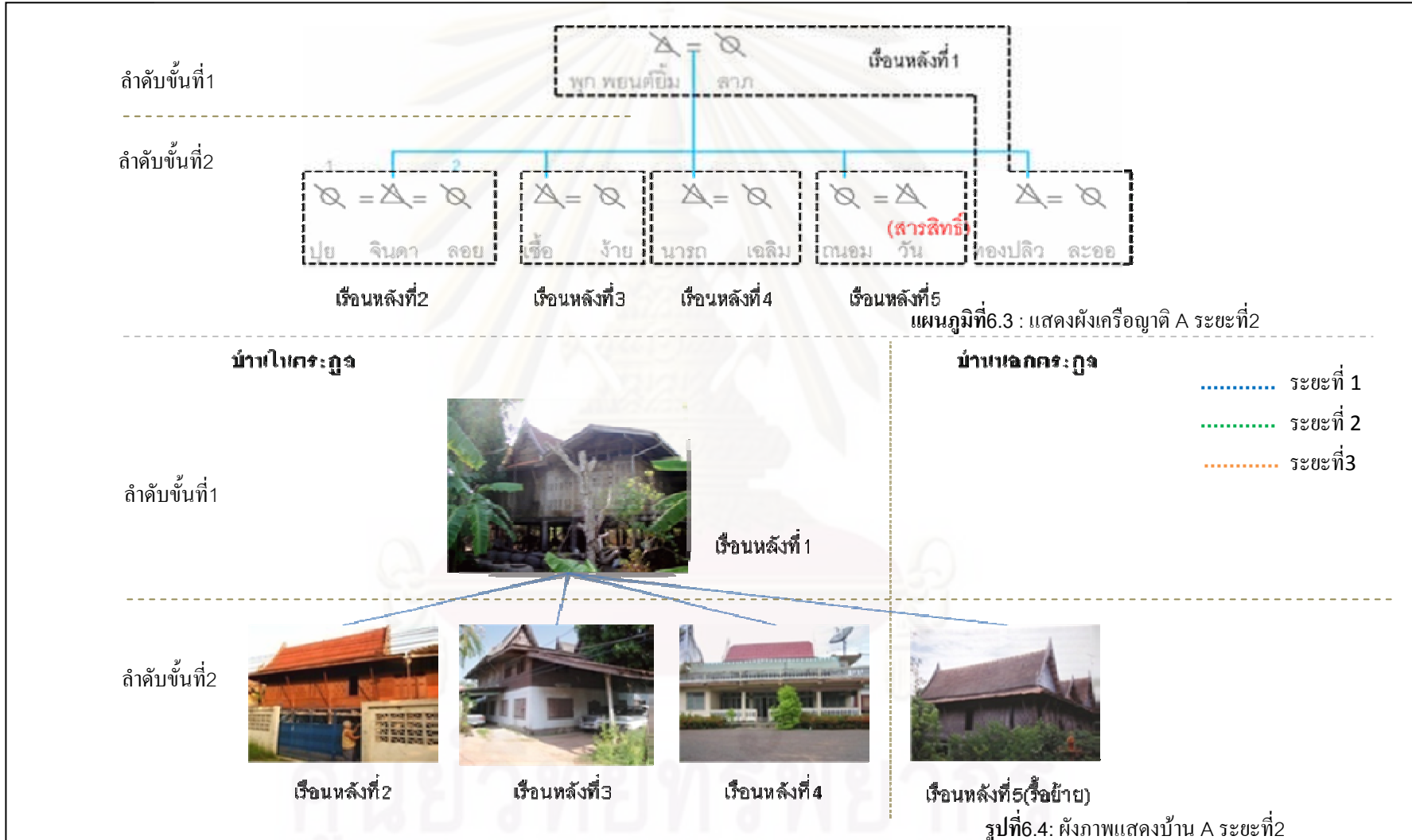
รูปที่ 6.3: แผนที่แสดงสภาพบ้าน A ระยะที่ 1

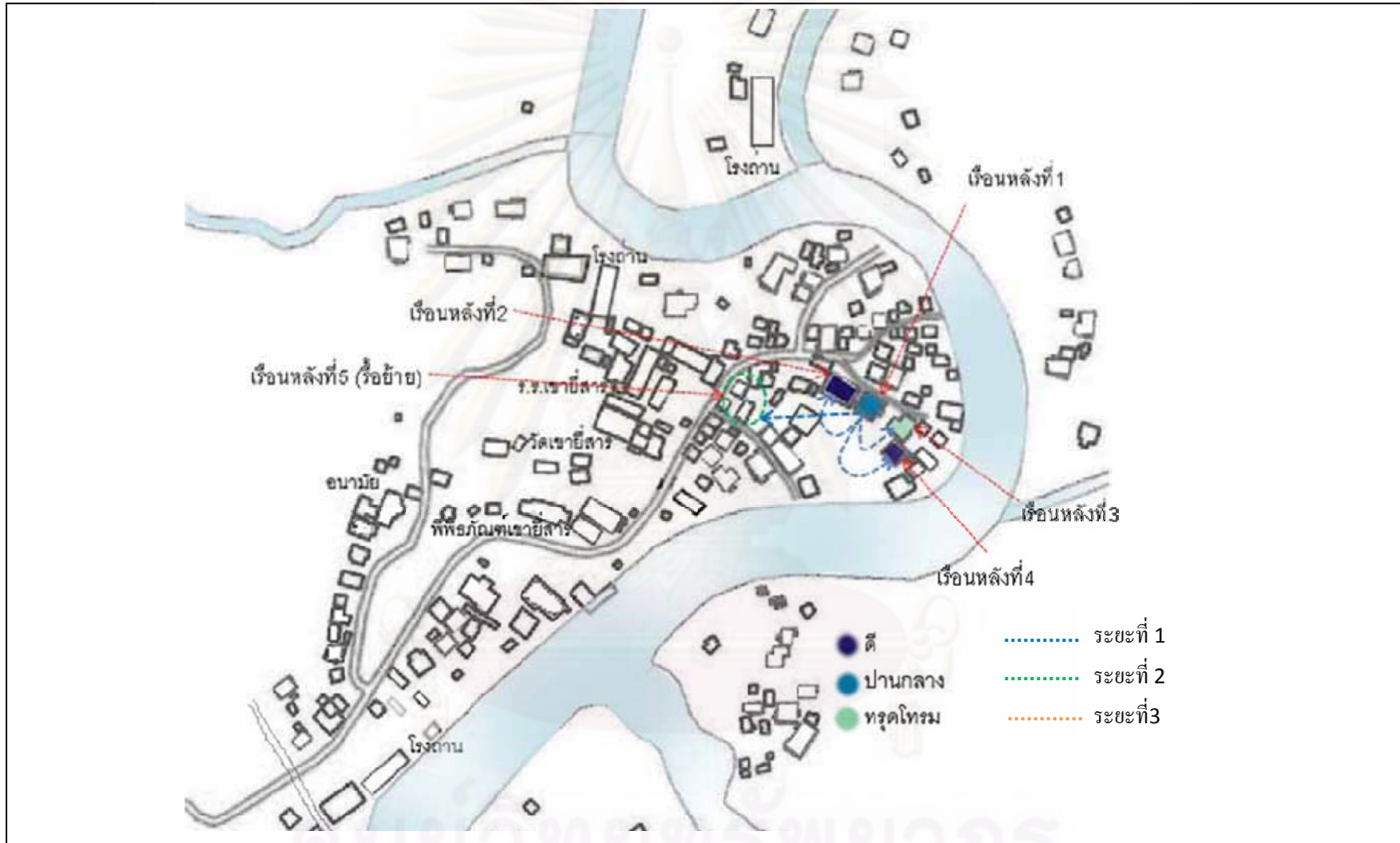

ที่มา : จากการสำรวจ

2) สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน A ระยะที่2

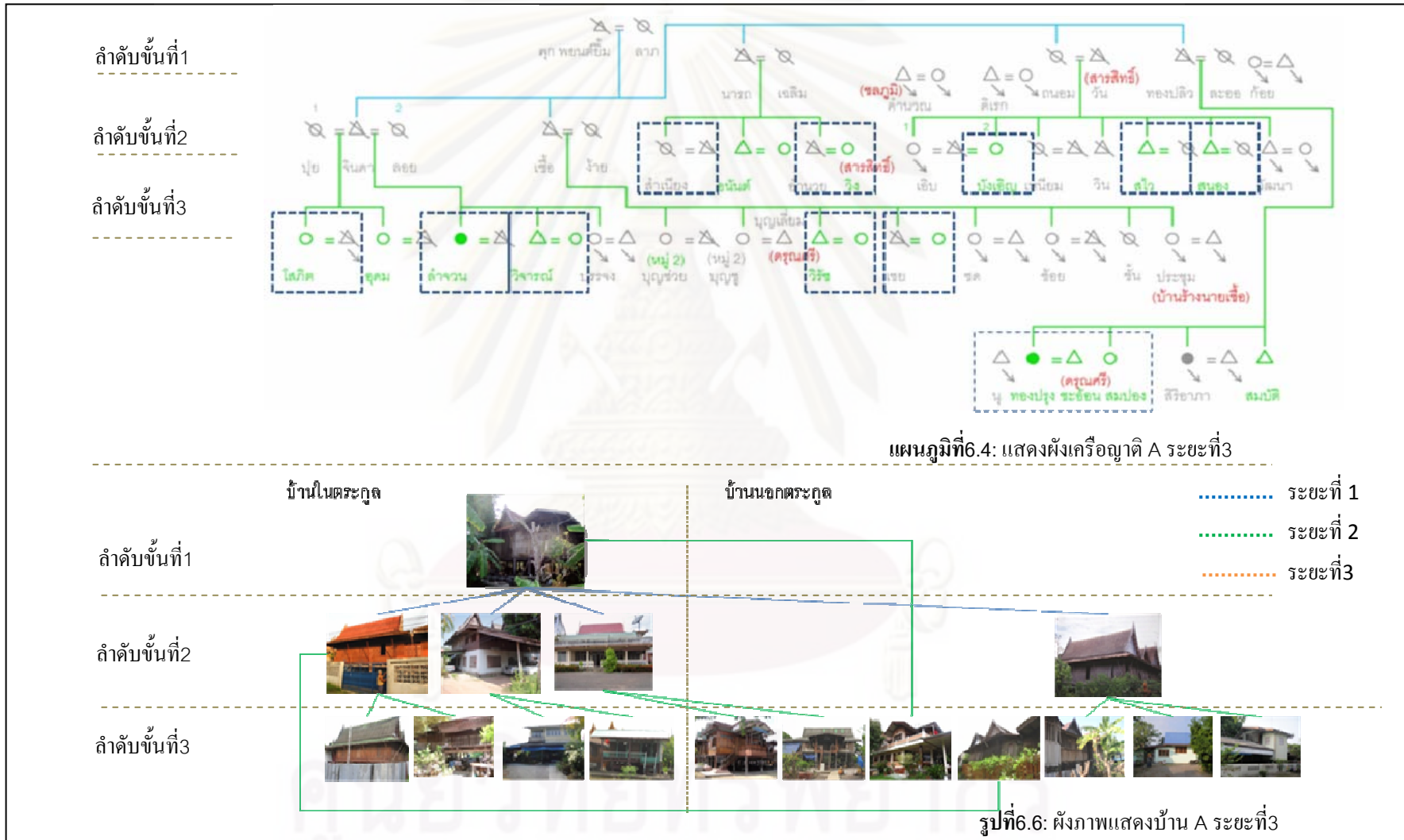

รูปที่ 6.5: แผนที่แสดงสภาพบ้าน A ระยะที่ 2

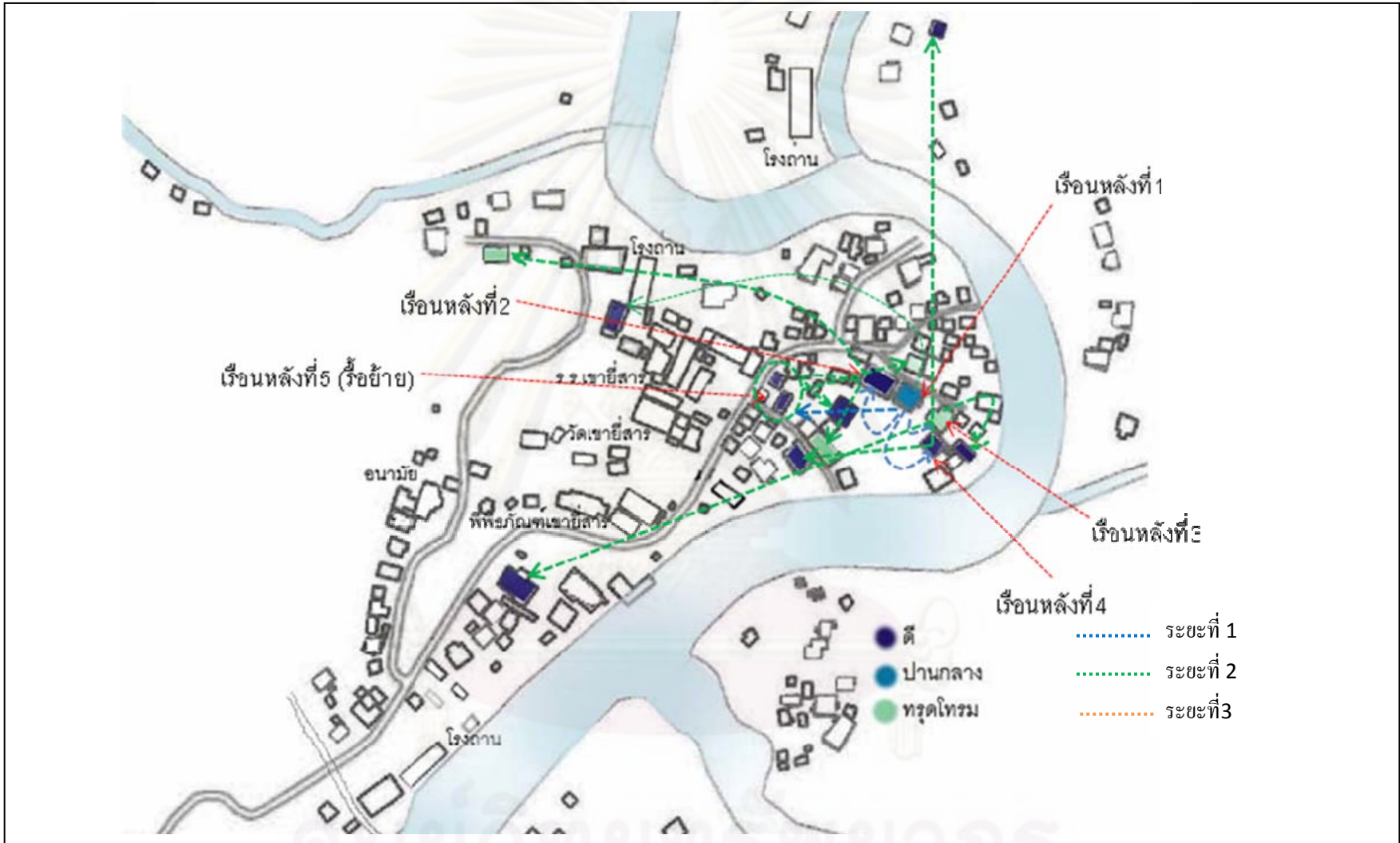

ที่มา : จากการสำรวจ

3)สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของ A ระยะที่3

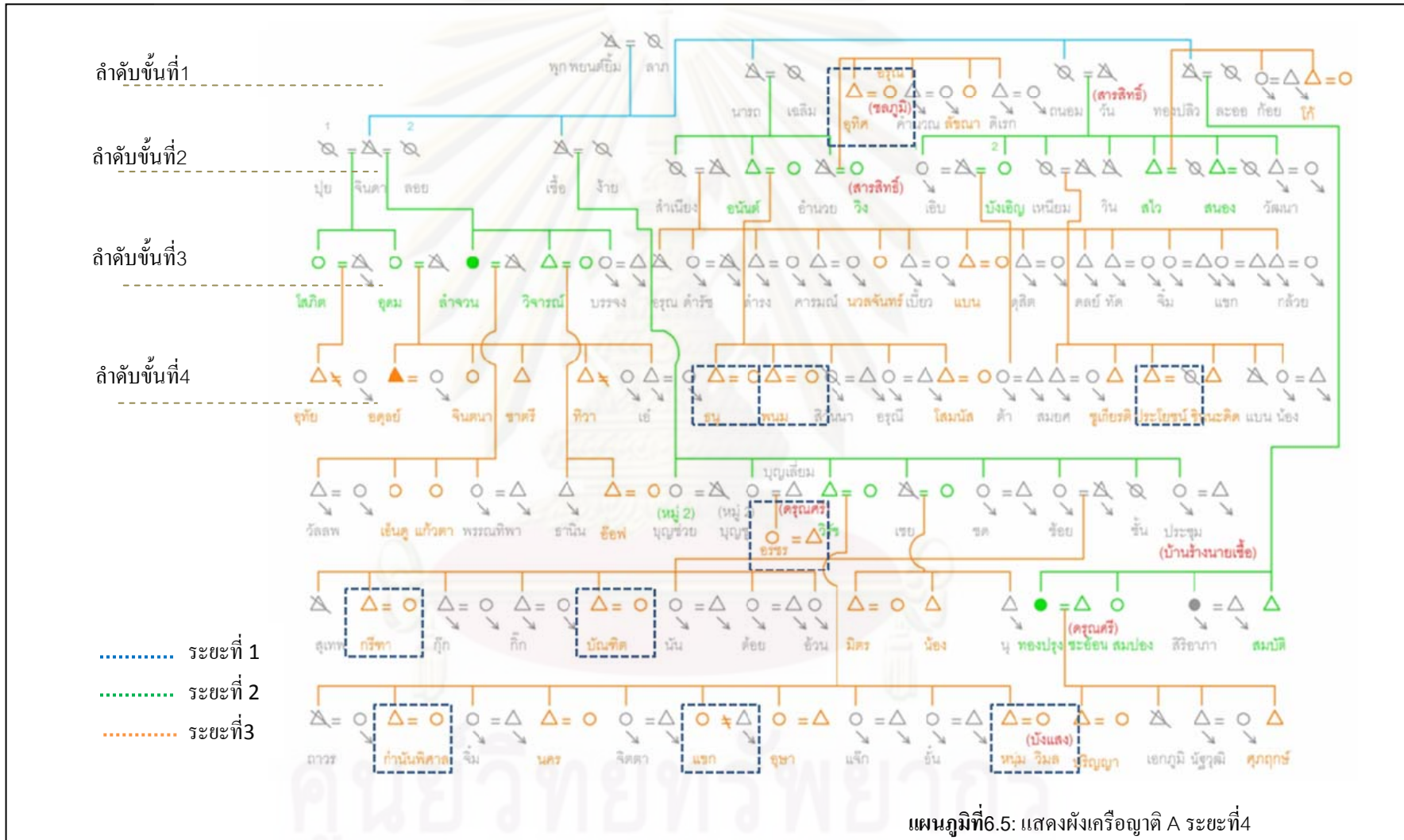
รูปที่ 6.7: แผนที่แสดงสภาพบ้าน A ระยะที่ 3

ที่มา : จากการสำรวจ

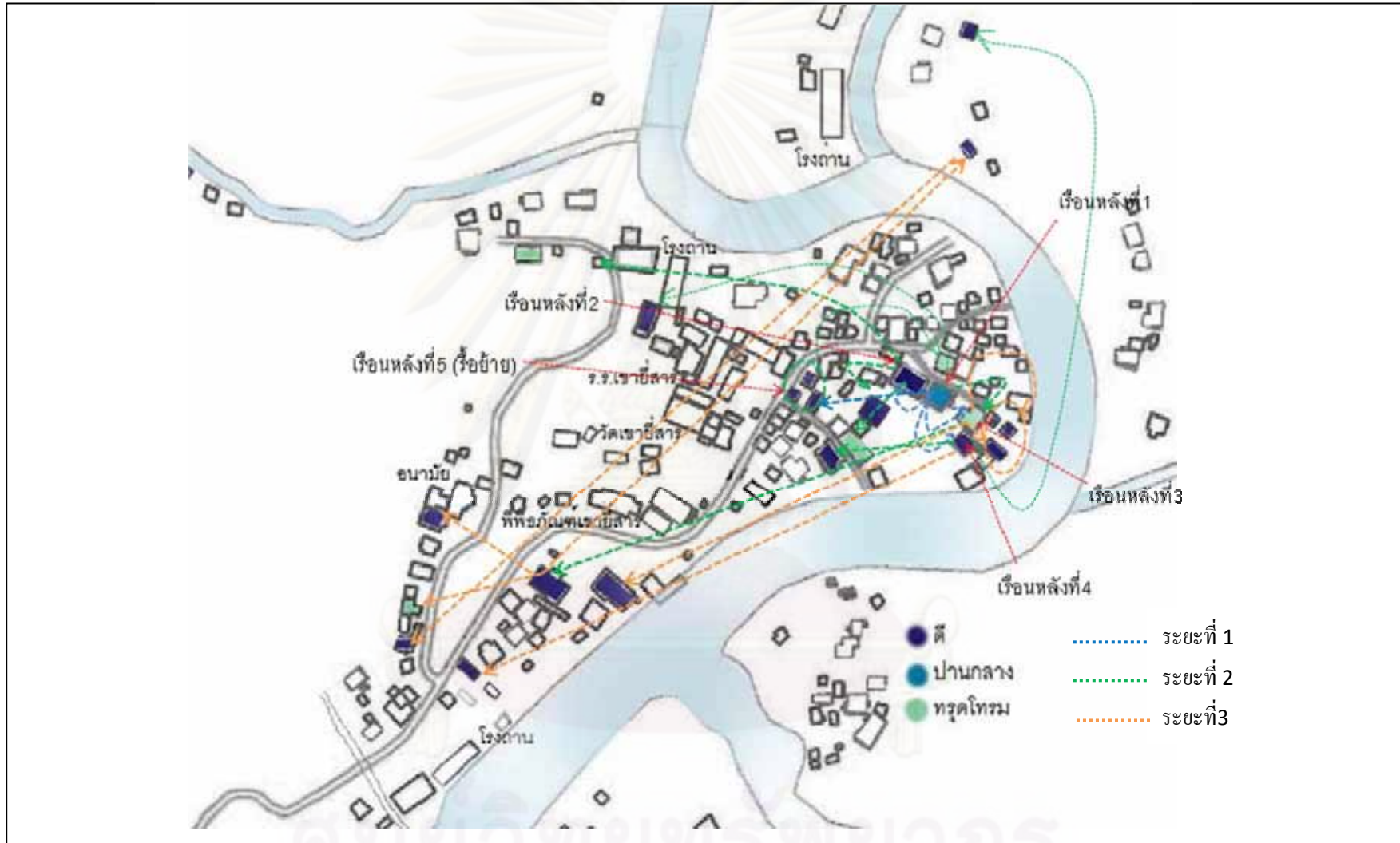
4)สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน A ระยะที่4

แผนภูมิที่6.5: แสดงผังเครือญาติ A ระยะที่4

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

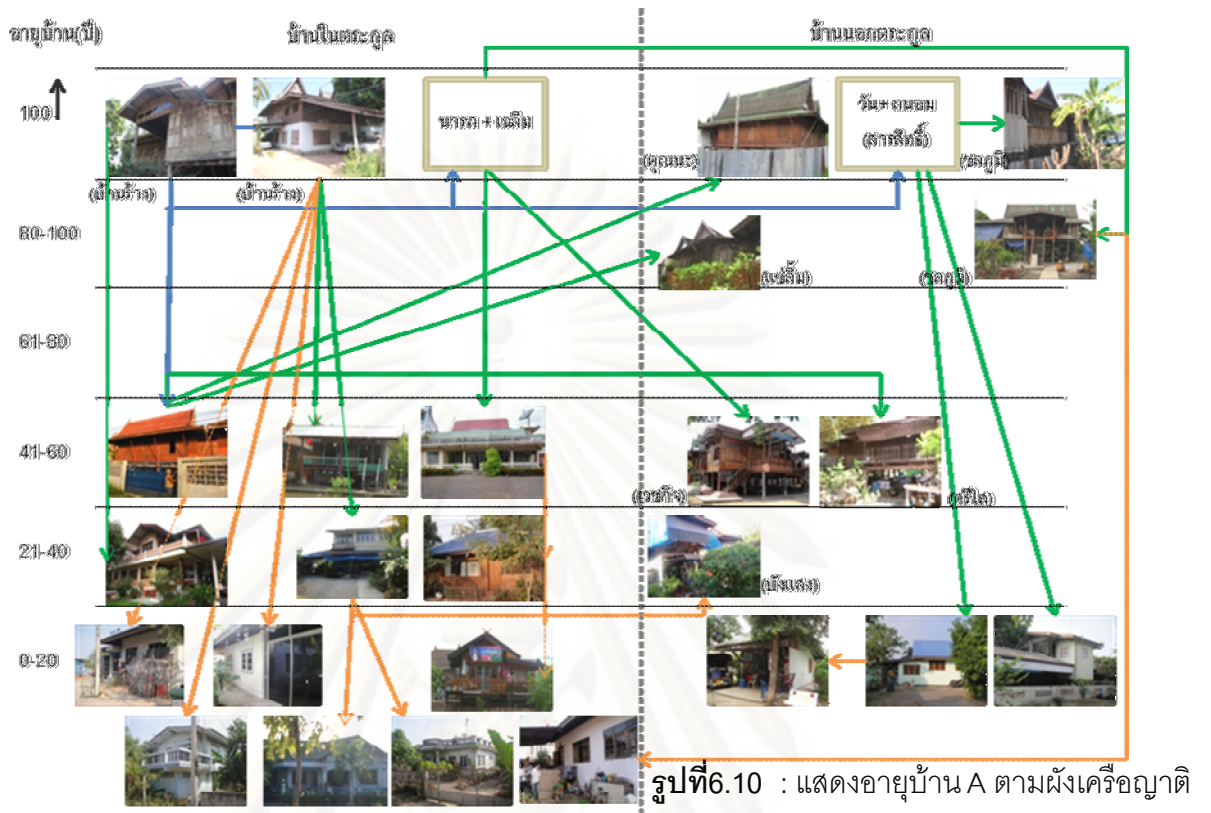

รูปที่ 6.9: แผนที่แสดงสภาพบ้าน A ระยะที่ 4

ที่มา : จากการสำรวจ

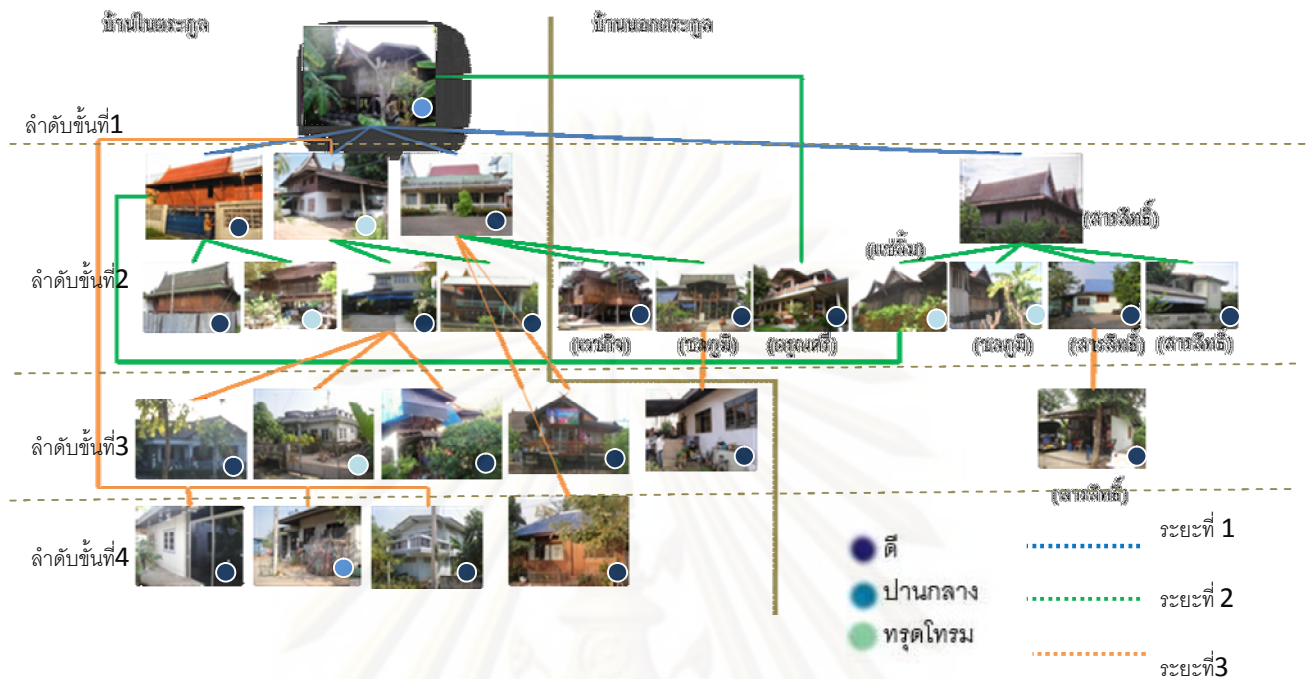
6.1.3 สรุปสภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน A

ตารางที่ 6.2 : แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของ A ตามลำดับชั้นในผังเครือญาติ

สภาพบ้าน	ดี	ปานกลาง	ทรุดโทรม
ลำดับชั้นที่ 1	0	1	0
ลำดับชั้นที่ 2	2	0	1
ลำดับชั้นที่ 3	8	0	3
ลำดับชั้นที่ 4	8	1	1
รวม (หลัง)	18	2	5
สัดส่วนสภาพบ้านต่อบ้านทั้งหมด (%)	72	8	20

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

รูปที่ 6.11: แสดงสภาพที่อยู่อาศัยกับการขยายของบ้าน

บ้านสภาพดี ทั้งหมด 18 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 72% บ้าน บ้านส่วนมากมีสภาพดี ทั้งบ้านที่เก่าแก่ในยุคแรกๆของตระกูลและบ้านในรุ่นหลังก็ยังคงสภาพดีเกือบทั้งหมด จำแนกตามประเภทเรือน ประกอบด้วยเรือนไทย 5 หลัง เรือนประยุกต์ 2 หลัง และเรือนสมัยใหม่จำนวน 10 หลัง

1) เรือนไทย อายุตั้งแต่ 40 - มากกว่า 100 ปี บ้านบางหลังมีผู้อยู่อาศัยเพียง 1-2 คนเท่านั้น ก็ยังมีการต่อเติมซ่อมแซมอย่างสม่ำเสมอ เช่น บ้านของตระกูลเวชกิจ ตระกูลคุณนะ และบังแสง ส่วนบ้านเรือนไทยที่เป็นเรือนหลังที่ 2 ของ A เป็นเรือนที่ปลูกขึ้นมาใหม่บนพื้นที่เดิมทดแทนเรือนหลังเก่า เรือนจึงมีโครงสร้างที่ดี และบวกกับเจ้าของบ้านมีการปรับปรุงซ่อมแซมอย่างสม่ำเสมอทำให้บ้านมีสภาพดี

2) เรือนพื้นถิ่น อายุ 40 ปี ช่วงแรกเป็นเรือนไม้ 1 ชั้น มุงสังกะสี เมื่อ 26 ปีที่แล้วต่อเติมส่วนด้านหน้าติดคลองอีกหลัง ภายหลังต่อเติมระเบียงด้านหน้า แยกจากบ้านนายเชื้อ พยงค์ยิ้ม ประมาณ 40 ปีที่แล้ว

3) เรือนประยุกต์ อายุ 40 - 60 ปี เรือนทั้งสองหลังเป็นเรือนไทยประยุกต์ โดยชั้นบนเป็นเรือนไทยและชั้นล่างเป็นคสล. มีการอยู่อาศัยครบทุกวัย ทั้งวัยเรียน วัยทำงาน วัย

ชรา บ้านจึงมีขนาดใหญ่ มีการดูแลอย่างต่อเนื่องและบ้านทั้งสองหลังมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี

4) เรือนสมัยใหม่ อายุ 1- 20 ปี บ้านเกือบทั้งหมดมีสภาพดีเนื่องจากเกือบทั้งหมดสร้างขึ้นมาภายหลังและยังมีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องทุกหลัง ส่วนใหญ่แยกมาจากบ้านเก่าในตระกูล

บ้านสภาพปานกลาง ทั้งหมด 2 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 8% เป็นสัดส่วนสภาพบ้านที่น้อยที่สุด บ้านA ส่วนใหญ่หากสภาพไม่ดีก็จะทรุดโทรมไปเลย บ้านสภาพปานกลางมีบ้านในชั้นที่1และชั้นที่4อย่างละ1หลัง ซึ่งบ้านในชั้นที่1เป็นบ้านหลังแรกของตระกูลปัจจุบันไม่มีผู้อยู่อาศัยหลัง จำแนกตามประเภทเรือน ประกอบด้วยเรือนไทย 1 หลัง และเรือนสมัยใหม่ 1 หลัง

1) เรือนไทย อายุมากกว่า 100 ปี เป็นบ้านหลังแรกของตระกูลพดด้ยม เดิมเคยมีสมาชิกอยู่เป็นจำนวนมาก บ้านจึงมีขนาดใหญ่ ปัจจุบันมีการเข้ามาอยู่อาศัยบางครั้งบางคราวเท่านั้นไม่มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้บ้านขาดการดูแล แต่เนื่องจากบ้านมีการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอในช่วงที่มีผู้อยู่อาศัย ทำให้โครงสร้างของบ้านยังคงมีสภาพดี แตกต่างจากรูปลักษณะภายนอกที่ในบางส่วนของหลังคาในส่วนชานด้านนอกเริ่มผุ และบริเวณโดยรอบบ้านขาดการดูแลทำให้ดูจากภายนอกแล้วสภาพบ้านดูทรุดโทรม

2) เรือนสมัยใหม่ อายุ 9 ปี ปัจจุบันเป็นโรงน้ำแข็ง เป็นบ้านคสล.1ชั้น ยังสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ ในส่วนของโครงสร้างพื้นผนังหลังคา มีความสมบูรณ์ทุกอย่าง เว้นแต่องค์ประกอบต่างๆของบ้าน เช่นหน้าต่างยังไม่ได้ติดในบางส่วน เป็นบ้านที่ยังสร้างไม่เสร็จเนื่องจากเดิมบ้านมีสมาชิกอยู่กันครบ 5 คน ปัจจุบันต่างคนต่างแยกย้ายเหลือคนที่อาศัยเพียงคนเดียวเท่านั้น บ้านที่สร้างจึงใหญ่ไปและใช้บ้านเพียงบางห้องเท่านั้นบวกกับไม่มีงบประมาณในการก่อสร้างเพิ่ม จึงไม่มีแรงจูงใจในการคิดที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น

บ้านสภาพทรุดโทรม ทั้งหมด 5 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 20% บ้านทรุดโทรมส่วนมากอยู่ในลำดับขั้นที่3ของผังเครือญาติ ซึ่งเป็นบ้านนอกตระกูลทั้งหมดและเป็นบ้านเก่าแก่ ส่วนบ้านเก่าแก่ในชั้นที่ 2 เป็นบ้านที่ถูกปล่อยร้าง บ้านในชั้นที่3เป็นบ้านที่ทรุดโทรมจากการก่อสร้างไม่ได้มาตรฐาน จำแนกตามประเภทเรือน ประกอบด้วยเรือนไทย 2 หลัง เรือนพื้นดิน 1 หลัง เรือนประยุกต์1หลัง และเรือนสมัยใหม่ 1 หลัง

1) *เรือนไทย* เรือนไทยหลังแรกเป็นเรือนของตระกูลแช่ล้ม อายุ 80-100 ปี เคยมีสมาชิกอยู่มากที่สุด 10 กว่าคน และเริ่มย้ายออกเมื่อมีการแต่งงานและความสะดวกในการประกอบอาชีพ ปัจจุบันมีสมาชิก 3 คนมีการต้องการซ่อมแซมบ้านอย่างมากเนื่องจากเสาบางส่วนของบ้านขาด และเอียง ทำให้บ้านโย้ตามไป ส่งผลทำให้ผนังบางส่วนเปิดออก เจ้าของบ้านขาดงบประมาณในการซ่อมแซมจึงต้องปล่อยให้บ้านทรุดโทรม ส่วนบ้านอีกหลังเป็นเรือนไทยหลังแรกของตระกูลชลภูมิอายุมากกว่า 100 ปี มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องและมีผู้อยู่อาศัยหลายรุ่น บ้านมีการซ่อมแซมและปรับปรุงบ้างในพื้นที่ที่ใช้งานเป็นประจำเช่นบริเวณชานบ้าน หลังคาในบางส่วนห้องน้ำบนเรือน แต่มีบางส่วนที่ไม่ได้รับการปรับปรุงทำให้มีสภาพที่ไม่สมบูรณ์นัก

2) *เรือนพื้นถิ่น* อายุ 41-60 ปี เป็นบ้านของตระกูลศรีไศ ซึ่งซื้อบ้านต่อมาอีกทีจากเจ้าของบ้านเดิม มีผู้อยู่อาศัย 1 คน เนื่องจากลูกทำงานนอกพื้นที่ ทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการปรับปรุงหรือต่อเติมบ้าน และมีปัญหาหลังคาผุพังเนื่องจากตั้งอยู่บริเวณหลังเขาทำให้มีสิ่งจำนวนมากมาป็นป้ายอยู่เสมอ

3) *เรือนประยุกต์* อายุมากกว่า 100 ปี เป็นบ้าน A ที่สืบทอดจากนายเชื้อพยนต์ยิ้ม เป็นเรือน 2 ชั้น ชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูนพื้นไม้ และชั้นบนเป็นเรือนไทย เป็นบ้านที่มีขนาดใหญ่มาก แต่เดิมเคยมีสมาชิกอยู่หลายครัวเรือน ปัจจุบันได้ถูกปล่อยให้ร้าง ไม่มีผู้อยู่อาศัย ผู้ที่สืบทอดกรรมสิทธิ์คือนายประชุม พยนต์ยิ้ม ได้มีการย้ายที่อยู่เนื่องจากต้องการความสะดวกในการประกอบอาชีพและสมาชิกที่เคยอาศัยอยู่ในบ้านก็ได้ย้ายออกไปสร้างบ้านของตน ในบริเวณรอบๆ สภาพบ้านปัจจุบันจึงทรุดโทรมมาก เนื่องจากหลังคารั่ว ทำโครงสร้างพื้นเริ่มผุพัง

4) *เรือนสมัยใหม่* อายุ 11-20 ปี เป็นบ้านคสล. 1 ชั้น มีสภาพทรุดโทรมเนื่องจากการก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน และเจ้าของบ้านอยู่อาศัยเพียงคนเดียว จึงไม่ได้คิดที่จะปรับปรุง หากบ้านทรุดโทรมจนไม่สามารถอยู่อาศัยได้ก็ปล่อยให้พังไป และย้ายไปอยู่บ้านของพ่อแม่ที่อยู่ใกล้เคียง

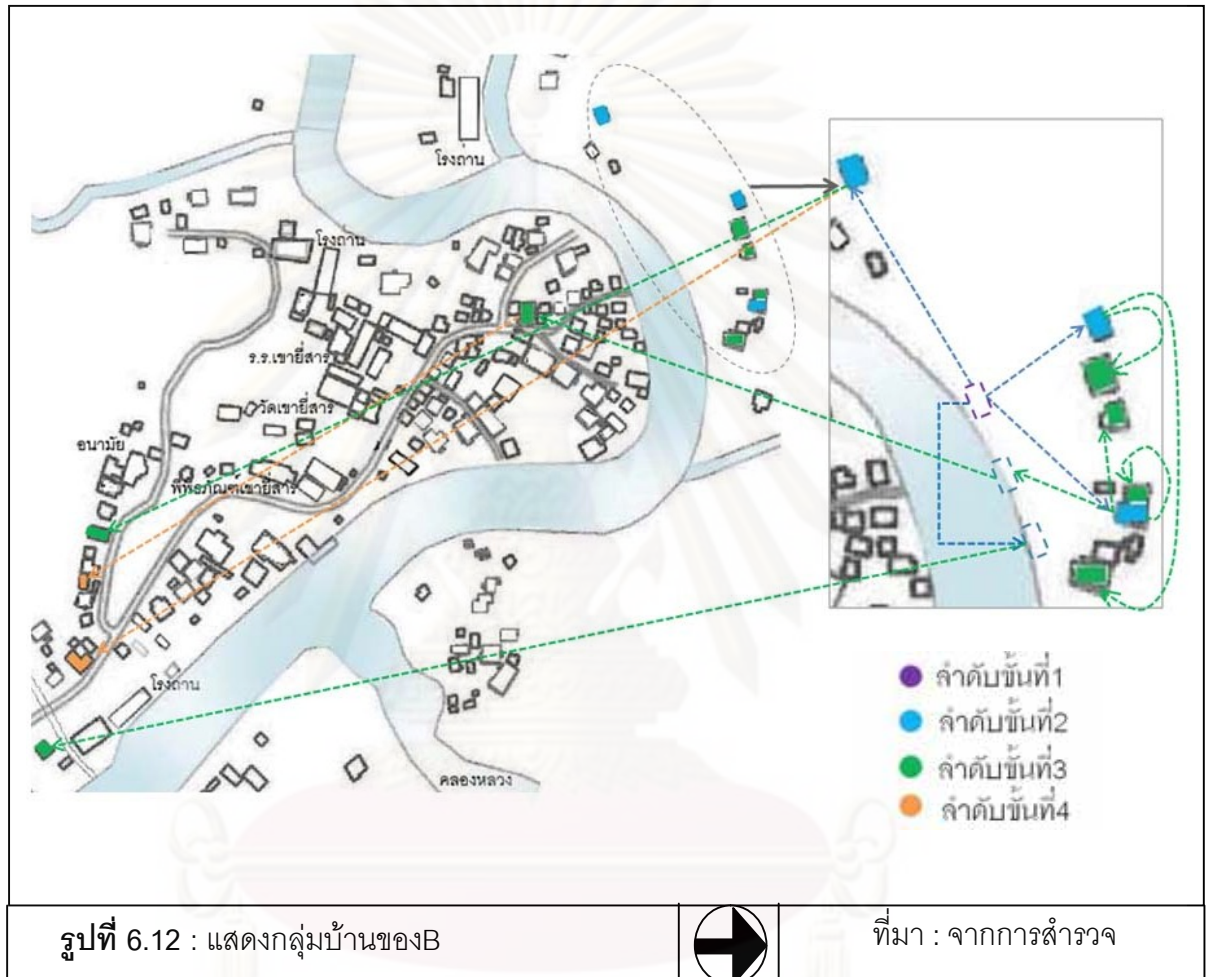

6.2 ตระกูลB

6.2.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยB

1) ลักษณะของกลุ่มบ้านB

บ้านตามผังเครือญาติทั้งหมด 14 หลัง สํารวจได้ทั้งหมด 12 หลัง

Bมีการตั้งบ้านเรือนที่มีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านอยู่บริเวณริมคลองขุดยี่สาร ฝั่งตรงข้ามวัดเขายี่สาร เริ่มแรกเป็นการปลูกเรือนบริเวณบ้านพ่อแม่ คือ นายแดง และนางแขก อ่อนอุระ เป็นลักษณะเรียงกันริมฝั่งคลองจำนวน 7 หลัง ต่อมาในช่วงประมาณ 30 ปีก่อน บ้านที่ตั้งอยู่ติดคลองเริ่มมีปัญหา น้ำกัดเซาะตลิ่งทำให้ต้องมีการย้ายบ้านถอยออกไปให้ห่างจากตลิ่งมากขึ้น และบางหลังได้ย้ายบ้านไปสร้างใหม่บริเวณฝั่งวัดเขายี่สาร ทำให้เห็นบ้านของBกระจายอยู่บริเวณ ฝั่งวัดเขายี่สารมากขึ้นทั้งบริเวณทางเข้าชุมชน และมีบ้านที่ตั้งอยู่ด้านในถัดจากวัดเขายี่สารเข้าไป ในชุมชน

2) การจำแนกประเภทบ้านB

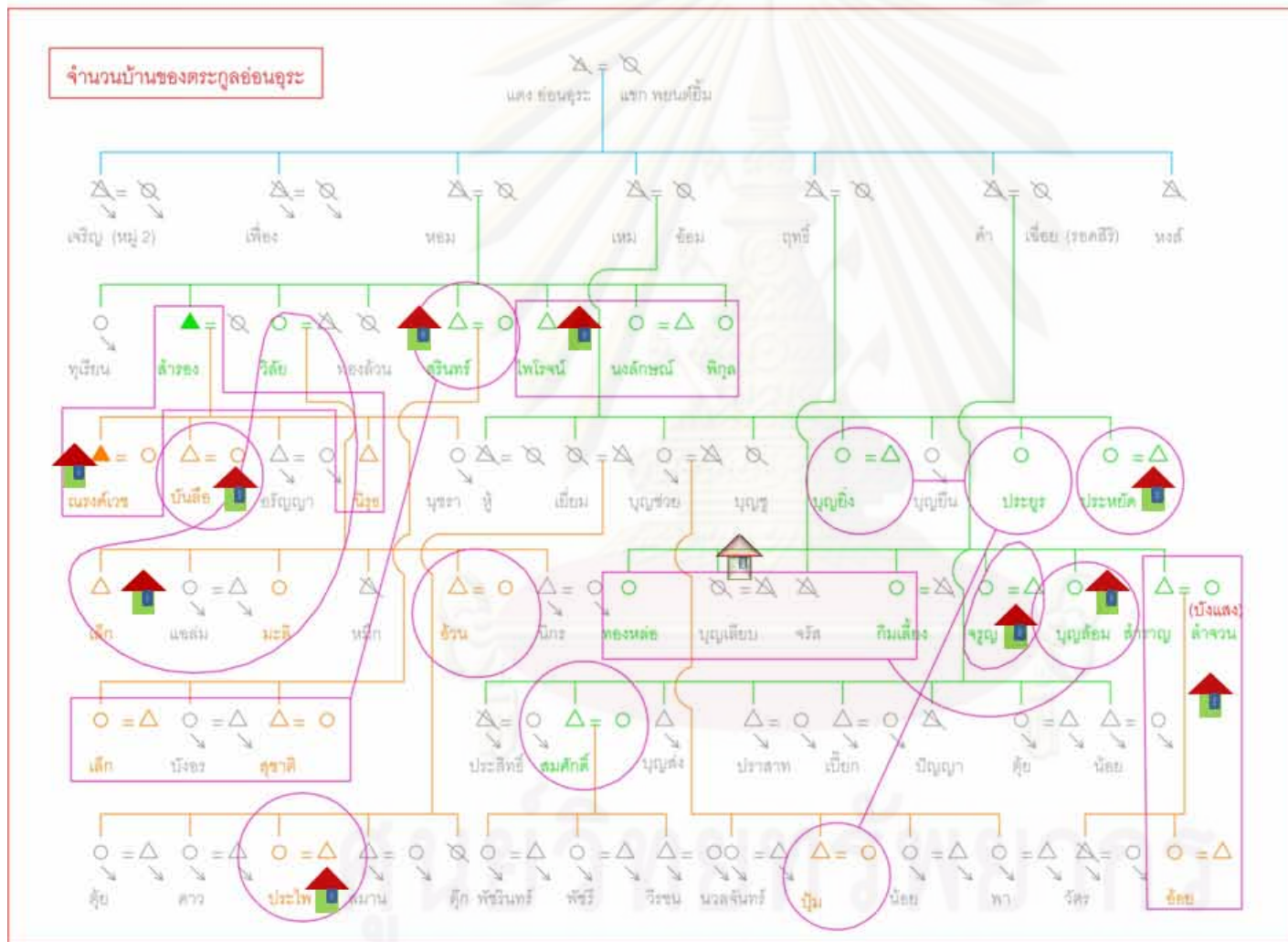
ตารางที่ 6.3 : การจำแนกประเภทบ้านB

ประเภทเรือน	ภาพบ้าน	จำนวน (หลัง)
เรือนไทย		6
เรือนพื้นดิน		1
เรือนประยุกต์		2
เรือนสมัยใหม่		2

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

จากตารางแสดงให้เห็นว่าบ้านส่วนมากในตระกูลB เป็นบ้านเรือนไทยซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 6 หลังและเกือบทุกหลังเป็นบ้านที่ตั้งอยู่บริเวณริมคลองฝั่งตรงข้ามเขายี่สาร มีบ้านสมัยใหม่ 1 หลัง และบ้านพื้นดิน 1 หลัง เท่านั้น เนื่องจากบริเวณฝั่งตรงข้ามวัดเขายี่สาร มีการสัญจรเพียงทางเดียวคือการสัญจรโดยเรือ ทำให้มีการขนส่งวัสดุก่อสร้างลำบาก การใช้วัสดุสมัยใหม่จึงยังเข้ามาไม่มากเท่าฝั่งวัดเขายี่สารซึ่งมีการขนส่งที่สะดวกกว่า เพราะจากการสำรวจพบว่าบ้านทางฝั่งวัดเขายี่สารนั้น มีบ้านเรือนไทยจำนวน 1 หลังเท่านั้น ซึ่งเป็นบ้านที่ย้ายมาจากฝั่งตรงข้ามคลองเนื่องจากเกิดปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่ง บ้านประยุกต์จำนวน 2 หลัง หลังแรกเป็นซื้อบ้านเก่าซื้อต่อจากตระกูลชลภูมิเดิมเป็นเรือนพื้นดิน วัสดุอาคารเป็นไม้ไผ่ล้วนแต่หลังคาจาก และได้มีการตัดแปลงในส่วนของหลังคาและห้องต่างๆ อีกหลังเป็นเรือนพื้นดินประยุกต์สองชั้นเดิมเป็นเรือนไทยตั้งอยู่บริเวณกลุ่มบ้านB เกิดปัญหาน้ำเซาะตลิ่งจึงย้ายมาอีกฝั่งและได้ปรับปรุงเป็นเรือนพื้นดินไม้ไผ่ล้วน ต่อมาจึงก่ออิฐล้อมรอบในส่วนชั้นล่างของเรือน

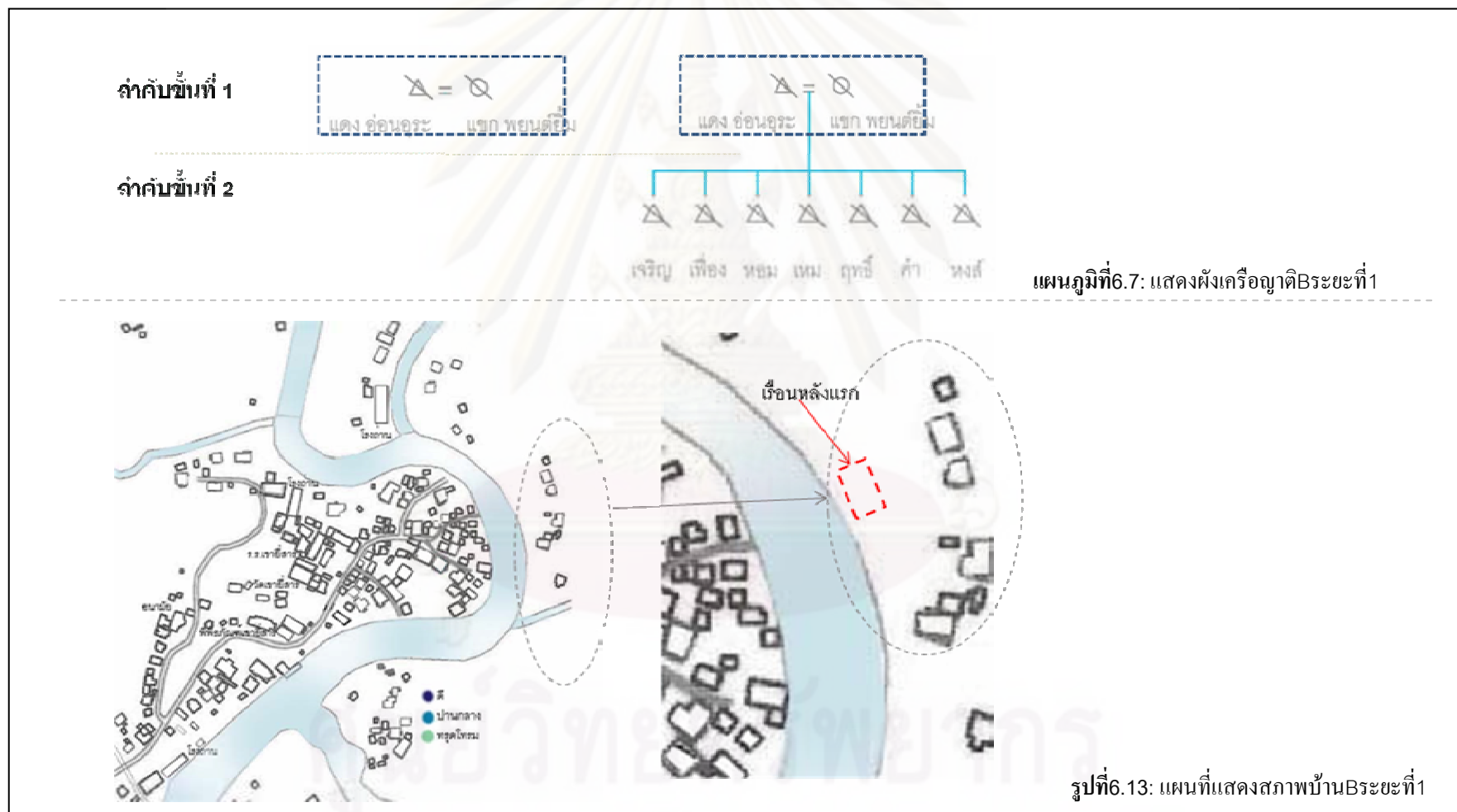
แผนภูมิที่ 6.6 : ฟังเครือข่ายแสดงจำนวนบ้านของB

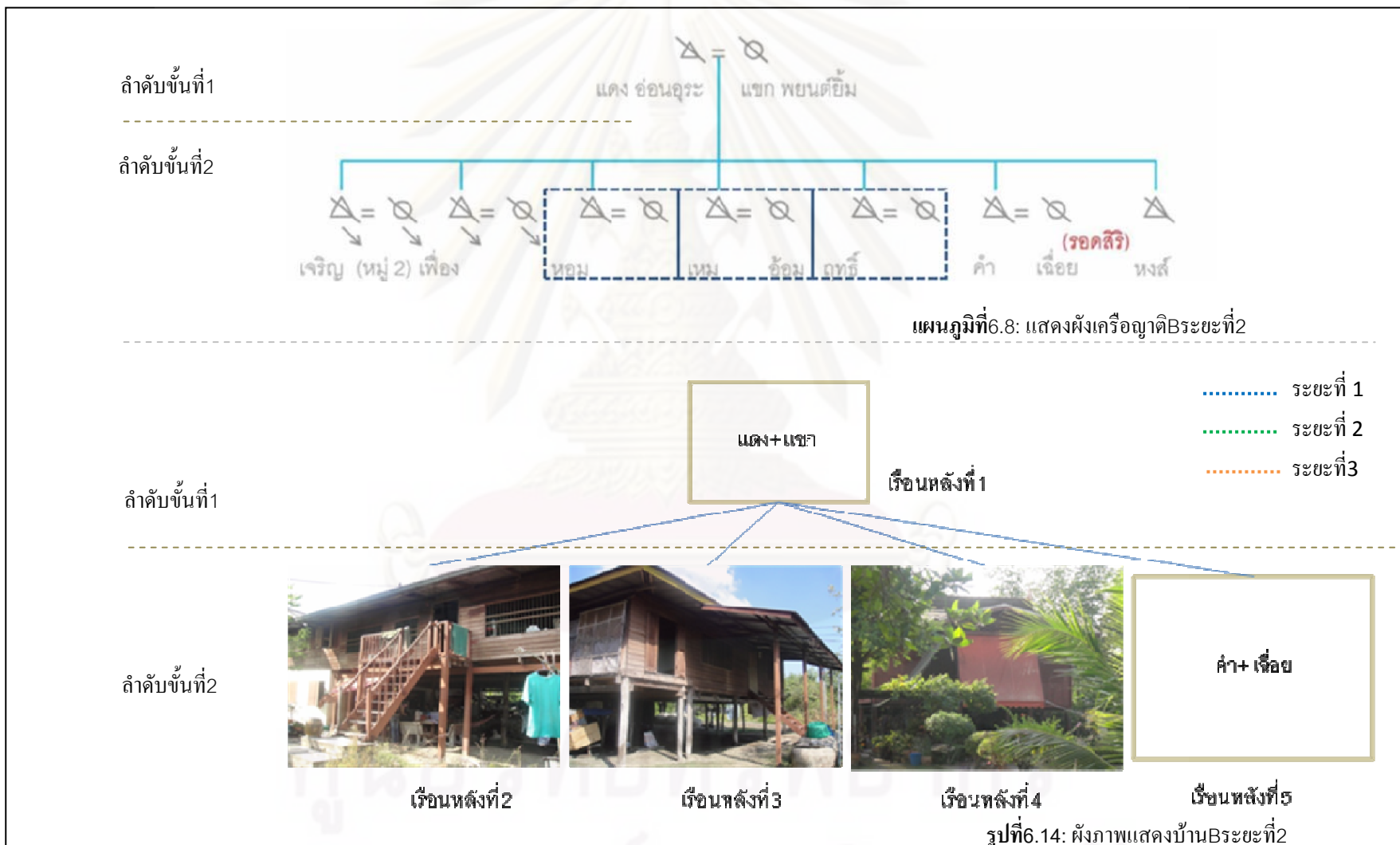
- บ้านทั้งหมด 14 หลัง -
- สำรวจ 11 หลัง -
- บ้านที่มีผู้อยู่อาศัย 10 หลัง -
- บ้านร้าง 1 หลัง

6.2.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้านB

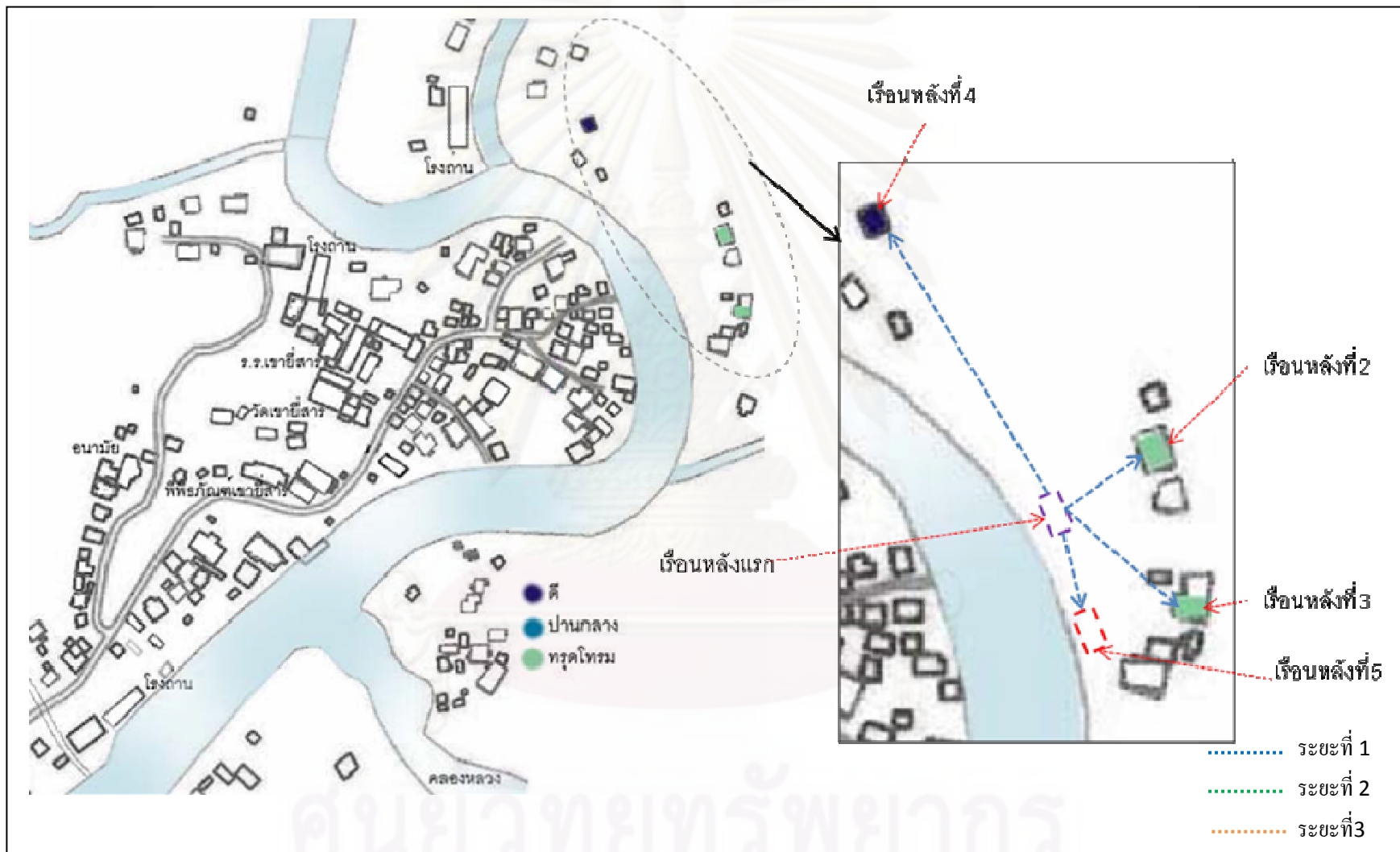
1)สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้านBระยะที่1

2)สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้านBraceที่2

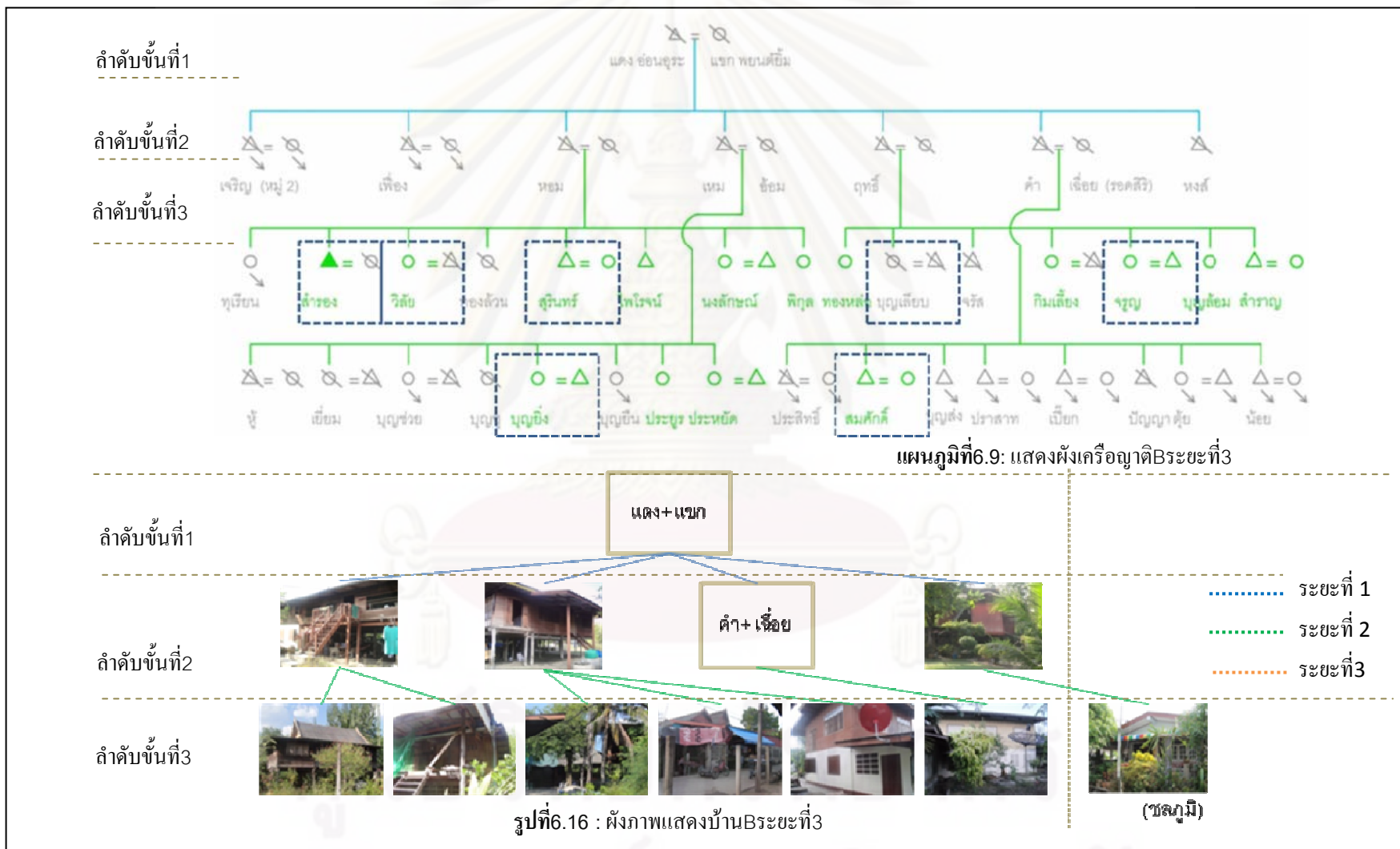

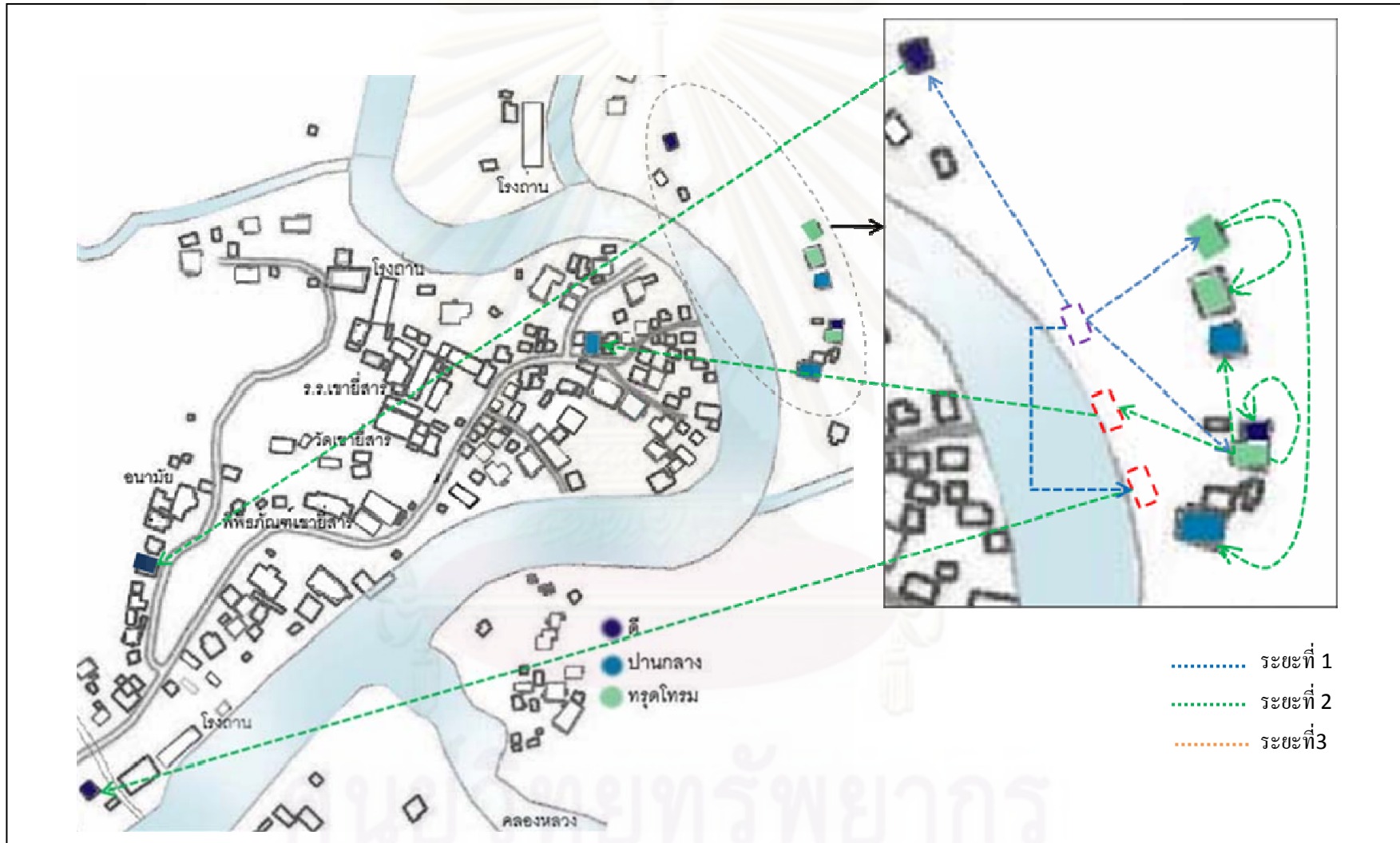
รูปที่ 6.15: แผนที่แสดงสภาพบ้าน B ระยะที่ 2

ที่มา : จากการสำรวจ

3)สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้านBraceที่3

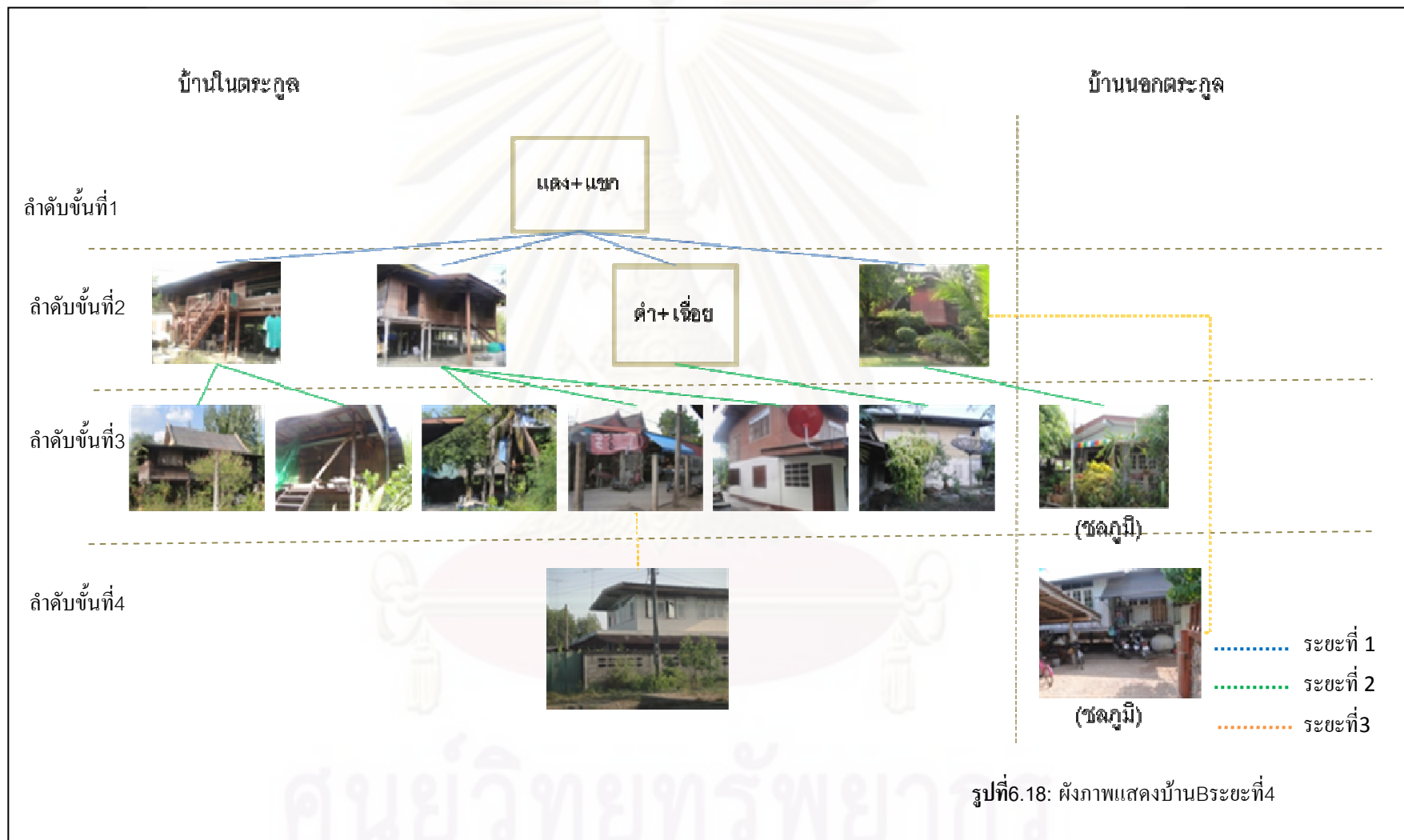
รูปที่ 6.17: แผนที่แสดงสภาพบ้าน B ระยะที่ 3

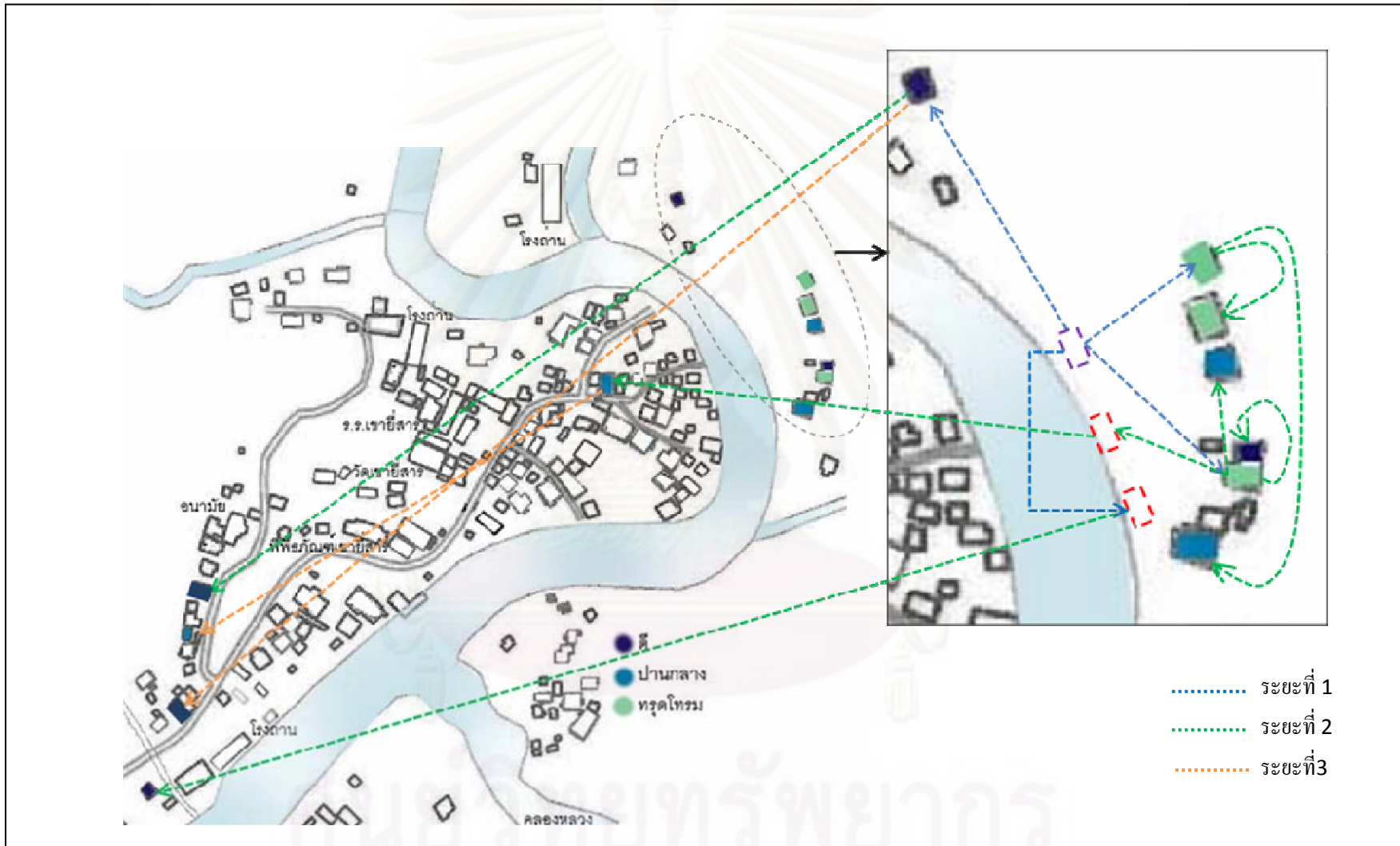

ที่มา : จากการสำรวจ

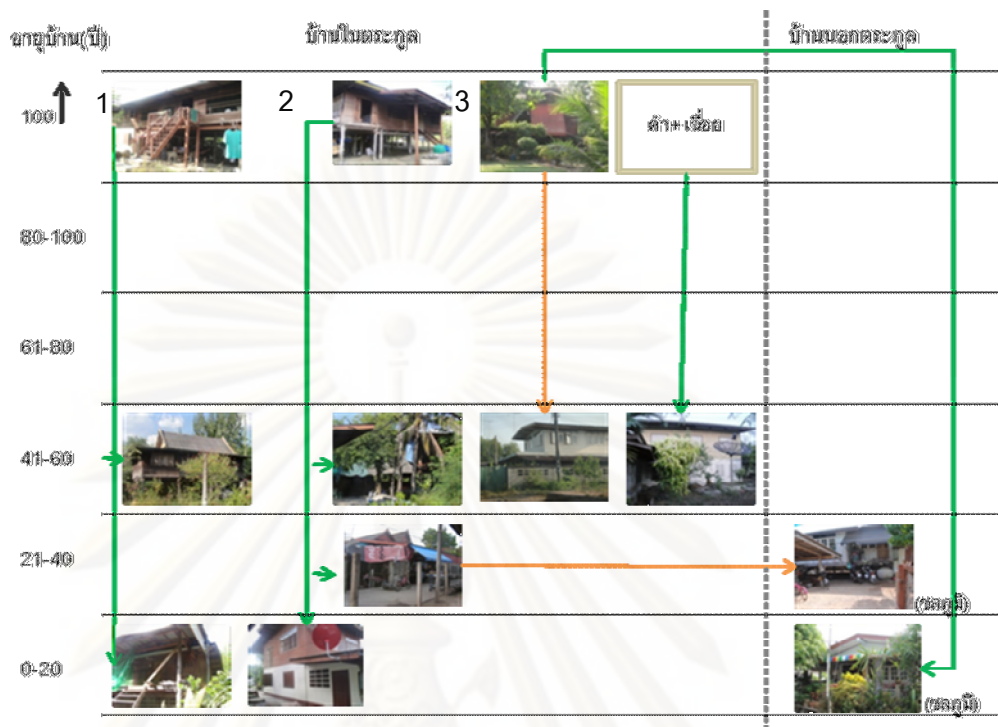

รูปที่ 6.19: แผนที่แสดงสภาพบ้าน B ระยะที่ 4

ที่มา : จากการสำรวจ

รูปที่6.20 : แสดงอายุบ้านของตระกูลอ่อนุระตามผังเครือญาติ

6.2.3 สรุปลักษณะที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน B

ตารางที่6.4: แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของBตามลำดับชั้นในผังเครือญาติ

สภาพบ้าน	ดี	ปานกลาง	ทรุดโทรม
ลำดับชั้นที่1	0	0	0
ลำดับชั้นที่2	1	0	2
ลำดับชั้นที่3	3	3	1
ลำดับชั้นที่4	1	1	0
รวม (หลัง)	5	4	3
สัดส่วนสภาพบ้านต่อบ้านทั้งหมด(%)	41.7	33.3	25

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

รูปที่6.21: แสดงสภาพที่อยู่อาศัยกับการขยายของบ้าน B

บ้านสภาพดี ทั้งหมด 5 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 41.7% บ้าน ส่วนมากเป็นบ้านลำดับขั้นที่3และ4ส่วนใหญ่เป็นบ้านทรงไทยหรือบ้านพื้นถิ่นที่มีการปรับปรุงใหม่ และบ้านสมัยใหม่จำแนกตามประเภทเรือน ประกอบด้วยเรือนไทย 1 หลัง เรือนประยุกต์ 1 หลัง และเรือนสมัยใหม่ 2 หลัง

1) เรือนไทย อายุมากกว่า100 ปี เป็นบ้านเก่าแก่ของ B เดิมเป็นบ้านของของนายเหิม อ่อนอุระ ปัจจุบันเป็นบ้านของนางประหยัด หิรัญวงศ์ เดิมเคยมีสมาชิกอยู่มากกว่า10 คนปัจจุบันอยู่อาศัยเพียง 3 คนเท่านั้น และผู้อาศัยอายุ 60 ขึ้นทุกคน เป็นบ้านเรือนไทยที่มีความสมบูรณ์ทั้งรูปลักษณะภายนอกและโครงสร้างของบ้าน เนื่องจากเจ้าของบ้านค่อนข้างมีความใส่ใจเรื่องบ้านมาก มีการปรับปรุงซ่อมแซมเสมอ และมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี

2) เรือนประยุกต์ อายุ 51-60 ปี เดิมเคยอยู่ฝั่งคลองอีกฝั่งบริเวณกลุ่มB เป็นบ้านทรงไทยใกล้บ้านนายสุรินทร์ อ่อนอุระ เนื่องจากตลิ่งพังจึงต้องย้ายมาอยู่อีกฝั่งของคลองและปลูกใหม่เป็นบ้านพื้นถิ่นได้ถุนสูง ปัจจุบันได้มีการต่อเติม กั้นห้องชั้นล่างเป็นห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ และห้องนั่งเล่น ขนาดบ้านไม่สอดคล้องกับจำนวนสมาชิก เคยมีสมาชิกอยู่มากที่สุด5คน อยู่อาศัย 2คนมาประมาณ10กว่าปี พื้นที่ชั้นบนไม่มีการใช้งานประมาณ10ปีที่แล้ว แต่มีการดูแลรักษาสม่ำเสมอ

3) เรือนสมัยใหม่ หลังแรกเป็นบ้านซีเมนต์1ชั้น อายุ12 ปี แยกมาจากบ้าน นางประยัด ธีรวิวงศ์ ซึ่งเป็นบ้านเรือนไทยของพ่อคือนายเหม อ่อนอุระ แล้วย้ายไปทำงาน กทม. ย้ายกลับมาประมาณ10ปีที่แล้ว หลังที่สองอายุ 10 ปี ตั้งอยู่ในบริเวณกลุ่มB แยกมาจากบ้านนางพิกุล อ่อนอุระซึ่งเป็นบ้านหลังที่2ของตระกูลB เป็นบ้านสองชั้นชั้นล่างเป็นคสล. ชั้นบนเป็นไม้ซึ่งเป็นการยกเรือนครัวทางขวางของบ้านหลังแรกมา1หลังแล้วนำมาประกอบในรูปแบบใหม่

บ้านสภาพปานกลาง ทั้งหมด 4 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 33.3% ส่วนใหญ่เป็นบ้านลำดับชั้นที่3ประกอบด้วยบ้านพื้นถิ่นและเรือนไทย จำแนกตามประเภทเรือน ประกอบด้วยเรือนไทย 2 หลัง เรือนพื้นถิ่น 1 หลัง และเรือนประยุกต์ 1 หลัง

1) เรือนไทย อายุ 31-40 ปี ย้ายเรือนมาปลูกจากฝั่งคลองอีกด้าน เนื่องจากน้ำเซาะตลิ่ง เดิมบ้านอยู่ใกล้บ้านพิกุล อ่อนอุระ ซึ่งเป็นบ้านหลังที่2ของตระกูล ปัจจุบันบ้านเป็นทั้งที่พักอาศัยและร้านค้า เจ้าของบ้านย้ายลงมาอนชั้นล่างเมื่อ20ปีที่แล้ว มีการต่อเติมชั้นล่าง กั้นห้องนอน และปูพื้นชั้นล่าง ต่อเพิงออกมาหน้าบ้านเพื่อทำเป็นร้านค้า บ้านมีสภาพปานกลางเนื่องจากโครงสร้างยังมีสภาพดี มีเพียงหลังคารั่วบ้างเล็กน้อย ผนังชั้นบนเริ่มมีการผุพัง

2) เรือนพื้นถิ่น อายุ 3 ปี เป็นบ้านไม้ยกพื้นสูงประมาณ1.5 เมตร ยังสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ ในส่วนของโครงสร้างพื้นผนังหลังคามีความสมบูรณ์ทุกอย่าง เว้นแต่องค์ประกอบต่างๆของบ้าน เช่น รวบันได พื้นบางส่วน บ้านหลังนี้มีผู้อยู่อาศัยเพียงคนเดียวเท่านั้น ลูกๆกลับมาเยี่ยมเฉพาะช่วงเทศกาล เจ้าของบ้านจึงคิดว่าไม่มีความจำเป็นต้องรีบสร้างบ้านให้เสร็จสมบูรณ์

3) เรือนประยุกต์ อายุ 31-40 ปี เดิมเป็นบ้านพื้นถิ่น แยกมาจากบ้านนายสำรอง อ่อนอุระ และซื้อบ้านต่อจากชลภูมิ มีการปรับปรุงค่อนข้างมาก โดยมีการกั้นห้องเพิ่ม และเปลี่ยนหลังคาเป็นกระเบื้อง มีการทาสีใหม่ทั้งหลัง สภาพบ้านปัจจุบันมีเสารั่วบางส่วน โครงสร้างอื่นมีสภาพสมบูรณ์ ฝาเรือนและโครงหลังคาเป็นของบ้านเก่า

บ้านสภาพทรุดโทรม ทั้งหมด 3 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 25% บ้านทรุดโทรมส่วนมากเป็นบ้านเก่าแก่อยู่ในลำดับชั้นที่2 ผู้อยู่อาศัยเป็นผู้สูงอายุไม่มีการซ่อมแซมปรับปรุงมากนัก เพราะลูกหลานไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยแล้ว และส่วนบ้านลำดับชั้นที่3เป็นบ้านที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง จำแนกตามประเภทเรือน ประกอบด้วยเรือนไทยทั้ง3หลัง

1) เรือนไทย หลังแรกเดิมเป็นบ้านเรือนไทยอายุมากกว่า100 ปีเป็นบ้านหลังแรกของตระกูลย้ายมาปรับปรุงใหม่ถอยร่นมาจากบริเวณเดิมเนื่องจากน้ำเซาะตลิ่งประมาณ 21-30 ปี สืบทอดจากนายฤทธิ์ อ่อนอุระ บ้านมีสมาชิกทุกวัย จำนวนสมาชิกมีความสมดุลกับขนาด

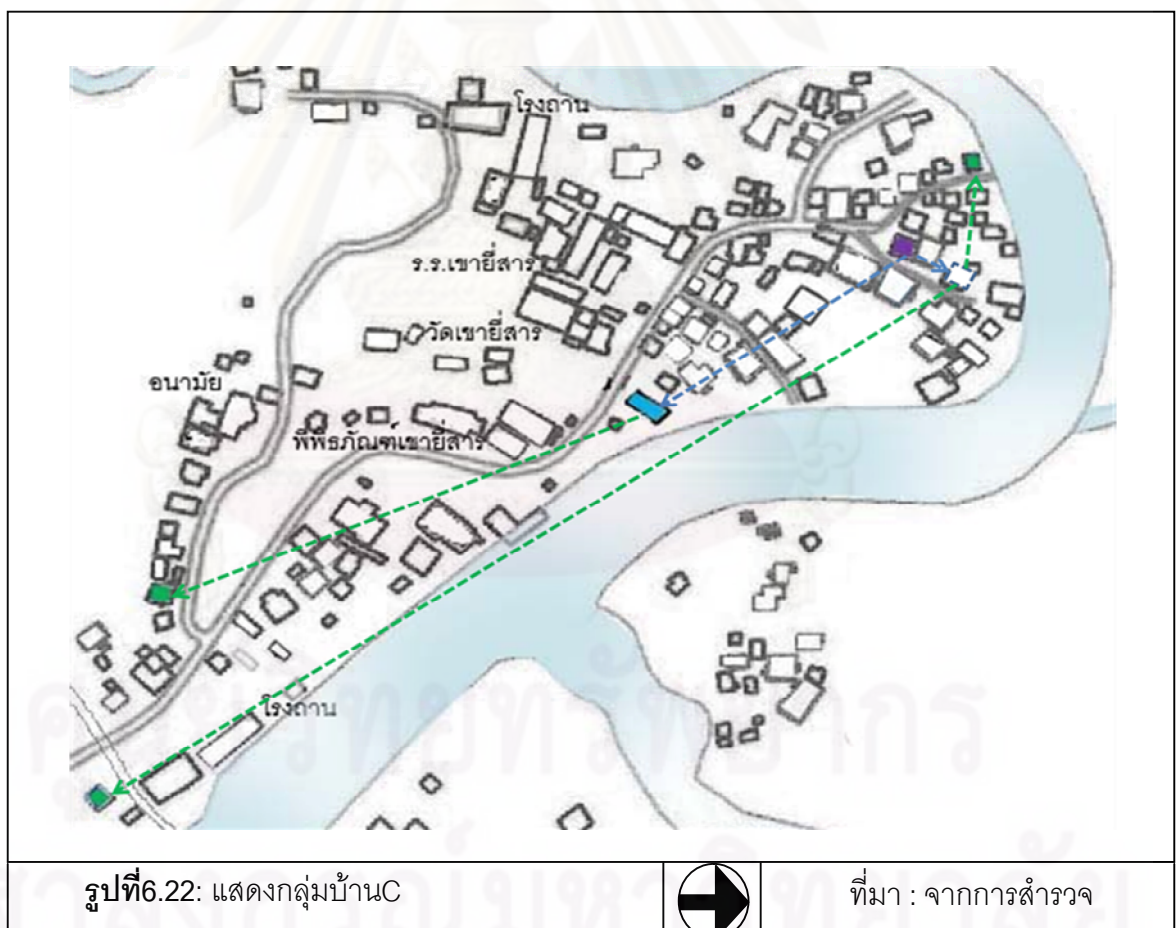
เรือน ชั้นล่างมีการต่อเติมเป็นร้านตัดผม เสาเริ่มผุบางส่วน บันไดด้านหน้ามีสภาพทรุดโทรม รางน้ำฝนในส่วนของหลังคามีรูรั่ว ฝาเรือนผุบ้างเล็กน้อย บ้านหลังที่สองของตระกูล อายุมากกว่า 100 ปี สืบทอดจากนายหอม อ่อนอุระ ในช่วงที่มีสมาชิกอยู่หลายคนมีการปรับปรุงซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากปัจจุบัน มีผู้อาศัยอยู่เพียง3คน และส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีครอบครัว จึงไม่ได้มีการต่อเติมหรือปรับปรุงมาก และเมื่อ10ปีที่แล้วได้มีการยกเรือนขวางส่วนครัวให้นายสุรินทร์ ปัจจุบันเสาบานเริ่มทรุด ในส่วนที่เคยเป็นห้องนอนไม่มีการใช้งานพื้นเรือนเริ่มผุเนื่องจากหลังคารั่ว

6.4 ตระกูลC

6.4.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยC

1) ลักษณะของกลุ่มบ้านC

บ้านตามผังเครือญาติทั้งหมด 6 หลัง สํารวจได้ทั้งหมด 5 หลัง

C มีการตั้งบ้านเรือนที่มีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านอยู่บริเวณด้านในของชุมชน กลุ่มบ้านCประกอบด้วยเครือญาติหลายสาย มีการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มบ้านอยู่ด้านในของชุมชนประมาณ3-4 หลังซึ่งเป็นบ้านเก่าในยุคแรกๆ แต่เนื่องด้วยสายของCที่ได้มีการสำรวจเป็น

สายของนายชอุย ชลภูมิ ประกอบด้วยบ้านจำนวน 5 หลัง ซึ่งลูกหลานไม่ได้ปลูกบ้านใหม่ใกล้บ้านเดิมเนื่องจากพื้นที่จำกัด ในสายนี้จึงไม่ได้มีการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่มบ้านเหมือนในรุ่นปู่ย่าตายาย แต่มีการตั้งบ้านเรือนในลักษณะกระจายไปตามบริเวณต่างๆในชุมชน

2) การจำแนกประเภทบ้านC

ตารางที่ 6.5 : การจำแนกประเภทบ้านC

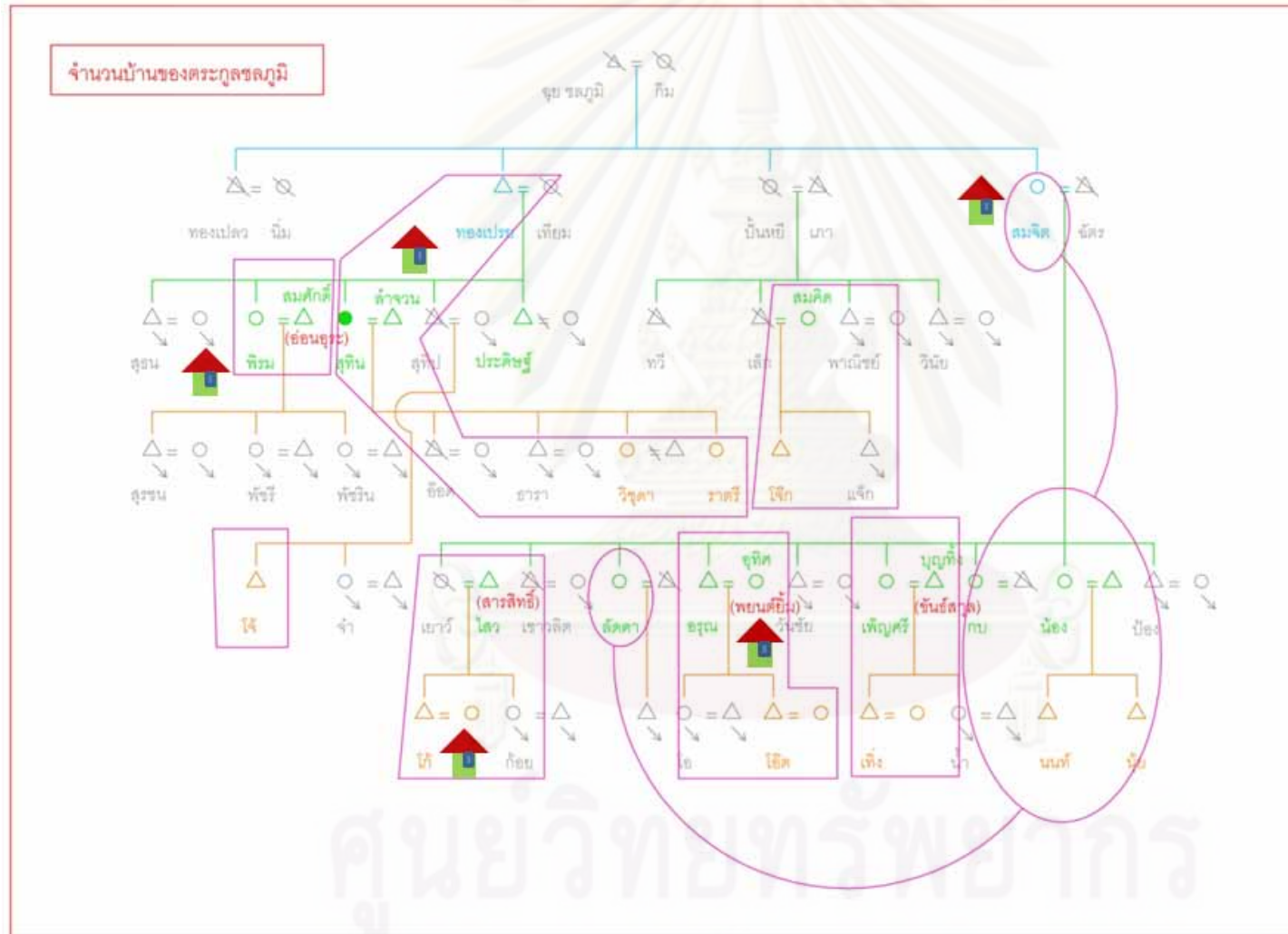
ประเภทเรือน	ภาพบ้าน	จำนวน (หลัง)
เรือนไทย		1
เรือนพื้นดิน		1
เรือนประยุกต์		1
เรือนสมัยใหม่		2

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

จากตารางพบว่าบ้านของCมีบ้านเรือนไทยจำนวน 1 หลัง เรือนพื้นดิน 1 หลัง เรือนประยุกต์1หลัง และเรือนสมัยใหม่2หลัง เรือนไทยที่เหลืออยู่เป็นบ้านหลังแรกของตระกูล เรือนมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไม่มาก ในส่วนของเรือนพื้นดินมีลักษณะเป็นเรือน 2หลังคู่ ยกพื้นสูงประมาณ 1.5 เมตร เป็นบ้านเดิมของตระกูลก่อนกำเนิด สำหรับเรือนประยุกต์เป็นบ้านของตระกูลอ่อนอุระ ชั้นบนเป็นไม้จากบ้านเรือนไทยเก่าและนำมาปรับปรุงเป็นบ้านพื้นดินใหม่ได้สูง ต่อมามีการกันห้องในชั้นล่าง บ้านสมัยใหม่หลังแรกเป็นบ้านสองชั้น ชั้นบนเป็นไม้ชั้นล่างเป็นคสล. เป็นบ้านของตระกูลปานพริ้ง เดิมเป็นเรือนพื้นดินยกพื้นสูง หลังคามุงจาก อายุประมาณ52 ปี และหลังสุดท้ายเป็นบ้านของตระกูลพยนต์ิမ်เดิมเป็นบ้านพื้นดิน เป็นบ้านไม้ยกพื้นสูง ต่อมาได้มาได้มีการปลูกใหม่เป็นบ้านคสล.1ชั้น ใช้พื้นไม้และประตูหน้าต่างของบ้านหลังเก่า

แผนภูมิที่ 6.11: ฟังเครือข่ายแสดงจำนวนบ้านของ C

- บ้านทั้งหมด 8 หลัง
- ตำรวจ 5 หลัง
- บ้านที่มีผู้อยู่อาศัย 5 หลัง
- บ้านร้าง 0 หลัง

6.4.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน C

1) สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน C ระยะที่ 1

ลำดับขั้นที่ 1

ลำดับขั้นที่ 2

เรือนหลังที่ 1 $\triangle = \text{๑}$
 ชูย ชลภูมิ   กิม

เรือนหลังที่ 1 $\triangle = \text{๑}$
 ชูย ชลภูมิ   กิม

$\triangle$
 ทองเปลว

$\triangle$
 ทองเปรย

๑
 บ้านหยี

$\circ$
 สมจิต

แผนภูมิที่ 6.12: แสดงผังเครือญาติ C ระยะที่ 1

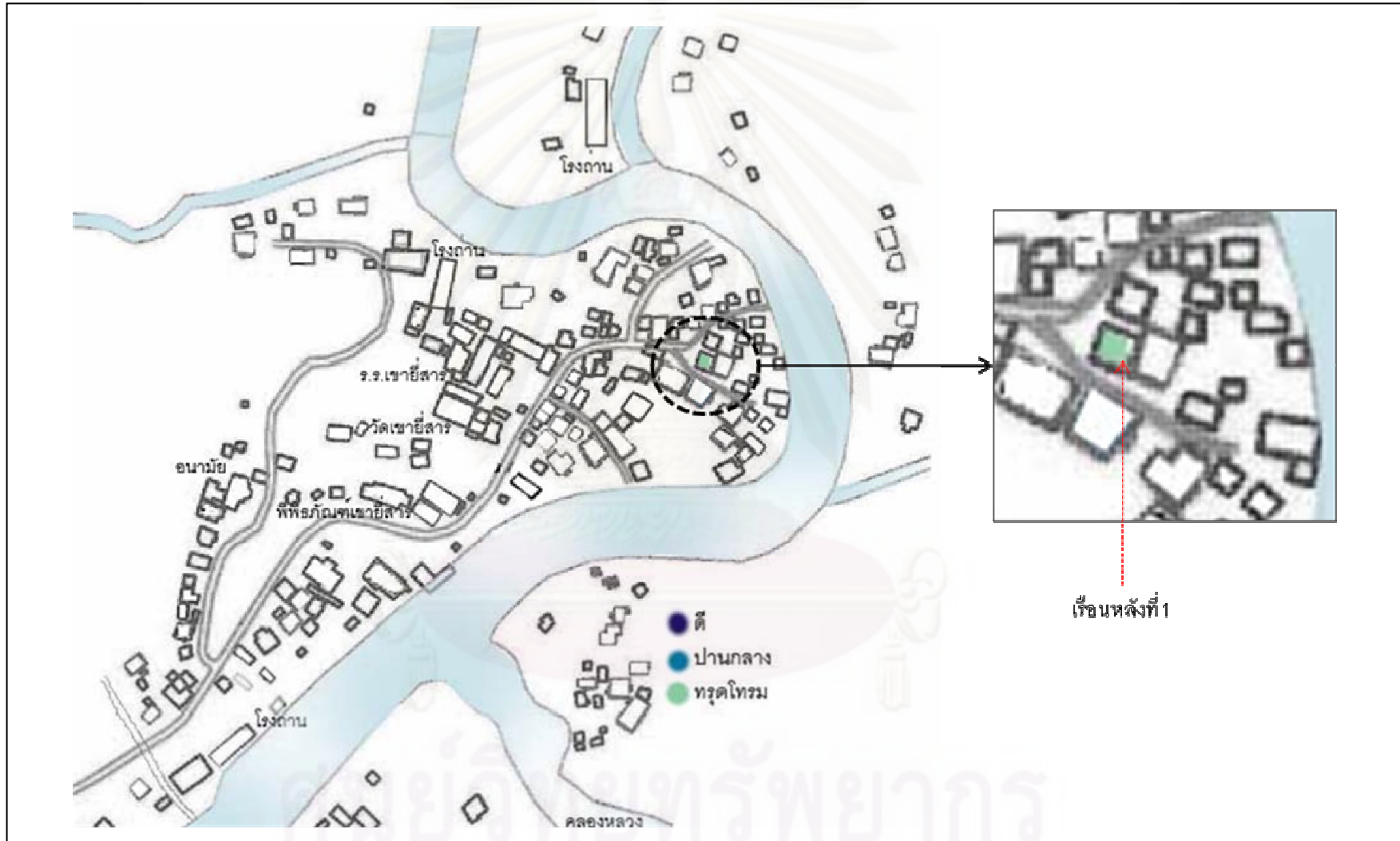

เรือนหลังที่ 1

รูปที่ 6.23: ภาพถ่ายแสดงบ้าน C ระยะที่ 1

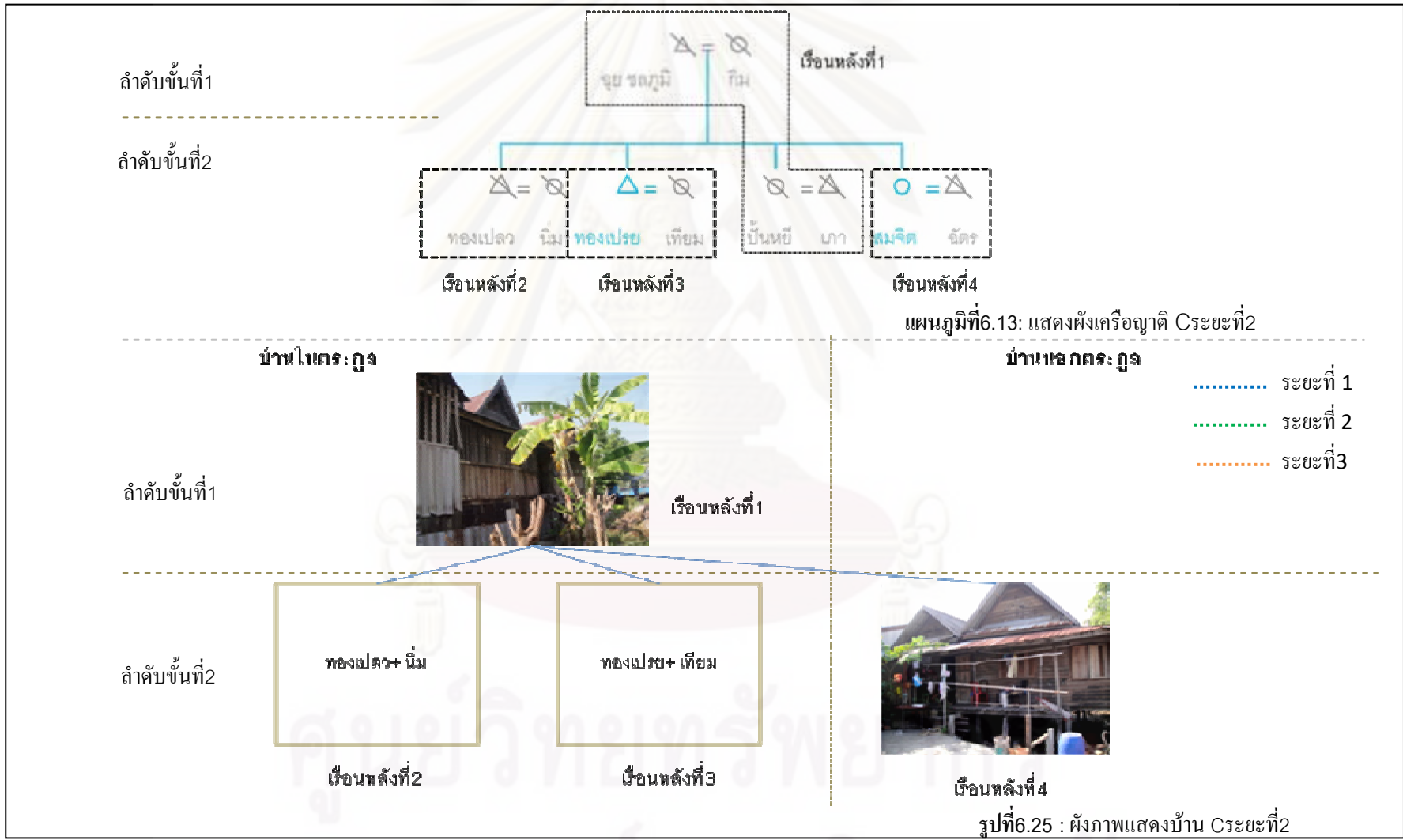

รูปที่ 6.24: แผนที่แสดงสภาพบ้าน C ระยะที่ 1

ที่มา : จากการสำรวจ

2)สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน Cระยะที่2

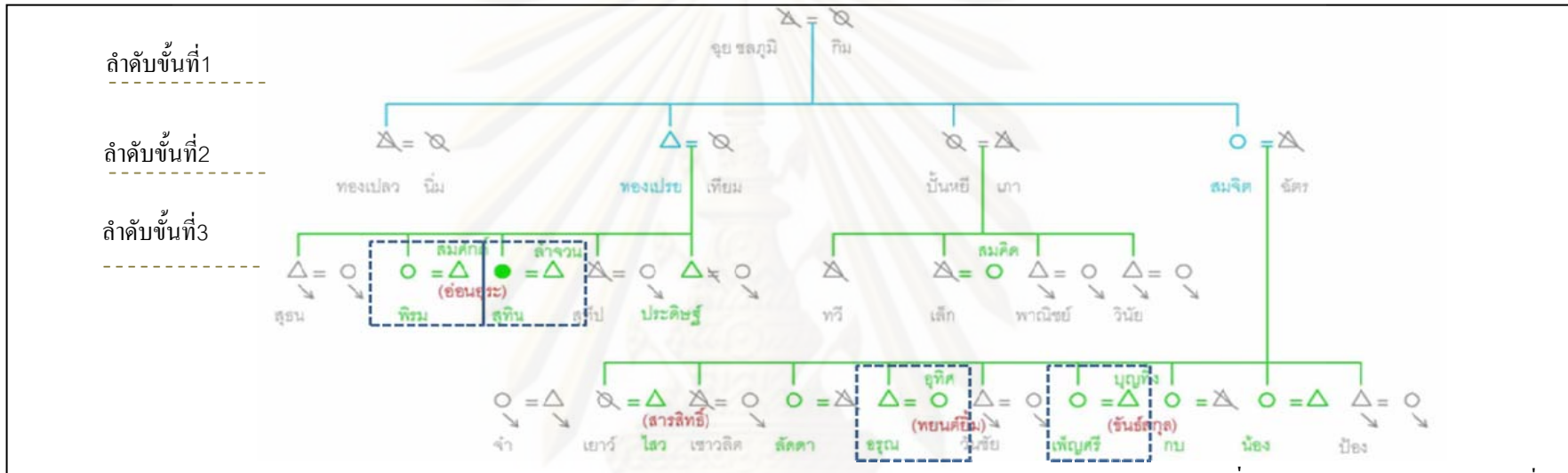
รูปที่ 6.26: แผนที่แสดงสภาพบ้าน ระยะที่ 2

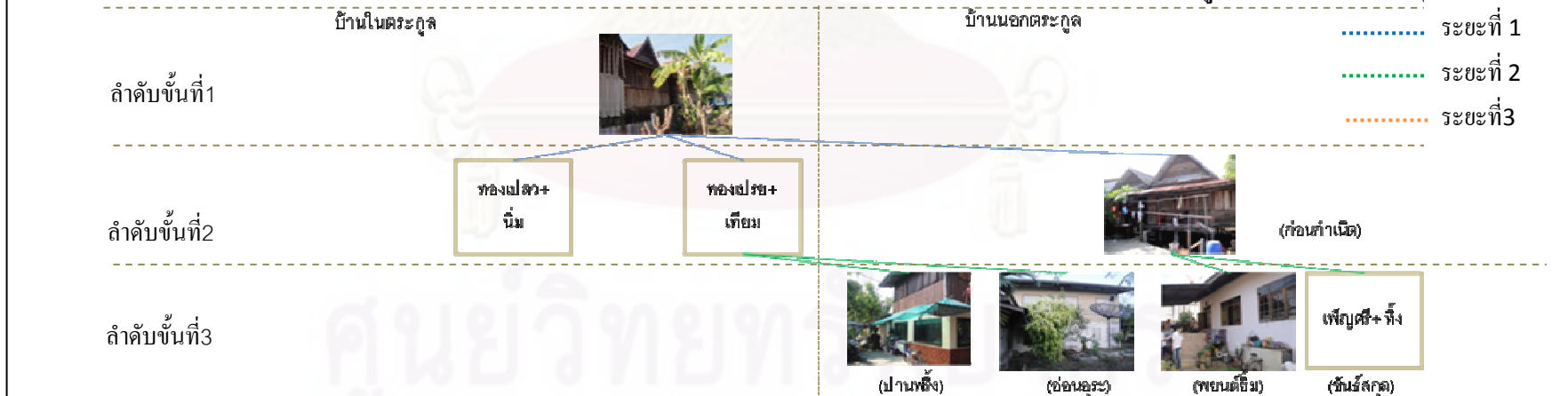
ที่มา : จากการสำรวจ

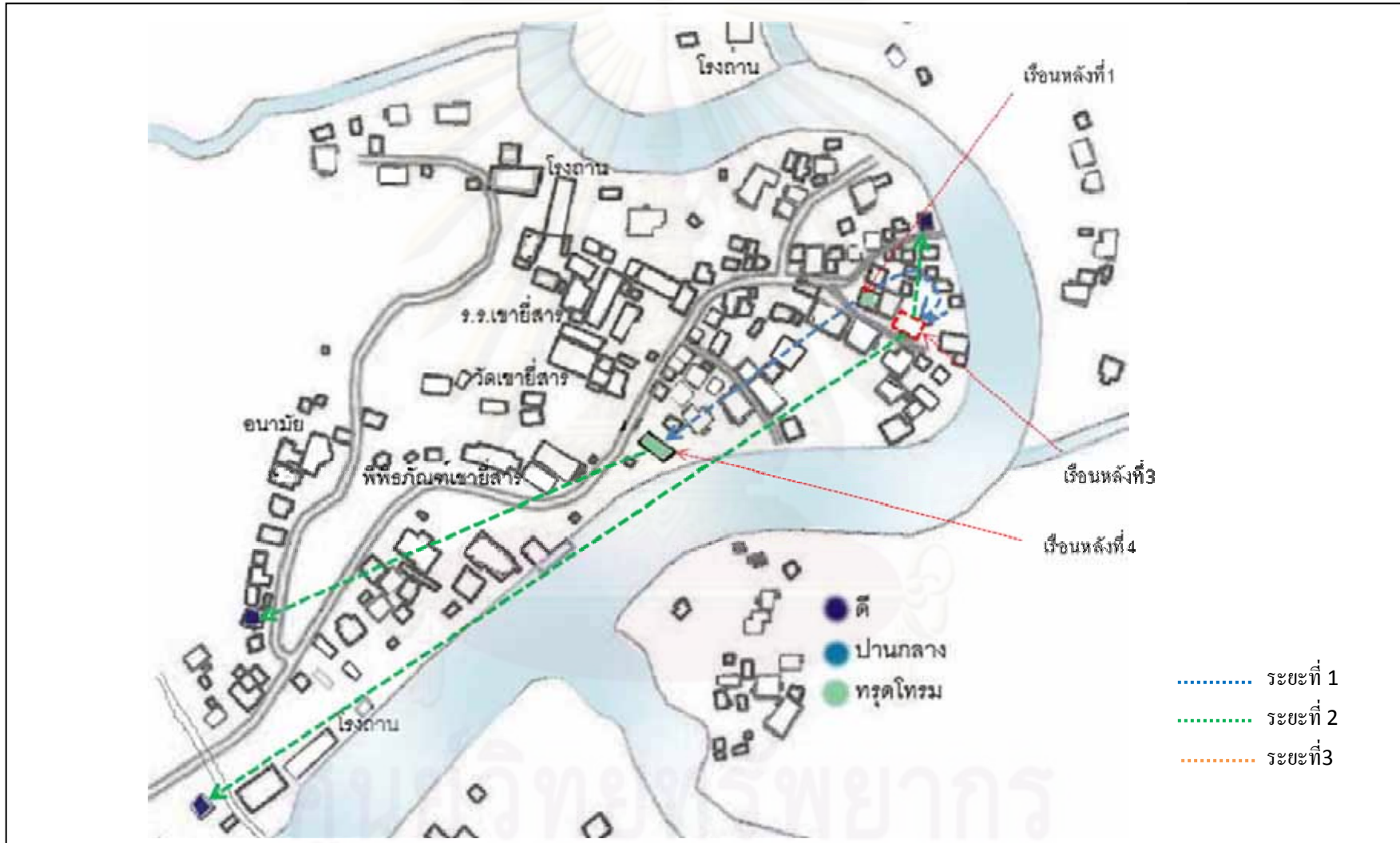
3)สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน C ระยะที่3

แผนภูมิที่ 6.14: แสดงผังเครือญาติ ระยะที่3

รูปที่ 6.27 : ภาพถ่ายแสดงบ้าน ระยะที่3

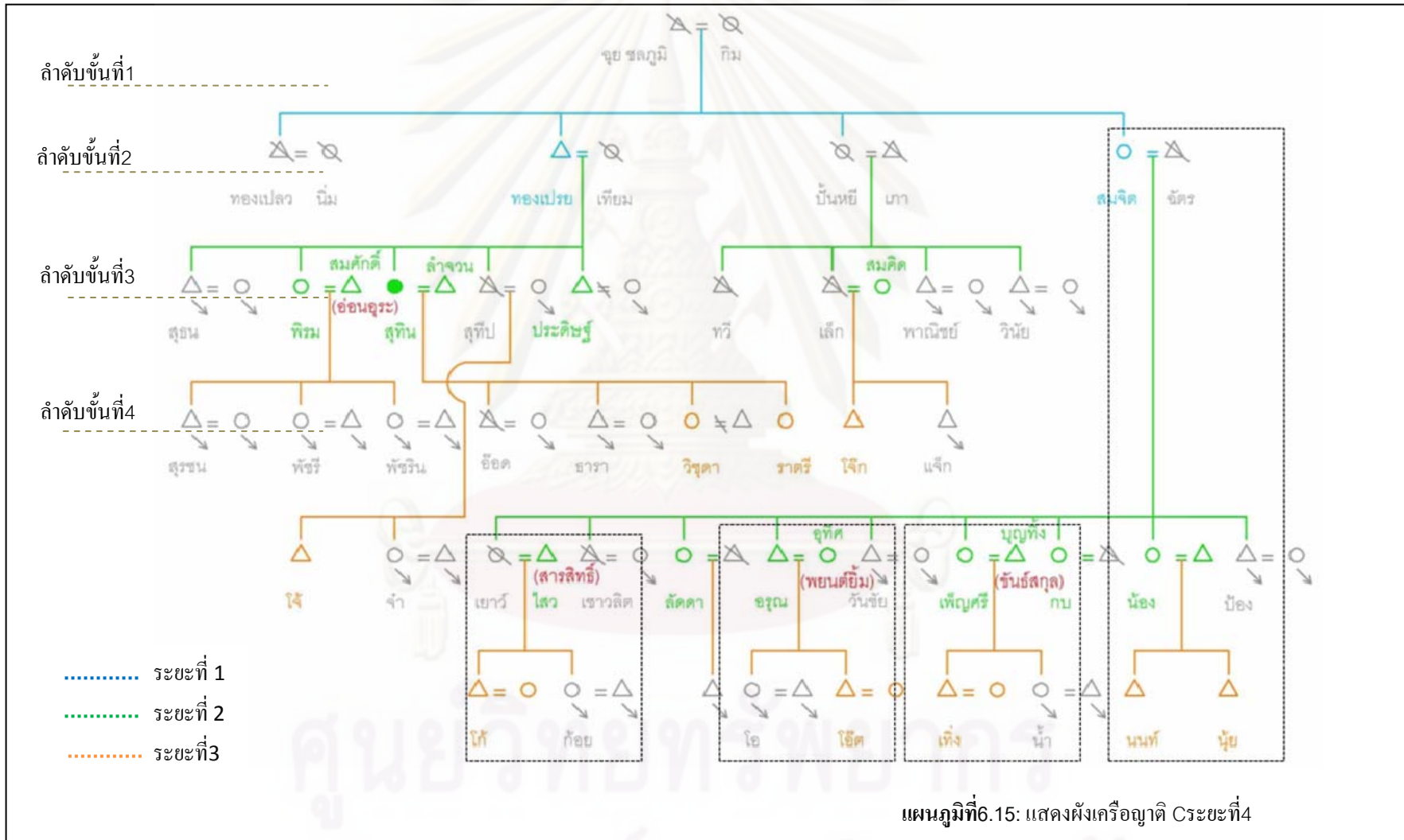

รูปที่ 6.28: แผนที่แสดงสภาพบ้าน C ระยะที่ 3

ที่มา : จากการสำรวจ

4) สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน C ระยะที่ 4

รูปที่6.29 : แสดงอายุบ้าน C ตามผังเครือญาติ

6.3.3 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน C

ตารางที่6.6 : แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของ C ตามลำดับชั้นในผังเครือญาติ

สภาพบ้าน	ดี	ปานกลาง	ทรุดโทรม
ลำดับชั้นที่1	0	0	1
ลำดับชั้นที่2	0	0	1
ลำดับชั้นที่3	3	0	0
ลำดับชั้นที่4	1	0	0
รวม (หลัง)	3	0	2
สัดส่วนสภาพบ้านต่อบ้านทั้งหมด(%)	60	0	40

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

บ้านสภาพดี ทั้งหมด 3 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 60% บ้าน ส่วนมากเป็นบ้านลำดับชั้นที่ 3 ส่วนใหญ่เป็นบ้านพื้นถิ่นที่มีการปรับปรุงใหม่ และบ้านสมัยใหม่ จำแนกตามประเภทเรือนประกอบด้วยเรือนประยุกต์ 1 หลัง และเรือนสมัยใหม่ 2 หลัง

1) **เรือนประยุกต์** อายุ 51-60 ปี เดิมเคยอยู่ฝั่งคลองอีกฝั่งบริเวณกลุ่มตระกูล B เป็นบ้านทรงไทยใกล้บ้านนายสุรินทร์ อ่อนอุระ เนื่องจากตลิ่งพังจึงต้องย้ายมาอยู่อีกฝั่งของคลอง และปลูกใหม่เป็นบ้านพื้นถิ่นได้ถุนสูง ปัจจุบันได้มีการต่อเติม กั้นห้องชั้นล่างเป็นห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ และห้องนั่งเล่น ขนาดบ้านไม่สมดุลกับจำนวนสมาชิก เคยมีสมาชิกอยู่มากสุด 5 คน อยู่อาศัย 2 คนมาประมาณ 10 กว่าปี พื้นที่ชั้นบนไม่มีการใช้งานประมาณ 10 ปีที่แล้ว แต่มีการดูแลรักษาสม่ำเสมอ

2) **เรือนสมัยใหม่** บ้านหลังแรกคือบ้านของตระกูลปานพริ้ง อายุ 35 ปี เบื้องาน 2 ชั้น ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างเป็นคสล. เดิมมีลักษณะเป็นบ้านไม้ได้ถุนสูงและได้มีการต่อเติมในส่วนของชั้นล่างประมาณ 7 ปีที่แล้ว ส่วนหลังที่สองเป็นบ้านของนายอุทิศ พยนต์เยี่ยม ซึ่งแยกมาจากบ้านของตระกูลก่อนกำเนิด บ้านมีอายุประมาณ 4 ปี เป็นวัสดุคสล. 1 ชั้น เดิมเป็นเรือนพื้นถิ่นได้ถุนสูง 1.5 เมตร เมื่อเกิดปัญหาไฟไหม้จึงมีการปลูกบ้านขึ้นใหม่ ใช้วัสดุพื้นไม้และประตูหน้าต่างของบ้านหลังเก่า

บ้านสภาพทรุดโทรม ทั้งหมด 2 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 40% บ้านทรุดโทรม ส่วนมากเป็นบ้านเก่าแก่ บ้านในลำดับชั้นที่ 1 เป็นบ้านหลังแรกของตระกูล C ส่วนบ้านลำดับชั้นที่ 2 เป็นบ้านหลังแรกของตระกูลที่ได้เกี่ยวดองด้วย ซึ่งทั้งสองหลังจะแตกต่างจากบ้านทรุดโทรมของ

ตระกูลอื่นเนื่องจากการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องและมีผู้อยู่อาศัยครบทุกวัย จำแนกตามประเภทเรือน ประกอบด้วยเรือนไทย 1 หลัง และเรือนพื้นถิ่น 1 หลัง

1) เรือนไทย อายุเกิน 100 ปี สืบทอดจากนางปั้นหยี ชลภูมิ ซึ่งนางปั้นหยี สืบทอดจากนายจ้อย และนางกิม ชลภูมิถือเป็นบ้านหลังแรกของตระกูลC เป็นเรือนไทย 2 หลังคร้ว 1 หลัง เมื่อ10ปีที่แล้วแยกคร้วให้นางสมคิด ชลภูมิไปปลูกที่บ่อกุ่ม ต่อมาได้เอาผนังกันห้องนอน ออกและเปิดโล่ง ทำห้องน้ำด้านบนพร้อมกับทำเพิงเสริม มีปัญหาในเรื่องของเสาบ้านทรุดและหลังคารั่ว

2) เรือนพื้นถิ่น อายุมากกว่า 100 ปี เป็นบ้านเดิมของตระกูลก่อนกำเนิด สืบทอดจากนายฉัตร ก่อนกำเนิด มีลักษณะเป็นเรือน 2หลังคู่ ยกพื้นสูงประมาณ 1.5 เมตร ปัจจุบันได้เปิดเป็นร้านอาหารและเป็นที่อยู่อาศัย มีปัญหาในเรื่องเสาและหลังคารั่ว ได้มีการเปลี่ยนเสาในส่วนที่ติดกับคลองเป็นเสาปูน ส่วนเสาดันที่เหลือผู้บ้างเล็กน้อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร

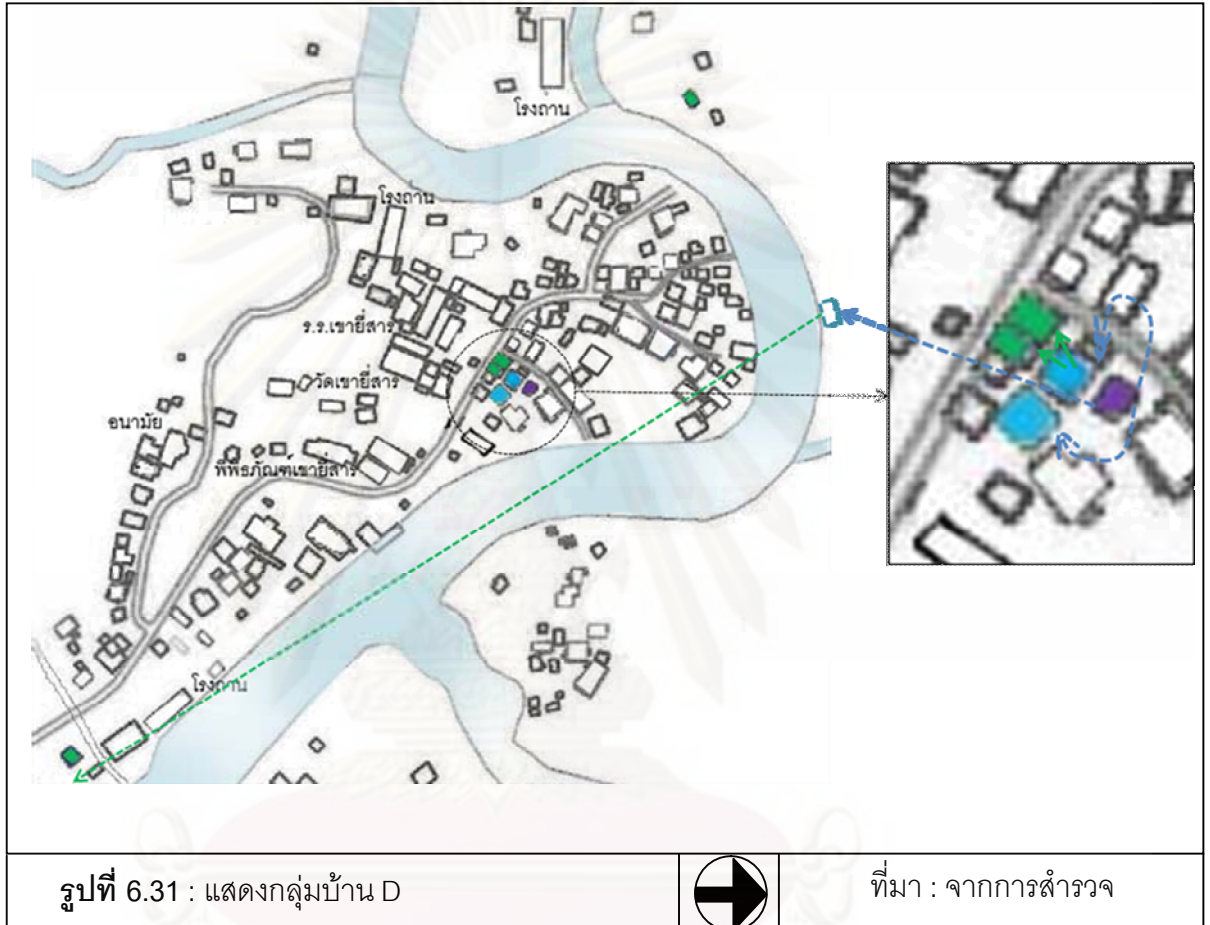
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.3 ตระกูลD

6.3.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย D

1) ลักษณะของกลุ่มบ้านD

บ้านตามผังเครือญาติทั้งหมด 8 หลัง

รูปที่ 6.31 : แสดงกลุ่มบ้าน D

ที่มา : จากการสำรวจ

Dมีการตั้งบ้านเรือนที่มีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านอยู่บริเวณด้านในของชุมชน ตั้งอยู่ตรงข้ามโรงเรียนเขยี่สาร มีจำนวนบ้านทั้งหมด 5 หลังที่เป็นกลุ่มบ้าน ส่วนบ้านบางส่วนที่มีการกระจายไปอยู่บริเวณอื่นในชุมชน ส่วนมากเป็นบ้านนอกตระกูลเป็นผลจากการแต่งงานข้ามตระกูล กลุ่มบ้านของDมีลักษณะเด่นกว่าตระกูลอื่นเนื่องจากมีที่ดินของตระกูลไม่ใหญ่มาก และมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นผืนเดียว เจ้าของกรรมสิทธิ์เป็นของทายาททั้ง 3 ที่ดินจึงไม่มีการแยกโฉนด ทำให้บ้านแต่ละหลังปลูกติดกันอย่างหนาแน่น บ้านสมัยใหม่ที่ปลูกในยุคหลังซึ่งแยกออกมาจากบ้านเก่าแก่ของตระกูลเมื่อแยกครอบครัวออกมาก็ยังมีการปลูกในที่ดินเดียวกับบ้านเก่าอย่างกลมกลืน มีเพียงทางเดินเล็กๆที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างบ้านเท่านั้นที่เป็นของเขตระหว่างบ้าน

2) การจำแนกประเภทบ้านD

ตารางที่ 6.7 : การจำแนกประเภทบ้านD

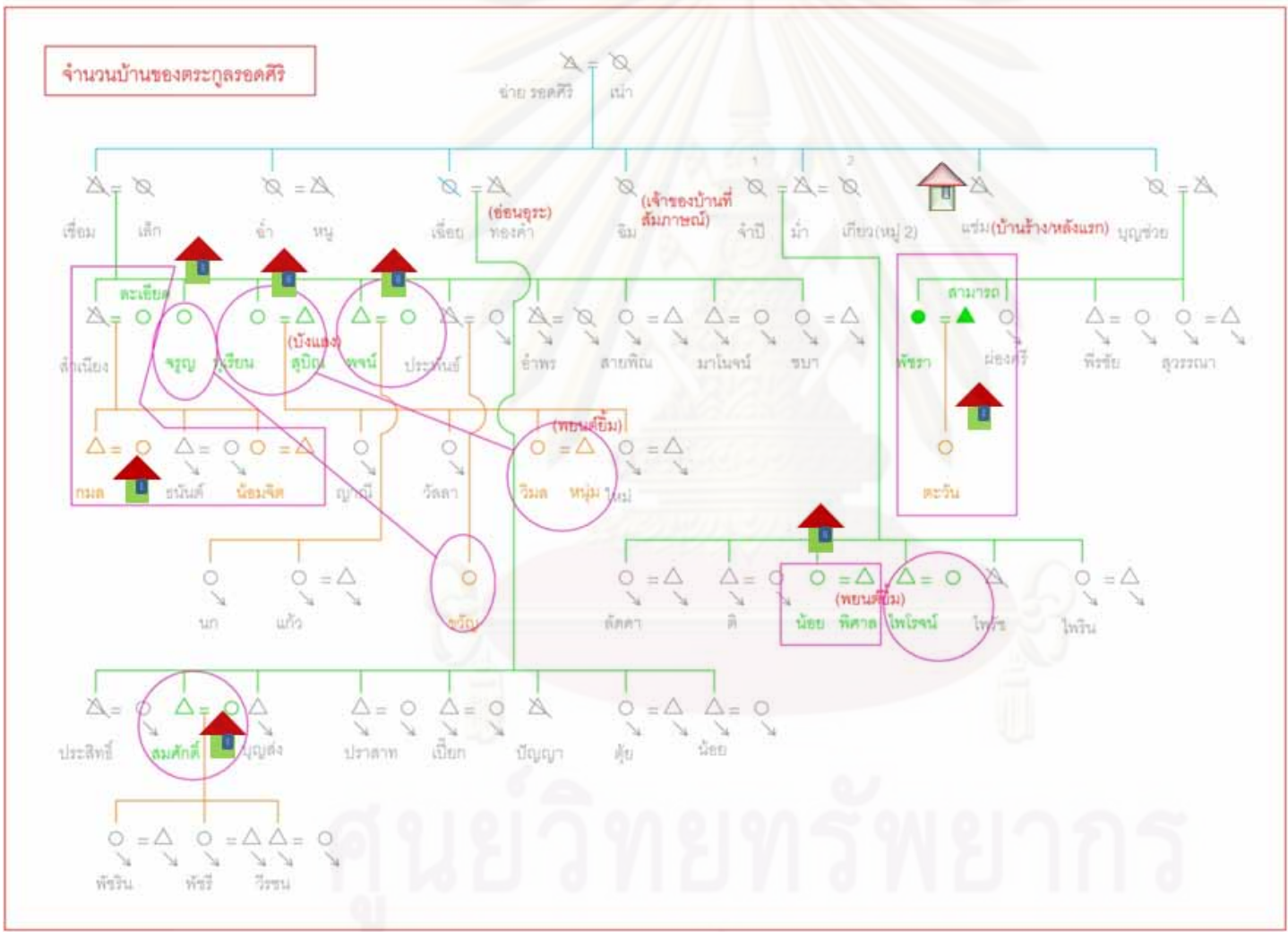
ประเภทบ้าน	ภาพบ้าน	จำนวน (หลัง)
เรือนไทย		3
เรือนพื้นถิ่น		0
เรือนประยุกต์		1
เรือนสมัยใหม่		3

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

จากตารางพบว่าDมีบ้านเรือนไทยทั้งหมด 4 หลัง เป็นบ้านของD 3 หลัง ส่วนอีกหลังเป็นบ้านของตระกูลบังแสง เรือนประยุกต์ 1 หลังของตระกูลอ่อนอุระ บ้านสมัยใหม่ 3 หลังเป็นบ้านของตระกูลพยนต์ิ่ม 1 หลัง สำหรับบ้านเรือนไทยของDเป็นบ้านที่อยู่ในกลุ่มบ้านทั้งหมด บ้านหลังแรกของตระกูลได้ถูกปล่อยทิ้งร้างเนื่องจากเจ้าของได้เสียชีวิตและไม่มีลูกหลานเข้ามาอยู่อาศัยต่อ สำหรับบ้านเรือนไทยอีกสองหลังเป็นเรือนหลังที่2 และ3ของตระกูล เป็นบ้านดั้งเดิมอายุกว่าร้อยปี สำหรับเรือนประยุกต์มีลักษณะเป็นเรือนพื้นถิ่นประยุกต์เดิมเป็นบ้านใต้ถุนสูง และได้มีการกั้นห้องในส่วนชั้นล่างของบ้านในภายหลัง ส่วนบ้านที่สร้างในยุคหลังได้มีการสร้างเป็นบ้านสมัยใหม่ทั้งหมดโดยบ้านของตระกูลเป็นบ้านสองชั้น ชั้นบนเป็นวัสดุไม้ชั้นล่างเป็นคสล.ทั้งสองหลัง จากการสัมภาษณ์พบการสร้างบ้านสมัยใหม่แทนที่บ้านทรงไทย คือบ้านของนายสำเนียง รอดศิริ และมีการใช้วัสดุไม้ของบ้านหลังเก่าในส่วนของพื้นและผนัง บ้านสมัยใหม่อีกหลังเป็นของตระกูลพยนต์ิ่ม เป็นบ้านคสล. 1 ชั้น

แผนภูมิที่ 6.16: ฟังเครือข่ายแสดงจำนวนบ้านของ D

- บ้านทั้งหมด 9 หลัง
- ตำรวจ 8 หลัง
- บ้านที่มีผู้อยู่อาศัย 7 หลัง
- บ้านร้าง 1 หลัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.3.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของ D

1) สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน D ระยะที่ 1

ลำดับขั้นที่ 1

ลำดับขั้นที่ 2

เรือนหลังที่ 1 $\Delta = \text{Q}$

นาย รอดศิริ   แม่

เชื่อม   จำ   เจื้อย   จิม   ม้า   แซ่ม   บุญช่วย

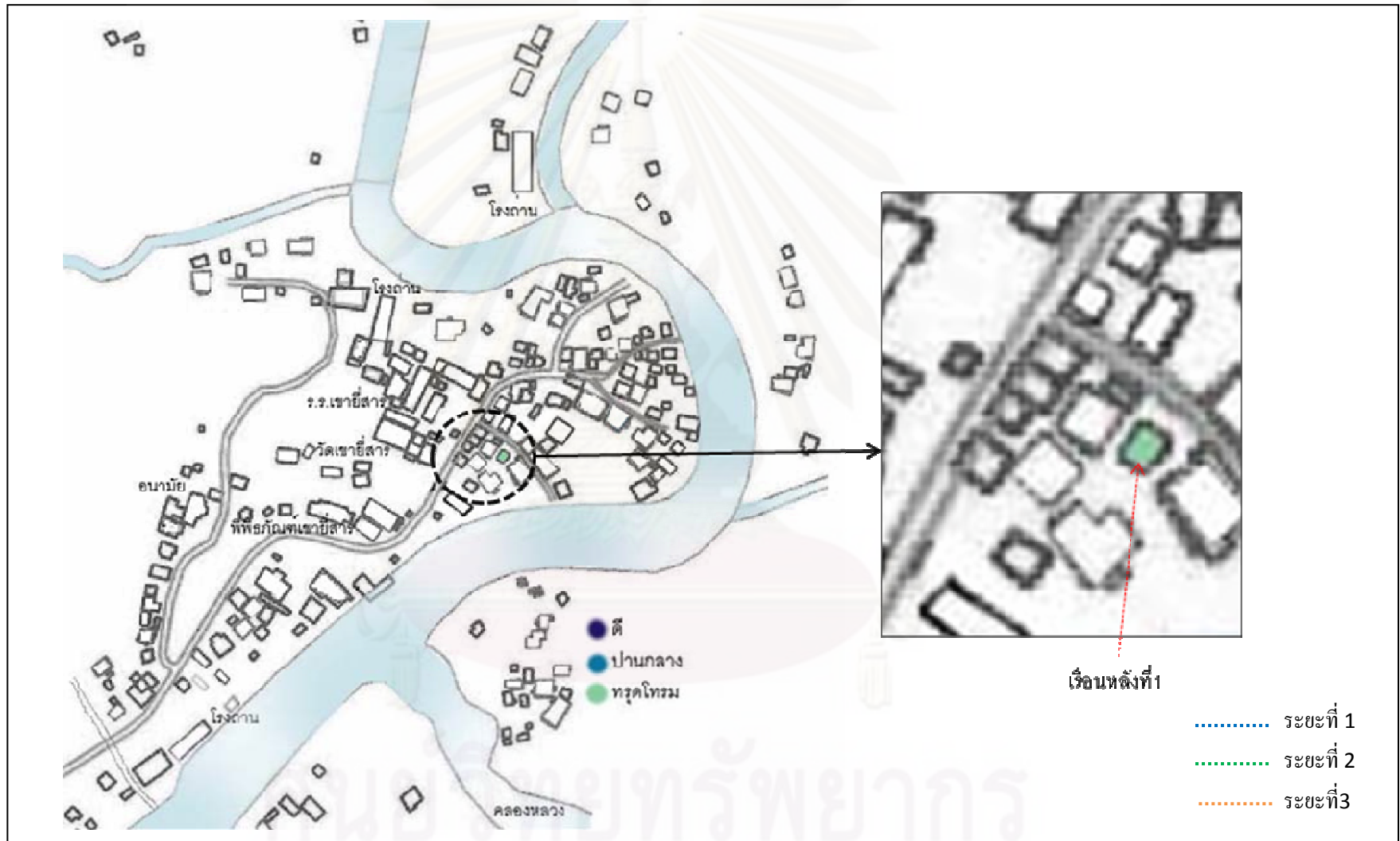
แผนภูมิที่ 6.17: แสดงผังเครือญาติ D ระยะที่ 1

เรือนหลังที่ 1

รูปที่ 6.32: ภาพถ่ายแสดงบ้าน D ระยะที่ 1

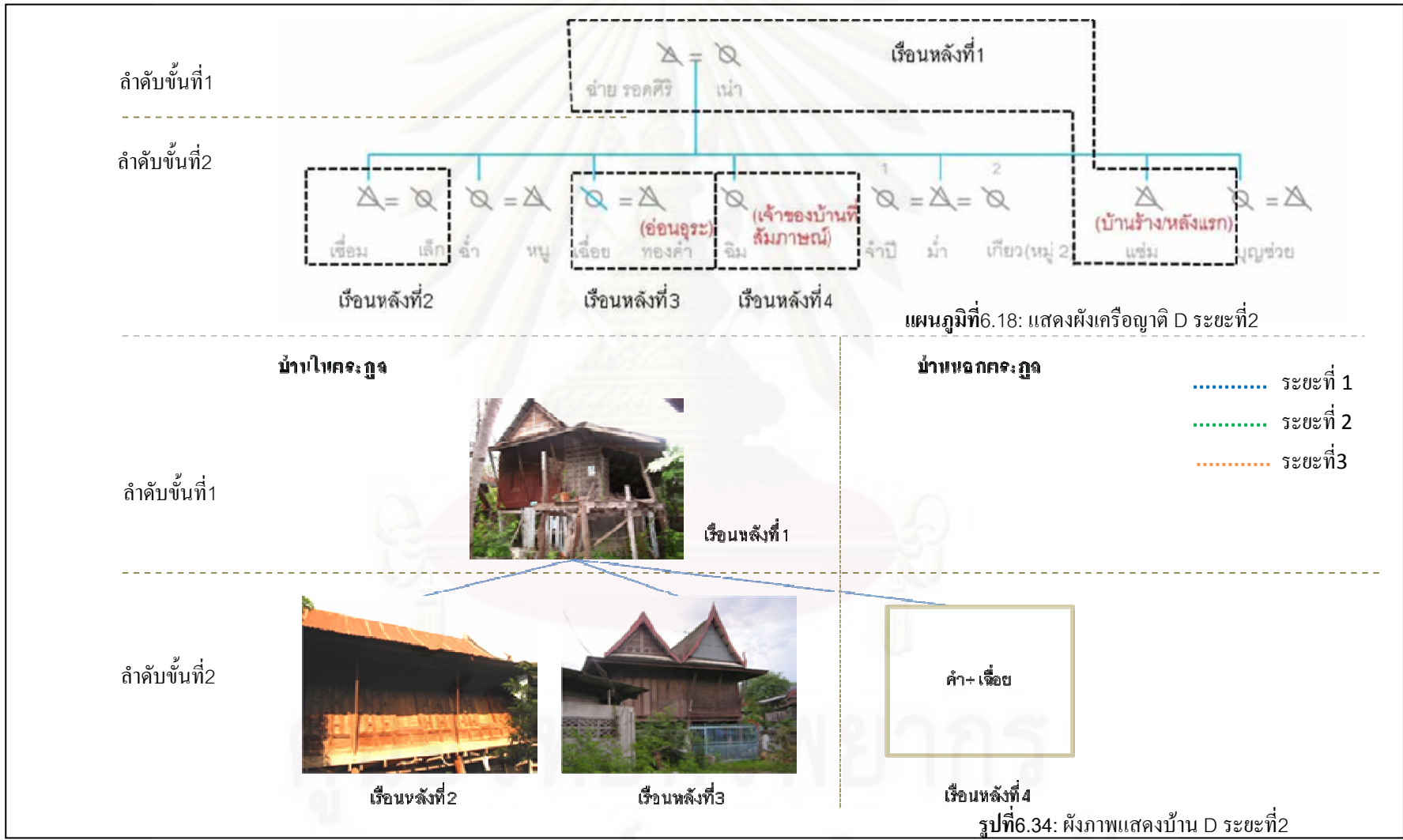

รูปที่ 6.33: แผนที่แสดงสภาพบ้าน D ระยะที่ 1

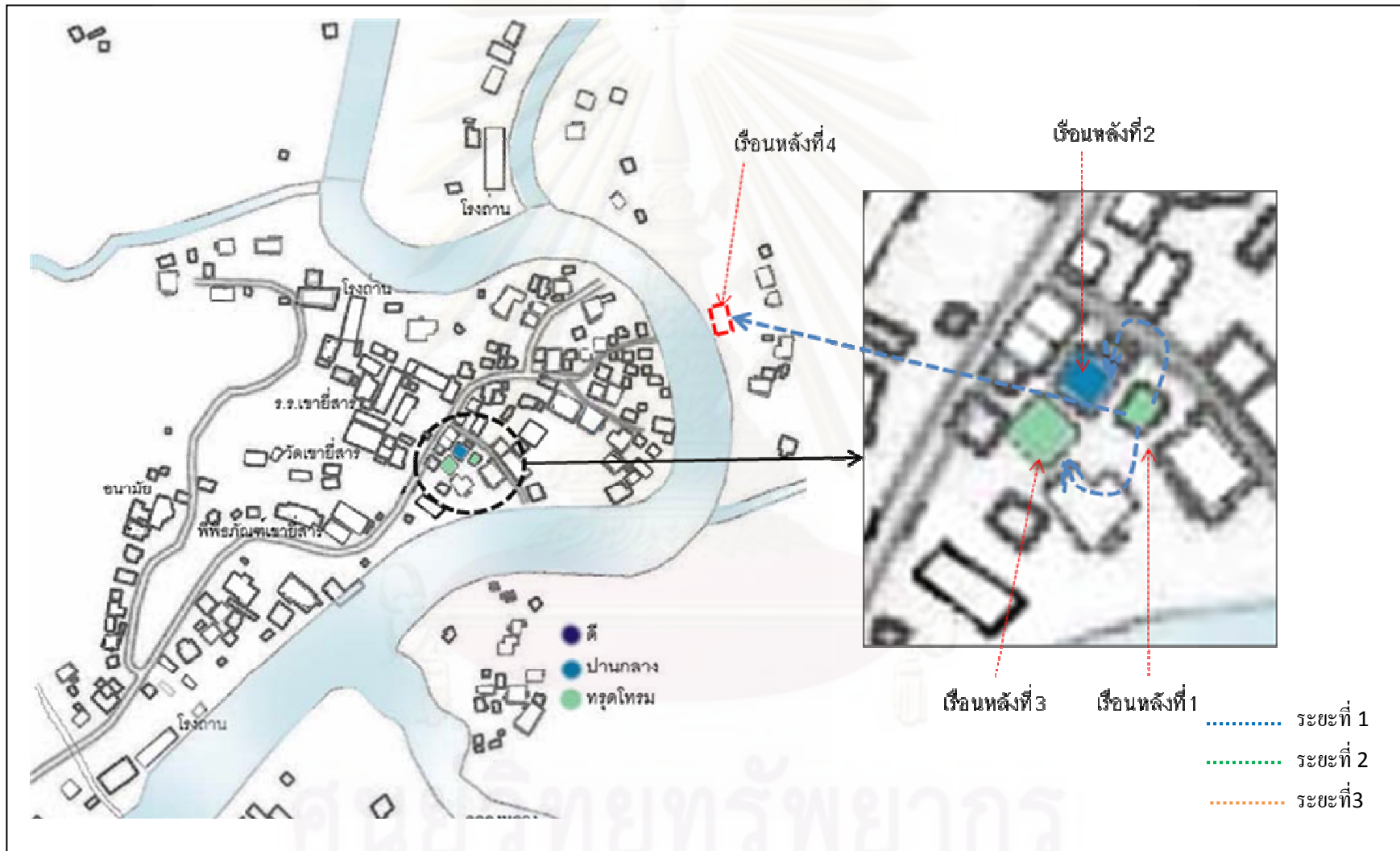

ที่มา : จากการสำรวจ

2) สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน D ระยะที่2

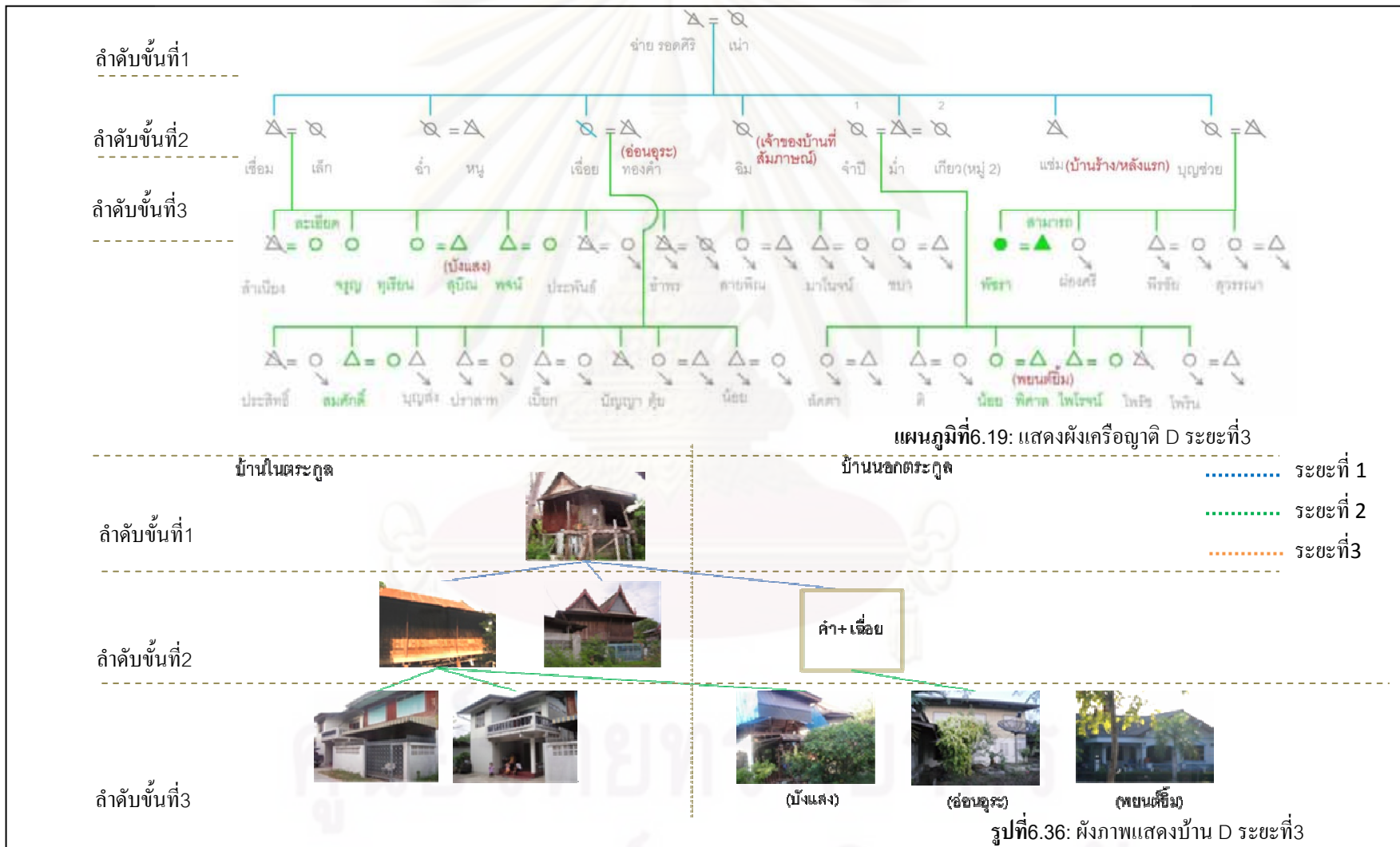

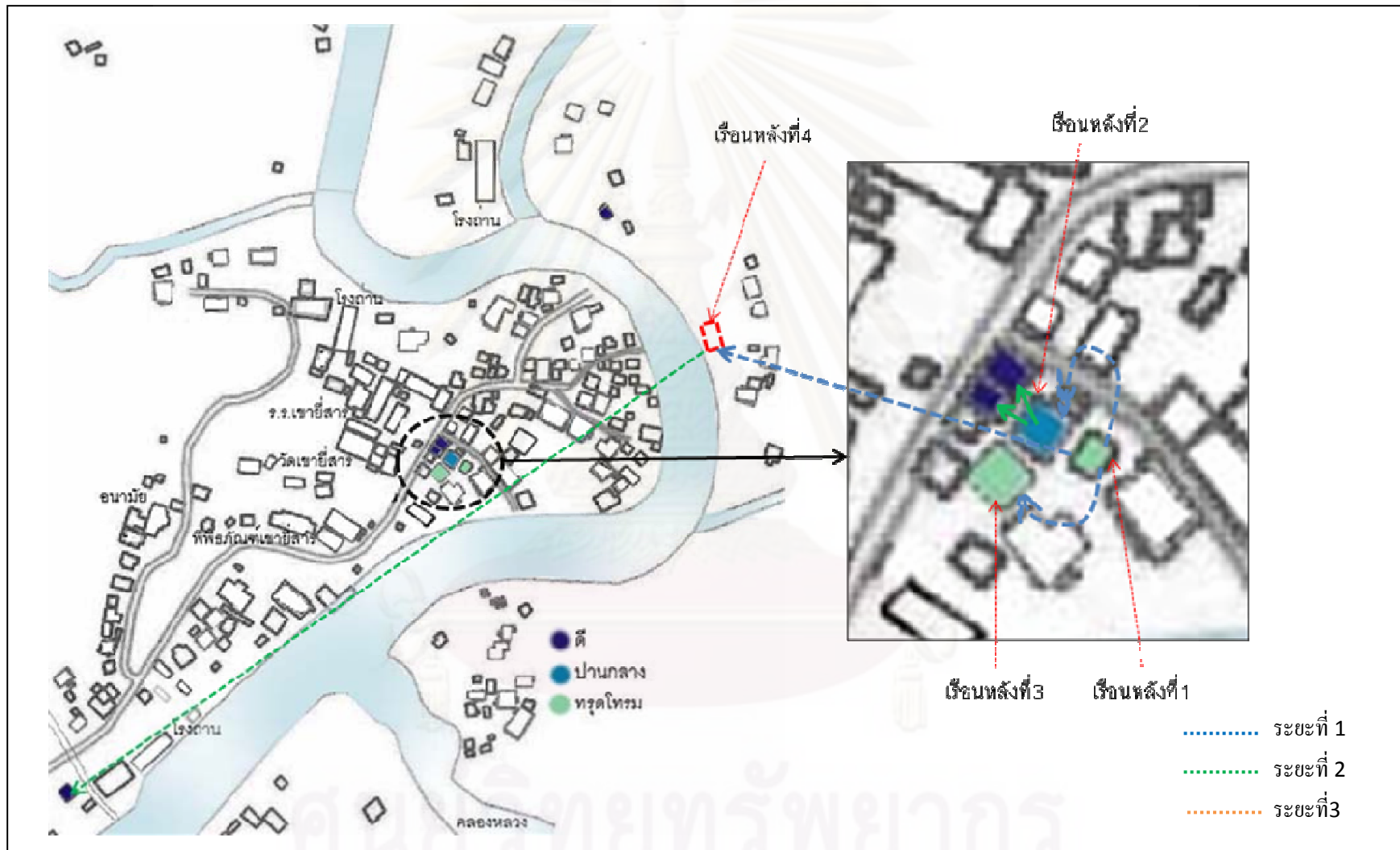
รูปที่ 6.35: แผนที่แสดงสภาพบ้าน D ระยะที่ 2

ที่มา : จากการสำรวจ

3)สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน D ระยะที่3

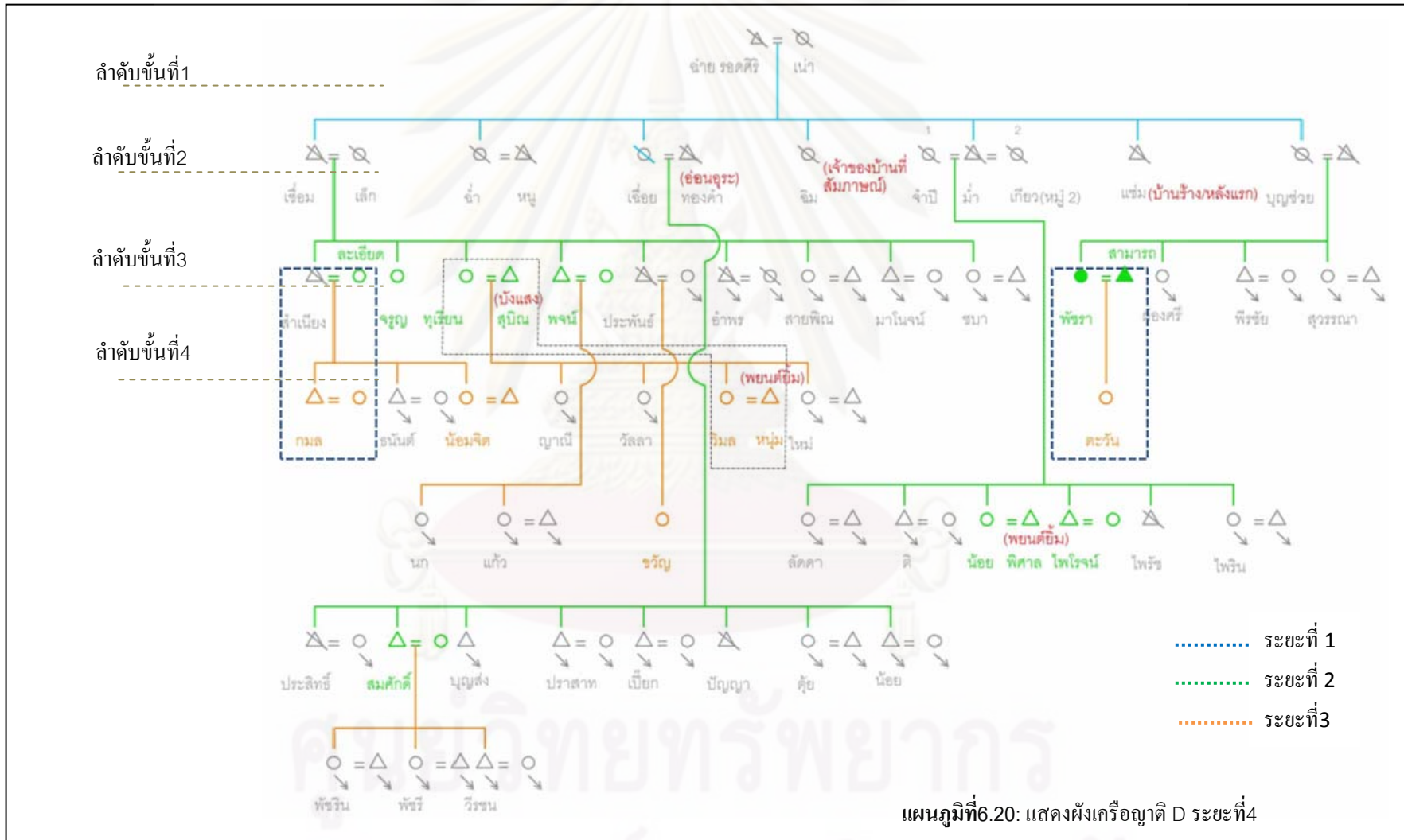

รูปที่ 6.37: แผนที่แสดงสภาพบ้าน D ระยะที่ 3

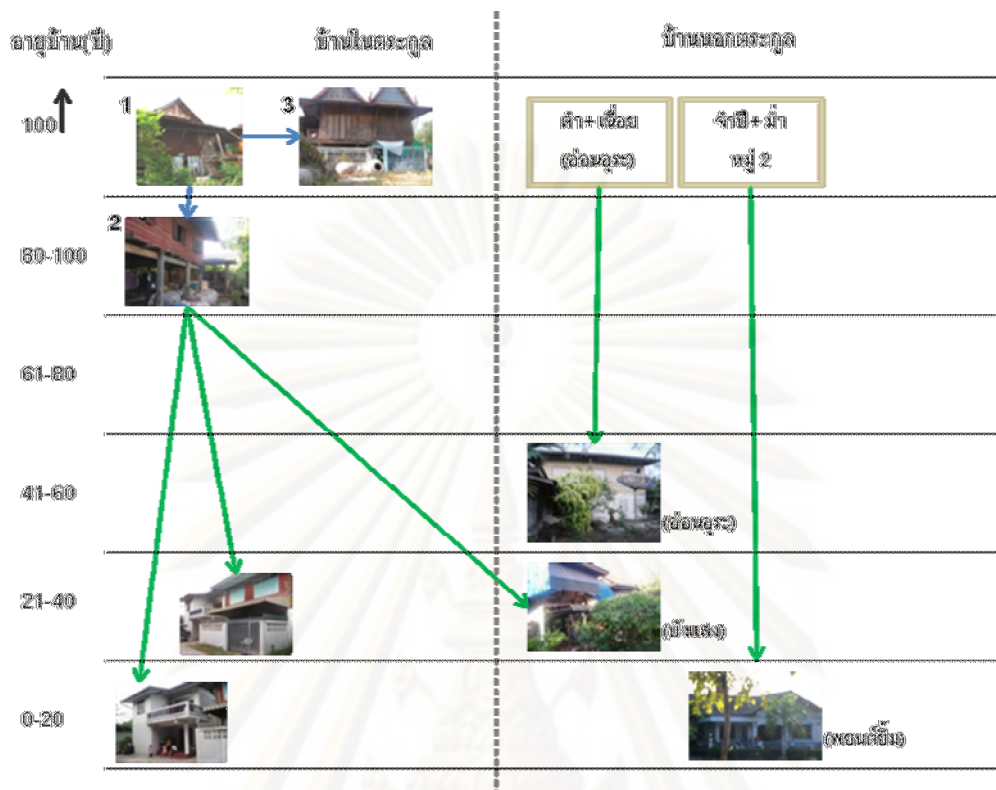
ที่มา : จากการสำรวจ

4) สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของ D ระยะที่4

แผนภูมิที่6.20: แสดงผังเครือญาติ D ระยะที่4

รูปที่ 6.38 : แสดงอายุบ้านของ D ตามผังเครือญาติ

6.4.3 สรุปสภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้าน D

ตารางที่ 6.8 : แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของ D ตามลำดับชั้นในผังเครือญาติ

สภาพบ้าน	ดี	ปานกลาง	ทรุดโทรม
ลำดับชั้นที่ 1	0	0	1
ลำดับชั้นที่ 2	0	1	1
ลำดับชั้นที่ 3	5	0	0
ลำดับชั้นที่ 4	0	0	0
รวม (หลัง)	5	1	2
สัดส่วนสภาพบ้านต่อบ้านทั้งหมด(%)	62.5	12.5	25

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

รูปที่ 6.39: แสดงสภาพที่อยู่อาศัยกับการขยายของบ้าน D

บ้านสภาพดี ทั้งหมด 5 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 62.5% บ้าน ทุกหลังเป็นบ้านลำดับชั้นที่ 3 ส่วนมากเป็นบ้านสมัยใหม่ มีบ้านเรือนไทย 1 หลัง ซึ่งเป็นบ้านนอกตระกูล จำแนกตามประเภทเรือน ประกอบด้วยเรือนไทย 1 หลัง เรือนประยุกต์ 1 หลัง และเรือนสมัยใหม่ 3 หลัง

1) **เรือนไทย** บ้านเดิมอายุมากกว่า 100 ปี เป็นบ้านที่สืบทอดจากนางสมบุญ อ่อนอุระ เป็นบ้านของตระกูล B ปัจจุบันผู้สืบทอดคือนายสุบิน บังแสง บ้านเดิมตั้งอยู่ริมน้ำและได้ย้ายถอยร่นเนื่องจากปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่ง และมีการปรับปรุงใหม่แต่ใช้โครงสร้างเดิมพร้อมทั้งต่อเติมด้านล่างเป็นห้องนอนประมาณ 30 ปีที่แล้ว ชั้นบนไม่ได้ใช้งานมาประมาณ 4 ปีหลังนางสมบุญเสียชีวิต แต่ก็มี การดูแลอย่างสม่ำเสมอ

2) **เรือนประยุกต์** อายุ 51-60 ปี เป็นบ้านของตระกูล B เดิมเคยอยู่ฝั่งคลองอีกฝั่งบริเวณกลุ่มตระกูล B เป็นบ้านทรงไทยใกล้บ้านนายสุรินทร์ อ่อนอุระ เนื่องจากตลิ่งพังจึงต้องย้ายมาอยู่อีกฝั่งของคลอง และปลูกใหม่เป็นบ้านพื้นถิ่นใต้ถุนสูง ปัจจุบันได้มีการต่อเติมกันห้องชั้นล่างเป็นห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ และห้องนั่งเล่น ขนาดบ้านไม่สมดุลกับจำนวนสมาชิก เคยมีสมาชิกอยู่มากที่สุด 5 คน อยู่อาศัย 2 คนมาประมาณ 10 กว่าปี พื้นที่ชั้นบนไม่มีการใช้งานประมาณ 10 ปีที่แล้ว แต่มีการดูแลรักษาสม่ำเสมอ

3) **เรือนสมัยใหม่** อายุ 0-40 ปี เป็นบ้านของตระกูล D 2 หลังและของตระกูล A 1 หลัง สำหรับบ้านในตระกูล D บ้านหลังแรกเป็นบ้านของนายลำเนียง รอดศิริ เดิมเป็นเรือนไทยใต้ถุนสูง หลังคาสังกะสี ปัจจุบันได้ปลูกใหม่เป็นเรือนสมัยใหม่ชั้นบนเป็นไม้ของบ้านเก่า และชั้นล่างเป็น คสล. อีกหลังเป็นบ้านของนายพจน์ รอดศิริ แยกมาจากบ้านเรือนไทยของนางจรรยา

รอดศิริ ชั้นบนเป็นโครงสร้างไม้และชั้นล่างเป็น คสล. เจ้าของบ้านไม่ได้อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องแต่ก็มีการเข้ามาดูแลอย่างสม่ำเสมอ เรือนสมัยใหม่อีกหลังเป็นของตระกูล A เป็นบ้านคสล. 1 ชั้น

บ้านสภาพปานกลาง ทั้งหมด 1 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 12.5% เป็นบ้านลำดับขั้นที่ 2 เป็นบ้านเรือนไทยซึ่งเคยปรับปรุงในช่วงที่ยังมีสมาชิกอยู่มาก ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกอยู่ในบ้านเพียงสองคนเท่านั้น

1) **เรือนไทย** อายุมากกว่า 100 ปี เป็นเรือนหลังที่ 2 ของตระกูล D นางสาวจรรยา รอดศิริ สืบทอดต่อจากนายเชื้อม รอดศิริ เมื่อ 17 ปีที่แล้วมีการรื้อบ้านทั้งหลังปรับปรุงใหม่แต่เป็นทรงเดิม เปลี่ยนเสาบางส่วน โครงสร้างจึงยังมีสภาพดี มีปัญหาารางน้ำรั่วเล็กน้อยในส่วนของหลังคาเรือน เดิมเคยมีสมาชิกอยู่มากสุดประมาณ 10 คน ปัจจุบันมีผู้อยู่อาศัยจริงเพียง 2 คน แต่เนื่องจากชั้นล่างไม่ได้มีการต่อเติมทำให้ชั้นบนยังมีการใช้งานอยู่บ้าง

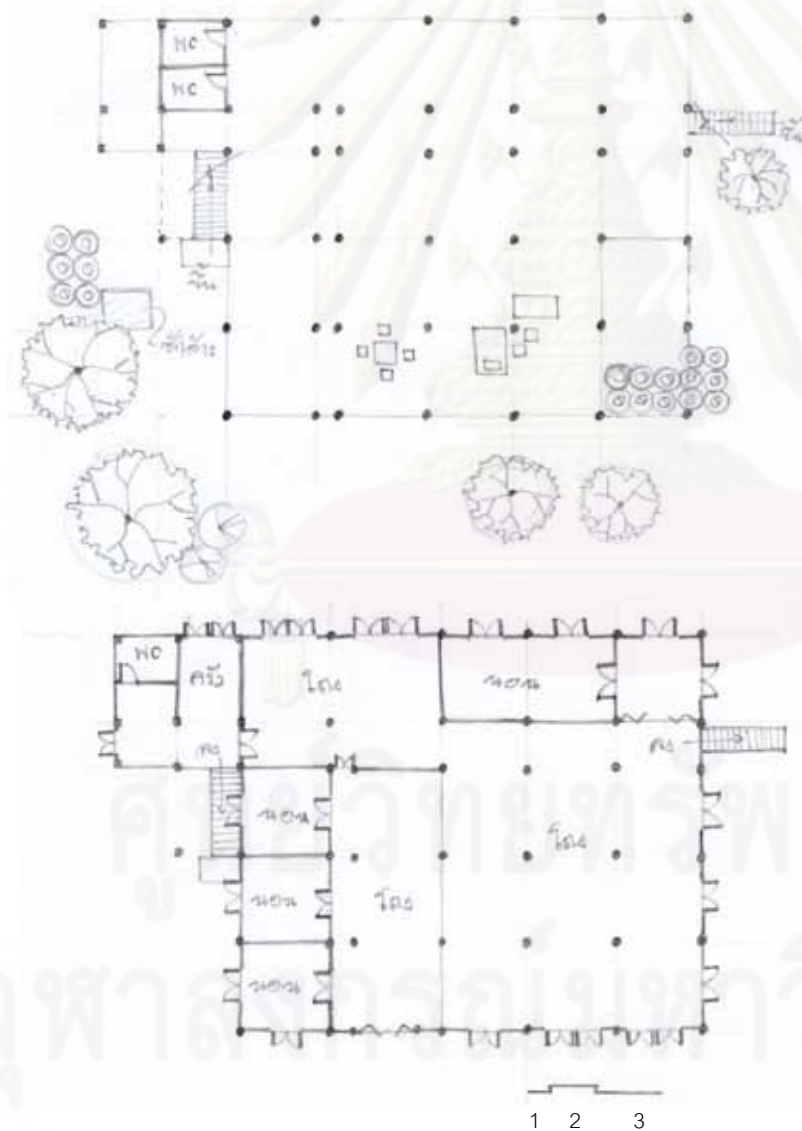
บ้านสภาพทรุดโทรม ทั้งหมด 2 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 25% บ้านทรุดโทรมเป็นบ้านเก่าแก่อยู่ในลำดับขั้นที่ 1 เป็นบ้านหลังแรกของตระกูล ปัจจุบันบ้านได้ถูกปล่อยร้างเนื่องจากเจ้าของบ้านเสียชีวิตและไม่มีผู้อยู่อาศัยต่อ ส่วนบ้านอีกหลังเป็นบ้านลำดับขั้นที่ 2 สมาชิกอาศัยอยู่ชั้นล่างของบ้านทำให้ชั้นบนซึ่งเป็นเรือนไทยไม่มีการใช้งาน จึงไม่มีการซ่อมแซมส่วนที่เสียหาย เช่น พื้นคิ้วด้านบนหรือบันได

1) **เรือนไทย** บ้านหลังแรกของตระกูลอายุมากกว่า 100 ปี ปัจจุบันเป็นบ้านร้างเนื่องจากไม่มีผู้อยู่อาศัยต่อเมื่อเจ้าของบ้านเสียชีวิต เจ้าของบ้านคือนายแฉ่ม รอดศิริ เดิมเป็นเรือนไทย 3 หลัง เมื่อไม่มีผู้อยู่อาศัยจึงได้มีการยกให้บ้านนางพัชราซึ่งเป็นเรือนไทยหลังที่ 3 ของตระกูล 2 หลังจึงเหลือเป็นบ้านเรือนไทย 1 หลัง สภาพทรุดโทรมมากทั้งส่วนโครงสร้างและวัสดุประกอบอาคาร หลังสองเป็นบ้านเดิมของนางสาวฉิม รอดศิริ ผู้สืบทอดต่อคือนางพัชรา แสงนาค เป็นบ้านไทยหลังที่ 3 ของตระกูลที่ได้มีการยกเรือนไทย 2 หลังจากบ้านร้างมาต่อเติม ปัจจุบันชั้นบนไม่มีการใช้งาน ชั้นล่างได้มีการกั้นห้องเป็นห้องนอน 2 ห้อง ทำให้ชั้นบนไม่ได้รับการดูแลรักษาเท่าที่ควร บันไดทางขึ้นและชานเริ่มผุ ส่วนที่เคยเป็นครัวพื้นผุไม่สามารถใช้งานได้ มีปัญหาหลังคารั่วในบางจุด

6.5 แสดงตัวอย่างกรณีศึกษาสภาพที่อยู่อาศัย

6.5.1 ตัวอย่างสภาพบ้าน A

1) ตัวอย่างบ้านสภาพดี บ้านเลขที่ 67 เป็นบ้านลำดับชั้นที่ 2 และบ้านหลังที่ 2 ของ ตระกูล A อายุบ้าน 52 ปี ก่อนปรับปรุงใหม่ทั้งหลังอายุมากกว่า 100 ปี เจ้าบ้านคือ นางอุดม สงวน จิตต์ ประกอบด้วยสมาชิก 5 คน ตัวบ้านมีสภาพดีบ้านมีการปรับปรุงซ่อมแซมอย่างต่อเนื่องในส่วนที่มีการใช้งาน เรือนหลังใหญ่ไม่มีการใช้งาน จึงไม่ได้ปรับปรุงมีปัญหาเฉพาะหลังคารั่วซึมเนื่องจากเป็นกระเบื้องปูนทรายเก่าดั้งเดิมมีการใช้งานมานาน ในช่วงที่มีการปรับปรุงทั้งหลังได้ใช้วัสดุเดิม คือ ประตู หน้าต่างไม้ มีการแซมเสาปูน หลังคาเปลี่ยนมุงจากเป็นมุงกระเบื้องในบางส่วน

พื้นที่ชั้นล่าง

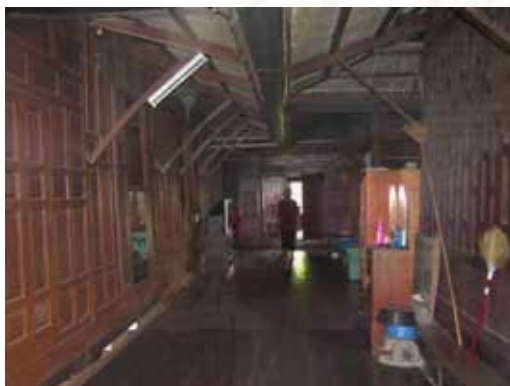
ใต้ถุนโล่ง	398 ตร.ม.
ห้องน้ำ	12 ตร.ม.
รวม	410 ตร.ม.

พื้นที่ชั้นบน

โถง	222 ตร.ม.
ห้องนอน	96 ตร.ม.
ห้องครัว	26 ตร.ม.
ห้องน้ำ	6 ตร.ม.
รวม	410 ตร.ม.

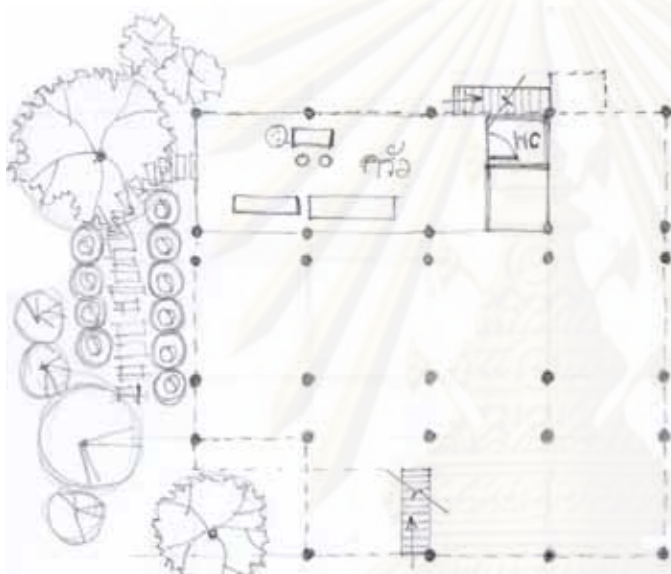
รูปที่ 6.40 : แสดงแปลนบ้านสภาพดีตระกูล A

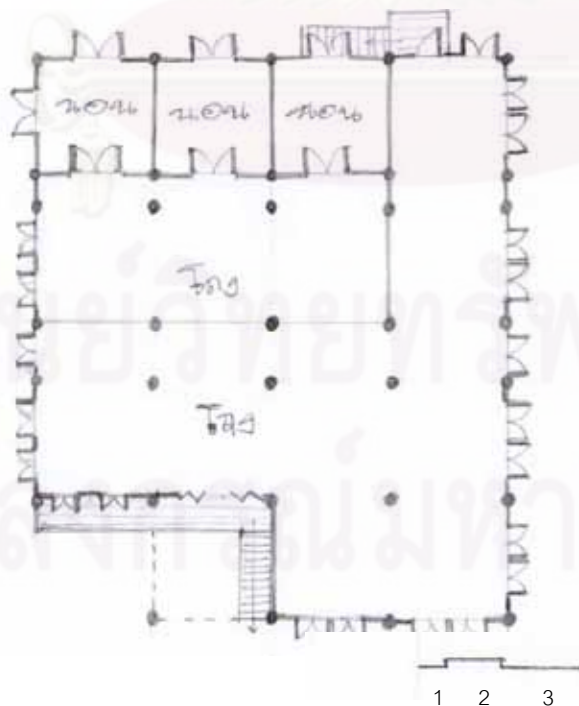
รูปที่ 6.41 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล A

2) ตัวอย่างบ้านสภาพปานกลางตระกูล A มีลักษณะเป็นเรือนไทย อายุมากกว่า 100 ปี เป็นบ้านหลังแรกของตระกูล เดิมเคยมีสมาชิกอยู่เป็นจำนวนมาก บ้านจึงมีขนาดใหญ่ ปัจจุบันมีการเข้ามาอยู่อาศัยบางครั้งบางคราวเท่านั้นไม่มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้บ้านขาดการดูแล แต่เนื่องจากบ้านมีการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอในช่วงที่มีผู้อยู่อาศัย ทำให้โครงสร้างของบ้านยังคงมีสภาพดี แตกต่างจากรูปลักษณะภายนอกที่ในบางส่วนของหลังคาในส่วนชานด้านนอกเริ่มผุ และบริเวณโดยรอบบ้านขาดการดูแลทำให้ดูจากภายนอกแล้วสภาพบ้านดูทรุดโทรมมาก

พื้นที่ชั้นล่าง

โถง	224 ตร.ม.
พื้นที่ครัว	44 ตร.ม.
ห้องน้ำ	4 ตร.ม.
รวม	272 ตร.ม.

พื้นที่ชั้นบน

โถง	224 ตร.ม.
ห้องนอน	48 ตร.ม.
รวม	272 ตร.ม.

รูปที่ 6.42 : แสดงแปลนบ้านสภาพปานกลางตระกูล A

รูปที่ 6.43 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพปานกลางตระกูล A

3) ตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล เรือนไทยหลังแรกเป็นเรือนของตระกูลแซ่ ลี้ม อายุ 80-100ปี เคยมีสมาชิกอยู่มากที่สุดกว่า 10 คน และเริ่มย้ายออกเมื่อมีการแต่งงานและความสะดวกในการประกอบอาชีพ ปัจจุบันมีสมาชิก 3 คนมีการต้องการซ่อมแซมบ้านอย่างมาก เนื่องจากเสียบางส่วนของบ้านขาด และเอียง ทำให้บ้านโย้ตามไป ส่งผลทำให้ผนังบางส่วนเปิดออก เจ้าของบ้านขาดงบประมาณในการซ่อมแซมจึงต้องปล่อยให้บ้านทรุดโทรม

รูปที่ 6.44 : แสดงแปลนบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล A

พื้นที่ชั้นบน

โถง 112 ตร.ม.

ห้องนอน 48 ตร.ม.

รวม 160 ตร.ม.

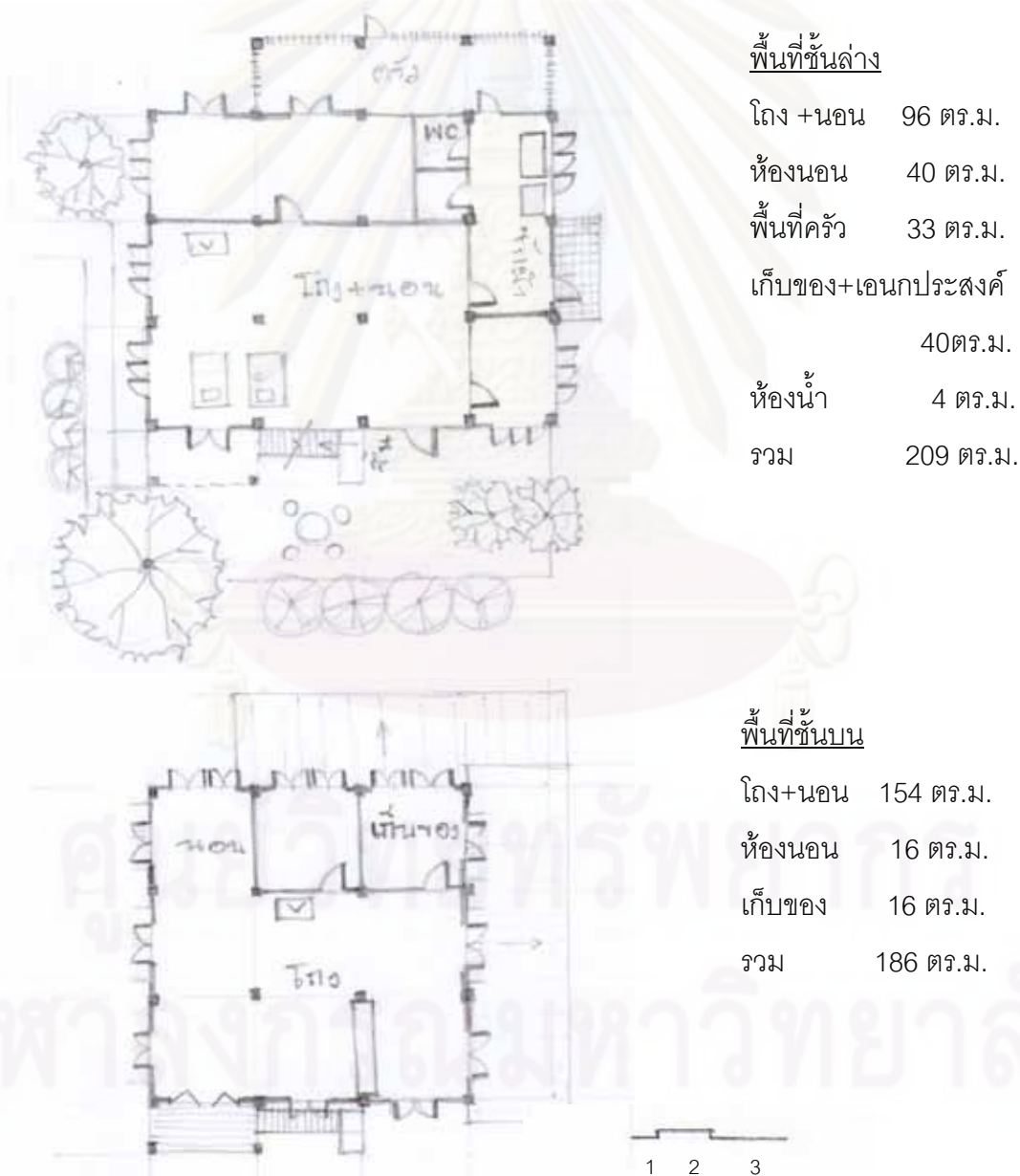

รูปที่ 6.45 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล A

6.5.2 ตัวอย่างสภาพบ้าน B

1) ตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล B เป็นบ้านลำดับขั้นที่ 2 ตระกูล B อายุบ้าน 50 ปี เจ้าบ้านคือนายสมศักดิ์ อ่อนอุระ เดิมเคยอยู่ฝั่งคลองอีกฝั่งบริเวณกลุ่ม B เป็นบ้านทรงไทยใกล้บ้าน นายสุรินทร์ อ่อนอุระ เนื่องจากตลิ่งพังจึงต้องย้ายมาอยู่อีกฝั่งของคลอง และปลูกใหม่เป็นบ้านพื้นที่ดินใต้ถุนสูง ปัจจุบันได้มีการต่อเติม กันห้องชั้นล่างเป็นห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ และห้องนั่งเล่น ขนาดบ้านไม่สมดุลกับจำนวนสมาชิก เคยมีสมาชิกอยู่มากที่สุด 5 คน อยู่อาศัย 2 คนมาประมาณ 10 กว่าปี พื้นที่ชั้นบนไม่มีการใช้งานประมาณ 10 ปีที่แล้ว แต่มีการดูแลรักษาสม่ำเสมอ

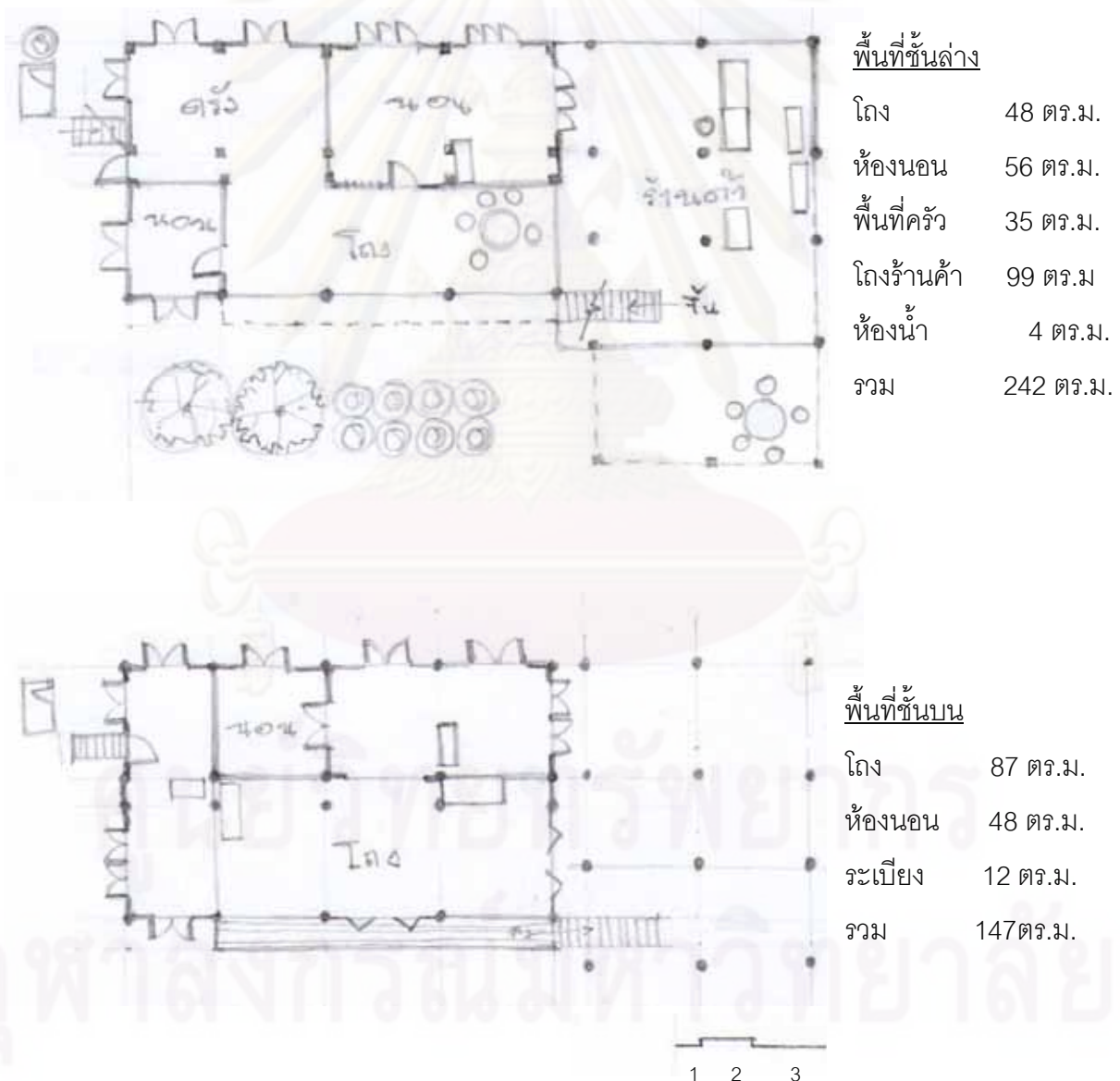
รูปที่ 6.46 : แสดงแปลนบ้านสภาพดีตระกูล B

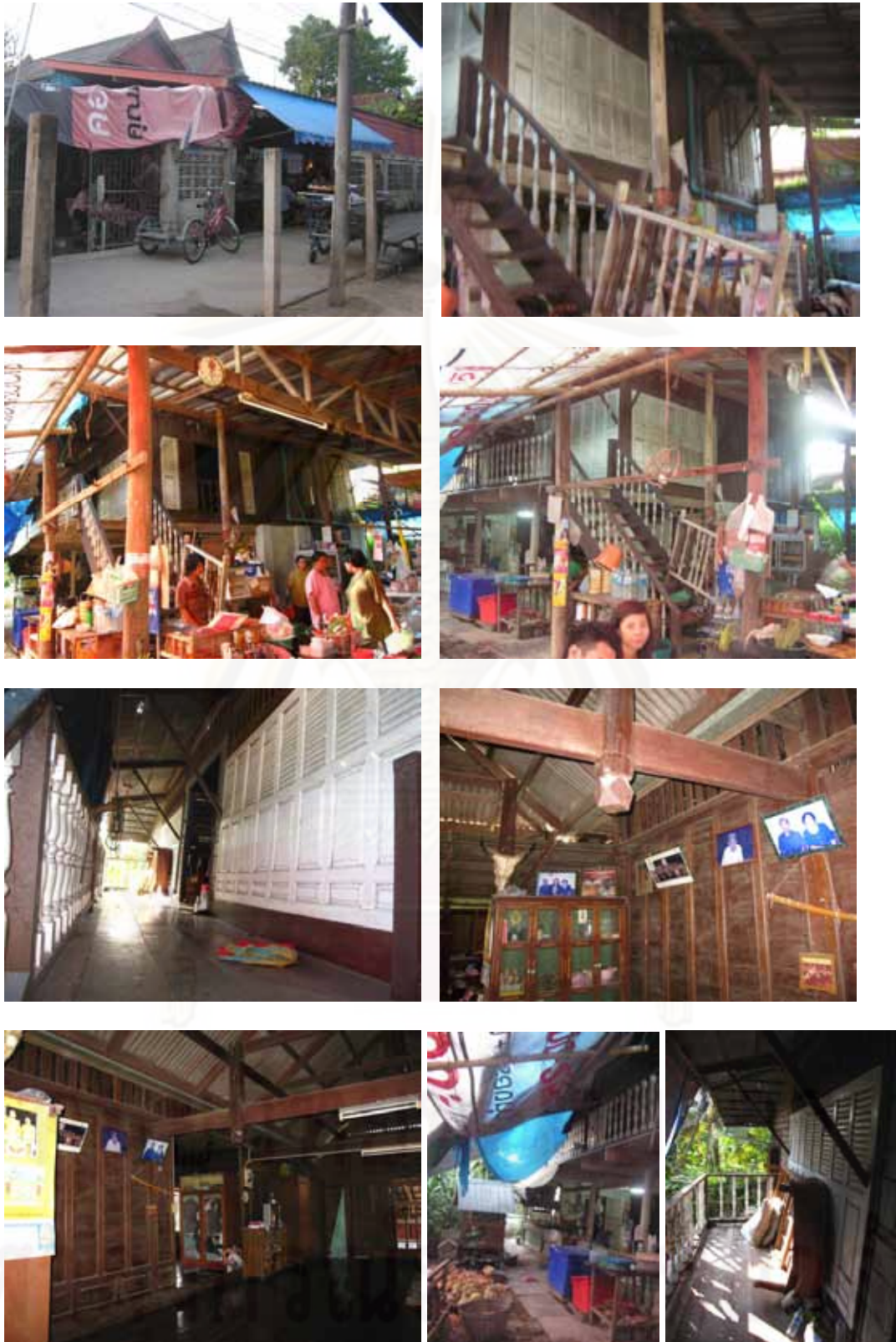
รูปที่ 6.47 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล B

2) ตัวอย่างบ้านสภาพปานกลางตระกูล B เป็นบ้านลำดับขั้นที่2 ตะกูล B อายุบ้าน 40ปี เจ้าบ้านคือ นายสำรอง อ่อนอุระ มีสมาชิก5คน ย้ายเรือนมาปลูกจากฝั่งคลองอีกด้าน เนื่องจากน้ำเซาะตลิ่ง เดิมบ้านอยู่ใกล้บ้านพิกุล อ่อนอุระ ซึ่งเป็นบ้านหลังที่2ของตระกูล ปัจจุบันบ้านเป็นทั้งที่พักอาศัยและร้านค้า เจ้าของบ้านย้ายลงมาอนชั้นล่างเมื่อ20ปีที่แล้ว มีการต่อเติมชั้นล่าง กั้นห้องนอน และปูพื้นชั้นล่าง ต่อเพิงออกมาหน้าบ้านเพื่อทำเป็นร้านค้า บ้านมีสภาพปานกลางเนื่องจากโครงสร้างยังมีสภาพดี มีเพียงหลังคารั้วบ้างเล็กน้อย ผนังชั้นบนเริ่มมีการผุพัง

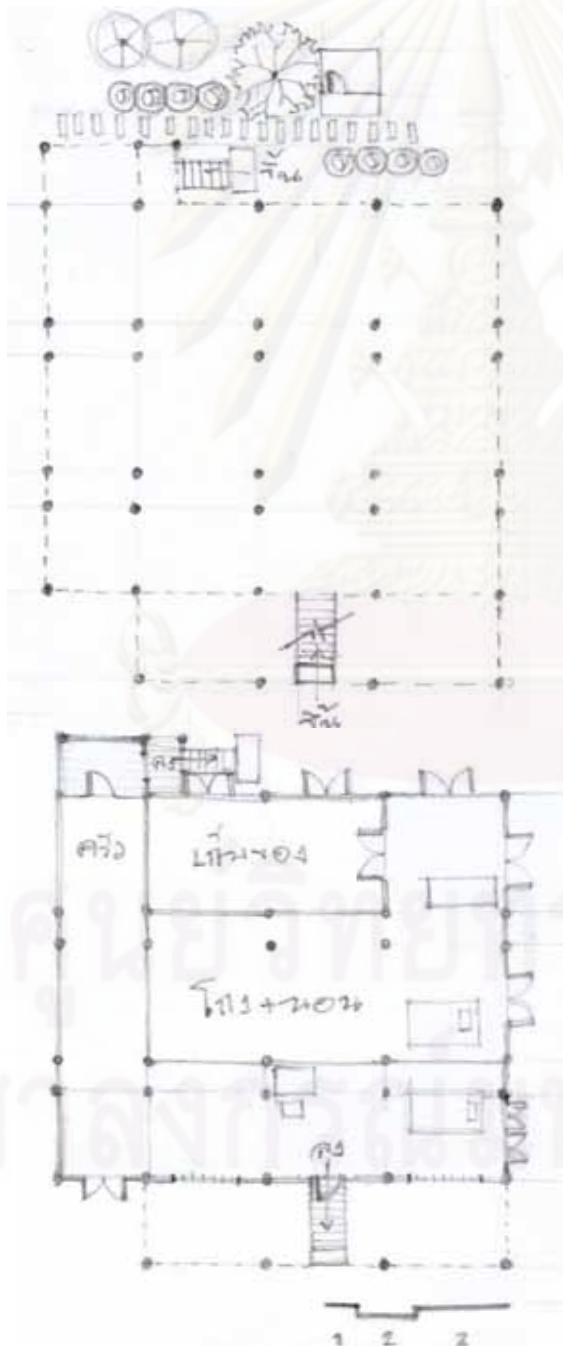
รูปที่ 6.48 : แสดงแปลนบ้านสภาพปานกลางตระกูล B

รูปที่ 6.49 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพปานกลางตระกูล B

3) ตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล B บ้านเลขที่ 93 เป็นบ้านเรือนไทย 2 หลัง และบ้านหลังที่ 2 ของตระกูล B อายุมากกว่า 100 ปี เจ้าบ้านคือนางสาวพิกุล อ่อนอุระ สืบทอดจากนายหอม อ่อนอุระ เดิมเคยมีสมาชิกอาศัยอยู่มากกว่า 10 คน ในช่วงที่มีสมาชิกอยู่หลายคนมีการปรับปรุงซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากปัจจุบัน มีผู้อาศัยอยู่เพียง 3 คน และส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีครอบครัว จึงไม่ได้มีการต่อเติมหรือปรับปรุงมาก และเมื่อ 10 ปีที่แล้วได้มีการยกเรือนขวางส่วนครัวให้นายสุรินทร์ ปัจจุบันเสائب้านเริ่มทรุด ในส่วนที่เคยเป็นห้องนอนไม่มีการใช้งานพื้นเรือนเริ่มผุเนื่องจากหลังคารั่ว

พื้นที่ชั้นล่าง

ใต้ถุนโล่ง	195 ตร.ม.
ห้องน้ำ	4 ตร.ม.
รวม	199 ตร.ม.

พื้นที่ชั้นบน

โถง+นอน	135 ตร.ม.
ห้องนอน	48 ตร.ม.
ครัว	18 ตร.ม.
รวม	201 ตร.ม.

รูปที่ 6.50 : แสดงแปลนบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล B

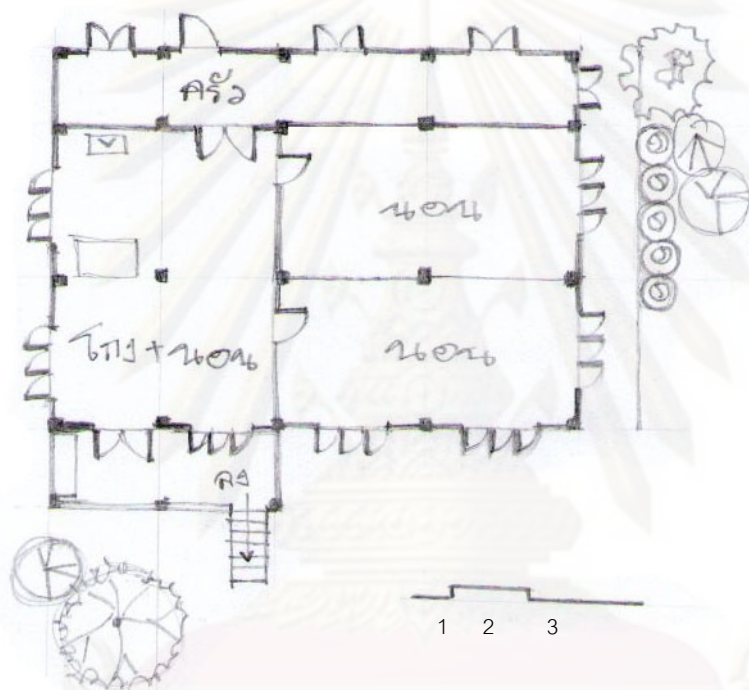

รูปที่ 6.51 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล B

6.5.3 ตัวอย่างสภาพบ้าน C

1) ตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล C บ้านเลขที่ 7/3 บ้านลำดับชั้นที่ 3 ของตระกูล มีลักษณะเป็นเรือนสมัยใหม่ เจ้าบ้านคือ นายอุทิศ พยนต์ิโยม ซึ่งแยกมาจากบ้านของตระกูลก่อนกำเนิด บ้านมีอายุประมาณ 4 ปี เป็นวัสดุคสล. 1 ชั้น เดิมเป็นเรือนพื้นถิ่นใต้ถุนสูง 1.5 เมตร เมื่อเกิดปัญหาไฟไหม้จึงมีการปลูกบ้านขึ้นใหม่ ใช้วัสดุพื้นไม้และประตูหน้าต่างของบ้านหลังเก่า

รูปที่ 6.52 : แสดงแปลนบ้านสภาพดีตระกูล C

พื้นที่ใช้สอย

โถง + นอน	48 ตร.ม.
ระเบียง	12 ตร.ม.
ห้องนอน	64 ตร.ม.
ห้องครัว	22 ตร.ม.
ห้องน้ำ	6 ตร.ม.
รวม	152 ตร.ม.

รูปที่ 6.53 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล C

2) ตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล C บ้านเลขที่ 23 เป็นบ้านลำดัดบ
 ชั้นที่ 1 ของตระกูลก่อนกำเนิด เป็นเรือนพื้นดิน อายุมากกว่า 100 ปี สืบทอดจากนายฉัตร ก่อน
 กำเนิด เจ้าของบ้านปัจจุบันคือ นางพรธนิภา ชะเนติยง ประกอบด้วยสมาชิก 8 คน มีลักษณะเป็น
 เรือน 2 หลังคู่ ยกพื้นสูงประมาณ 1.5 เมตร ปัจจุบันได้เปิดเป็นร้านอาหารและเป็นที่อยู่อาศัย
 ห้องนอนเปลี่ยนเป็นห้องพระ สมาชิกในบ้านนอนตรงโถง มีปัญหาในเรื่องเสาะและหลังคารั่ว ได้มี
 การเปลี่ยนเสาในส่วนที่ติดกับคลองเป็นเสาปูน ส่วนเสาดันที่เหลือผู้บ้างเล็กน้อย

รูปที่ 6.54 : แสดงแปลนบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล C

พื้นที่ใช้สอย

โถง + นอน	104 ตร.ม.
ระเบียง	46 ตร.ม.
ห้องนอน	16 ตร.ม.
ห้องพระ	16 ตร.ม.
โถง+ครัว+ร้านค้า	54 ตร.ม.
ห้องน้ำ	8 ตร.ม.
รวม	244 ตร.ม.

รูปที่ 6.55 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล C

6.5.4 ตัวอย่างสภาพบ้าน D

1) ตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล D เป็นบ้านลำดับชั้นที่3 เป็นบ้านของนายพจน์ รอดศิริ ประกอบแยกมาจากบ้านเรือนไทยของนางจตุรอรอดศิริซึ่งเป็นบ้านลำดับชั้นที่2 ชั้นบนเป็นโครงสร้างไม้และชั้นล่างเป็น คสล. เจ้าของบ้านไม่ได้อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องแต่ก็มีการเข้ามาดูแลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นบ้านที่เพิ่งสร้างมาในภายหลังทำให้บ้านยังคงสภาพดี

รูปที่ 6.56 : แสดงแปลนบ้านสภาพดีตระกูล D

พื้นที่ชั้นล่าง

โถง	64 ตร.ม.
ครัว	12 ตร.ม.
ห้องน้ำ	4 ตร.ม.
รวม	96 ตร.ม.

พื้นที่ชั้นบน

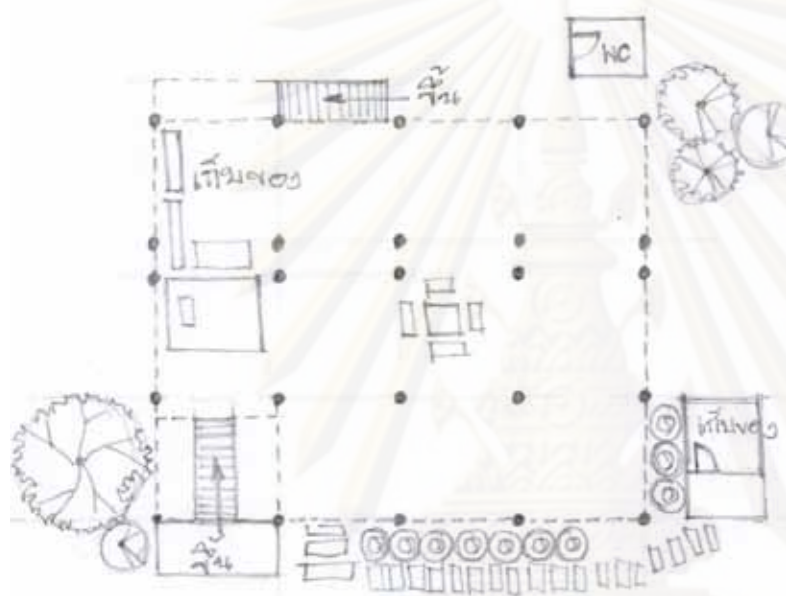
โถง	32 ตร.ม.
ห้องนอน	32 ตร.ม.
ระเบียง	16 ตร.ม.
รวม	80 ตร.ม.

รูปที่ 6.57 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพดีตระกูล D

2) ตัวอย่างบ้านสภาพปานกลางตระกูล D เป็นบ้านลำดับขั้นที่2 เรือนไทย อายุมากกว่า 100 ปี เป็นเรือนหลังที่2และอยู่ลำดับขั้นที่2 ของตระกูล D คุณจรูญ รอดศิริ สืบทอดต่อจากนายเชื้อม รอดศิริ เมื่อ 17 ปีที่แล้วมีการรื้อบ้านทั้งหลังปรับปรุงใหม่แต่เป็นทรงเดิมเปลี่ยนแปลงบางส่วน โครงสร้างจึงยังมีสภาพดี มีปัญหารางน้ำรั่วเล็กน้อยในส่วนของหลังคาเรือนเดิมเคยมีสมาชิกอยู่มากสุดประมาณ10คน ปัจจุบันมีผู้อาศัยจริงเพียง 2 คน แต่เนื่องจากชั้นล่างไม่ได้มีการต่อเติมทำให้ชั้นบนยังมีการใช้งานอยู่บ้าง

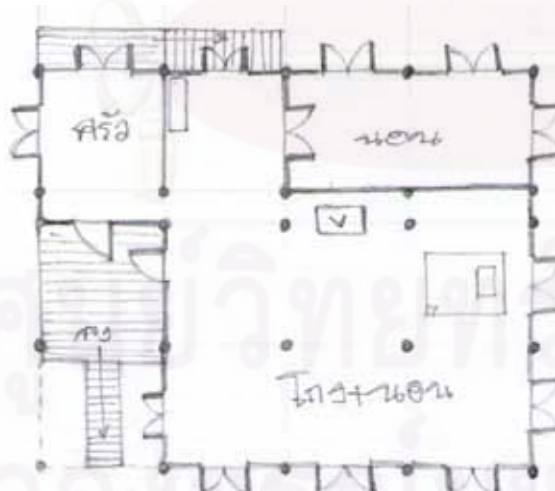

พื้นที่ชั้นล่าง

ใต้ถุนโล่ง 176 ตร.ม.

ห้องน้ำ 6 ตร.ม.

รวม 182 ตร.ม.

พื้นที่ชั้นบน

โถง 124 ตร.ม.

ห้องนอน 32 ตร.ม.

พื้นที่ครัว 20 ตร.ม.

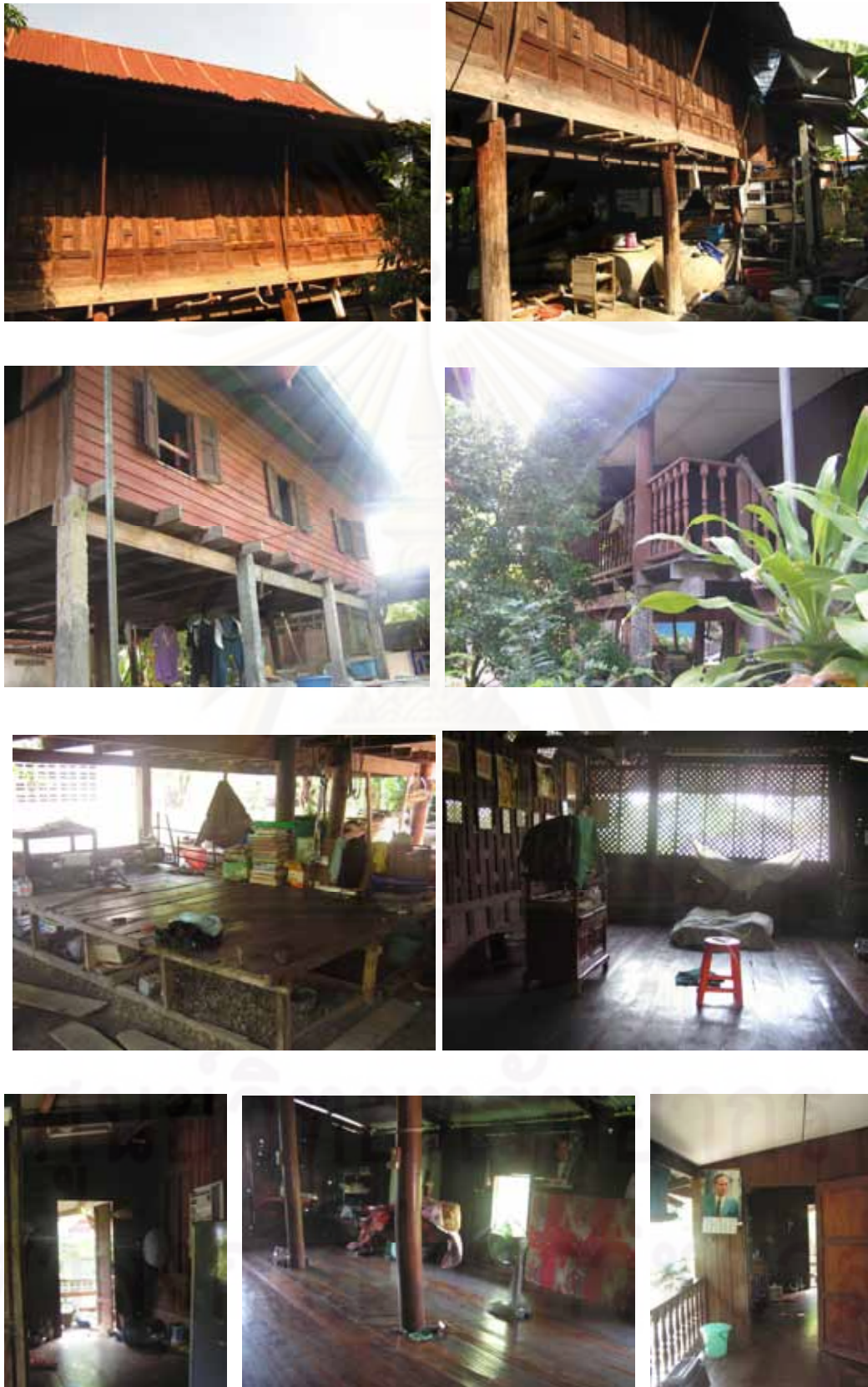
ระเบียง 16 ตร.ม.

รวม 192 ตร.ม.

1 2 3

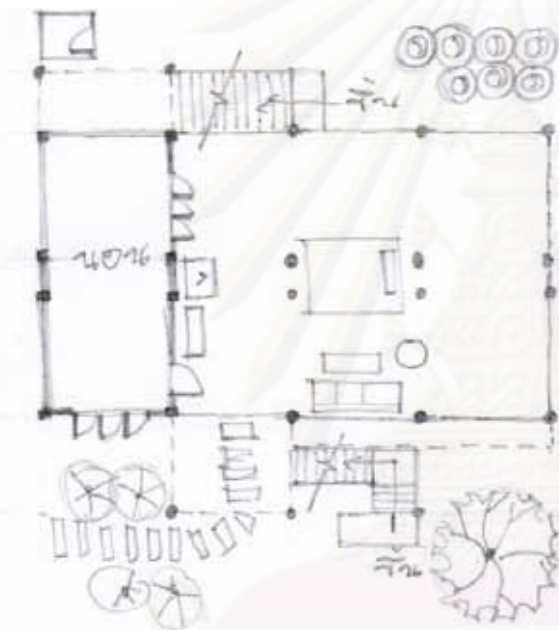
รูปที่ 6.58 : แสดงแปลนบ้านสภาพปานกลางตระกูล D

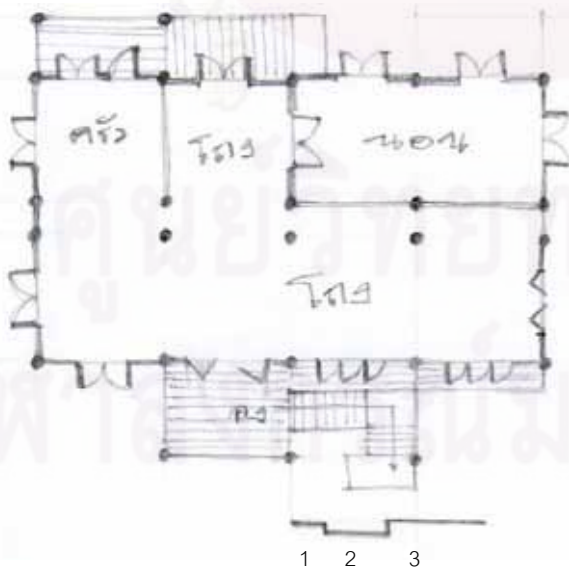
รูปที่ 6.59 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพปานกลางตระกูล D

3) ตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล D บ้านเลขที่ 44 บ้านลำดับชั้นที่ 2 เป็นเรือนไทย อายุมากกว่า 100 ปี และทำการปรับปรุงทั้งหลังประมาณ 40 ปีที่แล้ว เป็นบ้านเดิมของนางสาวฉิม รอดศิริ ผู้สืบทอดต่อคือนางพัชรา แสงนาค ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 3 คน เป็นบ้านไทยหลังที่ 3 ของตระกูลที่ได้มีการยกเรือนไทย 2 หลังจากบ้านร้างซึ่งเป็นบ้านหลังแรกของตระกูลมาต่อเติม ปัจจุบันชั้นบนไม่มีการใช้งาน ชั้นล่างได้มีการกั้นห้องเป็นห้องนอน 2 ห้อง ทำให้ชั้นบนไม่ได้รับการดูแลรักษาเท่าที่ควร บันไดทางขึ้นและชานเริ่มผุ ส่วนที่เคยเป็นครัวโครงสร้างพื้นผุไม่สามารถใช้งานได้ มีปัญหาหลังคารั่วในบางจุด

พื้นที่ชั้นล่าง

ใต้ถุนโล่ง	108 ตร.ม.
ห้องนอน	36 ตร.ม.
ห้องน้ำ	6 ตร.ม.
รวม	150 ตร.ม.

พื้นที่ชั้นบน

โถง	96 ตร.ม.
ห้องนอน	32 ตร.ม.
พื้นที่ครัว	16 ตร.ม.
ระเบียง	28 ตร.ม.
รวม	172 ตร.ม.

รูปที่ 6.60 : แสดงแปลนบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล D

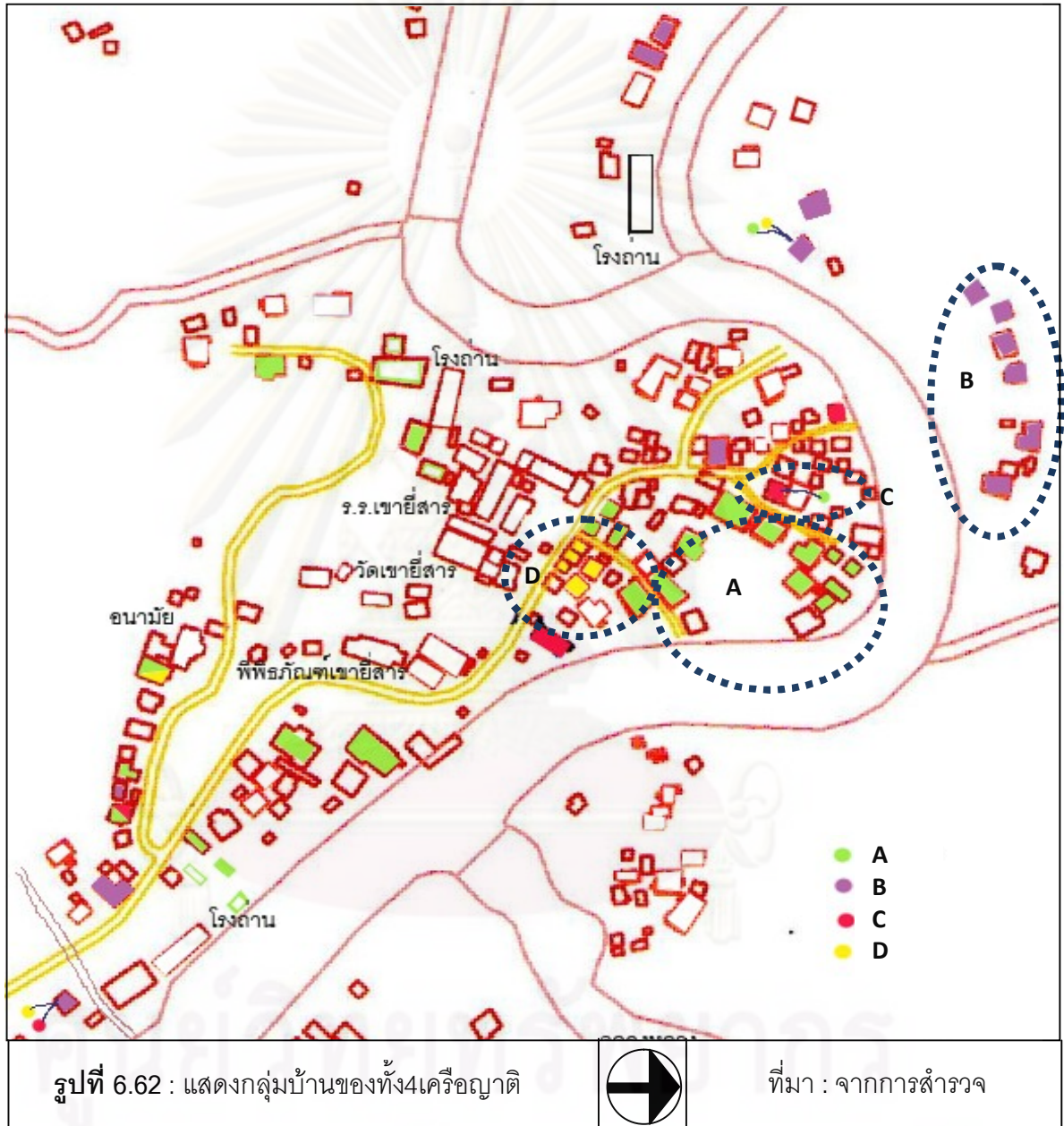

รูปที่ 6.61 : แสดงตัวอย่างบ้านสภาพทรุดโทรมตระกูล D

6.6 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติ

6.6.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยทั้ง 4 เครือญาติ

1) สรุปรูปแบบการตั้งบ้านเรือนและจำนวนบ้านทั้งหมดของทั้ง 4 ตระกูล

ตารางที่ 6.9 : สรุปรูปแบบการตั้งบ้านเรือนและจำนวนบ้านทั้งหมดของทั้ง 4 ตระกูล

ตระกูล	จำนวนบ้าน	บ้านที่ตั้งรวมกลุ่ม	บ้านที่ตั้งกระจาย	สัดส่วนบ้านรวมกลุ่ม/บ้านทั้งหมด
A	25	15	10	60
B	14	7	7	50
C	6	0	6	0
D	8	5	3	62.5

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

สรุปได้ว่าพบการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่มมากที่สุดจำนวน 3 กรณี และการตั้งบ้านเรือนแบบกระจาย 1 กรณี แสดงให้เห็นว่าการตั้งบ้านเรือนในชุมชนเป็นการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่ม ซึ่งเริ่มแรกเมื่อมีการขยายครอบครัว จะมีการปลูกสร้างบ้านอยู่บริเวณเดียวกับบ้านบรรพบุรุษ ต่อมาเมื่อพื้นที่เริ่มคับแคบ จึงเริ่มมีการกระจายไปอยู่ตำแหน่งอื่นในชุมชน พบว่า A มีจำนวนบ้านที่มีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านมากที่สุดจำนวน 15 หลัง รองลงมาคือ B จำนวน 7 หลัง และ D จำนวน 5 หลัง ส่วน C ไม่พบการรวมกลุ่มของบ้านเลย เนื่องด้วยสายของ C ที่ได้มีการสำรวจ ประกอบด้วยบ้านจำนวน 5 หลัง ซึ่งลูกหลานไม่ได้ปลูกบ้านใหม่ใกล้บ้านเดิมเลย เมื่อคำนวณสัดส่วนของการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มบ้านกับจำนวนบ้านทั้งหมดพบว่า ตระกูลที่มีสัดส่วนการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่มมากที่สุดคือ D 62.5% รองลงมาคือ A 60% และ B 50% ตามลำดับ และการที่ D ซึ่งมีระดับความสัมพันธ์น้อยแต่มีสัดส่วนกลุ่มบ้านมากที่สุดเป็นผลมาจากการที่ทายาทของตระกูลมีการครอบครองโฉนดที่ดินร่วมกันทำให้คนรุ่นหลังต้องมีการจับจองพื้นที่และสร้างบ้านบนที่ดินเดิมจึงทำให้เกิดการคงอยู่ของกลุ่มบ้านเช่นอดีต แต่เนื่องจากคนส่วนมากประกอบอาชีพนอกชุมชน หากไม่ได้ตั้งบ้านเรือนในกลุ่มบ้านก็จะย้ายออกนอกชุมชนเลย ทำให้มีสัดส่วนการปักกลุ่มบ้านต่อบ้านทั้งหมดมากที่สุดแตกต่างจาก A ซึ่งมีความสัมพันธ์มากที่สุดและมีจำนวนบ้านในกลุ่มบ้านมากที่สุดแต่มีสัดส่วนกลุ่มบ้านน้อยกว่า D เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในชุมชน หากไม่ได้อยู่ในกลุ่มบ้านก็ยังมี การตั้งบ้านเรือนในชุมชน ทำให้สัดส่วนของกลุ่มบ้านต่อบ้านทั้งหมดน้อยกว่า D

2) สรุปการจำแนกบ้านแต่ละประเภทของทั้ง 4 เครือญาติ

ตารางที่ 6.10 : สรุปการจำแนกบ้านแต่ละประเภทของทั้ง 4 เครือญาติ

ตระกูล	A		B		C		D	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
เรือนไทย	8	32	6	54.5	3	42.9	1	20
เรือนพื้นดิน	2	8	1	9.1	0	0	1	20
เรือนประยุกต์	3	12	2	18.2	1	14.2	1	20
เรือนสมัยใหม่	12	48	2	18.2	3	42.9	2	40
จำนวน(หลังคาเรือน)	25	100	11	100	7	100	5	100

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

เรือนไทย จากตารางพบว่าบ้านเรือนไทยในตระกูล B 54.5% มีสัดส่วนมากที่สุดเมื่อเทียบกับทุกตระกูล เนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ทางฝั่งตรงข้ามวัดเขายี่สาร การขนส่งวัสดุก่อสร้างลำบาก การใช้วัสดุสมัยใหม่การเปลี่ยนแปลงจึงไม่มากเท่ากับเรือนไทยที่อยู่ฝั่งตรงข้าม ผนวกกับผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านไทยส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ และลูกหลานไปทำงานนอกพื้นที่ ทำให้การปรับปรุงต่อเติมยังมีไม่มาก บ้านส่วนมากมีลักษณะเหมือนเดิมตั้งแต่แรก สัดส่วนรองลงมาคือเรือนไทยในตระกูล D เรือนไทยดั้งเดิมของตระกูลยังอยู่ครบทุกหลัง มีเพียงเรือนสมัยใหม่เพิ่มมารอบๆบริเวณเพียง 2 หลังเท่านั้น ตระกูล A 32% เพราะได้เกิดบ้านสมัยใหม่ในยุคหลังเป็นจำนวนมากและเรือนไทยบางหลังได้แปรสภาพเป็นเรือนประยุกต์ทำให้สัดส่วนของบ้านไทยน้อยกว B และ D ทั้งที่จำนวนหลังมากกว่า ตระกูลที่มีสัดส่วนบ้านไทยน้อยที่สุดคือ C 20% เนื่องจากบ้านหลายหลังในตระกูลถูกทดแทนด้วยบ้านสมัยใหม่

เรือนพื้นดิน เรือนพื้นดินของทั้ง 4 ตระกูลถือว่าเป็นเรือนที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับเรือนประเภทอื่นๆ เนื่องจากเรือนพื้นดินเป็นประกอบด้วยวัสดุที่ไม่ถาวรทำให้เกิดเรือน

สมัยใหม่ขึ้นมาทดแทนของเก่าจำนวนมาก ตระกูลที่มีสัดส่วนเรือนพื้นถิ่นมากที่สุดคือ C 20% รองลงมาคือ B 9.1% A 8% และที่ไม่มีเลยคือ C 0%

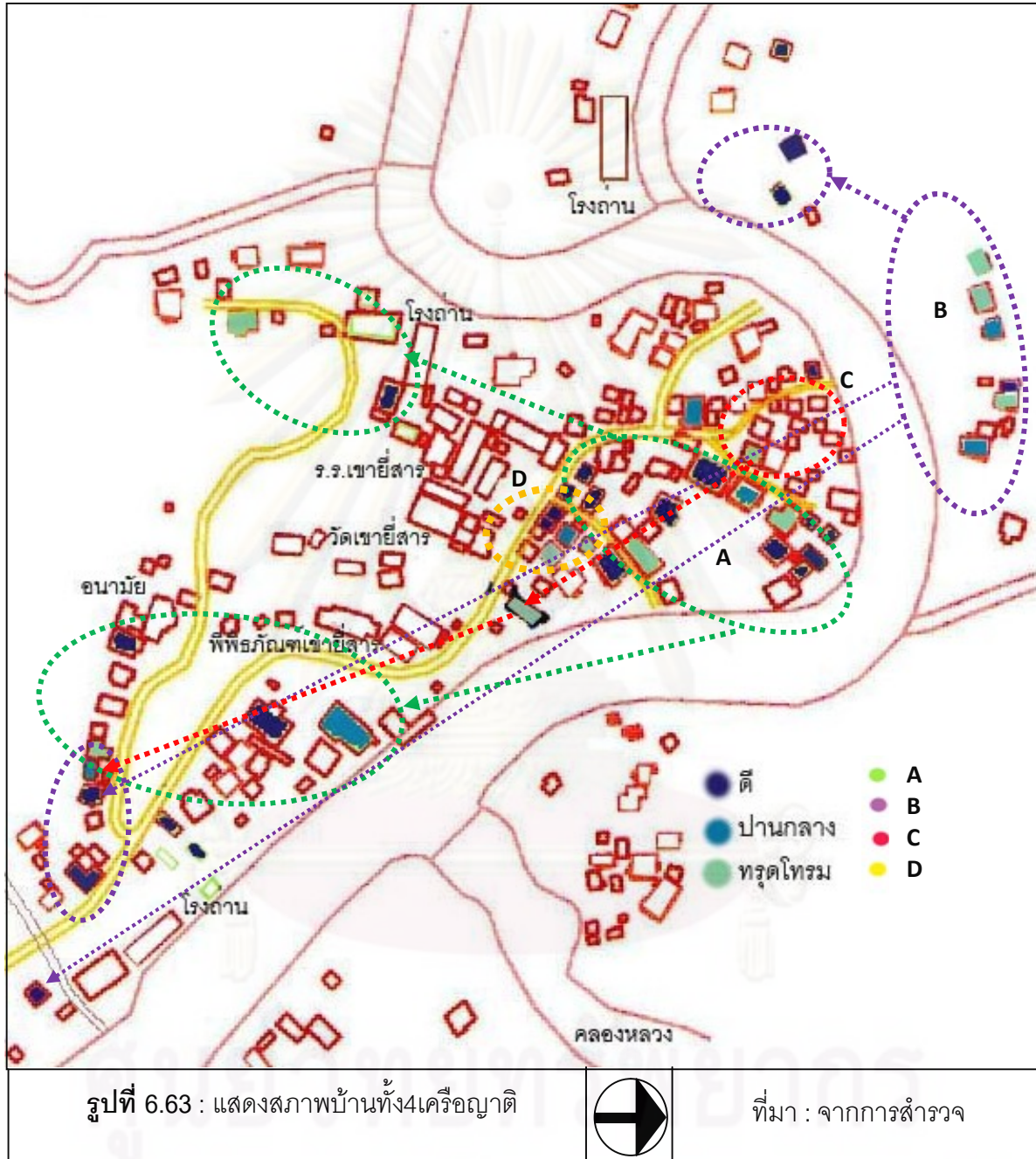
เรือนประยุกต์ ตระกูลที่มีสัดส่วนเรือนประยุกต์มากที่สุดคือ C 20% รองลงมาคือ B 18.2% D 14.2% และ A 12% จากการสำรวจพบว่าเรือนประยุกต์ของสามตระกูลแรกเป็นเรือนพื้นถิ่นประยุกต์เป็นส่วนใหญ่ ส่วน A ส่วนใหญ่เป็นเรือนไทยประยุกต์ซึ่งปลูกบนพื้นที่เดิมของเรือนหลังเก่าที่เป็นเรือนไทย

เรือนสมัยใหม่ A มีสัดส่วนเรือนสมัยใหม่มากที่สุด 48% รองลงมาคือ D 42.9% C 40% และ B 18.2% A มีสัดส่วนของเรือนสมัยใหม่มากที่สุดและมากกว่าเรือนประเภทอื่นของตระกูล แสดงให้เห็นว่ามีลูกหลานรุ่นหลังที่ยังปลูกบ้านอยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก ส่วน B มีบ้านสมัยใหม่เป็นสัดส่วนน้อยที่สุด และบ้านไทยมากที่สุดแสดงให้เห็นว่าคนรุ่นหลังไม่นิยมปลูกบ้านใหม่หรือปลูกบ้านอยู่ในชุมชนน้อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.6.2 สภาพที่อยู่อาศัยและการขยายของบ้านทั้ง 4 เครื่องญาติ

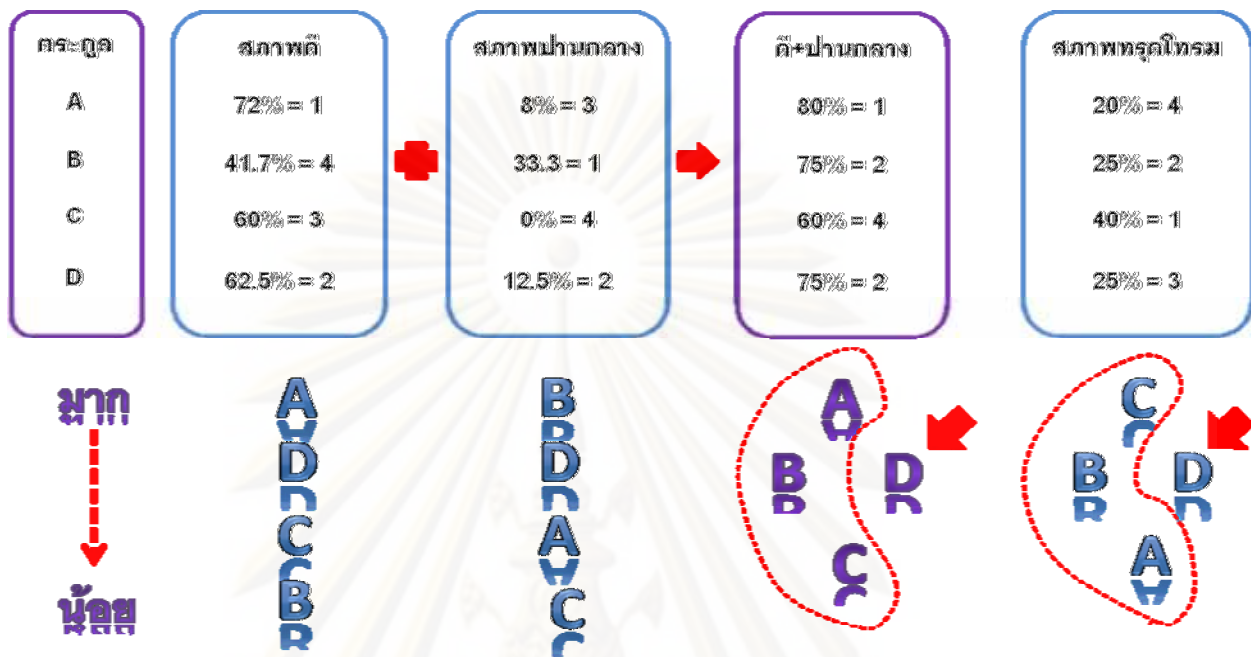
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6.11 : แสดงสภาพที่อยู่อาศัยของทั้ง 4 ตระกูลตามลำดับชั้นในฝั่งเรือญาติ

กรณีศึกษา	A			B			C			D		
	ดี	ปานกลาง	ทรุดโทรม	ดี	ปานกลาง	ทรุดโทรม	ดี	ปานกลาง	ทรุดโทรม	ดี	ปานกลาง	ทรุดโทรม
ลำดับชั้นที่1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
ลำดับชั้นที่2	2	0	1	1	0	2	0	0	1	0	1	1
ลำดับชั้นที่3	8	0	3	3	3	1	3	0	0	5	0	0
ลำดับชั้นที่4	8	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0
รวม (หลัง)	18	2	5	5	4	3	3	0	2	5	1	2
สัดส่วนสภาพบ้านต่อบ้านทั้งหมด(%)	72	8	20	41.7	33.3	25	60	0	40	62.5	12.5	25

ที่มา: จากการสำรวจ(2550)

ตารางที่ 6.12 : สรุปสภาพบ้านของทั้ง 4 ตระกูลตามลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

สภาพที่อยู่อาศัยในกรณีศึกษาทั้ง 4 กรณี พบบ้านที่มีสภาพดี 31 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 62% ของบ้านทั้งหมด บ้านสภาพปานกลาง 7 หลัง คิดเป็นสัดส่วน 14% ของบ้านทั้งหมดและบ้านสภาพทรุดโทรม 12 หลังคิดเป็นสัดส่วนทั้งหมด 24% ของบ้านทั้งหมด บ้านส่วนใหญ่ในกรณีศึกษามีสภาพดี แสดงว่าเจ้าของบ้านส่วนใหญ่มีการดูแลรักษาบ้านอยู่เสมอ

การวิเคราะห์สภาพบ้านจำเป็นต้องรวมบ้านสภาพดีเข้ากับสภาพปานกลางด้วย เนื่องจากเจ้าของบ้านยังมีการดูแลรักษาที่อยู่อาศัยทำให้โครงสร้างของบ้านยังมีสภาพดี

ผลการศึกษาพบว่า บ้าน A มีสภาพดีมากที่สุด รองลงมาเป็นบ้าน D C และ B ตามลำดับ บ้านที่มีระดับความสัมพันธ์มากจะมีสภาพบ้านดี และปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ส่วนบ้านที่มีระดับความสัมพันธ์น้อยจะมีบ้านที่สภาพทรุดโทรมตามลำดับ มีความแตกต่างเฉพาะ D ที่มีระดับความสัมพันธ์น้อยแต่สัดส่วนสภาพบ้านดีและปานกลางเป็นลำดับที่สอง ซึ่งเกิดจากข้อสรุปเดียวกับในเรื่องของกลุ่มบ้าน เนื่องจากปัจจัยในเรื่องการถือครองที่ดิน ซึ่งการที่บ้านเป็นโฉนดเจ้าของเดียวกันสามคน ทำให้บ้านที่สร้างใหม่จึงสร้างบริเวณใกล้เคียงกับบ้านเดิมของพ่อและแม่ และบ้านสภาพดีทั้งหมดเป็นบ้านที่สร้างมาในยุคหลังจึงยังคงมีสภาพดีอยู่ แต่มีความเสี่ยงในการที่ บ้านมีโอกาสถูกปล่อยร้างและบ้านทรุดโทรมสูงในอนาคต เนื่องจากเจ้าของบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกชุมชนไม่มีการอยู่อาศัยในบ้านอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาวิจัย

สรุปผลการศึกษาวิจัยเรื่องสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติในชุมชนเขายี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาวิวัฒนาการความเป็นเครือญาติของชุมชนเขายี่สาร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศึกษาลักษณะทางกายภาพและสภาพที่อยู่อาศัยของเครือญาติแบบต่างๆในชุมชนเขายี่สาร และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพและสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างตามระดับความสัมพันธ์มากไปน้อยดังนี้ เมื่อจัดระดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์แทนชื่อตระกูลเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์จากระดับความสัมพันธ์มากไปน้อยเป็น A B C และ D ตามลำดับ

A = ความสัมพันธ์มากที่สุด

B = ความสัมพันธ์กลางค่อนข้างมาก

C = ความสัมพันธ์กลางค่อนข้างน้อย

D = ความสัมพันธ์น้อยที่สุด

1. กลุ่มบ้านกับความเป็นเครือญาติ

พบว่า A มีจำนวนบ้านที่มีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านมากที่สุด แต่เมื่อจากการคำนวณสัดส่วนของการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มบ้านกับจำนวนบ้านทั้งหมดของพบว่า ตระกูลที่มีสัดส่วนการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่มมากที่สุดคือ D 62.5% รองลงมาคือ A 60% และ B 50% ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามคลองขุดยี่สาร ตามลำดับ ส่วนตระกูลมีลักษณะเป็นแบบกระจายตัวเปลี่ยนแปลงเป็นการตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมทางบก คือ C

การตั้งบ้านเรือนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่ม ซึ่งเริ่มแรกเมื่อมีการขยายครอบครัว จะมีการปลูกสร้างบ้านอยู่บริเวณเดียวกับบ้านของพ่อแม่ ต่อมาเมื่อพื้นที่เริ่มคับแคบ จึงเริ่มมีการกระจายไปอยู่ตำแหน่งอื่นในชุมชน การตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่ม พบในตระกูลที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติมากและมีการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มมาตั้งแต่อดีต ตระกูลที่มีเครือญาติมากและมีความสัมพันธ์มาก มีบ้านที่เป็นกลุ่มขนาดใหญ่และมีจำนวนบ้านในกลุ่มบ้านมากกว่าบ้านที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติน้อยกว่า เนื่องจากมีที่ดินที่ตกทอดมาในบริเวณบ้านบรรพบุรุษทำให้มีพื้นที่เพียงพอในการสร้างบ้านอยู่รวมกลุ่มกันใกล้บ้านของพ่อแม่ และจากการที่มีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น ทำให้ไม่ต้องการย้ายออกไปอยู่ไกลจากบ้านเดิมของพ่อแม่ที่เคยอยู่ ยัง

มีความต้องการอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมซึ่งรายล้อมไปด้วยเครือญาติในบริเวณใกล้เคียง อีกทั้งการอยู่โดยการล้อมรอบด้วยเครือญาติ ทำให้มีความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยจากคนภายนอก

ในการศึกษายังพบการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่มในตระกูลมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติน้อย 1กรณี ซึ่งเกิดจากการครอบครองโฉนดที่ดินร่วมกันในเครือญาติ เมื่อมีการปลูกบ้านใหม่จึงปลูกในที่ดินเดิมติดกับบ้านของพ่อแม่หรือการสร้างบ้านใหม่ทดแทนบ้านดั้งเดิมหลังเก่า ดังนั้นปัจจัยทางด้านการถือครองที่ดินจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดลักษณะการตั้งบ้านเรือนแบบกลุ่มบ้านจนถึงปัจจุบัน แต่ผลจากการที่ดินเป็นผืนเล็ก จึงไม่เพียงพอต่อสมาชิกทำให้สมาชิกที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มบ้านได้มีการย้ายออกนอกชุมชน ซึ่งต่างจากตระกูลที่มีความสัมพันธ์มากที่หากพื้นที่ไม่เพียงพอ ก็จะมีการปลูกบ้านนอกกลุ่มบ้านแต่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนเช่นเดิม

ข้อค้นพบ	ลักษณะการตั้งบ้านเรือน	ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
<p>1 รวมกลุ่ม ความสัมพันธ์มาก</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มบ้านขนาดใหญ่ - คนรุ่นหลังยังคงสร้างบ้านใกล้พ่อแม่ - นิยมสร้างบ้านในชุมชนเกิดกลุ่มบ้านใหม่นอกกลุ่มบ้านเดิม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีที่ดินตกทอดบริเวณบ้านบรรพบุรุษ - ผูกพันกับเครือญาติ คุ้นใจและปลอดภัย
<p>2 รวมกลุ่ม ความสัมพันธ์น้อย</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มบ้านขนาดเล็ก - บ้านติดกันหนาแน่น - สมาชิกหากไม่สร้างบ้านในกลุ่มบ้านก็สร้างนอกชุมชนเลย 	<ul style="list-style-type: none"> - การครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินร่วมกัน - ที่ดินผืนเล็ก
<p>3 กระจาย ความสัมพันธ์น้อย</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - บ้านมีลักษณะกระจายตัว - ขยายออกรอบนอกกลุ่ม และส่วนใหญ่ย้ายออกนอกชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ที่ดินในชุมชนน้อย - สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกชุมชน

ภาพที่ 7.1 : แสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มบ้านกับความเป็นเครือญาติ

สรุป การตั้งบ้านเรือนแบบรวมกลุ่ม ส่วนใหญ่พบในตระกูลที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติมาก และตระกูลที่มีความสัมพันธ์มาก บ้านจะเป็นกลุ่มใหญ่และมีจำนวนบ้านในกลุ่มบ้านมากกว่าตระกูลที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติน้อยกว่า เนื่องจากส่วนใหญ่มีที่ดินเพียงพอในการสร้างบ้านของคนรุ่นหลังใกล้บ้านของบรรพบุรุษ และจากการที่มีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น ทำให้ไม่ต้องการย้ายออกไปอยู่ไกลจากบ้านเดิมของพ่อแม่

2. สภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติ

พบว่าบ้าน A มีสภาพดีมากที่สุด รองลงมาเป็นบ้าน D C และ B ตามลำดับ แต่เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับบ้านสภาพปานกลางพบว่าบ้าน B มีบ้านสภาพปานกลางมากเป็นอันดับ 1 ซึ่งบ้านสภาพปานกลางเป็นบ้านที่มีการซ่อมแซมปรับปรุงโครงสร้างให้อยู่ในสภาพดีเพียงแต่สภาพบ้านภายนอกทรุดโทรมเท่านั้น ดังนั้นในการวิเคราะห์สภาพบ้านจำเป็นต้องรวมบ้านสภาพดีเข้ากับสภาพปานกลางด้วย เนื่องจากเจ้าของบ้านยังมีการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย

บ้านสภาพดีและบ้านสภาพปานกลางส่วนใหญ่ พบในตระกูลที่มีระดับความสัมพันธ์ในตระกูลมาก สมาชิกมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นและมีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษและบ้านที่บรรพบุรุษสร้างไว้เป็นมรดก และในตระกูลนี้ยังมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี มีการเกื้อกูลกันในด้านปัจจัยต่างๆ สมาชิกในตระกูลส่วนมากไม่ต้องการย้ายออกนอกชุมชน ส่งผลให้มีการปรับปรุงดูแลรักษาบ้านให้มีสภาพดีอย่างสม่ำเสมอ และพบการต่อเติมปรับปรุงที่อยู่อาศัยเพื่อการใช้งานที่แตกต่างจากอดีตด้วย สำหรับที่อยู่อาศัยที่มีสภาพทรุดโทรมพบในตระกูลที่มีความสัมพันธ์น้อย เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกชุมชน ทำให้ไม่ได้อยู่อาศัยประจำในชุมชน และส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก ขาดงบประมาณในการปรับปรุงรักษาบ้านทำให้บ้านขาดการดูแลรักษาสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรหมพรรณ พรหมสาขา ณ สกลนคร (2547) ซึ่งพบว่าบ้านที่มีการอยู่อาศัยมานาน มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษและมีเครือญาติอยู่ในพื้นที่ เจ้าของบ้านมีความผูกพันกับบ้านและตระหนักถึงคุณค่าของบ้าน จึงมีการดูแลปรับปรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอและมีการคงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเดิมไว้อย่างดี

ในการศึกษาพบว่าบ้านที่มีสภาพดีและปานกลาง พบในตระกูลมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติน้อย 1 กรณี ซึ่งเกิดจากข้อสรุปเดียวกับในเรื่องของกลุ่มบ้าน เนื่องจากปัจจัยในเรื่องการถือครองที่ดิน ซึ่งการที่บ้านเป็นโฉนดเจ้าของเดียวกันสามคน ทำให้บ้านที่สร้างใหม่จึงสร้างบริเวณใกล้เคียงกับบ้านเดิมของพ่อและแม่ และบ้านสภาพดีทั้งหมดเป็นบ้านที่สร้างมาในยุคหลังจึงยังคงมีสภาพดีอยู่ ส่วนบ้านที่สร้างในยุคแรกซึ่งเป็นบ้านเรือนไทยถูกปล่อยให้ทรุดโทรม ไม่มีการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง พบว่าสมาชิกในตระกูลเมื่อมีการขยายครอบครัวหากไม่สร้างบ้านในพื้นที่กลุ่มบ้านก็จะย้ายออกไปนอกชุมชนเลย ทำให้บ้านส่วนมากจึงอยู่ในกลุ่มบ้านมากกว่ากระจายไปอยู่ที่บริเวณรอบข้าง บ้านมีโอกาสในการถูกปล่อยให้ร้างสูงในอนาคตเนื่องจากการที่เจ้าของบ้านมีที่ทำกินในชุมชนน้อยหรือไม่มีเลย ทำให้ต้องออกไปทำงานนอกชุมชน เกิดความไม่สมดุลของสมาชิกกับที่อยู่อาศัย โดยปล่อยให้คนชราและเด็กอยู่บ้านตามลำพัง

ภาพที่ 7.2 : แสดงความสัมพันธ์ของสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติ

สรุป บ้านที่มีสภาพบ้านดีและปานกลางส่วนใหญ่ พบในตระกูลที่มีระดับความสัมพันธ์มาก ซึ่งเป็นผลมาจากการที่สมาชิกมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่น การมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่กว้างขวางในชุมชน รวมทั้งสมาชิกในตระกูลมีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษและตัวบ้านดั้งเดิม และสิ่งสำคัญคือการมีทรัพยากรในการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาก ทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีเกิดการเกื้อกูลกันในด้านปัจจัยต่างๆ สมาชิกไม่ต้องการย้ายออกนอกชุมชน จึงส่งผลให้เจ้าของบ้านมีการปรับปรุงดูแลรักษาบ้านให้มีสภาพดีอย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้นความเป็นเครือญาติเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของเอกลักษณ์ทางกายภาพของชุมชน การมีความสัมพันธ์ที่ดีทางเครือญาติ ทำให้เกิดการคงอยู่ของการรวมกลุ่มบ้านในเครือญาติเดียวกัน และการมีความสัมพันธ์ที่ดีทางเครือญาติ ส่งผลต่อการดูแลปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยให้มีสภาพดีอย่างสม่ำเสมอ สิ่งสำคัญที่ส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติดี คือการมีอาชีพและที่ทำกินภายในชุมชน

3. ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

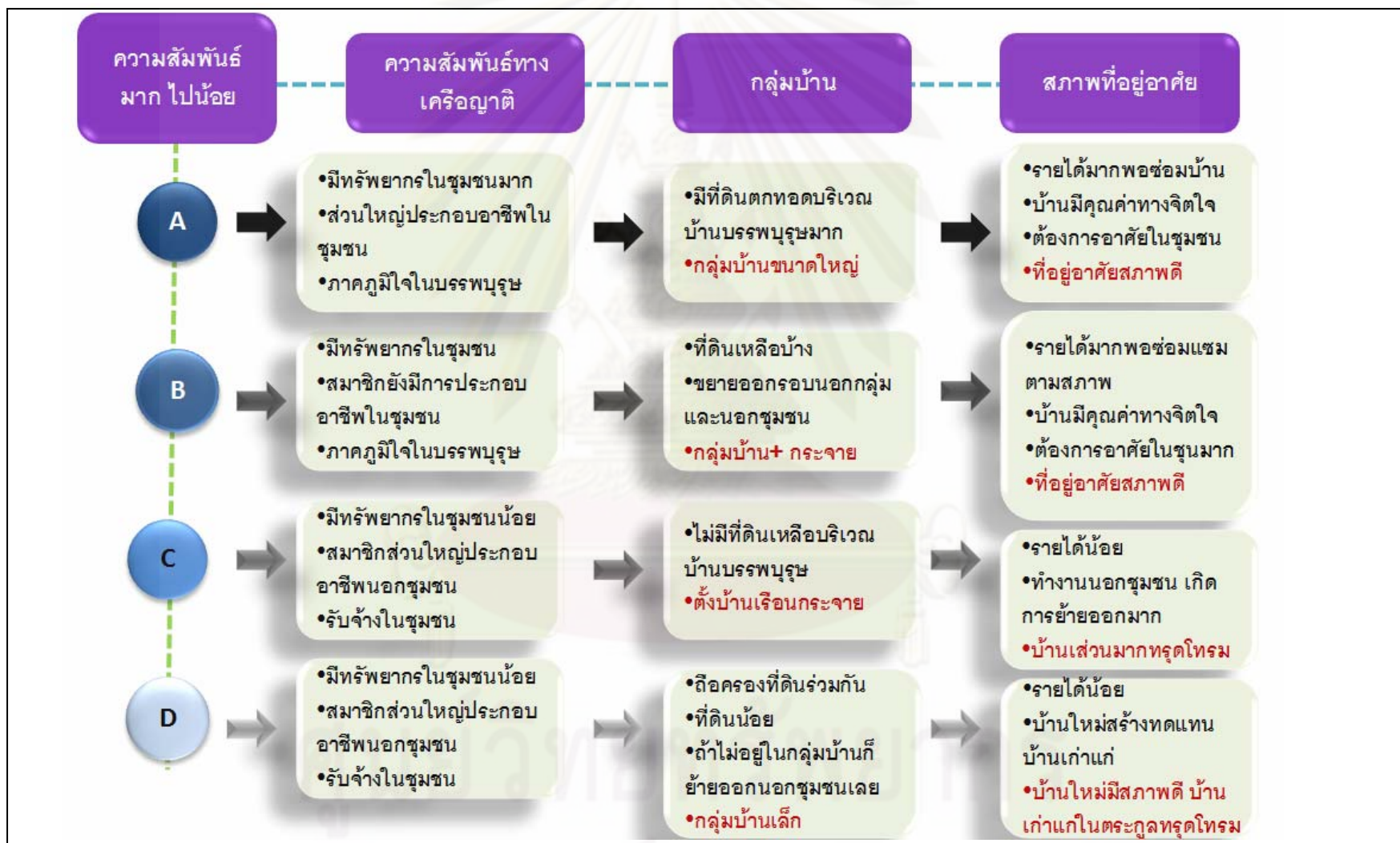
จากข้อ 1 และข้อ 2 พบว่าความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ดีกับการที่เป็นเครือญาติขนาดใหญ่ ส่งผลต่อลักษณะทางกายภาพเกิดเป็นกลุ่มบ้านและบ้านส่วนใหญ่มีสภาพดี

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้เครือญาติมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น คือ การมีที่ดินทำกินภายในชุมชน การมีทรัพยากรเพื่อการประกอบอาชีพจนเกิดเป็นรายได้หลักของครอบครัว และเกิดการตั้งรกรากเป็นเวลายาวนานจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากชุมชนเป็นชุมชนประมงและปลูกป่าโกงกาง ผู้ที่มีทรัพยากรในการทำกินมาก ย่อมมีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต และมีความคิดที่ต้องการอยู่อาศัยในชุมชนต่อไป ไม่ต้องการย้ายที่อยู่ออกนอกชุมชน รวมทั้งมีการประกอบอาชีพร่วมกันในหมู่เครือญาติ ทำให้เกิดเครือญาติที่ยังอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนมาก และมีแรงเกาะเกี่ยวภายในชุมชนเป็นเครือข่ายที่กว้างขวาง ทำให้มีระดับความสัมพันธ์ภายในชุมชนที่ดีตามไปด้วย ดังเช่น ตระกูล A ซึ่งมีอาชีพหลักที่ยังสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการเลี้ยงชีพได้ ต่างจากตระกูล D ซึ่งขาดทรัพยากรในการประกอบอาชีพภายในชุมชน คนในตระกูลต่างต้องออกไปทำงานนอกชุมชน จึงเกิดการย้ายถิ่นค่อนข้างมาก ส่วนสมาชิกยังอยู่ในชุมชนก็ประกอบอาชีพรับจ้าง เช่น เป็นแรงงานในการทำป่าโกงกางและโรงเผาถ่านในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540) พบว่าแหล่งงานเป็นทรัพยากรที่สำคัญ การที่ประชากรมีแหล่งงานอยู่ภายในและรอบชุมชน ส่งผลให้เกิดแรงเกาะเกี่ยวภายในชุมชนมาก ความต้องการอาศัยในชุมชนมาก และ เตือนเต็มดวง บุญคง (2548) พบว่าการคงอยู่ของชุมชนเกิดจากการที่ชุมชนมีทรัพยากร หรือมีศักยภาพในการส่งเสริมให้ประชากรในพื้นที่มีกินมีใช้ จึงไม่มีแนวคิดในการย้ายออกจากพื้นที่

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 7.1: แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ส่งผลต่อลักษณะกลุ่มบ้านและสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชนเขาอีสาร

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจครัวเรือน และระบบเครือญาติเป็นปัจจัยสำคัญต่อการคงอยู่ของกลุ่มบ้านและการมีสภาพบ้านเรือนที่ดีมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังนั้นในการอนุรักษ์ชุมชน จึงต้องมีการคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวร่วมด้วย

1. เศรษฐกิจครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ดี ส่งผลต่อการคงอยู่ของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน การที่คนในตระกูลมีการประกอบอาชีพโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้สมาชิกส่วนใหญ่ไม่จำเป็นต้องออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชน เกิดการอาศัยอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่องและมีรายได้เพียงพอในการซ่อมแซมปรับปรุงบ้านให้มีสภาพดีอยู่เสมอ ดังนั้นจึงควรมีการสร้างอาชีพและการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนประกอบอาชีพโดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนอย่างคุ้มค่าที่สุด โดยทรัพยากรที่กล่าวถึง คือ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่น และรวมถึงทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม ทั้งประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และที่อยู่อาศัยที่มีเอกลักษณ์มาใช้พัฒนาตัวชุมชนเองเพื่อการอยู่อาศัยที่ยั่งยืน เช่น การส่งเสริมและให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพประมงซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชน การส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมให้เกิดเป็นรายได้ของคนในชุมชน

ภาพที่ 7.3 : แสดงปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการดำรงอยู่ของเอกลักษณ์ชุมชน

2. จากการศึกษาชุมชนยี่สารในเรื่องของการตั้งบ้านเรือน พบการตั้งบ้านเรือนแบบรวมกลุ่มส่วนใหญ่ในตระกูลที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ดี จากแนวคิดของ ฉัตรชัย พงศ์ประยูร(2536) ซึ่งกล่าวว่า การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มมีผลดีทางสังคมและจิตใจ คือ การได้อยู่เป็นกลุ่มทำให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและอบอุ่น ดังนั้นในการตั้งบ้านเรือนแบบรวมกลุ่มนี้ สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนต่างๆ โดยเฉพาะในชุมชนชนบทที่ยังมีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติอยู่ ควรมีนโยบายในการพัฒนาพื้นที่โดยไม่กระทบต่อรูปแบบการตั้งบ้านเรือนดั้งเดิม และควรที่จะหาแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนในลักษณะนี้ไว้ จะพบว่าสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะการตั้งบ้านเรือนแบบรวมกลุ่ม คือการพัฒนาในด้านเส้นทางคมนาคม การตัดถนนผ่านชุมชนหรือการตัดถนนภายในชุมชน ควรมีแนวทางในการพัฒนาที่มีการศึกษาถึงลักษณะพื้นที่เดิมก่อน เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชุมชน นอกจากนั้นยังสามารถนำแนวคิดนี้มาใช้ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยในโครงการที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยในอนาคตต่อไป

3. ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมในการนำเสนอผลงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเขา ยี่สาร มาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ต่อชาวชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้รับรู้และตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยที่มีเอกลักษณ์ที่ตนเองอาศัยอยู่ และสนับสนุนงบประมาณให้มีการต่อยอดงานวิจัยออกไป เพื่อให้ชุมชนแห่งนี้เป็นโครงการต้นแบบ แหล่งเรียนรู้ที่จะนำองค์ความรู้ใหม่มาสู่ชุมชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกันต่อไป

4. ที่อยู่อาศัยดั้งเดิมในชุมชนเขา ยี่สารส่วนใหญ่เป็นเรือนไทยและเรือนพื้นถิ่นอายุกว่าร้อยปี มีการอยู่อาศัยมาหลายชั่วอายุคน จึงย่อมมีความน่าสนใจในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป โดยเฉพาะการใช้พื้นที่ การใช้ชีวิตอยู่ในที่อยู่อาศัยและความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของที่อยู่อาศัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจของการเปลี่ยนแปลงลักษณะที่อยู่อาศัยทั้งในด้านกายภาพและการอยู่อาศัยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด, 2536

เดือนเต็มดวง บุญคง. การคงอยู่ของชุมชนพักอาศัยในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษาชุมชนหลังวัดราชนัดดา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

นพดล ลีตีพงษ์พานิช. รูปแบบการอยู่อาศัยชุมชนไทยเพื่อสลายมอญบางกระบือ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

บุญลือ วันทายนนต์. ครอบครัวและวงศัวาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522

พามิลา หะวาร์ภักษ์. วิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

พัทยา ตั้งไตรวัฒน์. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่อยู่อาศัยกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว: กรณีศึกษาหมู่บ้านอาคารสงเคราะห์ทุ่งมหาเมฆ. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

เพ็ชรกานต์ วงศ์วานิชย์ศิลป์. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนคลองบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารราชการจังหวัดสมุทรสงคราม. ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม. <http://www.samutsongkhram.go.th>, 25 มิ.ย. 52

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). สังคมและวัฒนธรรม ชุมชนคนยี่สาร. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2545.

แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 3 ปี (2551-2553) องค์การบริหารส่วนตำบลเขาไยสาร, สมุทรสงคราม. 2551

อรศิริ ปาณินท์. บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, 2539.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบสอบถาม

โครงการศึกษาสภาพที่อยู่อาศัยกับความเป็นเครือญาติในชุมชนเขายี่สาร จังหวัด

สมุทรสงคราม

ตระกูล.....บ้านเดิมของตระกูล.....

บ้านเลขที่.....ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

1. ประเภทบ้าน

เรือนไทย   เรือนพื้นถิ่น   เรือนประยุกต์   เรือนสมัยใหม่

จำนวนชั้น.....ชั้น วัสดุชั้นล่าง.....วัสดุชั้นบน.....

2. อายุเรือน (ปี)

1-10   11-20   21-30   31-40   41-50

51-60   61-70   71-80   81-90   91-100   101-มากกว่า

3. กรรมสิทธิ์บ้าน

ชื่อเจ้าของบ้าน.....

ปลูกใหม่แยกมาจาก.....

สืบทอดต่อจาก.....

4. การรวมกลุ่มเครือญาติ การทำกิจกรรมร่วมกัน   มี   ไม่มี

วันหยุดเทศกาล.....สมาชิก.....

วันสำคัญทางศาสนา.....สมาชิก.....

การพัฒนาที่อยู่อาศัย.....สมาชิก.....

การพบปะสังสรรค์พูดคุย.....สมาชิก.....

5. การล้อมรั้ว.....

6. ผังครอบครัวปัจจุบัน

7. สภาพที่อยู่อาศัย

7.1 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยกับการเปลี่ยนแปลงครอบครัว

สมาชิกในทะเบียนบ้าน	อยู่จริง	อาชีพ	อายุ	พื้นที่ใช้สอยและการใช้งานปัจจุบัน
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอย

ช่วงเวลา (ปี)	จำนวน สมาชิก	สถานะผู้ อาศัย	อาชีพ	การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอย สาเหตุการเปลี่ยนแปลง
ระยะที่1				ดั้งเดิม
ระยะที่2				
ระยะที่3				

7.2 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย

องค์ประกอบ	ไม่เปลี่ยน	วัสดุ ปัจจุบัน	วัสดุ ดั้งเดิม	รายละเอียดเพิ่มเติม
เสา				
พื้น				
ผนัง ประตู หน้าต่าง				
หลังคา				

7.3 คุณภาพที่อยู่อาศัย

องค์ประกอบ	ดี	ปานกลาง	ทรุดโทรม	รายละเอียดเพิ่มเติม
เสา				
พื้น				
ผนัง ประตู หน้าต่าง				
หลังคา				

ตารางแสดงข้อมูลประชากรและสภาพที่อยู่อาศัย

1) ตระกูลพยนต์יים A

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
1	61		เรือนไทย	52 ก่อนสร้างใหม่ > 100	นางอุดม สงวนจิตต์ (เจ้าบ้าน) นางจิตนา (น้องสาว) นายชาติตรี (ลูกชาย) นายทิวา (ลูกชาย) นายเรณู องอาจ (ลูกพี่ลูกน้อง)	76 48 47 46 73	ทำป่าโกงกาง, ทำบ่อกุ้ง	ดี มีปัญหาเฉพาะเรือนหลังใหญ่มีปัญหาหลังคารั่วซึม เป็นกระเบื้องปูนทรายเก่า	วัสดุผนัง ประตูหน้าต่างไม้ ไม้เปลี่ยน แซมเสาคาน หลังคาเปลี่ยนมุงจากเป็นมุงกระเบื้อง	ชั้นบนยังมีการใช้งาน อยู่	บ้านมีการปรับปรุงซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง ในส่วนที่มีการใช้งานเรือนหลังใหญ่ไม่มีการใช้งาน หลังคารั่ว ไม้ได้ปรับปรุง
2					เจ้าของบ้านไม่ได้อยู่อาศัยประจำ สนอง พยนต์יים นางสิริอาภา รัชตศิริบุญ		รับราชการ	ปานกลาง ไม่ได้มีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง	ไม่เปลี่ยน		บ้านเก่าของนายพยนต์ייםถูกรื้อแล้วสร้างใหม่ ใช้วัสดุเดิมของบ้านเก่า
3	57		เรือนไทยประยุกต์	31-40 เรือนหลังเก่ามากกว่า 100 ลูกหรือ	นายอนันต์ พยนต์יים (เจ้าบ้าน) นางสงวน (ภรรยา) นายโสมนัส (ลูกชาย) นางทัศนีย์ (สะใภ้) ลูกสองคน	84 84 42 42 12,7		ดี บ้านมีการดูแลรักษาสม่ำเสมอถึงใช้วัสดุคุณภาพดีบ้านจึงสภาพดีอยู่เสมอ	ไม่เปลี่ยน	ชั้นบนมีการใช้งานคนเดียวคือ นายอนันต์ ส่วนลูกหลานอยู่ชั้นล่าง	- บ้านเก่าสืบทอดจากนายนารทรื้อแล้วสร้างใหม่ ไม้เก่าแบ่งไปสร้างบ้านแต่ละหลังของลูกๆ - บ้านมีสมาชิกครบทุกรุ่น มีการย้ายเข้าออกที่สมดุล

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
4			เรือนไทย	มากกว่า 100	นางโสภิต คุณณะ นายอุทัย เคยอยู่มากสุดประมาณ 7 คน	82	ป่วย ป่วย ไม่ได้ทำงาน	ดี มีการปรับปรุงบ้าน สมัยที่ยังมีสมาชิกอยู่มาก	ไม่เปลี่ยน เป็นบ้านเดิมของ ตระกูลคุณณะ	นายอุทัย อยู่คนเดียว การใช้พื้นที่ จึงใช้ไม่ เต็มที่	40ปีที่แล้ว มีการ ปรับปรุงต่อเติมบ้าน 20 ปีที่แล้วดีบ้าน ทำ ห้องน้ำบนบ้าน ต่อเติม ครัว ในตอนที่พี่น้องอยู่ กันครบ อยู่สองคนเมื่อ ประมาณ 7-8 ปีที่แล้ว
5	58		เรือนไทยประยุกต์	มากกว่า 100	บ้านร้าง นานประชม วราลักษณ์ (เจ้าบ้าน) ย้ายไปอยู่สวนฝั่ง ประมาณ 20 ปี นางบุญชูอาศัยคนสุดท้าย ไม่มี ผู้อาศัยมาประมาณ 10 กว่าปี นายเชื้อได้แบ่งบ้านเป็นส่วนๆ เพื่อยกให้ลูก แต่ยังไม่ใครหรือ ย้าย		ปลูกป่าโกงกาง ฐานะดี	ทรุดโทรม หลังคารั่วทำให้พื้น เรือนเริ่มผุ ฝาเรือน และเสาเรือนมีสภาพดี	ไม่เปลี่ยน	ไม่มีการใช้ งาน	บ้านร้าง เมื่อก่อนเป็น บ้านของนายเชื้อพยนต์ ยิ้ม ซึ่งแยกมาจากบ้าน นายพุก มีลูกหลานอยู่ จำนวนมาก แล้วค่อยๆ ย้ายออก
6	48		เรือนไทย	มากกว่า 100 ย้ายจาก ที่อื่น ประมา ณ 70-80 ปี	นางรำไพ พยนต์ยิ้ม(เจ้าบ้าน) นายวิจารณ์ พยนต์ยิ้ม อ้อฟ (ลูกสาว)	55 65 33	ค้าขาย บ่อกึ่ง รับราชการ	ทรุดโทรม เสาชาด 3 ต้น พื้นไม่เสมอกัน เนื่องจากบ้านเอียง หลังคารั่ว ฝาเรือนมี สภาพดี	ไม่เปลี่ยน วัสดุหลังคายังคง เป็นกระเบื้องปูน ทราย และฝา เรือน ประดู หน้าต่างพื้นเป็น ไม้	มีการใช้ งานครบทุก ห้อง ห้องนอน เก่า 1 ห้อง ใช้ เป็นห้อง พระ	เป็นบ้านที่สืบทอดจาก ตระกูลแช่ลิ้ม เคยมี สมาชิกอยู่มากที่สุด 10 กว่าคน และเริ่มย้าย ออกเมื่อมีการแต่งงาน

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
7	46		เรือนไทย	57	นวลจันทร์ เวชกิจ(เจ้าบ้าน) นายสุรวัฒน์ เวชกิจ เคยอยู่มากสุดประมาณ15คน เป็นบ้านที่สร้างให้ลูกหลาน หลายคนอยู่	55 52	ป่าโกงกาง “	ดี	เปลี่ยนหลังคา จากกระเบื้องปูน ทรายเป็น กระเบื้องลอน ห้องนอนเรือน ขวางเอาฝา ออกเป็นห้องโถง	ห้องนอน บางส่วน เปลี่ยนแปลง เป็นห้อง เก็บของ	- สืบทอดจากเพียร เวช กิจ ซึ่งบ้านเก่าถูกขาย ไปแล้วสร้างใหม่ตรงที่ ดินเดิม - เนื่องจากครอบครัวมี ฐานะดี บ้านจึงมีการ ปรับปรุงดูแลอย่าง ต่อเนื่อง มีงบประมาณ ในการปรับปรุง
8	115		เรือนพื้นถิ่น	ซื้อมา ปลูก40 กว่าปี บ้าน เก่า>60	นางลำจวน ศรีใส(เจ้าบ้าน) เอ็นดู(ลูกสาว) แก้วตา(ลูกสาว) เคยอยู่มากสุด5คน สามีเสียชีวิต 23ปีที่แล้ว	68 40 38	เคยทำป่าโกงกาง และวังรด	ทรุดโทรม โครงหลังคาผุเนื่อง จากลิงมาป็นปาย ตลอด เสาขาดบางต้น	ไม่เปลี่ยน บ้านไม้หลังคา สังกะสี	มีการใช้ งานทุกห้อง เนื่องจาก ลูกกลับมา อยู่ด้วย ค่อนข้าง บ่อย	
9			เรือนไทยประยุกต์	21-30	นางชะอ้อน ดรุณศรี(เจ้าบ้าน) ทองปรุง(สามี) สมปอง(พี่สาว) ปรีญา(ลูกชาย) ศุภฤกษ์(ลูกชาย)		ป่าโกงกาง , โรงเผา ถ่าน	ดี	ไม่เปลี่ยน	มีการใช้ พื้นที่ เหมาะสม	เดิมเป็นเรือนไทย2หลัง เป็นมรดกของตระกูล ดรุณศรี แล้วนำมา ประกอบใหม่เป็นหลัง ปัจจุบัน

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
10	57		เรือนสมัยใหม่	ส่วนครัวเก่า 20 ปี บ้านส่วนใหม่ 1 ปี	พนม พยงค์ยิม สุพรรณณี(ภรรยา) นัฐนิช(ลูกสาว) ณัฐนนท์(ลูกชาย)	47 50 19 16	การไฟฟ้า แม่บ้าน เรียนหนังสือ “	ดี เนื่องจากสมาชิกเพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ ทำให้บ้านมีสภาพที่ดี	เบื้องต้นเป็นครัว ปัจจุบันเป็นที่พักอาศัยและต่อเติมเพิ่ม	มีการใช้พื้นที่ภายในบ้านครบถ้วน	- เดิมเป็นครัวของบ้าน อนันต์ พยงค์ยิม และมีการต่อเติมเป็นบ้านในภายหลัง เลขที่บ้านจึงเป็นเลขเดียวกัน
11	22,22 /2		เรือนสมัยใหม่	23	นายธนู พยงค์ยิม นางมณฑา(ภรรยา) นายพงศกร(ลูกชาย) นายพานพัตร์(ลูกชาย) ธนัชญา(ลูกสาว)ย้ายออกแล้ว	55 53 26 24 20	ค้าขาย, โรงถ่าน ข้าราชการ รถส. โรงถ่าน เรียน มช.	ดี	ไม่เปลี่ยน	มีการใช้พื้นที่ภายในบ้านครบถ้วน	- แยกมาจากบ้านนายอนันต์ พยงค์ยิม - บ้านแยกเป็นสองหลัง หลังแรกอยู่ด้านหน้า เปิดเป็นร้านค้าและที่พักอาศัย จากนั้นปลูกอีกหลัง 22/2 ให้ลูกชาย
12	17		เรือนสมัยใหม่	21-30ปี	นายวิรัช พยงค์ยิม(เจ้าบ้าน) นางมาลี(ภรรยา) พี่สาวภรรยา นางอุษา(ลูกสาว) ลูกชาย สมาชิกเคยมากที่สุด 12 คน	78 78 80 45 50กว่า	แต่ก่อนค้าขาย, โรงถ่าน “ เลี้ยงหลาน ค้าขาย ค้าขาย	ดี	ไม่เปลี่ยน	อาศัยอยู่ชั้นล่าง ชั้นบนไม่ได้ใช้มา 3 ปี ตอนพี่สาวเสียชีวิต ปัจจุบันได้มีการตัดไฟชั้นบน	- แยกมาจากบ้านเดิมของนายเชื้อ พยงค์ยิม 50 ปีที่แล้วซึ่งปัจจุบันเป็นบ้านร้าง - ย้ายมาจากบ้านนายเชื้อช่วงแรกเป็นเรือนแถวติดน้ำห้อง ลูกอยู่กันครบทั้ง 10 คน ต่อมาจึงสร้างใหม่

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
13	15/1		เรือนสมัยใหม่	11-20ปี	นิภาภัทร พยนต์ยิม บ้านเคยอาศัยมากที่สุด2คน อยู่คนเดียวมาประมาณ 10ปี	45	ค้าขาย(ร้านคุณจำ)	ทรุดโทรม หลังคาน้ำซึม โครงสร้างไม่แข็งแรง ผลมาจากการก่อสร้างที่ไม่มีประสิทธิภาพ	ไม่เปลี่ยน	ห้องครัว ทรุดโทรม จึงไม่ได้ใช้งานมา10กว่าปี ที่อยู่อาศัยใช้เป็นที่นอนอย่างเดียว	- แยกมาจากบ้านนายวิรัช พยนต์ยิม - ไม่มีแนวคิดในการซ่อมแซมเนื่องจากอยู่คนเดียว ถ้าพังคงกลับไปอยู่กับพ่อคือนายวิรัช
14	124		เรือนสมัยใหม่	ประมาณ10	ก้านพิศาล พยนต์ยิม นางวรรณภา (ภรรยา) นายภูภัทร(ลูกชาย) นางมยุรา(สะใภ้) หลาน	54 56 27 25 1	รับทำแทงค์, โป๊ะเรือ ค้าขายทำขนม ทำบ่อกึ่งแม่บ้าน	ดี ส่วนหลังบ้านมีปัญหา ดินทรุดทำให้เสาและผนังแยกออกจากกัน	ไม่เปลี่ยน	มีความสมดุลของขนาด ครอบครัวยุคเดียวกับที่อยู่อาศัย	- แยกมาจากบ้านนายวิรัช พยนต์ยิม
15	58		เรือนสมัยใหม่	40	นางละเมียด พยนต์ยิม สุมิตร(ลูกชาย) วิชรา “ (เจ้าบ้าน) ศศิวิมล(หลาน)	65 37 36	ทำอาหารขาย ขับรถ บ่อกึ่งรับจ้าง	ดี หลังคารั่วเล็กน้อย	ช่วงแรกเป็นเรือนไม้1ชั้น 26ปีที่แล้วต่อเติมส่วนด้านหน้าติดคลอง	การใช้พื้นที่เหมาะสม	-ช่วงแรกเป็นเรือนไม้1ชั้นมุ่งสังกะสี ต่อมามีการต่อเติมส่วนด้านหน้าติดคลองอีกหลัง ภายหลังต่อเติมระเบียบด้านหน้า -แยกจากบ้านนายเชื้อประมาณ40ปีที่แล้ว

สีแสดงสัญลักษณ์ตระกูล ● พยนต์ยิม A ● อ่อนอุระ B ● ชลภูมิ C ● รอดศิริ D

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
16	18/1		เรือนสมัยใหม่	9	นายกริษา สิทธิไทย สมาชิกมากที่สุด3คน ลูก ภรรยา	53	โรงงานแข็ง	ปานกลาง ที่อยู่อาศัยยังไม่เสร็จ สมบูรณ์	ไม่เปลี่ยน	บ้านมีขนาดใหญ่เกินไป เนื่องจากอยู่คนเดียว	แยกมาจากบ้านนาย เชื้อ ต่อมาย้ายไปบ้าน อ่อนอุระ และอยู่อาศัย ในบ้านปัจจุบัน
17	17/3		เรือนสมัยใหม่	4	นายอุดม พยนต์เยี่ยม นางอรุณศรี(ภรรยา) สุชาติ(ลูกชาย) สุกัญญา(สะใภ้) น้ำทิพย์(ลูกสาว) ทิพรัตน์ ,ศิวพร,ธรรวรัตน์	59 52 26 26 33 7,13,4	ขับรถสองแถว ค้าขาย ว่างงาน ไปรษณีย์ เรียน	ดี สร้างหลังไฟไหม้บ้าน หลังเก่า	ช่วงแรกเป็น เรือนพื้นดิน1ชั้น เมื่อไฟไหม้จึง ปลูกใหม่เป็น บ้านคอนกรีต1 ชั้น ใช้ประตู หน้าต่างของ บ้านหลังเดิม	พื้นที่อยู่ อาศัยไม่ เพียงพอ มี แผนที่จะต่อ เติมห้องนอน เพิ่ม เนื่องจาก สมาชิกเพิ่ม	แยกมาจากบ้านนาย จัด ก่อนกำเนิดและ นางสมจิต(ชลภูมิ) ร้าน เบญจวรรณ
18	58/1		เรือนสมัยใหม่	15	นายวัลลพ โชนงาม นางอรชร “ ลูกสาว2คน	43 43 12,8	รับราชการ รับจ้าง เรียน	ดี	มีการต่อเติม3 ช่วง ช่วงแรก เป็นห้องเดียว ต่อมาเพิ่มครัว และห้องนอน		-เคยอาศัยอยู่บ้านนาย เชื้อพยนต์เยี่ยมสมัยยัง เด็ก ต่อมาได้ย้ายไปที่ อื่น ปัจจุบันบ้านอยู่ บนที่ดินแปลงเดียวกับ บ้านนายเชื้อ-เป็นบ้าน เดิมเป็นของพี่ชาย

สีแดงสัญลักษณ์ตระกูล ● พยนต์เยี่ยม A ● อ่อนอุระ B ● ชลภูมิ C ● รอดศิริ D

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
19	95		เรือนไทย	มากกว่า 100	วิมล บังแสง(ลูกสาว) นายพินิจ พยณดีเยี่ยม(ลูกชาย) นายสุบดิน บังแสง(เจ้าบ้าน) นางทุเรียน(อ่อนอุระ)ภรรยา ย้ายไปอยู่บ่อกุ่มเมื่อ20ปีที่แล้ว	42 39 68 68	แม่บ้าน ทำบ่อกุ่ม ทำบ่อกุ่ม “	ดี	บ้านเดิมเป็นบ้านไทยใต้ถุนสูง มุงจาก เมื่อ20กว่าปีที่แล้ว และต่อเติมด้านล่างในภายหลัง	สมาชิกย้ายลงมาอยู่ชั้นล่างเพื่อความสะดวกในการใช้งาน	-เป็นบ้านเดิมสืบทอดจากนางสมบุญรัตน์ อ่อนอุระ -ชั้นบนไม่ได้ใช้งานมาตั้งแต่นางสมบุญรัตน์เสียชีวิตประมาณ4ปีที่แล้ว
20	51		เรือนสมัยใหม่	7	นางบังเอิญ สารสิทธิ์(เจ้าบ้าน) นายชูเกียรติ(หลาน) เหลน	60 30กว่า 12	รับจ้างทั่วไป เรียน	ดี	ไม่เปลี่ยนบ้านใหม่ คอนกรีต1ชั้น และนำส่วนพะไลของบ้านหลังเก่ามาพร้อมกับสร้างบ้าน	ขนาดบ้านเหมาะสมกับจำนวนสมาชิก ปัจจุบัน	-บ้านหลังเก่าเป็นเรือนไทย3หลัง สมาชิกอยู่มากสุดประมาณ10คน คือพ่อแม่และลูกๆอยู่ครบทุกคน เป็นบ้านของนางถนอมพยณดีเยี่ยม และนายวัน สารสิทธิ์
21	51/1		เรือนสมัยใหม่	18	นายสนอง สารสิทธิ์(เจ้าบ้าน) ช่วงแรกอยู่มากสุด6คน ภรรยา ลูก4คน ช่วงต่อมาลูกเสียชีวิต2คนแต่มีลูกสะใภ้และหลานมาอยู่เพิ่ม	67	เมื่อก่อนทำบ่อกุ่ม (ปัจจุบันให้เช่า) ค้าขายและทำป่าโกงกาง ปัจจุบันไม่ได้ทำ	ดี	ไม่เปลี่ยน	อยู่คนเดียวและชั้นบนไม่ได้ใช้งานมาไม่ถึงปี ตั้งแต่ ภรรยาเสียชีวิต	- เจ้าของบ้านออกมานอนนอกห้องเนื่องจากต้องเฝ้าของเนื่องจากพื้นที่นั่งเล่นด้านนอกไม่มีผนังกัน

สีแสดงสัญลักษณ์ตระกูล ● พยณดีเยี่ยม A ● อ่อนอุระ B ● ชลภูมิ C ● รอดศิริ D

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
22	51/2		เรือนสมัยใหม่	2	นายประโยชน์ สารสิทธิ์	30กว่า	ค้าขาย	ดี	ไม่เปลี่ยน	ขนาดบ้านเหมาะสมกับผู้อาศัย เป็นห้อง 1หลัง ใช้เป็นที่พักอาศัยและร้านค้า	
23	72		เรือนไทย	มากกว่า 100	นายสโว สารสิทธิ์ นายอินนพ “ (ลูกชาย) นางไกล่รุ่ง “ (สะใภ้) เด็ก3คน(หลาน)	65 32 5.9เดือน	เมื่อก่อนขาย กล้วยเดี่ยว โรงงาน โรงงาน	ทรุดโทรม เสาทรุดดีดมาแล้ว ประมาณ10ปี หลังคารั่ว	เรือนไทย2หลัง ครัว1หลัง 10ปีที่ แล้วแยกครัวให้ สมคิดไปบ่อกึ่ง ต่อมาเปิดโล่งไม่ กันห้องและทำ ห้องน้ำด้านบน พร้อมกับทำเพิง เสริม	บ้านมีขนาด เหมาะสมกับผู้ อาศัยมีการรื้อ ฝาเรือนกันห้อง ออกทำให้มีกำ ใช้งานพื้นที่ได้ อย่างเต็มที่	-สืบทอดจากนางปั้นหยี ชลุมิ ซึ่งนางปั้นหยีสืบ ทอดจากนายอุย และ นางกิม ชลุมิ ถือเป็นบ้านหลังแรก ของตระกูลชลุมิ

สีแสดงสัญลักษณ์ตระกูล ●พยนต์ี้ม A ●อ่อนอุระ B ●ชลุมิ C ●รอดศิริ D

2) ตระกูลอ่อนดู่ระ B

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
1	80		เรือนไทย	มากกว่า 100	นางสาวพิศกุล อ่อนดู่ระ(เจ้าบ้าน) ไพโรจน์ อ่อนดู่ระ(พี่ชาย) นางนงลักษณ์ อ่อนดู่ระ(พี่สาว) สมาชิกมากที่สุดประมาณ10คน เนื่องจากเป็นบ้านของพ่อแม่ เป็นบ้านหลังแรก	63 67 65	รับจ้าง " "	ทรุดโทรม บ้านเริ่มทรุด พื้น เรือนในส่วนที่เคย เป็นห้องนอนเริ่มผุ เนื่องจากหลังคารั่ว มีการปรับปรุง เฉพาะส่วนที่ใช้งาน	เริ่มแรกเป็นเรือน ไทย3หลัง ต่อมา มีการกันผนังใน ส่วนชาน และ10 ปีที่แล้วยกเรือน ขวางส่วนครัวให้ นายสุรินทร์ จะ เหลือเรือน2หลังคู่	ห้องนอนเก่าไม่ได้ ใช้เมื่อสมาชิกเริ่ม แยกย้าย จึงไม่ได้ มีการปรับปรุง มี การใช้งานในส่วน ของครัวและโถง เท่านั้น	-สืบทอดจากนายหอม อ่อนดู่ระ -ในช่วงที่มีสมาชิกอยู่ หลายคนมีการปรับปรุง ซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากปัจจุบัน มี ผู้อาศัยอยู่เพียง3คน จึง ไม่ได้มีการต่อเติมหรือ ปรับปรุงมากนัก
2	93		เรือนไทย	หลังเก่า มากกว่า 100 ย้าย มา ปรับปรุง ใหม่21- 30	นางสาวบุญล้อม อ่อนดู่ระ (เจ้าบ้าน) นางกิมเลียง อ่อนดู่ระ(พี่สาว) นางสาวทองหล่อ อ่อนดู่ระ " นายสนั่น สมฟู(หลานชาย) นางดารัช อ่อนดู่ระ(หลาน) นายเจตน์ย สมฟู(หลาน) ค.ญ.ดาลัด สมฟู(หลาน)	65 76 70 34 33 16 12	เสริมสวย,เย็บ ผ้า รับจ้าง " เรียน "	ทรุดโทรม เสาสภาพไม่ดีแต่ไม่ ผุ บันไดด้านหน้าผุ รางน้ำรั่ว ผนังผุบ้างเล็กน้อย	ชั้นล่างมีการต่อ เติมเป็นห้อง คอนกรีต ใช้งาน เป็นร้านตัดผม ชั้นบนไม่ เปลี่ยนแปลง	มีการใช้งานพื้นที่ อย่างคุ้มค่า จำนวนสมาชิกมี ความสมดุลกับ ขนาดเรือน	-สืบทอดจากนายฤทธิ์ อ่อนดู่ระ

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย				
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ	
3	80/2		เรือนสมัยใหม่	10	นายสุรินทร์ อ่อนอุระ(เจ้าบ้าน) นางประทุม อ่อนอุระ(ภรรยา) นายวรเชษ อ่อนสำลี(หลาน) เคยมีการอยู่อาศัยมากที่สุดประมาณ6คนเมื่อลูกยังอยู่ครบ	71 64 16	ไม่ได้ทำงานลูกส่งมาให้เรียน	ดี	ชั้นล่างมีการเทพูนกันห้องเป็นส่วนหนึ่งของห้องนอนและปูกระเบื้องพื้นชั้นล่าง	พื้นที่ชั้นบนไม่ได้ใช้งานเนื่องจากอายุมากขึ้นลงลำบาก	- ในการก่อสร้างใช้ไม้ที่ยกมาจากเรือนครัวบ้านพิบูล ซึ่งเป็นเรือนหลังที่เคยอาศัยอยู่แต่เดิม	
4			เรือนไทย	มากกว่า 100	นางประหยัด หิริวงษ์(เจ้าบ้าน) นายประโลม หิริวงษ์(สามี) นางสาวประยูร อ่อนอุระ เป็นบ้านเก่าของพ่อแม่ เคยมีสมาชิกมากที่สุดประมาณ10คน	65 63 68	ทำบ่อกึ่งปลูกไม้โก่งกาง	ดี	เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจดี จึงมีการดูแลที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง	ไม่เปลี่ยนแปลง	- บ้านสืบทอดจากนายเหม อ่อนอุระ	
5	109		เรือนพื้นดิน	3	นางจรรุญ อ่อนอุระ ลูกๆทำงานที่อื่น กลับมาเฉพาะช่วงเทศกาล	68	รับจ้าง	ปานกลาง	เป็นบ้านสร้างใหม่แต่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์นัก	ไม่เปลี่ยนแปลง	บ้านหลังไม่ใหญ่มาก ทำให้มีการใช้งานครบทุกส่วนของบ้าน	- เป็นบ้านปลูกใหม่แยกมาจากบ้านนางสาวบุญล้อม อ่อนอุระ

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
6	80/1		เรือนไทย	31-40	นายสำรอง อ่อนอุระ(เจ้าบ้าน) นายณรงค์เวช “ (ลูกชาย) นางอัมภา “ (สะใภ้) นายนิรุช “ (ลูกชาย) ค.ช.กิตติวุฒิ “ (หลาน)	79 51 47 30กว่า 13	ค้าขาย “ รับจ้าง เรียน	ปานกลาง หลังคารั้ว บ้างเล็กน้อย ผนังชั้นบน เริ่มมีการมู บ้าง	ต่อเติมชั้นล่าง กันห้องนอน และ ปูพื้นชั้นล่าง ต่อ เพิงออกมาหน้า บ้านเพื่อทำเป็น ร้านค้า	บ้านเป็นทั้งที่พัก อาศัยและร้านค้า ย้ายลงมาบนชั้น ล่างเมื่อ20ปีที่แล้ว	- ย้ายเรือนมาปลูกจาก ฝั่งคลองอีกด้าน เนื่องจากน้ำเซาะตลิ่ง เมื่อก่อนบ้านอยู่ใกล้ บ้านพิบูล อ่อนอุระ
7			เรือนพื้นถิ่นประยุกต์	51-60	นายสมศักดิ์ อ่อนอุระ(เจ้าบ้าน) นางพิรม อ่อนอุระ(ภรรยา) เคยมีสมาชิกอยู่มากสุด5คน ลูก3คน อยู่2คนมาประมาณ10 กว่าปี	67 67	เคยปลูกโพงพาง2 ปีที่แล้ว ค้าขาย	ดี บ้านมีการ ปรับปรุง ดูแลอย่าง ต่อเนื่อง	เริ่มแรกเป็นบ้าน พื้นถิ่นได้ทุนสูง ปัจจุบันได้มีการ ต่อเติม กันห้อง ชั้นล่างเป็น ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ และ ห้องนั่งเล่น	ขนาดบ้านไม่สมดุล กับจำนวนสมาชิก พื้นที่ชั้นบนไม่มีการ ใช้งานประมาณ10ปี ที่แล้ว แต่มีการดูแล รักษาสม่ำเสมอ	- เดิมที่เคยอยู่ฝั่งคลอง อีกฝั่งบริเวณกลุ่มตะกุด อ่อนอุระ เป็นบ้านทรง ไทยใกล้บ้านนาย สุรินทร์ อ่อนอุระ เนื่อง จากตลิ่งพังจึงต้องย้าย มาอยู่อีกฝั่งของคลอง
8	17/4		เรือนพื้นถิ่นประยุกต์	31-40	นายบันลือ อ่อนอุระ(เจ้าบ้าน) ไม่ได้อาศัยต่อเนื่อง นางอุทัย อ่อนอุระ(ภรรยา) หลาน3คน ลูกสาว4คน ไปๆมาๆ	46 52 9,4,6 เดือน	เดินเรือ ต่างประเทศ กลับปี ละ2ครั้ง	ปานกลาง เสารั้ว บางส่วน ฝาเรือนและ โครงหลังคา เป็นของบ้าน เก่า	บ้านเป็นสภาพ เดิมตั้งแต่เริ่มแรก ที่เข้ามาอาศัย มี เพียงการถมดิน เพิ่มทำให้บันได ลดลงจาก7ชั้น เหลือ5ชั้น	ขนาดบ้านเหมาะสม กับสมาชิกที่อยู่จริง แบ่งใช้พื้นที่ครบทุก ห้อง แออัดเฉพาะ ช่วงที่ลูกๆกลับมา เยี่ยมบ้าน	แยกมาจากบ้านนาย สำรอง อ่อนอุระ และ ซื้อบ้านต่อจากชลภูมิ

สีแสดงสัญลักษณ์ตระกูล ●พยนต์ียิม A ●อ่อนอุระ B ●ชลภูมิ C ●รอดศิริ D

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
9	18/3		เรือนสมัยใหม่	12	นายไว ชลภูมิ(เจ้าบ้าน) นางบุญยิ่ง (อ่อนอุระ) ภรรยา	76 72	เคยทำงานโรงงาน ทอผ้าอยู่กทม. ปัจจุบันขายน้ำ เต้าหู้	ดี	ไม่เปลี่ยนแปลง	บ้านสมดุกับ สมาชิกเนื่องจากไม่ ใหญ่มากอยู่กัน2คน	แยกมาจากบ้าน นาง ประหยัด หิรัญวงศ์ เป็น บ้านเก่าของพ่อคือนาย เหม อ่อนอุระ แล้วย้ายไปทำงาน กทม. ย้ายกลับมา ประมาณ10ปีที่แล้ว
10			เรือนไทย		นางวิไล เล็ก(ลูกชาย) มะลิ(ลูกสาว)	เผาถ่าน					

3) ตระกูลชลภูมิ C

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
1	72		เรือนไทย	มากกว่า 100	นายสไว สารสิทธิ์ นายอันนพ “ (ลูกชาย) นางไกล่รุ่ง “ (สะใภ้) เด็ก3คน(หลาน)	65 32 5,9เดือน	เมื่อก่อนขาย กล้วยเดี่ยว โรงงาน โรงงาน	ทรุดโทรม เสาทุดตืด มาแล้ว ประมาณ 10ปี หลังคารั่ว	เรือนไทย2หลังครัว1 หลัง 10ปีที่แล้วแยก ครัวให้สมคิดไปบ่อกุ้ง ต่อมาเปิดโล่งไม่ กันห้องและทำห้องน้ำ ด้านบนพร้อมกับทำ เพิงเสริม	บ้านมีขนาด เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยมีการรีโนเวตเรือนกันห้อง ออกทำให้มีกำ ใช้งานพื้นที่ได้ อย่างเต็มที่	-สืบทอดจากนางปั้นหยี ชลภูมิ ซึ่งนางปั้นหยีสืบ ทอดจากนายอูย และนาง กิม ชลภูมิ ถือเป็นบ้านหลังแรกของ ตระกูลชลภูมิ
2	23		เรือนพื้นดิน	มากกว่า 100	นางพรรณิกา ชะเนติย์(เจ้าบ้าน) นางสมจิต ก่อนกำเนิด(แม่) ลัดดา ก่อนกำเนิด(พี่สาว) ประนม ไพล ชะเนติย์(สามี) บัญญัติ ก่อนกำเนิด(หลาน) ธีรภัทร ประกายภัทร	35 82 57 34 19 10 5 40	ค้าขาย “ “	ทรุดโทรม	เปลี่ยนหลังคาจาก กระเบื้องดินเผาเป็น กระเบื้องลอนคู่ มีการเปลี่ยนจากเสา ไม้เป็นเสาปูนในส่วน ของเรือนที่ติดคลอง	ห้องนอน เปลี่ยนเป็นห้อง พระ สมาชิกใน บ้านนอนตรง โถงรวม	-บ้านสืบทอดต่อจากนาย ฉัตร ก่อนกำเนิด
3	68		เรือนสมัยใหม่	35	นายลำจวน ปานพริ้ง(เจ้าบ้าน) นางสุทิน(ชลภูมิ) ปานพริ้ง (ภรรยา) อยู่2คนมาประมาณ3ปี วิชุดา(ทำงานที่อื่น) วาทรี “ กลับมาเสาร์อาทิตย์	70 63 35 32	ทำรีเสอร์ท, ประมง “ พนักงานบริษัท ขายเสื้อผ้า	ดี	เริ่มแรกเป็นบ้านได้ทุน สูง ประมาณ7ปีที่แล้ว ต่อเติมด้านล่าง	ปัจจุบันชั้นบน ใช้งานเฉพาะมี แขกหรือ ลูกหลานมา ก็ จะขึ้นไปนอน ข้างบน	

สีแสดงสัญลักษณ์ตระกูล ● พยงค์ยิม A ● อ่อนอุระ B ● ชลภูมิ C ● รอดศิริ D

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
4	17/3		เรือนสมัยใหม่	4	นายอุดม พยนต์เยี่ยม นางอรุณศรี(ภรรยา) สุชาติ(ลูกชาย) สุกัญญา(สะใภ้) น้ำทิพย์(ลูกสาว) ทิพรรัตน์ ,ศิวพร,ธารวรัตน์	59 52 26 26 33 7,13,4	ขับรถสองแถว ค้าขาย ว่างงาน ไปรษณีย์ เรียน	ดี สร้างหลัง ไฟไหม้ บ้านหลัง เก่า	ช่วงแรกเป็นเรือนพื้น ดิน1ชั้น เมื่อไฟไหม้จึง ปลูกใหม่เป็นบ้าน คอนกรีต1ชั้น ใช้ประตู หน้าต่างของบ้านหลัง เดิม	พื้นที่อยู่อาศัย ไม่เพียงพอ มี แผนที่จะต่อ เติมห้องนอน เพิ่มเนื่องจาก สมาชิกเพิ่ม	แยกมาจากบ้านนายฉัตร ก่อนกำเนิดและนางสมจิต (ชลภูมิ) ร้านเบญจวรรณ
5			เรือนพื้นดินประยุกต์	51-60	นายสมศักดิ์ อ่อนอุระ(เจ้าบ้าน) นางพิรม อ่อนอุระ(ภรรยา) เคยมีสมาชิกอยู่มากที่สุด5คน ลูก3คน อยู่2คนมาประมาณ10 กว่าปี	67 67	เคยปลูกโพงพาง2 ปีที่แล้ว ค้าขาย	ดี บ้านมีการ ปรับปรุง ดูแลอย่าง ต่อเนื่อง	เริ่มแรกเป็นบ้านพื้นดิน ได้ทุนสูง ปัจจุบันได้มี การต่อเติม กั้นห้องชั้น ล่างเป็นห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ และ ห้องนั่งเล่น	ขนาดบ้านไม่ สมดุลกับ จำนวนสมาชิก พื้นที่ชั้นบนไม่มี การใช้งาน ประมาณ10ปีที่ แล้ว แต่มีการ ดูแลรักษา สม่ำเสมอ	- เดิมที่เคยอยู่ฝั่งคลองอีก ฝั่งบริเวณกลุ่มตะกุดอ่อน อุระ เป็นบ้านทรงไทยใกล้ บ้านนายสุรินทร์ อ่อนอุระ เนื่องจากตั้งฝั่งจึงต้อง ย้ายมาอยู่อีกฝั่งของคลอง

สีแสดงสัญลักษณ์ตระกูล ●พยนต์เยี่ยม A ●อ่อนอุระ B ●ชลภูมิ C ●รอดศิริ D

4) ตระกูลรอดศิริ D

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
1			เรือนไทย	เกิน100	บ้านร้างของนายแฉ่ม รอดศิริ			ทรุดโทรม	เดิมเป็นเรือนไทยสามหลัง ต่อมาเมื่อเจ้าของเสียชีวิตจึงได้ยกให้ญาติ2หลัง		
2	44		เรือนไทย	81-90	นางสาวจรรุญ รอดศิริ นายอนันต์ รอดศิริ(เหลน) ชื่อในทะเบียนบ้าน ยุพา มีหนู (หลาน) กทม. นายจรัญ มีหนู(หลานชาย) นายวิพิตร รอดศิริ(เหลน)	73 16 34 40 17	ป่าโกงกาง 17ไร่ เรียน รับเหมา " เรียน	ปานกลาง เนื่องจากมีการปรับปรุงทั้งหลังเมื่อ17ปีที่แล้วโครงสร้างจึงยังมีสภาพดี มีปัญหารางน้ำรั่วเล็กน้อย	17ปีที่แล้วรื้อทิ้งหลัง เปลี่ยนเสา แต่สร้างเป็นทรงเดิม เนื่องจากชั้นล่างไม่ได้มีการต่อเติม ทำให้ชั้นบนยังมีการใช้งานอยู่บ้าง	บ้านมีขนาดใหญ่ แต่มีผู้อาศัยจริงเพียง2คน แต่เนื่องจากชั้นล่างไม่ได้มีการต่อเติม ทำให้ชั้นบนยังมีการใช้งานอยู่บ้าง	-เป็นบ้านของนายเชื่อม(พ่อ) รอดศิริเมื่อก่อนเคยมีสมาชิกอยู่มากสุดประมาณ10คน
3	44		เรือนไทย	บ้านเดิมมากกว่า 100 ย้ายมาสร้างปรับปรุงใหม่40	นางพัชรา(รอดศิริ)แสงนาค (เจ้าบ้าน) นายสามารต แสงนาค ด.ญ.ตะวัน แสงนาค	51 55 10	ครูพี่เลี้ยงอบต. เคยทำงานก่อสร้าง เรียน	ทรุดโทรม ชั้นบนไม่มีการใช้งาน ทำให้ขาดการปรับปรุงซ่อมแซมบันไดทางขึ้นและพื้นชั้นบนเริ่มผุ	30ปีที่แล้วเทพื้นชั้นล่างและกั้นห้องนอน เฉพาะช่วงเทศกาลที่ญาติพี่น้องกลับมาเยี่ยมบ้าน	ชั้นบนไม่ได้ใช้มาประมาณ8ปี ตั้งแต่แม่เสียชีวิตเฉพาะช่วงเทศกาลที่ญาติพี่น้องกลับมาเยี่ยมบ้าน	-เป็นบ้านที่สืบทอดจากจิมรอดศิริ แต่ที่ดินเป็นของนางบุญช่วยรอดศิริ(แม่)

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
4	44/2		เรือนสมัยใหม่	14-15	นางละเอียด รอดศิริ(เจ้าบ้าน) มุกดา(หลาน) ประพาวี(หลาน) สมาชิกมากที่สุด5คน	65 18 5	เคยทำงานรับจ้าง	ดี	ไม่เปลี่ยน	บ้านมีขนาดใหญ่ ด้านบนมีการใช้ งานเพียงคนเดียว คือมุกดา ที่ เหลืออยู่ข้างล่าง	-แยกมาจากบ้าน นางสาวจรรยา รอดศิริ (บ้านพ่อแม่)
5	52		เรือนสมัยใหม่	31-40	นางรำเพย รอดศิริ(เจ้าบ้าน) นายพนธ์ รอดศิริ (สามี) สุกัญญา(ลูกสาว)ทท.	67 57 31	ข้าราชการบำนาญ เคยขายของ ประมาณ14ปีเลิก ขายมา20ปี ขายโทรศัพท์	ดี	ไม่เปลี่ยน	ขนาดบ้านใหญ่ไป ไม่สมดุลกับผู้อยู่อาศัย	- ไปเลี้ยงหลาน ไปๆมาๆ ทำให้ไม่ มีการอยู่อาศัย อย่างต่อเนื่อง
6	95		เรือนไทย	มากกว่า 100	วิมล บังแสง(ลูกสาว) นายพินิจ พยนต์เยี่ยม(ลูกชาย) นายสุบิณ บังแสง(เจ้าบ้าน) นางทุเรียน(ฮอนดูระ)ภรรยา ย้ายไปอยู่บ่อกุ่มเมื่อ20ปีที่แล้ว	42 39 68 68	แม่บ้าน ทำบ่อกุ่ม ทำบ่อกุ่ม "	ดี	บ้านเดิมเป็นบ้าน ไทยได้ดูสูง มุง จาก ต่อมาได้ เลื่อนบ้านจากริม ตลิ่งและต่อเติม เมื่อ20กว่าปีที่ แล้ว และต่อเติม ด้านล่างภายหลัง	ชั้นบนไม่ได้ใช้งาน มาตั้งแต่นาง สมบุญเสียชีวิต ประมาณ4ปีที่ แล้วสมาชิกย้าย ลงมาอยู่ชั้นล่าง เพื่อความสะดวก ในการใช้งาน	-เป็นบ้านเดิมสืบ ทอดจากนาง สมบุญ อ่อนดูระ

สีแสดงสัญลักษณ์ตระกูล ● พยนต์เยี่ยม A ● อ่อนดูระ B ● ชลภูมิ C ● รอดศิริ D

ลำดับ	บ้านเลขที่	รูปบ้าน	ประเภทบ้าน	อายุบ้าน (ปี)	สมาชิกในบ้าน	อายุ (ปี)	อาชีพ	สภาพที่อยู่อาศัย			
								คุณภาพ	การเปลี่ยนแปลง	การใช้พื้นที่	หมายเหตุ
7	124		เรือนสมัยใหม่	ประมาณ 10	กำนันพิศาล พยนต์เยี่ยม นางวรรณา (ภรรยา) นายนัททร (ลูกชาย) นางมยุรา (สะใภ้) หลาน	54 56 27 25 1	รับทำแท่งค้, เป๊ะ เรือ ค้าขายทำขนม ทำบ่อกึ่ง แม่บ้าน	ดี ส่วนหลังบ้านมี ปัญหาดินทรุดทำให้ เสาและผนังแยก ออกจากกัน	ไม่เปลี่ยน	มีความสมดุลของ ขนาดครอบครัว กับที่อยู่อาศัย พื้นที่ ที่ถูกใช้หมดทุก ส่วน	- แยกมาจากบ้าน นายวิรัช พยนต์เยี่ยม
8			เรือนพื้นถิ่นประยุกต์	51-60	นายสมศักดิ์ อ่อนอุระ (เจ้าบ้าน) นางพิรม อ่อนอุระ (ภรรยา) เคยมีสมาชิกอยู่มากที่สุด 5 คน ลูก 3 คน อยู่ 2 คน มาประมาณ 10 กว่าปี	67 67	เคยปลูกโพพวง 2 ปีที่แล้ว ค้าขาย	ดี บ้านมีการปรับปรุง ดูแลอย่างต่อเนื่อง	เริ่มแรกเป็นบ้าน พื้นถิ่นได้ดูสูง ปัจจุบันได้มีการ ต่อเติม กั้นห้อง ชั้นล่างเป็น ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ และ ห้องนั่งเล่น	ขนาดบ้านไม่ สมดุลกับจำนวน สมาชิก พื้นที่ชั้น บนไม่มีการใช้งาน ประมาณ 10 ปีที่ แล้ว แต่มีการดูแล รักษาสม่ำเสมอ	- เดิมที่เคยอยู่ฝั่ง คลองอีกฝั่งบริเวณ กลุ่มตะกุดอ่อน อุระ เป็นบ้านทรง ไทยใกล้บ้านนาย สุรินทร์ อ่อนอุระ เนื่องจากตึ๊งจิ้ง ต้องย้ายมาอยู่อีก ฝั่งของคลอง

สีแสดงสัญลักษณ์ตระกูล ● พยนต์เยี่ยม A ● อ่อนอุระ B ● ชลภูมิ C ● รอดศิริ D

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวลัดดาวัลย์ ตระกูลรัมย์ เกิดวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ.2526 ที่จังหวัดบุรีรัมย์ ภูมิลำเนาจังหวัดบุรีรัมย์ สำเร็จการศึกษา สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปีการศึกษา 2549 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตร เคหพัฒนาศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2551

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย